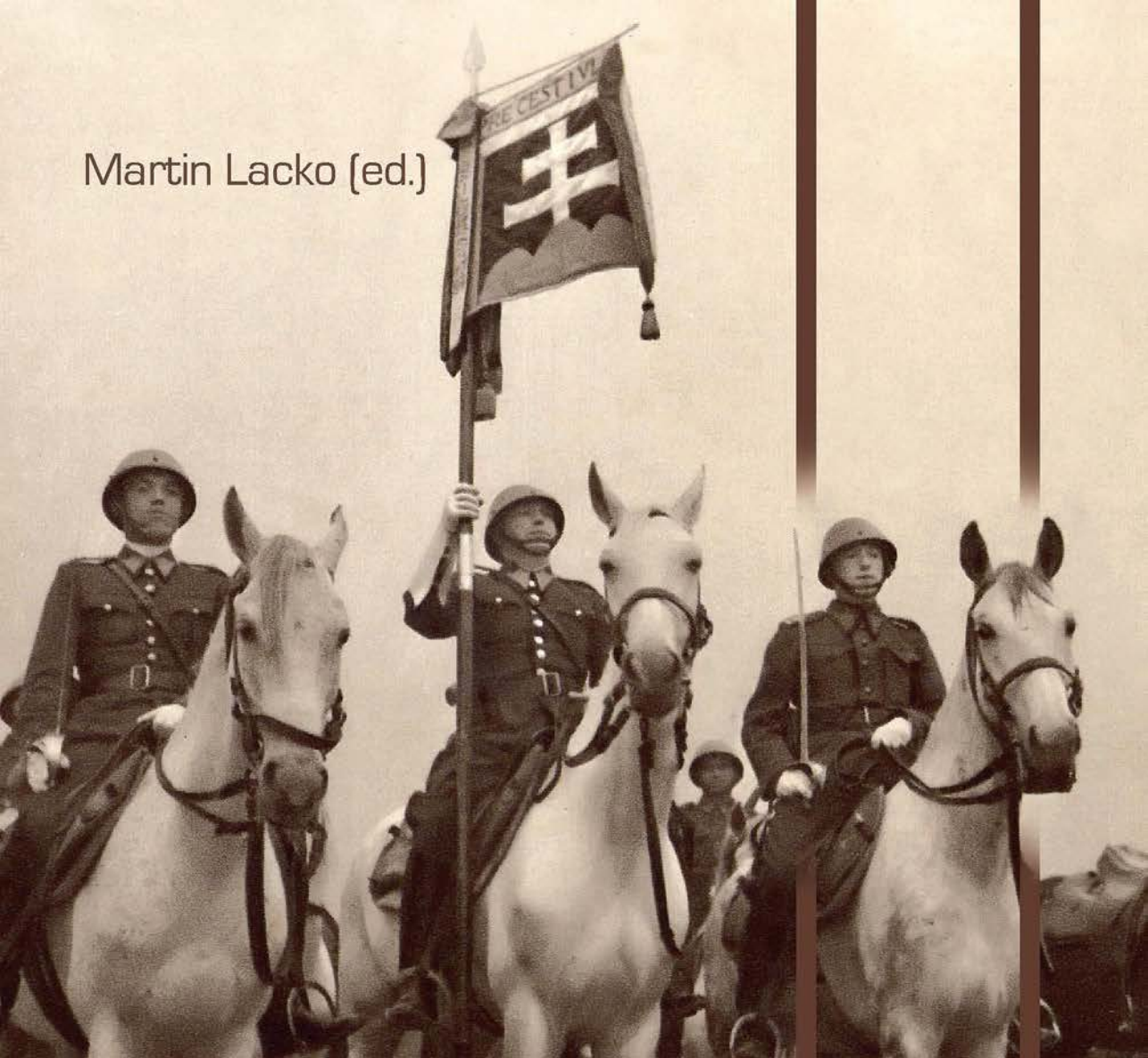

Martin Lacko (ed.)

Zrod Slovenského štátu v kronikách slovenskej armády

EDÍCIA
DOKUMENTY

ÚSTAV
PAMĀTI
NĀRODA

Martin Lacko (ed.)

Zrod Slovenského štátu

v kronikách slovenskej armády

Ústav pamäti národa
Bratislava 2010

Martin Lacko (ed.)

**ZROD SLOVENSKÉHO ŠTÁTU
V KRONIKÁCH SLOVENSKEJ ARMÁDY**

Edícia DOKUMENTY

Vydal

Ústav pamäti národa

Námestie slobody 6

817 83 Bratislava 15

www.upn.gov.sk

1. vydanie

Recenzenti

PhDr. Tomáš Klubert, PhD.

PhDr. Pavel Mičianik, PhD.

PhDr. Marián Uhrin, PhD.

Jazyková redaktorka Zora Vanovičová

Obálka Pavel Kastl

Grafická úprava Gabriela Smolíková

Sadzba a tlač Vydavateľstvo Michala Vaška

© Martin Lacko 2010 lacko.martin1@gmail.com

© Ústav pamäti národa 2010

Všetky práva vyhradené

ISBN: 978-80-89335-19-0

Obsah

Úvod	9
1 Výpisy z kroniky veliteľ'stva 3. divízie (Prešov)	21
2 Kronika ženijného pluku (Bratislava)	52
3 Kronika jazdeckého prezvedného oddielu 3 (Michalovce)	67
4 Kronika pešieho pluku 9 (Poprad)	72
5 Mierová kronika Samostatného práporu II. (Revúca)	76
6 Kronika delostreleckého pluku 1 (Bratislava)	81
7 Kronika delostreleckého pluku 3 (Prešova)	88
8 Kronika delostreleckého pluku 51 (Nitra).	99
9 Kronika práporu útočnej vozby (Turčiansky Svätý Martin) . . .	103
10 Kronika telegrafného práporu 2 (Prešov).	106
11 Kronika telegrafného práporu 3 (Nové Mesto nad Váhom). .	109
12 Kronika Cyklistického práporu (Turčiansky Svätý Martin) . . .	111
13 Kronika leteckého pluku gen. M. R. Štefánika (Piešťany) . . .	120
14 Kronika II. perute (Spišská Nová Ves)	123
15 Kronika Leteckého skladu v Nitre.	127
16 Kronika vojenskej prokuratúry v Bratislave	130
17 Kronika Vojenského súdu v Bratislave	134
18 Výpisy z kroniky Vojenskej akadémie v Banskej Bystrici.	139
19 Kronika Vojenského automobilového výcvikového strediska (VAVS) (Turčiansky Svätý Martin)	143
20 Kronika Vojenskej nemocnice 1 (Bratislava).	147
21 Kronika Vojenskej nemocnice 3 (Prešova)	154
22 Výpisy z kroniky Doplňovacieho okresného veliteľ'stva Levoča . .	158
Zhrnutie	164
Zoznam skratiek	166
Menný register	169
Miestny register	176

Inhalt

Die Entstehung des Slowakischen Staates in Chroniken der slowakischen Armee

Vorwort.	9
1 Auszug aus der Chronik der Kommandantur der 3. Division (Prešov)	21
2 Auszug aus der Chronik des Pionierregiments (Bratislava) . . .	52
3 Chronik JPO 3 (Michalovce)	67
4 Chronik des Infanterieregiments 9 (Poprad).	72
5 Friedenschronik des Selbständigen Bataillons II (Revúca)	78
6 Chronik des Artillerieregiments 1 (Bratislava)	81
7 Auszug aus der Chronik des Artillerieregiments 3 (Prešov) . .	88
8 Auszug aus der Chronik des Artillerieregiments 51 (Nitra). . .	99
9 Auszug aus der Chronik des Panzerabteilung (Turčiansky Svätý Martin)	103
10 Chronik des Telegraphenbataillons 2 (Prešov)	106
11 Chronik des Telegraphenbataillons 3 (Nové Mesto nad Váhom).	109
12 Chronik des Radfahrbataillons (Turčiansky Svätý Martin) . . .	111
13 Chronik des Flugzeugregiments von General M. R. Štefánik (Piešťany)	120
14 Chronik des zweiten Flügels (Spišská Nová Ves)	123
15 Chronik der Luftlagerhalle in Nitra	127
16 Chronik des Amtes von Militärprokurator in Bratislava	130
17 Chronik des Militärgerichts in Bratislava	134
18 Auszug aus der Chronik der Militärakademie in Banská Bystrica.	139
19 Chronik der militärischen Automobilausbildungsstelle (Turčiansky Svätý Martin)	143
20 Chronik des Militärkrankenhauses 1 (Bratislava)	147

21 Chronik des Militärkrankenhauses 3 (Prešov)	154
22 Chronik der ergänzenden Bezirkskommandantur Levoča . . .	158
Zusammenfassung	165
Abkürzungenverzeichnis	166
Namenverzeichnis	169
Ortsnamenverzeichnis	176

Zrod Slovenského štátu na pozadí armádnych kroník

Deviatkové výročia sú v slovenských národných dejinách podobne závažné ako tie osmičkové. Len v prvej polovici 20. storočia je ich niekoľko: rok 1919 ako výročie vojny s boľševickým Maďarskom a rok definitívneho etablovania sa ČSR; o dvadsať rokov neskôr dátum rozbitia a súčasne aj rozpadu tohto štátneho útvaru, vznik Slovenského štátu a následne dva vojnové konflikty – s Maďarskom a s Poľskom. Bol zvolený prvý slovenský prezident. O desať rokov nasledovali ďalšie, v našich dejinách priam nevídané udalosti: začiatok systematického štátneho ťaženia s cieľom likvidácie katolíckej cirkvi, ako aj súkromného hospodárenia – teda fenoménov, ktoré boli neodmysliteľnou súčasťou, priam fundamentmi v živote národného spoločenstva už od úsvitu dejín. Výrazným sa stal aj rok 1969, no predovšetkým pád komunistickej totality o dvadsať rokov neskôr.

Historicky mimoriadne významným, no zároveň rozporným obdobím je obdobie rokov 1938 – 1945. V rokoch komunistickej ideológie bolo hodnotené len spod zorného uhla rezistencie, odboja. Neprirodzene sa v ňom vyhľadávali revolučné prvky a stopy „triednych bojov“ – aj tam, kde neboli. Jeho celkový výklad sa nepokryte skresľoval až falšoval. V dnešnom verejnom živote, v politike, v publicistike, ale čiastočne aj v historiografii zas vzniká tendencia toto obdobie redukovať len na otázku rasových perzekúcií.

Ako to však už býva, historická pravda je vždy zložitejšia a sotva ju možno vtesnať do apriórnych ideologických šablón. K jej hľadaniu treba pristupovať nestranne a objektívne, v duchu klasického „sine ira et studio“. Tým skôr, že krátke, nadmieru zložené obdobie v sebe skrýva viacero vrstiev. Na jednej strane sa národy bývalého Česko-Slovenska dostali do područia nacistického Nemecka, bol zlikvidovaný demokratický systém a občianske slobody. Na druhej strane sa v tejto krajne nepriaznivej medzinárodnej situácii dokonštituovaním vlastnej štátnosti v marci 1939 zavŕšil národno-emancipačný proces slovenského národa, ktorý začal ešte v 18. storočí.

Absolútnym medzníkom európskej politiky i česko-slovenskej histórie v prvej polovici 20. storočia bolo mocenské rozhodnutie z Mníchova. To oklieštilo, oslabilo a totálne degradovalo 1. ČSR, rozhodlo o jej preradení zo sféry vplyvu demokratického Francúzska do mocenskej sféry nacistického Nemecka. Práve ČSR bola jednou z hlavných prekážok na ceste naplňovania nastickej vízie „Lebensraumu“. Likvidácia česko-slovenského štátu bola však v dlhodobých plánoch nielen nemeckých nacistov, ale aj maďarských či poľských šovinistických politikov. Česko-slovenský štát sa tak po Mníchove oveľa viac než na suverénnu republiku podobal na korisť, na ktorú sa začali zlietať supy rôznej veľkosti a politickej sily. Koncom septembra 1938 prišla česká časť republiky najprv o rozsiahle územia v prospech Nemecka a onedlho, ako priamy dôsledok Mníchova, kruto utrpela aj jeho východná časť, Slovensko a Podkarpatská Rus. Jedna pätina slovenského územia (776 obcí) sa dostala pod okupáciu horthyovského Maďarska, ďalších 11 obcí si vynútilo aj slovanské Poľsko a dve Nemecko.

Ani totálne poníženie, ktoré utrpela ČSR v Mníchove, však Hitlerovi nestačili a v decembri 1938 sa definitívne rozhodol pre likvidáciu jej zvyškov. Neponechal nič na náhodu. Určil dokonca časový limit: likvidácia mala nastať do prvého výročia anšľusu Rakúska, čo bol 12. marec 1939. Keďže však Mníchovská dohoda garantovala ďalšiu existenciu Česko-Slovensku len v prípade nevyprovokovanej agresie, bolo zo strany nacistov potrebné zorganizovať „vnútorný rozpad“, čo sa nakoniec podarilo. V duchu starorímskeho „divide et impera“ na jednej strane podnecovali radikálne krídlo na Slovensku vládnucej HSLS (Ďurčanský, Tuka, Mach a i.) k osamostatneniu; na druhej strane nechávali centrálnu vládu v ilúzii, že si môže sama spraviť poriadok v štáte.

Po vystupňovaných slovensko-českých politických rozporoch boli českí vládni predstavitelia presvedčení, že ako posledná zábezpeka celistvosti Česko-Slovenska ostalo silové riešenie. V noci z 9. na 10. marca došlo k vojensko-policajnému zásahu na Slovensku, v rámci ktorého bolo zatknutých množstvo radikálov z HSLS či HG. Prezident Hácha odvolal Tisovu autonómnu vládu, ktorá pôsobila od 7. októbra 1938. Vojenský zásah však svoje ciele nesplnil a po niekoľkých hodinách úplne odumrel. Ukázalo sa totiž, že réžiu udalosti preberá nacistická politika. Dňa 14. marca, pod Hitlerovou hrozbou likvidácie – údajného rozdelenia Slovenska medzi Nemecko, Poľsko a Maďarsko – vyhlásil Snem slovenskej krajiny štátnu samostatnosť. Ešte v ten deň večer sa začala vojenská okupácia českých krajín, dokončená 15. marca. Ďalší kľúčový cieľ nacistov v Európe bol tak splnený.

Ako už bolo spomenuté, historickým faktom je, že aj v týchto krajne nepriaznivých podmienkach sa završoval emancipačný proces slovenského národa. Medzivojnové obdobie ukázalo, že idea čechoslovakizmu – tobôž svätoštefanskej koruny – sú v národe mŕtve. Už krátko po roku 1918 sa národ odmaďarčil, pretrhol všetky putá s uhorskou štátnosťou. Zbavenie sa vplyvu maďarskej šovinistickej politiky, ktorá dusila všetko slovenské a národné, spojenie v štátnom zväzku s vyspelejšími Čechmi malo za následok, že slovenský národ za dve desaťročia ČSR celkovo vypeľ, skultúrnil sa, vrátil sa k svojim národným koreňom. Idea svojbytnosti Slovenska sa najčastejšie formulovala do požiadavky autonómie, prirodzene v rámci hraníc česko-slovenského štátu. Z hľadiska národno-emancipačného procesu bol však 14. marec 1939, začiatok samostatnej štátnej existencie Slovákov, jeho vyvrcholením. Bez ohľadu na to, že k vyhláseniu samostatnosti došlo pod silným tlakom cudzej mocnosti, v oklieštených hraniciach a bez verejne prejavenej názoru ľudu – plebiscitu. (Čo nebolo, nakoniec, prvý ani posledný raz v 20. storočí.)

Samotné vyhlásenie Slovenského štátu, ba ani jeho diplomatické uznanie viacerými štátmi však ešte neznamenalo jeho automatické medzinárodné etablovanie. Príčinou boli imperiálne záujmy susedov, najmä toho najsilnejšieho a rozhodujúceho – Nemecka. Ešte väčšou hrozbou sa však ukázali ambície južného suseda, Maďarska, ktoré sa dlhodobo nijako netajilo snahou o „návrat“ tzv. odtrhnutých území, t.j. úsilím o obnovenie celistvosti niekdajšieho Uhorska. Tento zaniknutý štátny útvar totiž maďarská politika niekoľko generácií po sebe mylne chápala ako historicky maďarský štát. Toto úsilie sa prejavilo zreteľne aj vo vojenskom útoku 23. marca 1939 – Malej vojne. V nasledujúcich mesiacoch visel nad Slovenskom Damoklov meč aj zo strany Nemecka. Nacisti totiž vážne uvažovali aj o možnosti jeho ďalšieho delenia. Malo sa stať výmenným artiklom najmä smerom k Poľsku. K pevnému etablovaní Slovenského štátu (od 21. júla 1939 Slovenskej republiky) došlo až po podpise paktu Stalina s Hitlerom 23. august-

ta 1939 a následnom úspešnom zapojení SR do protipoloľského ťaženia v septembri 1939.

Preskúmať, vysvetliť a zhodnotiť na tomto mieste všetky aspekty roku 1939 nie možné, ani potrebné. Uvedme však aspoň krátky prierez realiami tohto krátkeho, no zložitého obdobia, ako sa odrazil v armádnej oblasti.

Podobne ako bývalá čsl. armáda, bola aj slovenská armáda (ktorá sa vlastne zrodila na jej základoch a len vďaka nej) budovaná v „úzkej súčinnosti“ s aktuálnym hegemonom stredoeurópskeho priestoru. Tým boli pri vzniku ČSR Francúzi. Je známe, že náčelníkom generálneho štábu čsl. armády bol až do roku 1924 francúzsky generál a čsl. armáda sa veľmi úzko opierala o francúzsku armádu. No Nemecko dohliadalo na formovanie slovenskej brannej moci ešte intenzívnejšie a viacerými spôsobmi. Ponajprv prostredníctvom politických a vojenských zmlúv. Takisto cez osobitný poradný orgán, ktorým bola od jari 1939 Nemecká vojenská komisia (neskôr Nemecká vojenská misia a Nemecká vojenská letecká misia). Boľestnejšie pre už okresanú suverenitu Slovenska bolo však vydelenie tzv. Ochranného pásma (Schutzzone) v páse západného a stredného Slovenska, susediaceho s Protektorátom. V tomto priestore si nemecká branná moc vyhradila právo na zakladanie vlastných posádok. Nemecko postupne ovládlo aj slovenský vojenský priemysel či priemysel bezprostredne potrebný pre armádu.

V máji 1939 sa ustálila nasledujúca štruktúra armády. Armádu tvoril *najvyšší veliteľ* (tým bol do obsadenia prezidentskej funkcie v októbri premiér) a *Ministerstvo národnej obrany (MNO)*. MNO zastrešovalo tri *vyššie veliteľstvá (VV)*, ktoré sídlili v Trenčine, Banskej Bystrici a v Prešove. Ministrom a zároveň hlavným vojenským veliteľom bol gen. Ferdinand Čatloš. Armádne zložky sa delili na *zbrane a služby*. V tom čase mala armáda nasledujúce útvary zbraní: *pechotu* (ktorú tvorilo 5 peších plukov, 6 samostatných práporov, cyklistický prápor, prápor útočnej vozby, oddiel pozemnej obrany proti lietadlám a prápor kanónov proti útočnej vozbe); *letectvo* (zložené z troch perutí, náhradnej perute a leteckého skladu); *ženijné (pionierske) vojsko* (tvorené ženijným plukom); *jazdectvo*, ktoré tvorili tri jazdecké koruhvy a tri vozatajské eskadróny (tie však boli v auguste 1939 zrušené a nahradené troma jazdeckými prezvednými oddielmi – JPO). Delostrelectvo tvorilo šesť peších a jeden motorizovaný delostrelecký pluk; *automobilové vojsko* sa skladalo len z jedného automobilového pluku, a nakoniec *telegrafné vojsko* z troch telegrafných práporov. Neskôr, v októbri 1939, bola jestvujúca štruktúra znova pozmenená, predovšetkým miesto troch vyšších veliteľstiev vznikli Veliteľstvá divízií (VDO 1 – 3).

K armáde patrili aj služby, ktoré tvorili: duchovná služba, zbrojná, zdravotnícka, intendantná, veterinárna, remontná, stavebná, doplnovacia, justičná a vojensko-železničná.

Po dlhšie trvajúcich rokovaníach a pravdepodobne aj pod vplyvom schyľujúcej sa vojny Hitler SR v auguste povolil ponechanie zbraní pre 125 tisíc mužov; ďalších 25 tisíc mohlo byť vyzbrojených ako záloha. Teda ani nie 2,6 miliónové Slovensko získalo možnosť držať si pomerne veľmi veľkú armádu.

Zmenila sa aj národnostná štruktúra armády. Branci českej národnosti vypadli takmer úplne a prudko poklesla aj tradičná dominancia Čechov v dôstojníckom zbore. Tí totiž museli odísť do Protektorátu. Tri dni po vzniku samostatnej armády, 18. marca 1939, bolo v dôstojníckom zbore 326 Čechov. V júli 1939 mala armáda 704 dôstojníkov; z toho bolo 536 Slovákov, 117 Čechov, 27 Nemcov, 24 Rusov a Rusinov. Najmä

v súvislosti s vojnou proti Poľsku sa však tento počet zvýšil. V novembri 1939 to bolo spolu 1000 dôstojníkov, z čoho bolo Slovákov 838 (takmer 84 %), Čechov 108 (11 %), Nemcov 30 (3 %), Rusínov a Rusov 24 (2.5 %).

Navonok armáda pokračovala v tradícii apolitickosti (v zmysle zákazu stranického angažovania sa zamestnancov armády). To však nemalo vplyv na ideovo-politickú rôznorodosť armády. Dôstojnícky zbor nebol od vzniku Slovenského štátu až do jej zániku vnútorne jednotný, deliace línie išli po viacerých stránkach – štátoprávnej, politickej či náboženskej. Rôzny bol vzťah k ideii slovenskej, resp. čl. štátnosti, nevraviac o tradičných, historicky podmienených konfesijnálnych diskrepanciách. (V tomto smere nie je bez dôležitosti fakt, že počet dôstojníkov-evanjelikov v armáde prevyšoval ich percentuálny pomer v spoločnosti; napr. v roku 1939 bolo v armáde až 23% evanjelických dôstojníkov.) U generácie starších dôstojníkov zas bolo dôležité delenie v línii „rakušák“ či „legionár“, teda medzi tými, čo ostali monarchii verní do konca a medzi tými, čo sa dali na stranu prvého čl. odboja. Tu je zas príznačné, že v slovenskej armáde sa v pomerne hojnej miere uplatnili práve aj bývalí legionári, vrátane ministra Čatloša.

Rokom 1938/1939, procesu konca Č-SR a vzniku Slovenského štátu, a vôbec šesťročnej etape národných dejín v rokoch 1939 – 1945, venujú historici stále veľkú, neútlachajúcu pozornosť. Ba čo viac, na domáce pomery došlo v priebehu jediného desaťročia priam k explózii nielen odborných štúdií a edícií dokumentov. Spomeňme aspoň knižne vydané – edíciu Ladislava Suška (*Das Deutsche Reich und die Slowakische Republik 1938 – 1945*, I., II. diel, Bratislava 2008), Michala Schvarca, Martina Holáka, Davida Schriffla (*Tretia ríša a vznik Slovenského štátu*, Bratislava 2008), Valeriána Bystrického, Róberta Letza a Ondreja Podolca (*Vznik Slovenského štátu. 14. marec 1939. Spomienky aktérov historických udalostí*, I.-II. diel, Bratislava 2007 – 2008), Eduarda Nižňanského a kol. (*Holokaust na Slovensku 1.-7. diel*, Bratislava 2001 – 2005), Ladislava Deáka (*Viedenská arbitráž. 2. november 1938*, I.-III., Bratislava 2002 – 2005) či edíciu Miroslava Fabricia a Kataríny Hradskej (*Jozef Tiso. Prejavy a články. 1938 – 1944*, 2. diel, Bratislava 2007) a i.

Predkladaná edícia je svojím rozsahom i zameraním oveľa skromnejšia. Jej námetom je proces zrodu a etablovania Slovenského štátu v priebehu roku 1939 v armáde, na pozadí dokumentov armádnej proveniencie – konkrétne zachovaných kroník jednotlivých útvarov. Od tých najväčších v rozsahu divízie, cez pluky a prápory, až po malé špecializované útvary typu vojenských nemocníc. Domnievam sa však, že informácie z nich môžu byť prínosom nielen pre autorov skúmajúcich armádu históriu, ale pre všetkých, ktorých oslovuje toto dynamické obdobie – ako na celoslovenskej, tak i na regionálnej úrovni. (Práve aj k miestnym či regionálnym aspektom tu možno nájsť viacero cenných poznatkov.) Zároveň ide o dokončenie malej edície dobových prameňov armádnej proveniencie, ktoré sa týkali dynamického roku 1939. Začala knihou dokumentov *Proti Poľsku. Odras ťaženia roku 1939 v denníkoch a kronikách slovenskej armády* (Bratislava 2007). Čiastočne som však tento prameň predstavil už v príspevku *Odras vzniku Slovenského štátu vo vojenských kronikách*, v zborníku *Slovensko medzi 14. marcom a salzburskými rokovaniami* (Zost. M. Pekár - R. Pavlovič, Prešov 2007, s. 228-240). Kým v prvom prípade sa knižná edícia zamerala na dokumenty týkajúce sa účasti slovenských jednotiek vo vojne proti Poľsku, druhá sa sústreďuje najmä na jarné mesiace roku 1939, a tiež nasledujúce obdobie rámcované koncom zlomového roka 1939.

Vojenské kroniky boli kronikami jednotlivých vojenských útvarov v období po vzniku slovenskej armády 15. marca. Dokumentujú činnosť konkrétnej jednotky (formácie) od jej vzniku, organizačného formovania, cez účasť vo vojne s Maďarskom a Poľskom, až do konca roka 1939. Prinášajú cenné informácie o pozadí marcových udalostí nielen v armáde, ale aj v slovenských mestách.

V opise udalostí roku 1939 môžeme sledovať štyri najvýraznejšie okruhy, spoločne takmer všetkým kronikám:

- a) rozhorčenie nad tzv. Homolovým pučom, intervenciou z 9./10. marca a uspokojenie, v niektorých prípadoch otvorená radosť z vyhlásenia samostatnosti;
- b) komplikácie po 14. marci vyplývajúce z rozpadu čsl. armády, a najmä z absolútneho nedostatku odborného personálu slovenskej národnosti;
- c) najväčšie rozhorčenie nad nemeckým rabovaním, no najmä maďarskou intervenciou 23. marca;
- d) budovanie a zmeny v armáde v období apríl – december 1939, vrátane zmienok o účasti v protipoľskej vojne.

Kroniky boli zhotovované priebežne v roku 1939, teda len s pomerne malým odstupom od opisovaných udalostí. Podnetom na ich vytvorenie bol fakt, že po 15. marci opustili Slovensko takmer všetci českí dôstojníci, vrátane tých, ktorí mali na starosti vedenie kronik vojenských telies – odniesli si ich so sebou do Protektorátu. Jednotlivé útvary si preto museli kroniky začať viesť nanovo. Pri viacerých máme presne určený dátum, keď sa kronikári ujali svojej práce (napr. stotník Alexander Vaško u delpluku 51 dňa 20. mája, poručík Vincent Černák u Cyklistického práporu až 6. decembra 1939). Zdá sa však, že nezávisle od tohto faktu tu bol aj druhý podnet, a to samotné prelomové historicko-politické udalosti (poručík Emil Surovjak napr. uvádza, že kroniku Vojenského automobilového výcvikového strediska začal písať už od 14. marca 1939). Odpisy, resp. výpisy z týchto kronik si MNO vyžiadalo až 10. januára 1940 (pozri kroniku ženijného pluku).

Okrem písomných podkladov použili kronikári aj ústne informácie od veliteľov, ktorí boli priamo zaangažovaní v hektických marcových dňoch. Napr. autor kroniky veliteľstva 3. divízie, poručík Matej Vojtáš píše, že podplukovník August Malár mu „s nevšednou ochotou podal najcennejšie údaje ústne“. Uvádza aj cieľ tvorby kroniky – poslanstvo pre nasledujúce generácie: „*Tieto skromné, chronologicky načrtnuté údaje nech slúžia všetkým tým, ktorí sa zaujímajú o históriu.*“

Ako to už pri kronikárskom štýle býva, výsledné dielo závisí predovšetkým od osobných postojov, vedomostí a naladenia kronikára. Po vyhodnotení kroník ako celku však možno konštatovať, že historický obraz doby je pomerne objektívny, aj keď na niektorých miestach nepochybne chýba odstup, istý nadhľad a štýl kroniky je poplatný dobovej propagande či subjektívnym postojom autora. Tak napr. pisateľ kroniky Jazdeckého prezvedného oddielu (JPO 3) opakuje v tom čase rozšírený názor, že za národnú tragédiu v Mníchove je vraj spoluzodpovedný bývalý prezident Beneš a vládna politika; vláda vraj „*tvrdšijne spoliehala na pomoc západných demokracií*“; inde sa zas objavila fráza o boji proti „*marxisticko-židovskej ideológii rozvratu a násilia*“, teda motív, ktorý sa objavil už v známom Žilinskom manifeste zo 6. októbra a ktorý bol dlhodobou súčasťou ideologického arzenálu samovládnej HSLŠ. Pateticky, až mystifikačne niektorí kronikári podávajú vznik Slovenského štátu; konkrétne stotník duchovenstva Lednický z veliteľstva 1. divízie: „*Skutočnosť a sen podali si ruku na Slovensku. O čom sme doteraz*

*túžili a čo sme označovali ako ďalekú budúcnosť – vlastnú suverénosť štátnu – máme ude-
lené ako dar Prozreteľnosti.“*

Do úvahy treba ale vziať, že autormi sú v niektorých prípadoch známi dôstojníci, ktorých v nijakom prípade nemožno zaraďovať medzi sympatizantov ľudáckeho režimu. Ďalej, v čsl. armáde platila spomenutá apolitickosť, v čom v zásade pokračovala aj slovenská armáda. Hneď prvá, najrozsiahlejšia kronika veliteľstva 3. divízie vychádza z ústneho podania plk. Augusta Malára, čsl. legionára a stúpenca čsl. štátnosti, ktorý spolu s ďalšími legionármi ešte dopoludnia 14. marca 1939 adresoval Snemu slovenskej krajiny memorandum za zachovanie Č-SR. Podobne jeho bratranec, pôvodom evanjelický učiteľ, v roku 1939 npor. Ján Malár, ktorý bol autorom kroniky delostreleckého pluku 1, len ťažko môže byť podozrievaný z náklonnosti k novému režimu. Vyhlásenie slovenského štátu bolo vraj len dôsledkom puču z 9. marca. Samotné vyhlásenie nezávislosti Ján Malár hodnotí síce ako najvýznamnejšiu udalosť roka, no bez oslavných dodatkov, triezvo. Úplne vynechal dobové nadávky na Beneša a spol.

Odstup je evidentný aj u známeho vojenského prokurátora Antona Rašlu, ktorý viedol kroniku Vojenského súdu v Bratislave. Rašla ako ľavičiar a stúpenec Československa nemal pozitívny pohľad na slovenský štát. To aj v kronike dal, hoci nepriamo, najavo. Zdôrazňuje totiž negatívne dobové tendencie, predovšetkým dezercie, porušenia subordinácie a pod. Akékoľvek oslavné frázy tu chýbajú.

Nedá sa preto povedať, že by kroniky boli písané na nejakú politickú objednávku, alebo boli vyslovene jednostranné. Práve tieto ne-režimistické pohľady zvyšujú dôveryhodnosť prameňa. Samotný obsah ani forma kroník nie sú politicky forsírované tak, ako napr. kroniky vojenských útvarov v neskoršej Československej ľudovej armáde (ČSLA).

Okrem osôb a politickej konštelácie autorov je podstatný aj vnútorný obsah kroník. Názor o ich dôveryhodnosti podporuje aj fakt, že na rozdiel napr. od cenzúrou kontrolovanej tlače podávajú aj udalosti, ktoré neboli vo svojej dobe politicky príjemné alebo boli pre Slovensko ponižujúce, napr. nemecké konfiškácie či skôr rabovanie na západnom Slovensku v marci 1939. Uvedme konkrétny príklad. Do novomestskej posádky už 15. marca prišlo nemecké vojsko, ktoré tunajší telegrafný prápor úplne odzbrojilo; nemecké vojsko sa v Novom Meste nad Váhom vraj správalo „ako víťaz k porazenému“.

Na viacerých miestach sa stretávame aj s otvorenou, tvrdou kritikou do vlastných radov, čo je v prípade autoritatívneho režimu nezverejniteľné. Takéto informácie ostávali len v interných dokumentoch – medzi ne radíme aj uvedené kroniky. Tak pri bilancovaní príčin maďarského obsadenia severovýchodných oblastí štátu dňa 23. marca 1939 sa v kronike veliteľstva 3. divízie ako jedna z príčin bojového neúspechu uvádza: „Nedôstojné, nestatočné a zbabelé sa chovanie veliteľov 1. sledu a ešte zbabelejšie chovanie mužstva; po celých skupinách hneď sa vzdávalo bez boja, alebo keď malo možnosť, ušlo.“ Kronikár ženijného pluku zas priznáva, že nový, režimistický pozdrav „Na stráž!“ sa v armáde prakticky neujal. Pokračovať by sme mohli aj ďalej.

Hoci kroniky (a kronikári) opisujú predovšetkým udalosti od marca 1939 (čomu je zasvätená aj samotná edícia), na viacerých miestach celkom prirodzene vychádzajú z predošlého obdobia, teda po Mnichovskej konferencii a Viedenskej arbitráži. Armáda mala už v tomto kritickom období nezastupiteľný význam pre hospodársky život, najmä pre udržanie dopravných spojení. Po arbitráži totiž Slovensko stratilo železničné spojenie s Podkarpatskou Rusou (od jesene 1938 Karpatská Ukrajina), ktoré viedlo

cez Košice – podobne ako hlavný cestný ťah tým smerom. Cesty, ktoré sa v danej chvíli ukázali pre štát strategickými, boli vo veľmi zlom stave. Bez pomoci armády si sotva možno predstaviť ďalšie fungovanie dopravy v čase, keď sa na ňu kládli extrémne nároky – najmä sťahovanie celých inštitúcií (pozri napr. kroniku ženijného pluku). Spojári zas doplňovali telefónnu sieť. Dnes si možno len ťažko predstaviť, čo znamenalo presťahovať za pár dní všetky dôležité štátne inštitúcie. Nešlo však len o obdobie tesne po Viedenskom diktáte, keď sa konalo sťahovanie. Presun z jednej pohraničnej obce (či oblasti) do druhej bol vo viacerých prípadoch možný len cez maďarské štátne územie, čo zas zabezpečovala tzv. peážna (náhradná) doprava, v praxi najmä armádne vozidlá. Tak sa aspoň čiastočne suplovali stratené železničné spoje. Maďarskí predstavitelia mali už počas vytyčovania novej hranice vo Viedni na zreteli, aby nová hranica rozřala kľúčové dopravné tepny Slovenska z východu na západ, čím chceli dosiahnuť jeho čo najväčšie ekonomické oslabenie. Známe sú Horthyho slová: „*Slováci zakrátko prídu nás kolenačky prosiť, aby sme ich včlenili do Maďarska, lebo nebudú mať čo jesť.*“

Príslušníci armády preto mali už v tom období z vlastnej, bezprostrednej skúsenosti možnosť pozorovať trpké udalosti územných strát. Napríklad JPO III. vznikol z pluku, ktorý bol umiestnený na odtrhnutých územiach – v Košiciach, v Užhorode – čím medzi jeho príslušníkmi mohla len narastať protimaďarská nenávisť.

Slovákov sa mimoriadne citlivo dotkla strata južných území, ktoré boli najväčšie, a Maďarov považovali za tradične najväčšie nebezpečenstvo pre Slovensko. O čosi menej bolestivá pre spoločnosť bola strata jedenástich pohraničných obcí v prospech Poľska (to neplatí pre dotknuté pohraničné regióny, kde sa protipolské nálady maximálne vyostrili). Zdá sa, že strata Podkarpatskej Rusi, sa pociťovala menej tragicky. V kronikách sa azda len raz stretne s bolestnou ponosou na stratu tejto niekdajšej československej zeme, ktorú Maďari v celosti získali v marci 1939 („...*južný sused kradmou rukou siahol na jeho slobodu a z jeho tela utrhol kus, celú Podkarpatskú Rus*“, píše kronikár II. perute).

Po definitívnom zániku ČSR a pri vlastnom labilnom postavení stála slovenská vláda pred neľahkou úlohou – udržať celistvosť zvyšku krajiny, ktorá ešte Slovákom zostala. Dňa 15. marca ustanovil premiér Jozef Tiso vládu, ktorá obsahovala už všetky rezorty typické pre samostatný štát, vrátane ministerstva zahraničia a národnej obrany. Príznačné pre situáciu brannej moci a slovenského štátu bolo, že ako prvé opatrenia sa na program dňa dostali obranné plány, nie otázky budovania armády. Minister národnej obrany Čatloš vzhľadom na nebezpečnú geopolitickú situáciu, keď bola krajina obklopená nepriaznivo naklonenými susedmi, odôvodnene považoval za prioritu svojho ministerstva zabezpečenie obrany pred susedmi – dal vypracovať plán zabezpečenia hraníc s Maďarskom i Poľskom. Takisto vyhlásil mobilizáciu piatich ročníkov záložného mužstva (1932 – 1936), pplk. Augusta Malára poveril obranou východného Slovenska.

Ďalším naliehavým krokom mal byť odsun českých dôstojníkov. Títo dôstojníci – československí vlastenci – mali v priebehu niekoľkých dní nútene odísť z miest, za ktoré boli len prednedávnom ochotní položiť život. Boli odzbrojení, oddelení ako nebojové mužstvo a od 16. marca museli odchádzať do Protektorátu. Ostať mohli len tí, ktorí sa oženili so Slovenkami, alebo ktorí už dlhšiu dobu pôsobili na Slovensku – čo viacerí aj využili. Cesty Čechov a Slovákov sa tak hlboko rozišli – nielen v armáde. Tomuto fenoménu sa nemohli vyhnúť ani kroniky. Podľa kronikára tel. práporu 3 v No-

vom Meste „pomery u práporu boli veľmi rozhárané, pretože dôstojníci českej národnosti boli deprimovaní, jednak zabráním Čiech a Moravy nemeckým vojskom, a v rovnakej miere i tým, že nevedeli, čo ich vlastne čaká“. Česi sa podľa kronikára JPO I nachádzali vo vojenskom zmätku „kolosálnych rozmerov“ a z veliteľských miest odchádzali „so slzami v očiach, veľmi neradi“. Naproti tomu správa o vyhlásení samostatnosti vraj „ohromným dojmom zapôsobila na každého roduverného Slováka“. Čoskoro sa však ukázalo, že českí velitelia a odborníci budú bez ohľadu na nacionálne vášne Slovensku potrební práve v tejto hektickej dobe.

Napätú situáciu ešte vyostřil maďarský útok (Malá vojna). Je priam symbolické, že už krátko po zložení armádnej prísahy 15. marca 1939 a zároveň po diplomatickom uznaní zo strany Maďarska prichádzajú prvé správy o tom, že práve maďarské vojská sa zokupujú na východných hraniciach. Akoby sa aj tu znova vynáralo dejinné prekľatie Slovákov – byť vždy v defenzíve, brániť si holú existenciu, čo básniky konštatoval aj jeden z kronikárov: „*Hneď na úsvite našej samostatnosti sa zakabonilo nad nami nebo. Naši južní susedia Maďari, ktorí boli medzi prvými, čo uznali náš Slovenský štát, žijú v domnení, že teraz opäť nadišla pre nich vhodná chvíľa zaťať do nás...*“ Maďarský vpád bol pre všetkých prekvapením, tým skôr, že po 14. marci „*nás de facto i de iure uznali*“. Z tejto strany hraníc sa predpokladal pokoj, keďže Maďarsko už mnoho získalo Viedenským diktátom. Niet preto divu, že nielen vojaci, ale všetok ľud bol „*veľmi rozhorčený*“ (kronika JPO 3). Útok všeobecne prijali ako pokus o obnovenie uhorských hraníc na severe, t. j. ako pokus o pripojenie „Felvidéku“. Pre vtedajších príslušníkov armády nebola vôbec dôležitá otázka, kam až mali Maďari v pláne zísť, aké mali riešenie – veľké, malé či iné – ako sa diskutuje medzi historikmi dnes. Podstatným a určujúcim pre nich bolo, že napadnutie chápali ako útok na slovenský štát, na Slovensko ako také, nie ako korekciu hraníc. Aj preto išli do tejto vojny zväčša s oduševnením. Vidno to aj z niektorých kroník. Tak napr. kronikár 3. divízie k prvému dňu vojny, 23. marca 1939, uvádza: „*Prenikli takto behom tejto noci miestami až 20 km do nášho územia. Plesali radosťou, veď takto za niekoľko dní prejdú celé Slovensko...*“ Podobne v zápise k dňu nasledujúcemu: „*Počítali s tým celkom pevne, že po odchode českého vojska (22. III.) nenajdú na východnom Slovensku vôbec nijaký odpor a chceli preto obsadiť územie až po Slánske vrchy a podľa možnosti i ďalej.*“ Faktom ostáva, že významnú pomoc ešte len rodiacej sa armáde poskytli práve českí dôstojníci – ktorí mali nútene odchádzať do Čiech. Takto vlastne Česi už druhýkrát v 20. storočí pomáhali zachraňovať Slovákov aj po vojenskej stránke. A znova pred Maďarmi, ako v rokoch 1918/1919. Paradoxne tak pomáhali zachraňovať štát, ktorý vonkoncom nechceli a ktorý mnohí považovali za výtvor ich najväčšieho nepriateľa – Hitlera...

Jednou z najzaujímavejších otázok tohto obdobia je aj otázka politických nálad, vzťahu obyvateľstva (resp. príslušníkov armády) k vzniku Slovenského štátu. Ako ukazujú aj kroniky, už v marci 1939 bol zrejmy diametrálne odlišný pohľad, vedený v záseade po národnostnej línii. Pre Čechov bol vznik Slovenského štátu len rozbitím ČSR a Hitlerovou hrou. V týždňoch a mesiacoch po 14. marci sa však nálady dosť štiepili aj medzi samotnými Slovákami. Je nepochybné, že na jednej strane boli v armáde silné pročeškoslovenské tendencie; aj protinemecké a protimaďarské nálady boli typickou črtou čl. armády. Značná časť bývalých čl. dôstojníkov a rotmajstrov sa prirodzene vnútorne nezmierila s rozdelením a zánikom štátu, ktorému vernosť len nedávno prisahali. Aj niektoré kroniky otvorene poukazujú na to, že vyhlásenie samostatnosti sa neprijímalo

všade pozitívne. Napr. v kronike vel. 3. divízie: „Po obede v 14.30 hod. bola vypočítaná reč posl. Šaňa Macha, v ktorej bolo vyrieknuté veľké slovo, že Slovensko sa dnešným dňom stáva samostatným štátom. To, o čom naši predkovia len túžiť mohli, stalo sa skutkom. Pravda, mnohí hlavami krútili nad tým a prejavovali zrejmú nedôveru.“ Zároveň sa však nielen z kroník, ale aj z iných prameňov dá usudzovať, že vznik Slovenského štátu bol v značnej časti príslušníkov armády slovenskej národnosti, ako aj v spoločnosti prijatý pozitívne, ako rozuzlenie dlhodobu neľahkej politickej situácie. Predovšetkým ako záchrana Slovenska pred údajným hroziacim rozdelením, najmä v prospech Maďarska. V tomto ich utvrdzovali aj osudy desaťtisícov Slovákov a Čechov, ktorí boli vyhnaní, resp. utiekli po začiatku okupácie slovenského juhu koncom roka 1938, ako to pekne zaznačil kronikár JPO 3: „Od začiatku roku prichádzali Slováci /vojaci i nevojaci/, v občianskom i vojenskom /maďarskom/ obleku, z územia Maďarskom obsadeného. Nemohli zniesť teror maďarských žandárov i utiekli na Slovensko, kde im bolo poskytnuté prístrešie mimo iných útvarov i u náhr. eskadrony. Pomáhali pracovať vo skladištiach a možno napísať, že vykonali cenné služby. Ich chovanie až na pár prípadov bolo vzorné. Tak i títo pocítili čo to znamená mať svoj vlastný samostatný štát.“ Ten, dodajme, v tom čase len sotva kto chápal ako „takzvaný“, či dokonca ako „vojnový“ štát.

Čím ubiehal dlhší čas od zániku ČSR, tým viac si vojaci – i obyvateľstvo – zdá sa, na novú situáciu s novými štátnoprávnymi pomermi privykali. Ako príklad môžem uviesť slová jedného z vtedajších vojakov nitrianskej posádky Gustáva Polčika (1917, Veľké Kostofany), ktorý bol kontinuálne príslušníkom československej i slovenskej armády, neskôr žandárom: „Vojaci mali radi Masaryka, Československo, takí verní Slováci boli tomu Československu. Ale postupne sa teda aj premieňali, viac sa prikláňali k tomu slovenskému štátu, lebo, pravda, propaganda ich tak smerovala: „Máme slovenský štát“, „My sme tu páni“, „Slováci od rodu slovenskému národu nebudeme na škodu“ a tak... Takže to sa postupne menilo.“ Armáda bola v tomto smere len zmenšeným obrazom spoločnosti.

Vznik samostatnosti bol pre mnohých signálom, že Slováci už nebudú obmedzovaní ani na poli vojenstva. Nešlo len o aspekt sociálny, že totiž nová armáda s množstvom voľných miest znamenala možnosť sociálneho zabezpečenia v ekonomicky neľahkej dobe a skončili časy, keď sa slovenským žiadateľom do štátnej služby odmietlo vyhovieť známym „nelze vyhověti“. Skončil stav, keď sa museli, hoci ako súčasť štátotvorného národa, krčiť; keď boli čechoslovakistickým režimom obmedzovaní, vytlačovaní z vyšších hodnostných a veliteľských pozícií. (Pripomeňme známy fakt, že Slovákov-důstojníkov v čsl. armáde nebolo ani 3,5 %; zo 120 generálov jeden-jediný; plukovník ani jeden, podplukovníci traja.)

Ešte väčší vplyv na mienku obyvateľstva mali armádne akcie v prvom polroku jej existencie. Odhodlaný, hoci nie úplne úspešný odpor proti maďarskému vpádu ukázal, že armáda sa stala garantom celistvosti krajiny. Na Slovensku vládlo heslo: ubránili sme sa. Tiež úspešné zapojenie do ťaženia proti Poľsku, ktorým si Slovensko vybojovalo svoje obce vynútené odstúpené Poľsku, vplývalo na národno-štátne povedomie. Začala sa budovať vojensko-štátna tradícia.

Zdá sa preto, že aj väčšina príslušníkov armády – hoci s počiatočnými ťažkosťami, vedomím jeho limitov medzinárodného postavenia pod dohľadom Nemecka – nový štát prijala za svoj. A nebolo to len dôsledkom vtedajšej vládnej propagandy. Mnoho znamenalo aj národné cítenie, pocit národnej hrdosti, sebavedomia, spojený v praxi s prevzatím nových riadiacich a veliteľských funkcií, bez náležitej prípravy (ako to far-

bisto a dôveryhodne líčia kroniky). Každý útvar dostal nového veliteľa, slovenského dôstojníka, v každej posádke Slováci preberali funkcie. Tak Slováci, či chceli alebo nie, či na to mali odbornosť, schopnosti a prax alebo nie, museli do týchto funkcií zasadnúť. Mnohí sa razom vyšvihli z podradnejších postov na tie najvyššie v posádke. Kronikár Vojenskej nemocnice 1 v Bratislave píše: „*Marcové dni sú tie, ktoré kedy každý z nás konal výlučne z vlastnej iniciatívy. Nebolo žiadnych rozkazov, žiadnych smerníc, ale čo je najhoršie, nebolo ani potrebných ľudí. Funkcie, ktoré vykonávalo 20 - 25 zapracovaných osôb, muselo prevziať 5 mužov nezpracovaných a veru nebolo ani času, aby ktorýkoľvek z nás i v čo najmenšej miere preštudoval povinnosti spojené s tou-ktorou funkciou. Každý z nás bol postavený „in medias res“ a bol potrebný veľký entuziazmus, aby sme zdolali prácu, ktorá sa na nás navrátila.*“ V mnohých posádkach na dôstojníckych pozíciách Slováci úplne absentovali, resp. sa nachádzali len na nižších veliteľských funkciách. V telegrafnom prápore 3 v Novom Meste nad Váhom bol dokonca jediný Slovák-dôstojník, a to len v hodnosti podporučíka.

Zaujímavou kapitolou v rámci národnostného obrazu je aj otázka slovenských Nemcov; tí totiž v prvých štyroch mesiacoch nepodliehali brannej povinnosti. To sa zmenilo až vydaním vládneho nariadenia č. 182/39 sl. z. zo dňa 25. 7. 1939, podľa ktorého mali nastúpiť k pešiemu pluku 1 do Levoče a Delostreleckému pluku 1 (IV. oddiel) v Žiline. Ako uvádza historik Pejs, armáda tak slovenských Nemcov fakticky izolovala už od roku 1939. Po opätovnom zavedení ich brannej povinnosti totiž rozhodla, že budú vždy zaradení v rámci jedného pešieho a jedného delostreleckého pluku. Uvedme jednu zaujímavú zmienku na margo spíšskych Nemcov. Kronika DOV Levoča potvrdzuje ich tradičnú promaďarskú orientáciu, ktorá nevyzrádila ani po 14. marci 1939. Konkrétne pri gelnickom okrese upozorňuje na „nápadnú absenciu“ brancov z obce Nižný Medzev: „*Zo 46 povolaných brancov dostavilo sa iba 5, a to cudzí (do tejto obce domovom nepatriaci) a Cikáni. Ostatní ušli pred odvodom do Maďarska aj s rímsko-katolíckym farárom tejto obce. Všetci boli národnosti nemeckej.*“

Kroniky prinášajú aj cenné informácie o niektorých dôstojníkoch-bielogvardejcoch ruského či ukrajinského pôvodu, slúžiacich na Slovensku po roku 1939; tí boli v roku 1945 zväčša odvečení sovietskymi bezpečnostnými jednotkami, resp. zlikvidovaní, takže ich pamiatka sa stráca.

Pre historiografiu a publicistiku minulých viac než štyroch desaťročí bolo príznačné už spomenuté odbojové hľadisko, čo bol dôsledok vtedajších politických pomerov. Práve dobové pramene nás však môžu posunúť bližšie k hľadaniu pravdy aj v tomto smere. Na jednej strane je zrejmé, že značná časť príslušníkov armády, vychovaných v demokratickom, československom duchu, sa nehodlala zmieriť s rozbitím ČSR a novou politickou diktatúrou. Ukázalo sa to v rôznych formách pasívneho i aktívneho odporu, najmä v útekoch do zahraničia, čo historiografia a publicistika v minulosti pomerne hojne spracúvala a čo treba akceptovať. No takmer úplne sa obchádzala druhá strana mince, a to fakt, že veľká časť štátneho aparátu vrátane armády, ale aj celkovo slovenského obyvateľstva sa s novými pomermi zmierila, časť im dokonca aktívne slúžila. Pomerne hladké prispôbenie sa novým pomerom, v tomto prípade presnejšie novému štátu, a to aj u ľudí, ktorí si ho výslovne neželali, je veľmi zaujímavé, no nie netypické pre slovenské dejiny. Tak ako sa po roku 1918 prispôbili česko-slovenskému štátu mnohí z maďarónov, „hazafíkov“, tak sa SR prispôbili aj mnohí z radov

stúpencov česko-slovenskej štátnosti. Aj vo vojenských kruhoch to boli viacerí dôstojníci, vrátane tých vyšších. Zaujímavý je napríklad príbeh Augusta Malára. Ten spolu s ďalšími bývalými legionármi podával ešte dopoludnia 14. marca poslancom Snemu slovenskej krajiny memorandum proti osamostatneniu Slovenska a za zachovanie ČSR. No ani to mu nebránilo, aby o pár hodín nato v armáde prijal vysoké funkcie a vláde SR zostal v zásade verný až do konca svojej vojenskej kariéry. Nový štát poskytol viacerým príslušníkom armády netušené možnosti. Napr. kronika úradu vojenského prokurátora ukazuje kariéry takmer šejnovského typu, v priebehu pol roka aj o dva rangy; kým v apríli 1939 bol len podporučíkom, v novembri toho istého roku bol už nadporučíkom. O nejakej diskriminácii zo strany ľudáckeho režimu, ktorý po jeho zániku tak vehementne kritizoval a nenávidel, teda len ťažko môže byť reč. (Neskôr, v lete 1941, bol už stotníkom, koncom vojny v máji 1945 podplukovníkom a o štyri roky generálom! Armáda totalitného štátu mu tak vytvorila evidentne veľmi dobrú východiskovú pozíciu na kariéru v novom, protichodnom režime.) Presunúc sa do súčasnosti, pripomína to osudy bývalých dôstojníkov komunistickej Československej ľudovej armády. Jej úhlavným nepriateľom bol „agresívny, imperialistický“ pakt NATO, pričom dnes tomuto paktu slúžia. Je to širší problém, problém príslušníkov stranického či štátnobezpečnostného aparátu, ktorí dnes plne využívajú všetky vymoženosti demokracie, proti ktorej bojovali. Vráťane nadpriemerného sociálneho zabezpečenia, „beztretnosti“ či ochrany „súkromia“ pred dotieravými otázkami o ich spoluzodpovednosti za zločiny režimu...

Na záver už len zopár poznámok technického charakteru. Pri niektorých dôstojníkoch (najmä vyšších, ale aj význačnejších nižších) som pripojil aj krátke kariérne, životopisné údaje. Tu som čerpal najmä z kolektívnej publikácie *Vojenské osobnosti čsl. odboja 1939 - 1945* (Praha-Bratislava 2005), z *Biografického slovníka, Malého slovníka slovenského štátu* (J. Chreňo), prác J. Jablonického *Samizdat o odboji 2*, z Fotokartotéky dôstojníkov a rotmajstrov slovenskej armády uloženej vo VHA Bratislava, internetových a vlastných zdrojov. V pasážach o budovaní a štruktúre armády v roku 1939, výpočte armádných útvarov a jednotiek, ako aj pri číselných údajoch o zložení dôstojníckeho zboru v tomto úvodnom texte som vychádzal z najnovších knižných publikácií slovenských vojenských historikov *Slovensko - Vojenská kronika* (V. Segeš a kol., Bratislava 2007) a *Vojenské dejiny Slovenska 1939 - 1945, V. diel* (F. Cséfalvay a kol., Bratislava 2008).

Skratky vysvetľujem až v zozname skratiek; v niektorých prípadoch, najmä ak sa častejšie neopakujú alebo sú úplne neznáme, aj priamo v texte. Pripojený je menný aj geografický register. K mennému registru však treba poznamenať, že nie vždy vyjadruje aktuálne hodnoty príslušníkov armády; v priebehu roka 1939 sa totiž aj viackrát menili, smerom hore.

Publikované materiály sú v súčasnosti uložené vo Vojenskom historickom archíve v Bratislave, ako súčasť fondu „55“, spravodajské spisy. Žiaľ, nezachovali sa nám ich originály, ktoré sa viedli v jednotlivých posádkach - tie podľa všetkého nenávratne zmizli. Archív vlastní len odpisy, resp. výpisy z nich, ktoré prišli na MNO. Napriek tomu nemáme dôvod pochybovať o ich autentickosti. Texty kronik sa v edícii uvádzajú v pôvodnom, dobovom znení, ako po pravopisnej, tak aj štylistickej stránke. Opravované boli len evidentné pisateľské chyby a preklepy. Kvôli jednotnosti som upravoval len názvy jednotiek, ktoré boli (v niektorých málo prípadoch) uvedené veľkým začiatočným písmenom. Väčšina jednotiek bola aj v origináli uvádzaná malým začiatočným

písmenom, preto som sa rozhodol uviesť všetky názvy v edícii jednotne, malým začiatočným písmenom.

Celkom naostatok sa chcem poďakovať viacerým svojim kolegom, ktorí si – aspoň časť dokumentov – vopred prečítali a pripojili k nim aj svoje pripomienky a doplnky. Z nich musím menovite spomenúť najmä posudzovateľov – PhDr. Pavla Mičianika, PhD., PhDr. Tomáša Kluberta, PhD., a PhDr. Mariána Uhrina, PhD. Osobitná vďaka patrí posledným dvom menovaným, najmä za pomoc s lúštením dobových skratiek, upresňovaním, dopĺňaním údajov technického charakteru či spresňujúcich údajov o jednotlivých dôstojníkoch.

Ostáva len vysloviť názor, že aj publikovaním a využívaním týchto – hoci rozsahom a záberom skromných dobových prameňov – sa môžeme bližšie posunúť k historickej pravde o skúmanom období. A naopak, vzdialíme sa politizácii, glorifikácii, či naopak škandalizovaniu vlastných národných dejín. Preto by som ju chcel venovať všetkým, ktorí hľadajú pravdu aj našej nedávnej histórie s otvorenými očami, a najmä s otvoreným srdcom.

Martin Lacko

- 1 Výpisy z kroniky veliteľstva 3. divízie (Prešov), zachytávajúce dramatické udalosti okolo tzv. Homolovho puču, formovania slovenskej armády, vojny s Maďarskom, ako aj okolnosti smrti niektorých jej obetí
-

VÝPISKY Z KRONIKY VELITEĽSTVA 3. DIVÍZIE.¹ ROK 1939

Pán škpt. gšt. Ján Krnáč, náčelník štábu veliteľstva VI. sboru so súhlasom veliteľa sboru pána pplk. gšt. Augusta Malára,² tiež veliteľa východného Slovenska, poveril mňa, por. pech. v zál. Mateja Vojtáša, zostavením a vedením kroniky.³

S chuťou som sa ujal práce, a vedúcou myšlienkou pri tom mi bolo podať všetko tak, ako som to mohol čo najvernejšie zo spisového materiálu zistiť. Ale doba, v ktorej sa začínajú nové dejiny Slovenského štátu bola tak rušená, že nebolo možno hlavné a najdôležitejšie momenty uložiť na papier, preto pán pplk. gšt. August Malár mi s nevšednou ochotou podal najcennejšie údaje ústne. Tým nebude táto vzrušená doba ani v najmenšom skreslená, ale naopak bude vystihnutá v pravom svetle.

Tieto skromné, chronologicky načrtnuté údaje nech slúžia všetkým tým, ktorí sa zaujímajú o históriu, za tehly pri väčšej budovateľskej stavbe slovenských dejín.

14. marec 1939

Medzník v dejinách slovenského národa. Tým dňom sa Slovensko stáva samostatným „Slovenským štátom“. Okyptená Česko-Slovenská republika sa rozpadla. Zeme Čechy a Morava pripadly pod protektorát Nemeckej ríše. Tento pád bol urychlený vojenským pučom, ktorý bol prevedený četníkymi a vojenskými oddielmi českej národnosti v noci z 9. na 10. marca.⁴

-
- 1 3. divízia (veliteľské stanovište Prešov) od apríla 1939 nahradila zrušený VI. zbor so sídlom v Spišskej Novej Vsi.
- 2 August Malár (1894, Reitern, Rakúsko, 1945, Flossenbürg, Nemecko) – pochádzal z národne uvedomelej evanjelickej rodiny zo Starej Turej, v r. 1916 padol ako rak.-uhorský vojak do talianskeho zajatia, neskôr vstúpil do čsl. légie v Taliansku, kde začiatkom r. 1918 dosiahol hodnosť poručíka. V r. 1919 sa zúčastnil bojov proti maďarským boľševikom. Ako čsl. dôstojník absolvoval vojenské štúdiá vo Francúzsku i v ČSR. V r. 1937 pplk.gšt. V októbri 1938 sa stal členom čs.-maďarskej delimitačnej komisie. V slovenskej armáde prijal funkciu veliteľa VI. sboru v Spišskej Novej Vsi, neskôr zreorganizovaného na Veliteľstvo 3. divízie. Počas Malej vojny organizoval obranu východného Slovenska. Od mája 1939 v hodnosti plk., v r. 1941 a 1942 velil na istý čas Zaisťovacej resp. Rýchlej divízii, bol menovaný generálom 2. triedy. V r. 1944 veliteľ Východoslovenskej armády so sídlom v Prešove, 31. 8. 1944 nacistami zatknutý za podozrenie z príprav povstania, odvečený do zajatia v Nemecku. Pravdepodobne v marci 1945 vo Flossenbürgu popravený. O ňom bližšie napr. ČAPLOVIČ, M.: Augustín Malár. Od légii po koncentrák. In: *Do pamäti národa*. (Zost. kol.). Bratislava 2003, s. 363-366.
- 3 Exemplár tejto kroniky sa nachádza i v Štátnom archíve v Levoči, v osobnom fonde Mateja Vojtáša (1904, Spišská Belá), neskoršieho múzejníka, archeológa a regionálneho historika Spiša. Tým sa nám zároveň potvrdzuje autenticita kroniky.
- 4 O ozbrojenej akcii ústrednej vlády 9.-10. marca 1939 a vyhlásení výnimočného stavu, nesprávne nazývanom aj ako Homolov puč, jestvuje viacero výkladov a hodnotení. Niektorí autori však upúšťajú od

V tú noc sa na východnom Slovensku zjavily v každej obci vyhlášky, podpísané div. gen. Ondrejom Mézлом,⁵ veliteľom VI. sboru, v ktorých medzi iným stálo doslovne toto: „... rozhodol som sa prevziať na dobu potreby na teritriu môjho sboru všetku moc správnu aj sudcovskú do svojich rúk. Od okamihu vylepenia alebo vybubnovania tejto vyhlášky každý je bezpodmienečne povinný podriaďiť sa mojim nariadeniam, ako aj nariadeniam vojenských úradov a orgánov, ktoré v mojom mene budú horeuvedenú správu a sudcovskú moc vykonávať. Predovšetkým zakazujem čo najprísnejšie všetky verejné shromaždenia, shlukovanie sa viacerých osôb na uliciach, ako aj akékoľvek kritizovanie tohto môjho počinu. Oproti tým, ktorí by na to nedbali, bude zakročené s najväčšou prísnosťou a bezohľadnosťou ... Ktorí budú pri páchaní týchto činov dopadnutí, budú na mieste zastrelení. Nariaďujem s okamžitou platnosťou, aby všetky podniky, obchody a provozne ako aj verejné miestnosti boli zatvorené najneskoršie o 19. hodine. Po tejto hodine nie je tiež dovolené žiadnemu, aby sa zdržiaval na uliciach a verejných miestach ... Zavediem súčasne prísnu cenzúru listových zásielok, preventívnu cenzúru periodickej tlače a suspendujem domovú slobodu.“

Poprední činitelia slovenského života boli v tú noc zatknutí a uväznení. Všetky úrady boli obsadené četníctvom a vojskom. O četníkoch kolovala zvesť, že sú to preoblečení členovia telocvičnej jednoty „Sokol“. Ráno, 10. marca sa ľudia prebúdzali na hroznú novinu. Nikto nevedel udať, prečo, z akej príčiny sa dejú také prísne opatrenia.

Nakoľko sobota je trhovým dňom v Spišskej Novej Vsi, mnoho ľudí z okolitých dedín prichádzalo v tento deň na trh nič netušiac, čo sa deje a čo sa stalo. Ozbrojené četnícke a vojenské hliadky padaly do očí každému Slovákov ako výkriky násilia a bezprávia. A keď sa rozniesla zvesť, že týmto činom českých četníkov a vojakov je ohrozená osobná sloboda, vtedy sa ľuďom zatínaly päste a napriek prísnemu zákazu sa tvorily po uliciach väčšie, menšie skupiny, ba došlo aj k mohutnému manifestačnému sprievodu. Niekoľko členov z HG – veliteľia boli totiž odvedení a uväznení – napochytre zorganizovali čatu, do rúk jednotlivcov dali slovenské zástavy a s tou hŕstkou vyrukovali na ulicu. Tento čin bol v očiach českých vojakov a četníkov velezradný. Z Levočskej ulice vypochoďovala silne ozbrojená čata četníkov. K čate gardistov sa však pripojil všetok ľud, nevynímajúc ani žien – dedinčianok s batohmi na chrbte. Zástup mohutnel a rásťol. Na ceste pred evanjelickým kostolom bol zastavený četníckym oddielom. Zaznela

---

označenia „puč“ a hovoria o vojenskom, resp. vojensko-polícajnom zásahu (s cieľom záchrany štátnej celistvosti). Napr. BYSTRICKÁ, B.: Homolov puč v českej a slovenskej historiografii. In: *Slovensko a druhá svetová vojna*. (Zost. F. Cséfalvay – M. Púčík.) Bratislava 2000, s. 117-121, ANGER, J.: Vznik slovenskej armády v roku 1939. In: *Z vojenskej histórie Slovenska 1918 – 1948*. (Zost. J. Korček.) Trenčín 1994, s. 77, ČAPLOVÍČ, M.: Čs. armáda a Slovensko v rokoch 1918 – 1939. In: *Slovensko v Československu 1918 – 1939*. (Zost. V. Bystrický – M. Zemko.) Bratislava 2002, s. 276.

5 Ondřej Mézl (1887, Klopotovice, 1968, North Hollywood, USA) – absolvent dôstojníckej školy, účastník 1. sv. vojny na východnom fronte, kde v r. 1915 padol do ruského zajatia. Ako nižší dôstojník potom pôsobil v čs. légiách. Po návrate do ČSR v r. 1920 pôsobil vo veliteľských funkciách, tiež vo funkcii čs. vojenského atašé v Belehrade. Od r. 1930 povýšený na brigádneho generála, v r. 1936 na divízneho generála. V r. 1936 ustanovený do funkcie veliteľa VI. sboru v Košiciach (po Viedenskej arbitráži presunutom do Spišskej Novej Vsi). Spoluriadil odsun čs. občanov z území odstúpených Maďarsku; po 14. marci 1939 odišiel do Protektorátu, kde sa zapojil do odboja (Obrana národa). Po roku 1940 pôsobil v zahraničnom odboji na Západe (Francúzsko, Blízky Východ, Veľká Británia). Po komunistickom prevrate emigroval, degradovaný čs. orgánmi na vojaka. Umrel v USA. Bližšie napr.: VALIŠ, Z.: Ondřej Mézl – Andrej Gak. In: *Vojenské rozhledy*, 1993, č. 2.

mohutným hlasom slovenská hymna. Hneď za ňou ďalšia obľúbená pieseň „Kto za pravdu horí“. Vojaci i četníci s nasadenými bodákmi rozháňali ľud, ktorý vlastne nič protizákonného nerobil, len pokojne stál na mieste. A práve v tom pevnom neústupnom postoji, s holými nezbrojenými rukami, sa ukázala sila, sila, na ktorú četníci s vojakmi zabudli, lebo ju dosť nerešpektovali. Mužovia a ženy, mládenci a dievčatá postavili sa bok k boku a hoci boly na nich namierené čierne hrozivé otvory vojenských pušiek, nepohli sa, iba čo uličku utvorili vo svojich radoch rozháňajúcim vojakom, aby sa za nimi opäť spojili. Konečne v tom najväčšom napätí prof. Brandobur ukludnil ľud a gardistom dal rozkaz k rozchodu. Četníci i vojaci opustili ulice. K streľbe nedošlo. Tak to bolo v Spišskej Novej Vsi.⁶

Ale horšie veci sa dialy v iných slovenských mestách, najmä v Bratislave a v Prešove.⁷ Tam bolo niekoľko ľudí ranených i mŕtvych (viď príslušné výstrižky z novín).⁸

O 09.00 hod. (14. III.) spozoroval škpt. Morvic⁹ poplašný ruch na ulici: „paničky“ českých dôstojníkov prichádzaly s kuframi do kasárne. Jednu „paničku“ vyššieho českého dôstojníka až vojenská asistancia doprevadila do kasárne. (Asi sa bály rozhorčeného ľudu).

Po obede v 14.30 hod. bola vypočutá reč posl. Šaňa Macha, v ktorej bolo vyrieknuté veľké slovo, že Slovensko sa dnešným dňom stáva samostatným štátom. To, o čom naši predkovia len túžiť mohli, stalo sa skutkom. Pravda, mnohí hlavami krútili nad tým a prejavovali zrejmu nedôveru.

15. marec 1939

Prevrat, ktorý v týchto dňoch nastal, rútil sa úžasnou rýchlosťou vpred. Každú hodinu iné zprávy, nové zvesti, z ktorých väčšia čiastka nezodpovedala pravde. To, čo pred chvíľou bolo novotou, v nasledujúcej chvíli už patrilo minulosti; novšia vzrušujúcejšia zpráva vyvrátila tú prvú.

Na veliteľstve VI. sboru nastávajú nepredvídané zmeny.

Ráno prichádza pplk. gšt. August Malár ako zástupca slovenskej vlády k VI. sboru, ale po niekoľkých hodinách je telegraficky vyzoomený MNO, že je menovaný veliteľom toho sboru a že má prebrať celú jeho agendu. Doterajšieho veliteľa sboru div. gen. Mézla s celým jeho štábom táto zvesť zronila. Z ich chovania bolo cítiť zatrpkosť. Chuť k práci razom ustúpila pasivite. Avšak k novomenovanému veliteľovi sa chovali kamarátsky. Shlukovali sa po chodbách i miestnostiach, debatovali, radili sa, donášali tie najrozličnejšie zprávy a tým zapríčiňovali väčší zmätok.

6 K opisu búrlivých udalostí v Spišskej Novej Vsi pozri tiež PETRÍK, J.: *Spišská tragédia*. Spišská Nová Ves 2007, s. 10-11.

7 Marcové udalosti v Prešove patrili k najbúrlivejším v celej krajine. Bližšie k nim tiež PETRAŠKO, L.: *Zakročiť rázne a bezohľadne: krvavý incident v Prešove v marci 1939* (www.druhasvetova.sk)

8 V Bratislave – ako v jedinom slovenskom meste – došlo aj k priamym obeťiam na životoch. Ešte 13. marca tu následkom nástražného systému umiestneného nacistickými agentmi zahynuli dvaja náhodní občania. Jednu obeť zaznamenala aj HG, a to Antona Kopála, pôvodom z Veľkých Uheriec. Zahynul s najväčšou pravdepodobnosťou na následky zblúdenej guľky čs. četníkov 10. marca. Bližšie pozri napr. SOKOLOVIČ, P.: *Hlinkova garda 1938 - 1945*. Bratislava 2009, s. 120-140.

9 Škpt. tel. Ján Morvic, neskôr v roku 1944 už ako plk. spoj. J. Morvic pôsobil ako prednosta spojovacej správy MNO-Vojenskej správy (MNO-VS) a u poľnej armády gen. A. Malára, či v roku 1945 ako veliteľ Pionierskej stavebnej skupiny IV, v rámci 3. technickej divízie.

Vyhlásením samostatného Slovenského štátu zaniká právomoc českých dôstojníkov. Československá armáda v tom okamihu nastupuje fázu úplného rozkladu a zániku. Na miesto nej má nastúpiť armáda slovenská. Hneď v prvej chvíli sa na všetkých stranách javí veľký nedostatok slovenských dôstojníkov a mužstva. Je vyhlásená mobilizácia piatich ročníkov (1932, 1933, 1934, 1935, 1936) a to v okresoch: Hnúšťa, Revúca, Gelnica, Prešov, Vranov, Michalovce, Humenné, Trebišov, Medzilaborce, Stropkov, Gíraltove, Snina, Bardiov,¹⁰ Sabinov, Stará Ľubovňa, Levoča, Kežmarok, Sp. Nová Ves, Poprad a Sobrance. Ba vedie sa nenápadná agitácia medzi záložnými dôstojníkmi, aby podávali čo najskôr dobrovoľné prihlášky k cvičeniu v zbrani.

Každý útvar dostáva slovenského veliteľa. V každej posádke na Slovensku sa oddeľuje mužstvo i gážísti slovenskej národnosti od Čechov. Všetok materiál preberajú slovenskí dôstojníci. Česi ostávajú síce na miestach, ale sú postupne odzbrojovaní. Ich osobná bezpečnosť je, pravda, zaistená.

V 12.30 všetci vojaci slovenskej národnosti skladajú prísahu novej slovenskej vláde, novému slovenskému štátu, tohto znenia: „Prisahám na živého Boha, že budem poslúchať vládu slovenského štátu a všetkých ňou ustanovených veliteľov. Prisahám, že v plnení povinnosti ochotne obetujem i život. Tak mi Pán Boh pomáhaj!“

Za dôstojníka Slováka sa pokladá:

1. Dôstojník rodom Slováč,
2. dôstojník inej národnosti, ktorý ma za manželku Slovenku,
3. dôstojník inej národnosti, ktorý už pôsobí dlhšiu dobu na Slovensku a záujem Slovenska má v srdci.

Dnes došli prvé poplašné zprávy, že maďarské vojská sa sokupujú na východných hraniciach Slovenska. Ba dokonca sa šíria zvesti lavinovite, že Maďari prekročili hranice pri Košiciach, Užhorode, Revúci. Pod tlakom týchto zprávk plk. gšt. August Malár požiada div. gen. Mézla, aby ďalej viedol sbor, kým sa situácia nevyjasní, nakoľko v krátkej dobe sa nemohol ani pri najlepšej vôli podrobne zasnviť do pomerov. Po obeďe sa však ukázalo, že tieto zprávy boli čiastočne vymyslené.¹¹ Div. gen. Mézl fungoval potom ešte asi dva dni ako technický poradca.

16. marec 1939

Hneď na úsvite našej samostatnosti sa zakabonilo nad nami nebo. Naši južní susedia Maďari, ktorí boli medzi prvými, čo uznali náš Slovenský štát,¹² žijú v domnení, že teraz opäť nadišla pre nich vhodná chvíľa zaťaf do nás, odtrhnúť kus našej zeme, nášho ľudu. Teraz, keď armáda čl. republiky je v úplnom rozklade, teraz, v tej chvíli, keď sa ešte len rodiť začína nová slovenská armáda, akosi hrozivo premiestňujú svoje vojenské jednotky od našich južných hraníc na hranice východné. Overené zprávy hovoria, že do Rimavskej Soboty nastúpili záložníci týchto ročníkov: 1907, 1908, 1909 a 1910, celkom asi 5.000 mužov. Po ustrojení týchto nastúpia vraj ďalší. Z toho možno uzatvárať, že u našich susedov sa čosi deje.

---

10 Dnes Bardejov.

11 Šírenie správ o prieniku maďarských vojsk na Slovensko súviselo so začiatkom maďarského obsadzovania Podkarpatskej Rusi práve 15. marca 1939.

12 Maďarsko uznalo diplomaticky Slovenský štát už 15. marca 1939.

Pred 12.00 hod. na rozkaz veliteľa sboru pplk. gšt. Malára svolaný bol celý dôstojnícky sbor a na základe prehlásenia MNO boli vyzvaní všetci tí dôstojníci českej národnosti, ktorí prejavujú vôľu vstúpiť do sväzku novoutvorivšej sa slovenskej armády, aby podali prihlášky. Zároveň všetci dôstojníci boli požiadaní, aby každý ostal na svojom mieste dotiaľ, kým nebude nahradený, alebo kým svoju agendu neodovzdá inému.

Aký bol veľký a povážlivý nedostatok slovenských dôstojníkov, vidno z toho jednoduchého príkladu: pri sborovom veliteľstve pracovalo 120 osôb. Teraz, keď sa celá agenda mala preberať, zistilo sa, že novomenovaný veliteľ zostane sám s 3 - 4 pomocníkmi.

Z dôstojníkov českej národnosti sa prihlásilo hneď na počiatku asi 30 ľudí. Všetci tí sľúbili a svoj sľub podaním ruky veliteľovi sboru potvrdili, že ostanú v slovenskej armáde, ale keď ich pobyt v novom slovenskom štáte nebol právne zaistený, začali sa obávať o svoju budúcnosť, takže do odchodu, 22. III. zostalo z prihlásivších sa 30 dôstojníkov len 16 osôb i s civilnými zamestnancami.

Pplk. gšt. Malár hneď po svojom príchode shromaždil dôstojníkov Slovákov a to celkom 4, menovite: škpt. Morvic, kap. Sedlický,¹³ kap. Haviar¹⁴ a kap. Darvaš.¹⁵ S týmito dôstojníkmi sa potom prebrala celá agenda sboru. V prvých dňoch sa pracovalo bez odpočinku vo dne v noci. Hlavne pomocou telefónu, jusom¹⁶ a osobnými zásahmi. Takto nadmiernym úsilím podarilo sa predsa, že celá stavba nestroskotala a že do 22. III. jestvovala aspoň kostra celého bývalého štábu vel. VI. sboru, reprezentovaná asi 20 dôstojníkmi, rtk. a civilnými zamestnancami. Takže veliteľ sboru bol súčasne i prednostom oddelení a ostatných složíek.

Tunajší Nemci očakávajú príchod nemeckého vojska. Robia sa prípravy na uvítanie. Majú vraj dôjsť až do Prešova. (Pozdejšie sa ukázalo, že táto zpráva bola tiež ako mnohé iné vymyslená.)

Ministerstvo národnej obrany v Bratislave nariaďuje odstrániť doterajšie odznaky na čiapkach poľných i vychádzkových. Nahradiť sa majú trojfarebnou stužkou bielo-modro-červenou 2 cm širokou. Stužka bude umiestnená na čiapkach na tom istom mieste ako doterajší odznak, a to šikmo shora v ľavo do prava. Nosia ju pravda len príslušníci slovenskej armády.

Ministerský predseda dr. Jozef Tiso zaslal dnes vodcovi Nemeckej ríše, Adolfovi Hitlerovi telegram, v ktorom ho požiadal, aby prijal do ochrany Slovenský štát. Ríšsky kancelár Adolf Hitler odpovedal: „Prijímam Vašu ponuku a Slovenský štát beriem pod svoju ochranu“.

17. marec 1939

Odzbrojovanie vojenských osôb českej národnosti – kde ešte nebolo prevedené – má sa okamžite previesť. Toto náhle opatrenie vyvolalo medzi dôstojníkmi českej národ-

13 Kpt. žen. Jozef Sedlický, v slovenskej armáde pôsobil neskôr pplk. pion. J. Sedlický v roku 1944 ako prednosta pionierskej správy MNO-VS a Poľnej armády, v roku 1945 ako veliteľ 3. technickej divízie.

14 Kpt. tech. zbroj. Vojtech Haviar, dosiahol v slovenskej armáde hodnosť podplukovníka, neskôr zastával funkciu prednostu zbrojnej správy MNO-Vojenskej správy.

15 Kpt. zdrav. Štefan Darvaš, neskôr, v roku 1944 už pplk. zdrav. Š. Darvaš, pôsobil ako prednosta zdravotnej služby Malárovej poľnej armády a veliteľ Vojenskej nemocnice 11 v Ružomberku. Zúčastnil sa povstania, a to ako prednosta zdravotnej správy 1. ČSA na Slovensku.

16 Skomolený názov pre „hugesogram“ – teda Hughesov telegrafný prístroj, inak nazývaný aj diaľnopolis.

nosti rozruch. Chodia zamkli a debatujú o neistej budúcnosti. Len teraz je zreteľnej vidno, koľko ich tu bolo.

V Maďarsku – podľa hodnoverných zpráav – zo dňa 14. na 15. marec bola vyhlásená na celom území (okrem obsadeného územia) mobilizácia svolávacími lístkami až do 52 rokov veku.¹⁷ Prechody cez hranice boli úplne zastavené.

18. marec 1939

Toho dňa sa zavádza jazda do prava a to od 01.00 hod. Toto nariadenie sa týka jazdy po hradskej a všetkých ostatných cestách. Predbieha sa v ľavo. Vodič vozu, idúci peši, musí viesť kone z pravej strany.¹⁸

Vojenské osoby, ktoré sú príslušníkmi Karpatskej Ukrajiny, na vlastnú žiadosť môžu byť prepustené do ich domovov, nakoľko Karpatská Ukrajina bola okupovaná maďarským vojskom a tým prestáva byť súčasťou nášho štátu.¹⁹

S tým v súvislosti vznikol naliehavý a veľmi ožehavý problém evakuácie toho mužstva a to tým viac, že razom, v jednej a tej istej dobe sa malo evakuovať dôstojníctvo a mužstvo českej národnosti, mali sa likvidovať a odosielať zbytky 12. divízie, ktorá ustúpila z Karpatskej Ukrajiny; ďalší problém sa ukázal v príchode vojakov – Slovákov z Čiech a Moravy, ktorí prichádzali vo väčších menších skupinách a konečne po prestúpení hraníc sa rozprskli do svojich domovov. To samé bolo s Rusiakmi z Čiech a z Moravy. Konečne, aby azda miera zmätku a ťažkostí bola dovŕšená, bolo treba riešiť otázku Sičovcov²⁰ v počte asi 450 ľudí. Tieto momenty a problémy, hoci na prvý pohľad jednoduché, mohly spôsobiť sbehom okolností rozhorčenosť a pod tlakom neistoty a neurčitosti a bezhraničných spoločenských výkyvov budily vážne obavy, aby nedošlo k veľkým a neprijemným výtrznostiam. Odchodom dôstojníkov Čechov a mužstva českej a rusniackej²¹ národnosti všetky vojenské útvary ocitly sa razom vo veľmi chúlstivej situácii. Len teraz sa ukázal absolutný nedostatok dôstojníkov Slovákov. Mnohým plukom veleli záložní podporučíci. V prvých dňoch pri celom pluku ostalo len niekoľko (2 – 3) dôstojníkov a 1 – 2 rotníci. Najvyššia hodnosť veliteľa pluku bola škpt. aj to len vo veľmi zriedkavých prípadoch. Hrozilo nebezpečenstvo, že hospodárska stránka zapríčiní úplné zrútenie útvarov. Len s krajným úsilím, osobnými zásahmi veliteľa sboru a náčelníka štábu sa to podarilo premôcť a udržať v každom telese aspoň 1 – 2 odborníkov, kým prišli záložní dôstojníci. Z nedostatku veliteľského živlu a tiež slovenského mužstva veliteľ sboru nariadil už 17. III. stiahnuť vojenské telesá a pluku v prápory a oddiely. Po odchode mužstva českej a rusniackej národnosti pluky byly po tejto stránke veľmi slabé. Na pr. 14. peší pluk mal len 70 mužov, 32. peš. pluk asi 150. Normálne pri ostatných plukoch zostalo 180 – 200 mužov. Stav y delostrelectva byly natoľko

17 Mobilizácia súvisela s obsadzovaním územia niekdajšej Podkarpatskej Rusi.

18 Významný krok aj pre budúcnosť. Dovtedy, či už za monarchie alebo Československa, u nás platila jazda vľavo, podobne ako je to dodnes vo Veľkej Británii.

19 Zaujímavý názor; hoci stať pojednáva o 18. marci, teda už o období Slovenského štátu, jej pisateľ akoby stále žil v bývalej ČSR, ktorej súčasťou bola práve Podkarpatská Rus (od r. 1938 úradný názov Karpatská Ukrajina).

20 „Karpatská Sič“ (tzv. Sičovci) – vojenské i polovojenské jednotky na Podkarpatskej Rusi bojujúce od roku 1938 proti čsl. štátnej moci, za odtrhnutie regiónu od ČSR. Od polovice marca 1939, po anexii Podkarpatskej Rusi Maďarskom proti maďarskej okupácii. Onedlho však rozprášené.

21 Rusinskej.

slabé, že nebolo možno z nich zostaviť ani bojovú čatu. Toto nepriaznivé postavenie sa zlepšilo po príchode 5 ročníkov zálohy. Nakoľko mobilizácia bola prevedená len od určitej čiary na východ, stalo sa, že východné pluky boli pomerne silnejšie k plukom na západe. Zasa tá okolnosť, že záložníci rukovali k najbližším vojenským útvarom, zapríčinila, že hoci mužstva bolo dosť, nebolo odborníkov (ťažké guľomety, RSZ,²² minomety), čo malo veľmi nepriaznivú ozvenu v nasledujúcich dňoch na východnej fronte. Pravda, keby bolo ostalo viac času na organizovanie, bolo by sa aj tomuto neprijemnému položeniu predišlo, ale nebezpečenstvo, ktoré bolo avizované z východnej fronty, nútilo stavať jednotky čo najrýchlejšie bez dlhého uvažovania a bez akejkoľvek dôkladnejšej prípravy a organizovanosti.

Maďarské vojská sa skutočne sskupovali pri našich východných hraniciach, čo vynútilo u nás okamžité zvýšenie pohotovosti. Bol vydaný prvý operačný rozkaz, v ktorom sa nariaďuje zaistiť hlavné smery: Michalovce – Užhorod – Stakčín – Perečín a Stakčín – Užok. Ministerstvo národnej obrany dostalo zprávu, že Maďari nerešpektujú hranicu medzi Slovenskom a bývalou Karpatskou Ukrajinou.²³ Je nariadené urobiť opatrenie, aby táto hranica nebola maďarskými jednotkami porušovaná. V prípade potreby je možné vynútiť si toto rešpektovanie hraníc i útokom a za každých okolností udržať východnú hranicu Slovenska.

Hranice sa na to v zvýšenej rýchlosti zaistovali, avšak maďarské vojsko využilo vhodného okamihu našej nepripravenosti a prílišnej dôverčivosti v ich rytierskosť (ktorou sa vystatujú), prešlo riekou Uh, obsadilo obce: Onakovce,²⁴ Kamenica,²⁵ Perečín,²⁶ Dubriníč,²⁷ Veľké Berezné,²⁸ Kostriny²⁹ a Užok.³⁰ Tento svoj útočný čin ospravedlňujú tým, že hranica na východnom Slovensku medzi bývalou Karpatskou Ukrajinou není presne v teréne vyznačená. Žiadajú si, aby vládou poverená dôležitejšia osobnosť predjedna túto vec priamo na mieste.

Pán pplk. gšt. August Malár preberá velenie VI. sboru týmito slovami:

„Z poverenia slovenskej vlády samostatného Slovenska dnešným dňom ujímam sa vojenského velenia nad východným Slovenskom. Ujímam sa tohoto význačného, dnes však zvlášť ťažkého úkolu v nadmieru vážnych chvíľach, kedy z bývalej našej širokej vlasti jedine Slovensku osud doprial voľného, slobodného žitia, samostatnosti.³¹ Aby som v plnej miere mohol urobiť zadosť tomuto najvyšš zodpovednému úkolu, je naprosto nutné, aby každý jednotlivec, člen slovenskej armády, či už dôstojník, rotmajster a či vojak chápal a vykonal svoje povinnosti s najväčšou chuťou, ochotou, sebakáznou a úsilím tak, aby sme tu vo východnej časti nášho milovaného Slovenska vytvorili to najlepšie,

---

22 Pravdepodobne: rota sprievodných zbraní, teda mínometná a kanónová čata.

23 Správne: bývalou Podkarpatskou Rusou. Názov Karpatská Ukrajina bol totiž úradným od jesene 1938.

24 Onkovec, dnes Onkivci, Ukrajina.

25 Kamjanica, Ukrajina.

26 Perečyn, Ukrajina.

27 Dubrynyči, Ukrajina.

28 Velikij Berezniij, Ukrajina.

29 Kostryňa, Ukrajina.

30 Ide o obce v údolí rieky Uh.

31 Pritom Malár patril k hŕstke verejných aktivistov – bývalých čl. legionárov, ktorí ešte 14. marca 1939 dopoludnia v memorande vyzvali slovenský snem, aby nehlasoval za osamostatnenie.

čo je v našich silách. Dnes každý z nás musí pracovať za troch. Celé Slovensko, ale i cudzina díva sa na nás a právom očakáva, že nesklameme. Preto žiadam od Vás všetkých dokonalú prácu, najväčšiu kázeň a sebaobetavosť. Ďalší osud Slovenska je v našich rukách. Slovak bol vždy vzorným, statočným vojakom v minulosti dávnej i nedávnej, teda tým lepší musí byť dnes, keď je výhradne vojakom a ochrancom svojho samostatného Slovenska. Verím preto a tiež očakávam, že práve v dnešných ťažkých počiatkových chvíľach plno sa osvedčí každý vojak Slovak pre blaho svojho národa a vlasti.“

Situácia na východných hraniciach sa priostruje. K našim vojakom bola určená výzva tohto znenia: „Vojaci! Maďarské vojská prekročili neprávom územie nášho štátu, nami všetkými milovaného Slovenska. Vyzývam Vás všetkých, ktorí ste dnes povolani brániť hranice nášho štátu, ktoré boli najvyššími kompetentnými a zodpovednými zahraničnými činiteľmi uznané, aby ste ich do krajnosti hájili. Nesmú sa vyskytnúť prípady smutné a slovenského národa nehodné, ako sa vyskytly v ojedinelých prípadoch u jednotiek na východe. Žiadam od Vás bezpodmienečnú kázeň a vytrvalosť a proti nekázní nebudem sa zdráhať vystúpiť čo najprísnejšie a vinníkov postaviť pred hlavne pušiek.“

19. marec 1939

Prípravy pre evakuáciu českých dôstojníkov, mužstva českej a rusiackej národnosti horúčkovite pokračujú. Na východných hraniciach situácia nezmenená. Obsadzovanie sa deje vo zvýšenej miere.

Medzi civilným obyvateľstvom je maďarskou propagandou rozširovaná zvesť, že Maďari si činia nároky na územie siahajúce až po Poprad. Túto zvesť rozširovali tu bývajúci Maďari, lepšie povedané, odrodení Nemci a Slováci. Poriadny a statočný Slovak týmto poplašným zprávam neveril, netešil sa im, ale jeho odpoveď bola tá, že sa dobrovoľne hlásil na frontu chrániť svoju zem.

20. marec 1939

Doterajší pozdrav uvedený v čl. 131 predpisu A-I-1 sa mení v tom smysle: N-tá jednotka na stráž! Na čo jednotka odpovie: Stráž!

Nedostatok slovenských dôstojníkov sa čím ďalej tým viac javí. Na vyšších veliteľstvách to cítiť tým citelnejšie.

Toho dňa sa na veliteľstve 11. divízie prihlásia štyria záložní dôstojníci, menovite: npor. del. Eduard Alexy, por. pech. Ján Frlička, por. pech. Matej Vojtáš a ppor.³² pech. Jozef Hoza. Boli poverení preberaním jednotlivých oddelení. Škpt. gšt. Krnáč ich zaviedol do príslušných oddelení, predstavil prednostom a preberanie oddelení sa začalo. Asi za 4 dni boli s prácou hotoví. Prvé momenty pri preberaní boli trápne. Ale po niekoľkých hodinách, keď sa naši dôstojníci poznali s českými prednostami lepšie, šla práca hladko, bez zlého slova. Cez celý ten čas sa nevybavovali pravda nijaké úradné spisy, takže veliteľstvo vlastne razom prestalo fungovať. Tak sa stalo z dvoch príčin: Českí dôstojníci pod tlakom sbehnuvších sa udalostí sa apaticky dívali na všetko, nezaujímalo ich nič z ich predošlej práce. Druhá príčina bola tá, že záložní dôstojníci, ktorí nastúpili, neboli vôbec oboznámení s postupom práce na vyšších veliteľstvách. Spisy a všetok materiál len preberali a uskladňovali.

32 Hodnosť podporučíka z čs. armády bola v slovenskej armáde onedlho zrušená.

21. - 22. marec 1939

Pplk. gšt. A. Malár sa týmito slovami lúči s odchádzajúcimi dôstojníkmi a vojakmi českej národnosti:

„Dôstojníci a vojaci Česi! V najbližšej dobe opustíte Slovensko. Pri tejto príležitosti vyslovujem vám v mene východného Slovenska najhlbšiu a najúprimnejšiu vďaku za preukázané služby Slovensku, hlavne východnému. Slovensko nikdy nezabudne a tiež plne oceňuje to, čo ste preň znamenali a vykonali v minulosti nedávnej a dnes. Chápem plne váš dnešný stav, bolesť a prajem vám zo srdca, aby osud dnes tak tvrdý obrátil sa vo váš prospech národný. Ďakujúc vám, prajem vám pri návrate do vašich domovov, aby ste našli skľudnenie mysli a citov a želám si, aby ste si zachovali srdečné spomienky na doby strávené na Slovensku a na Slovensko samo, ktoré s vami v týchto krušných chvíľach plne cíti.“

Zprávy z východných hraníc sú s veľkou netrpezlivosťou očakávané ...

To, čo sa zdalo pred niekoľkými dňami nemožnosťou, stalo sa razom pravdivou skutočnosťou: maďarské vojská v noci z 22. na 23. marec prekročili východné hranice Slovenského štátu.³³

23. marec 1939

Maďarské neoprávnené prekročenie našich východných hraníc, nielen že vyvolalo trpké rozhorčenie, ale aj všeobecnú pohotovosť a bojovú útočnosť nášho mladého, na troskách bývalej čl. armády postaveného vojska.

Neopísateľnou trpkosťou bol zachvátený každý roduverný Slovák nad brutálnym necharakterným jednaním Maďarov. Vonkoncom nemôžu ničím ospravedlniť tento svoj zákerný postup. Týmto svojim útokom sa vpísali do dejín medzi lupičské národy, žijúce v zastrčených kútoch Ázie. Dobre vedeli o našej nepripravenosti, veď sami dozrávajú (ústami akt. npor. - zajatca, eskortovaného do Bratislavy), že prekročenie našich východných hraníc im šlo neobyčajne ľahko, ani len žandára, alebo pohraničnú stráž nikde nepostrelili. Prenikli takto behom tejto noci miestami až 20 km do nášho územia. Plesali radosťou, veď takto za niekoľko dní prejdú celé Slovensko a pravdepodobne sa sýtli myšlienkami, že keď sa budú musieť nazpät' stiahnuť, aspoň vydrancujú naše bohaté obce a odnesú si značnú korisť. Z toho celkom zrejmé, že ich výpad je celkom lúpežného rázu. Na zakročenie našej vlády k tomu všetkému dávajú nemiestnu smiešnu odpoveď. Maďarská vláda vraj nevie o nijakom útoku, pripúšťa, že mohlo dôjsť pri korigovaní hraníc k menším incidentom, ale popiera akúkoľvek bojovú útočnosť. S takým charakterným susedom je veru ťažko po dobrom vychádzať. No ich brutálne barbarské spôsoby sa onedlho ukázaly v lepšom svetle. Ale to bude spomenuté na nasledujúcich stránkach.

33 Z novších prác k maďarsko-slovenskému vojnovému konfliktu pozri napr. CSÉFALVAY, F. a kol.: *Vojenské dejiny Slovenska V. (1939 - 1945)*. Bratislava 2008, s. 14-18, CSÉFALVAY, F.: *Predohra a priebeh maďarsko-slovenského ozbrojeného konfliktu v marci 1939*. *Vojenská história*, č. 2, 2004, s. 39-58, CSÉFALVAY, F.: *Začiatok maďarsko-slovenského ozbrojeného konfliktu v marci 1939 (o mýtoch a nepresnostiach)*. In: *Slovensko medzi 14. marcom 1939 a salzburskými rokovaniami*. (Zost. Pekár, M. - Pavlovič, R.). Prešov 2007, s. 241-250, MIČIANIK, P.: *Pokračovanie slovensko-maďarského vojnového konfliktu po oficiálnom skončení maďarskej agresie (marec - apríl 1939)*. In: *Slovensko medzi 14. marcom 1939 a salzburskými rokovaniami*, s. 251-267, *Malá vojna*. (Zost. L. Deák.) Bratislava 1993 a i.

Hoci naša armáda, v plienkach sa nachádzajúca, nezaručovala nám plného prenikavého víťazstva, odhodlali sa naši velitelia k protiútok. Nebolo času na dlhé úvahy. Každá sekunda bola nesmierne drahá. Každý rozkaz, každý krok musel byť vydaný a prevedený s bleskovou rýchlosťou. Vďaka našim veliteľom, ktorí s nadľudským úsilím previedli to, že 23. III. naproti maďarskému vojsku už stoja naše, hoci riedke, ale odvažne šiky.

Slovenská armáda krvou krstí slovenskú samostatnosť ...

V 09.20 až 09.30 hod. štartujú z letiska v Sp. Novej Vsi tri bombardovacie lietadlá s úkolom letieť na Michalovce – Pavlovce³⁴ – Ubl'a a v tomto priestore bombardovať maďarské trupy, ktoré prekročili naše hranice.

Oblastné veliteľstvá HG dostávajú nariadenia, aby rozkázaly okresným veliteľstvám HG, aby sa postarali o nastúpenie záložníkov do najbližších posádok a aby z nich boli formované bojové jednotky pripravené k odchodu.

Veliteľ VI. sboru pplk. gšt. August Malár ihneď odchádza na východ, aby osobne mohol viesť bojové opatrenie. Štáb na čele s náčelníkom škpt. gšt. Jánom Krnáčom je bez odpočinku v stálej permanencii.

Je vedený všeobecný operačný rozkaz, v ktorom sú dispozície na zabránenie nepriateľského postupu údolím potoka Svinky a rieky Torysy, smerom Bohdanovce³⁵ – Mirkovce a Kec. Peklany³⁶ – Tuhrina.

24. marec 1939

Slovenská vláda dala ultimátum maďarskej vláde, aby obsadený priestor Slovenska bol vyprázdnený do 08.00 hod. dňa 24. marca 1939.

Maďari, pravda, urvané územie držali i naďalej pevne vo svojich rukách.

Boj na hraniciach trval celý deň a lokalizoval sa na čiary, dosiahnuté oboma stranami.

Podľa hodnoverných zprávy z Košíc boli Maďari veľmi prevkapaní, že na rieke Uhu a vôbec na východnom Slovensku našli nejaký odpor. Počítali s tým celkom pevne, že po odchode českého vojska (22. III.) nenajdú na východnom Slovensku vôbec nijaký odpor a chceli preto obsadiť územie až po Slánske vrchy a podľa možnosti i ďalej. Z toho je zrejmé, akú veľkú dôležitosť malo naše bojové zasiahnutie a postavenie sa na odpor.

Medzi civilným obyvateľstvom sa vynorili podivné úsudky:

Nemecká vláda na čele s rišským kancelárom nám vraj prisľúbila ochranu a teraz, keď na nás útočia Maďari, nemecké vojská na pomoc neprichádzajú. Tí, ktorí takto usudzovali, zabudli asi, že najlepšia obrana je, keď bez inej pomoci sami si vieme rady. Čo by nám to bolo osožilo, keby nám nemecké vojská boli prišli na pomoc a potom by sa bolo do sveta trúbilo, že Slovákov vôbec niet, lebo len Nemci sa postavili proti Maďarom. Požiadanim nemeckej vlády o pomoc by sme boli ukázali našu slabosť, našu absolútnu menejcennosť.

Nakoľko rozzúrili Maďarov náš protiútok, vidíme z ich hrozného činu, ktorý zatrasol svedomím i tu bývajúcich Maďarov.

---

34 Pavlovce nad Uhom.

35 Dnes Šarišské Bohdanovce.

36 Kecerovské Peklany, dnes časť obce Kecerovce.

Dnes po obede v 17.15 hod. previedli Maďari svoj ďalší barbarský skutok. Pokojné, nič netušiace obyvateľstvo Spišskej Novej Vsi, ďaleko za frontom, bolo razom vyrušené výbuchami bômb. Nad spišskonovoveským letiskom sa zjavily nepriateľské bombardovacie lietadlá. Očítí svedkovia, ktorí počas celého bombardovania boli na letisku, npor. let. Gulianič a por. let. Wágner, podávajú o priebehu bombardovania túto zprávu: „Bombardovanie bolo prevedené ťažkými bombardovacími letúňmi typu Caproni alebo Savoya-Marchetti o troch motoroch. Maly vysuté gondoly pre strelcov. Bombardovanie bolo prevedené v 17.15 hod. Útok bol uskutočnený v prúde trojčlenných rojov za sebou smerom od juhu na sever. Prvý roj shodil v priestore pred letiskom veľké množstvo zápalných dvojkilogramových púm, zvaných žabky. Zbývajúce dva roje previedli útok ťažkými dvadsať-, päťdesiat-, sto-, dvesto-, a ťažkými brizantnými bombami a to dva razy. Posledný tretí nálet bol prevedený guľometmi na letúň, ktoré boli rozmiestnené na letisku. Celkom bolo vyradené sedem dvojmiestnych letúnov a dva stíhacie letúňy.³⁷

Z budov ani jedna nebola priamo zasiahnutá, ale niekoľko bômb spadlo do ich tesnej blízkosti a tlakom výbuch nielen že obloky boli celkom povybíjané, ale aj železné rolety na garážach boli povytrhávané a rozbité; len dve budovy ostaly nepoškodené. Požiarom bolo zničené skladisko dreva a uhlia. Čiastočne zhorela jedna príviesná motorová cisterna, ktorá bola pravda bez benzínu. Budovy sú okrem toho poškodené črepinami a tiež armatúra podzemnej benzínovej cisterny. Hangáry neboly vôbec poškodené.

Obrana veľkorážnych guľometov protilietadlových účinkovala až pri druhom nálete, lebo útok bol prevedený neočakávane a totožnosť letúňov nebola bezpečne zistiteľná. Počas bombardovania odštartoval trojčlenný roj stíhačov a prenasledoval bombardovaciu jednotku. Mužstvo perute bolo na večer odsunuté do kasární v meste, lebo fyzicky bolo úplne vyčerpané, morálne celkom deprimované.“

Kap. zdrav. MUDr. Darvaš bol však ochotný prepožičať lekárske nálezy, ktoré byly spísané pri vyšetrovaní a z ktorých vysvitá, ako zomieraly nevinné obeť vinou maďarskej brutálnosti v pokrokovom XX. storočí.

Lekársky nález

Por. del. Michala Uduta, prísl. do Činadijeva,³⁸ del. pl. 12, ktorý zomrel pri leteckom bombardovaní dňa 24. III. 1939 v Spišskej Novej Vsi.

Objektívny nález: Zadná čiastka, t. j. polovica lebky odtrhnutá črepinou granátu. Mozog je z veľkej čiastky pooblamovaný a roztrieskaný.

Príčina smrti: zničenie centier pre život nezbytných;

Voj. Augusta Ďuračku, let. pluk 3, letka 13, narodeného dňa 20. III. 1918 v Malých Ripňanoch, okres Nitra, príslušného tamtiež, ktorý zomrel pri leteckom bombardovaní dňa 24. III. 1939.

37 Spišskú Novú Ves bombardovalo celkovo 10 maďarských bombardovacích lietadiel Junkers Ju 86K-2, ktoré na letisko a mesto zhodili 900 kusov 10 až 50-kilových bômb (z toho 640 zápalných). Desiat strojov patrilo bombardovacej letke 3./5.KB a dva bombardovacej letke 3./4.KB. Črepiny bômb poškodili jeden ľahký bombardér Letov Š-328, jeden moderný rýchly bombardér Avia B-71 a tri cvičné Aero Ap-32. Palubní strelci maďarských lietadiel paľbou guľometov poškodili 2 stíhačky Avia B-534. RAJNINEC, J.: *Slovenské letectvo 1939 - 1941 (I.)*. Bratislava 1999, s. 28.

38 Činadijevo, pri Mukačeve.

Objektívny nález: Predná stena hrudníka črepinou granátu úplne vyrazená. Hrudné orgány sú celkom obnažené, pričom pľúca a srdce sú roztrhané. Príčina smrti je zjavná: roztrieštenie hrudných orgánov;

Voj. Jozefa Turzu, let. pluk 3, letky 13, narodeného dňa 23. VIII. 1916 v Hlohovci, príslušného tamtiež, ktorý zomrel pri leteckom bombardovaní dňa 24. III. 1939.

Objektívny nález: Na prednej strane pravej polovice hrudníka je tržná rana, veľkosti 4 x 2 cm nerovných okrajov, siahajúca do hĺbky. Chodidlo ľavej nohy je črepinou granátovou rozseknuté. Rana beží od päty až k tretej metatarsálnej kosti. Koža na celej nohe je ako vosk žltá, viditeľné sliznice sú bledé.

Smrť nastala vykrvácaním do dutiny hrudnej následkom poranenia väčších ciev a pľúc;

Voj. v zál. Rudolfa Beláka, let. pluk 3, letka 12, narodeného 10. IV. 1910 vo Velušovciach, okres Topoľčany, príslušného tamtiež, ktorý zomrel pri leteckom bombardovaní dňa 24. III. 1939.

Objektívny nález: Úplne zuholnatenie mŕtvolky tak, že sa mäkké čiastky tela pri dotyku drobia. Na mnohých miestach sú kosti obnažené. Jeho identita mohla byť zistená až vtedy, keď pri niekoľkonásobnom prevedenom nástupe mužstva nebol prítomný a podľa udania svedkov bežal do objektu, ktorý bol pri bombardovaní zapálený a úplne zhorel. Príčina smrti je zjavná: úplne zuholnatenie celého tela;

Voj. Michala Svitniča, let. pluk 3, letka 45, narodeného dňa 16. VII. 1916 vo Viedni, príslušného do Vajnora, okres Bratislava, ktorý zomrel pri leteckom bombardovaní dňa 24. III. 1939.

Objektívny nález: Hlava na niekoľko kusov rozbitá, hrudník a brucho roztrhané, ľavá dolná končatina úplne odtrhnutá od tela.

Príčina smrti je zjavná: úplne roztrhané tela na niekoľko kusov.

Obete civilného obyvateľstva sú ešte hroznejšie.

Rodina Horváthová: matka usmrtená.³⁹ Hrudník mala úplne roztrhaný, pľúca a srdce vytrhnuté. Otec ťažko ranený. Jedno mladšie dieťa trpí imbecilitou a druhý syn slúži pri vojsku.

Starý železničiar⁴⁰ vo výslužbe, maďarskej národnosti sa vracal z lesa domov s drevom na chrbte. Sadol si pri ceste a odpočíval. Bol zasiahnutý granátom a ostal na mieste mŕtvy.

V inej rodine matka stála s ročným dieťaťom na rukách pred domom. Granát vybuchol asi na 5 krokov od nej. Ju zabilo a dieťa žije. Jej manžel ťažko a nebezpečne ranený. Ostáva 5, úplne na seba ponechaných sirôt.⁴¹

Z ranených mnohí v nemocnici umierajú, takže konečný počet mŕtvych nemožno ani udať.

39 Bola to Mária Horváthová, rod. Melegová. PETRÍK, J.: c. d., s. 44.

40 Bol to Jozef Horna, 54-ročný. Tamže.

41 Išlo o Annu Potopovú, rod. Schneiderovú; raneným manželom bol Ján Potopa. Tamže, s. 45.

Zápálnymi pumami bol tiež bombardovaný civilný dopravný autobus, idúci po ceste z Vondrišľa⁴² do Sp. Novej Vsi.

V Spišskej Novej Vsi medzi obyvateľstvom nastala úžasná depresia. Stal sa prípad, že starší človek, trpiaci silnou srdečnou vadou, náhle na ulici zomrel.⁴³

Že Maďari mali v úmysle narobiť čo najviacej škody na materiále i na ľudských živo-
toch, svedčia tieto okolnosti: Bombardovanie bolo prevedené práve v čase vydávania ve-
čere, keď totiž na kasárenskom dvore bolo najviac vojakov a ostatní všetci boli doma.

Tento ich neľudský brutálny skutok len v budúcnosti, po dostatočnom odstupe bude
môcť byť dostatočne odsúdený.

25. marec 1939

Na všetkých veliteľstvách vo dne i v noci stále, intenzívna permanencia. Zprávy
z bojiska hovoria, že Maďari majú veľké straty, spôsobené najmä našim letectvom.

Od včasného rána sú hlásené novšie a novšie transporty vojenských jednotiek a tiež
vyše 5.500 členov HG, regrutovaných zo všetkých kútov celého Slovenska. Toto všetko
smeruje jednak na východný front a tiež na zaistenie hraníc z juhu. Hranice sa každú
chvíľu zosilujú prichádzajúcimi bojovými jednotkami.

Situácia na východnom fronte je podľa hlásenia takáto:

v smere Ubľa - Stakčín majú Maďari obsadenú čiaru: Príslop - Roztoky - Kal-
ná⁴⁴ - Klenová - Ladimirová.

V smere Užhorod - Michalovce: Maďari majú obsadenú túto čiaru: Vyšnia Ryb-
nica - Jasenov - Nižnia Rybnica - Blatné Remety - Kalná⁴⁵ - Kopčany.⁴⁶ Maďarské
vojsko dalo rozkaz obyvateľstvu Nižnej Rybnice, aby evakovalo. V tejto dobe není tam
ani jeden občan. Maďari cez celú noc strieľali.

Do 20.00 hod. sa podarilo našim jednotkám späť dobyť kótu 443, ležiacu medzi
Stakčínom a Roztokami.

Maďari požiadali o prímélie.

26. marec 1939

Doteraz trvajúce pekné počasie sa postupne mení na pochmúrne a daždivé, čo
obom vojskám robí veľké ťažkosti.

Maďari 26. III. trikrát porušili prímélie. Strieľajú minometmi a delami. Tak zacho-
vávajú svoje rytierske slovo. Inakšie je na fronte klúd, iba niekoľko prieskumných letov
z maďarskej strany.

Diplomatické jednanie s Maďarmi vyznelo v predbežnú dohodu tak, že slovenské
i maďarské vojsko na fronte Stakčín - Sobrance sa bude chovať pasívne; obe strany
zachovávajú klúd zbraní. Ďalšie vyjednávania pokračujú rýchlym tempom.

Celkovú charakteristiku bojov na východe podáva veliteľ sboru pplk. gšt. August
Malár takto: Že sa nepodarilo zastaviť postup Maďarov, bolo viac príčin. Prvá príčina:
Naprostá prevaha Maďarov v početnosti a v organizovanosti. Popri našej zo zbytkov

---

42 Vondrišiel, dnes Nálepko.

43 Bol to Karol Platko, 56-ročný dôchodca. Tamže, s. 44.

44 Kalná Roztoka.

45 Najskôr Kalná Roztoka pri Snine.

46 Dnes Zemplínske Kopčany, okres Michalovce.

sotva ako-tak slepenej armáde nastupujú jednotky ďaleko početnejšie, dobre organizované, so starým veliteľským sborom.

U nás boly naproti tomu jednotky na chytro postavené, medzi mužstvom a veliteľským sborom nebolo vôbec potrebného a pre boj tak významného duševného vzťahu. Neznali sa navzájom.

Druhá príčina sa javí v maďarskej lsti. Nadviazali totiž s našimi v prvom slede sa nachádzajúcimi jednotkami srdečný pomer. Dokonca vzali našich k vzájomnej návšteve, čím získali pohľad do všetkého na pohraničí. 23. III. skoro ráno na každom smere maďarské vojsko začalo postupovať bez paľby s rozvinutými bielymi práporkami, čím vniesli do našich jednotiek 1. sledu úplný zmätok; pritom tvrdili, že toto územie až po nové hranice im bolo pririeknuté nemeckou vládou.

Ďalšia príčina: Značná ledabološť veliteľov pohraničných skupín, ktorí hoci im to bolo nariadené, ako sa dodatočne vyšetrovaním zistilo, vo väčšine prípadov sa vôbec nezaistili, alebo len veľmi nedbanlivo. Tým sa mohlo stať to, že boli nástupom Maďarov prekvapení v posteliach; tam odtiaľ ich ťahali do zajatia.

Štvrtá príčina: Nedôstojné, nestatočné a zbabelé sa chovanie veliteľov 1. sledu a ešte zbabelejšie chovanie mužstva; po celých skupinách hneď sa vzdávalo bez boja, alebo keď malo možnosť, ušlo.

V tejto žalostnej situácii ministerstvo národnej obrany nariadilo, aby stratené územia boly nazpät' dobyté protiútokom. Hoci bolo treba zaistiť celú frontu – zprávy zo všetkých strán strašily – bolo nutné na prevedenie protiútku stiahnuť sily z frontu, do určitej miery obnažiť Prešov a s takto získaným práporom v sile asi 600 mužov, ktorý bol v noci na 24. III. ráno autami prevezený do Michaloviec proti všetkým zásadám taktiky, zahájený útok za podpory delostreleckej paľby z niekoľkých diel a napochytre s čatou obrnených áut sostavenou z neoborníkov.⁴⁷

Útok by sa bol azda podaril – nepriateľ bol prekvapený a prvé dediny slabo obsadené aj opustil – avšak keď naše útočiace jednotky narazily na silnejší odpor, okamžite sa obrátili a celé roty zahadzovaly zbrane a rozprchávaly sa v teréne. Vina spočívala v značnej čiastke na dôstojníkoch.

V tento deň však celá fronta javila značný neklud. Jednotky 16. a 20. pluku, hoci nepriateľ vôbec útočne nezasahoval, opúšťaly frontu, zmätene utekaly do zadu a šírily pri tom poplach v zázemí, ktorá okolnosť mala veľmi zlé následky, lebo aj civilné úrady pomýšľali na útek. Mnohí úradníci a verejní činitelia 24. III. po obede aj skutočne z Michaloviec ušli.

Pplk. gšt. August Malár cez 23. a 24. marec väčšinou osobne zasahoval až do veliteľstiev skupín a takto ich skúšal prinútiť k výdatnejšiemu a väčšiemu odporu. V noci 24. – 25. marca boly zasadené jednotky zo západných oblastí sboru a tiež jednotky zo západných sborov a tým sa dosiahlo uspokojivé stabilizovanie frontu, ba dokonca obrana sa stala hodne aktívnu: naše jednotky na každú maďarskú akciu odpovedali ihneď protiakciou, čo u Maďarov začalo budiť určitý rešpekt.

Cez 24. marec do obehu prichodily z frontu veľmi nejasné a znepokojujúce, a to najmä z prvého sledu. Bolo cítiť, že na fronte neni čosi v poriadku. Veliteľ skupiny Michalovce nechcel sa dosť jasne vyjadriť. Vzbudzoval dojem, že nie je dosť rázny a tvrdý. Preto veliteľ sboru pplk. gšt. Malár požiadal ministerstvo národnej obrany, aby ho

---

47 Z príslušníkov telegrafného práporu a dobrovoľníkov HG.

mohol zameniť. Súhlas bol udelený a na základe toho bol tam vyslaný mjr. Kubiček⁴⁸ a k večeru pplk. Pousek. Z obavy, že ani toto opatrenie nepovedie k prajnému výsledku, odobral sa veliteľ sboru sám osobne do Michaloviec, zarazil ďalší ústup a nariadil prechod do obrany.

Týmto ráznym zásahom sa predišlo panike, ktorá sa už začínala zmocňovať civilného obyvateľstva. Ostro bolo tiež zakročené aj u okresného náčelníka, ktorý sa dal strhnúť divými poplašnými správami a nariadil evakuáciu poštového úradu.

Z týchto niekoľkých jasných faktov dostatočne sa možno presvedčiť o nesmierne ťažkej a zodpovednej úlohe, ktorá spočívala na veliteľovi východného Slovenska, ale ktorú splnil čestne a podľa daných ťažkých okolností hrdinsky.

Celková charakteristika dôstojníckeho sboru sa ukazuje v tomto svetle: O veľkom nedostatku aktívnych dôstojníkov bola už spomienka, ale najviac sa pociťoval nepatrný počet starších aktívnych dôstojníkov. Záložných dôstojníkov bolo pomerne dosť avšak všetko temer v najnižšej hodnosti. Jednotlivci z nich prejavili značnú iniciatívu a organizačnú schopnosť, ale väčšina ponechaná sama na seba, často si nevedela rady. Stávala sa značne nervóznou a poplašenou. Podobne to bolo aj s mladými aktívnymi dôstojníkmi. Veliteľ východného Slovenska pplk. gšt. Malár mal dojem, že vojenské školy pre aktívnych dôstojníkov neboli na svojej výške a nevychovávaly k samostatnosti. Zo starších aktívnych dôstojníkov mnohí neboli dosť iniciatívni a samostatní.

Osobitný, ťažký problém spôsoboval žold: nebolo peňazí.

Dnes bol eskortovaný do Bratislavy maď. npor. Dezsö Sepszy, zajatý u Sobraniec por. v zál. Matejom Vojtášom.

27. marec 1939

Čas je veľmi špatný; prší bez prestania. Zprávy z frontu nedonášajú nič o podstatných zmenách, je iba zaznamenaná miestami nepriateľská delostrelecká paľba.

Mesto Spišská Nová Ves a s ním spolu celé Slovensko je dnes v znamení pohrebu nevinných obetí maďarského leteckého útoku na Spišskú Novú Ves.

Hoci od rána ustavične prší, všetok ľud zo samotného mesta a z blízkeho i vzdialenejšieho okolia sa schádza k smutnému aktu.

S katafalku, kde vedľa seba sú umiestnené rakvy, poprykrývané veľkým množstvom vencov, vanie akási sugestívna, uchvacujúca sila, ktorej účinok sa zreteľne javí na tvári každého roduverného Slováka. Táto nevinne vyliata krv sťa roztrúsené semeno padá do srdc statočných, slobodu milujúcich a svoju zem brániacich Slovákov.

V 13.45 hod. deputácia sborového veliteľstva položila veniec na katafalk.

Pohrebné obrady sa započaly v 15.00 hod. a prevedené boli spišským biskupom J. E. Jánom Vojtaššákom za asistencie veľkého počtu spišského duchovenstva.

Po skončení cirkevných obradov rozlúčil sa s mŕtvymi v mene mesta vládny komisár Spišskej Vsi Kuchár.⁴⁹

Po ňom sa s obeťami rozlúčil pplk. gšt. August Malár.

48 Mjr. pech. Karel Kubiček (1896, Kroměříž, niekdajší legionár) ostal slúžiť v slovenskej armáde. (Oficiálne bol prijatý 10. mája 1939). V roku 1944 ako veliteľ pešieho pluku 101 Technickej brigády v Taliansku dezertoval k spojencom.

49 Vládnym komisárom bol Jozef Kuchár. K priebehu smútočných obradov pozri PETRÍK, J.: c. d., s. 53-58.

Za slovenské letectvo prehovoril mjr. let. Ambruš. Za slovenskú vládu hlavný veliteľ Hlinkovej gardy Šaňo Mach. Ďalej prehovoril prof. uč. úst. Štolc. Všetci títo rečníci s hlbokým smútkom vyjadrili bolesť celého Slovenska nad nevinne vyhaslými životmi a vyzdvihli neodôvodnenosť brutálneho maďarského počínania.

Potom ešte prehovoril v mene ministerstva národnej obrany pplk. duch. Kovalčík⁵⁰ a po ňom delegát za letecký odbor HG.

Po týchto prejavoch sa pohol smútočný sprievod od mestského domu na cintorín. Po dokončení cirkevných obradov spevokol št. uč. úst. zaspieval pieseň „Bože svetu Stvoriteľu“ a za tým hneď hymnu, ktorú spolu oduševnene spievalo celé obecnstvo.

Dnes sa potvrdila pred tým neuveriteľná zpráva, že nášho por. let. Ferdinanda Šventa Maďari odstreľovali vo chvíli, keď menovaný padákom soskočil z poškodeného lietadla a že ho skutočne aj zostrelili. Ďalší zverský čin, ktorý sa nikdy a ničím nedá ospravedlniť.⁵¹

28. – 29. marec 1939

Diplomatické jednanie s Maďarmi vyznelo v predbežnú dohodu tak, že slovenské i maďarské vojsko sa na fronte Stakčín – Sobrance bude chovať pasívne. Obe strany zachovávajú do konečného riešenia klud zbraní.

Zprávy potvrdzujú klud na celej fronte. Počasie ostáva nezmenené; prší ustavične bez prestania. Táto prestávka sa využíva v zázemí na organizovanie veliteľstiev vojenských útvarov.

30. – 31. marec 1939

Z frontu opäť prichádzajú poplašné zprávy o maďarskej útočnosti. Na základe týchto hodnoverných zpráw je nariadená pohotovosť nášho vojska týmto rozkazom:

„Nariaďujem prísnu bojovú pohotovosť všetkých jednotiek s okamžitým prevedením. Postavenia musia byť obsadené, všetky vojenské osoby úplne ustrojené a pripravené obsadiť postavenia.“

Nasledovaly chvíle veľkého napätia, vzrušeného očakávania. Nepriateľ sa sústreďoval na strategicky dôležitých bodoch.

Avšak

50 František Kovalčík – v roku 1938 podplukovník duchovnej služby, slúžil na veliteľstve VII. sboru v Banskej Bystrici vo funkcii prednostu katolíckej vojenskej duchovnej služby. Po vzniku slovenskej armády sa stal 3. 5. 1939 prednostom katolíckej duchovnej služby MNO. Pochádzal z košickej diecézy. V prvých týždňoch svojej existencie mala armáda, pre zaujímavosť, 9 rímskokatolíckych vojenských duchovných, 1 gréckokatolíckeho (Rusín) a 1 evanjelického duchovného. Jediného ev. duchovného mali však slovenskí evanjelici aj v bývalej čsl. armáde. PEJS, O.: *Slovenské vojenské duchovenstvo (1939 - 1945)*. Praha 1994, s. 14-18. Od druhej polovice roka 1939 sa – na rozdiel od praxe v čsl. armáde – stala účasť na náboženských obradoch (podľa jednotlivých vyznaní) pre príslušníkov armády povinnou. PEJS, O.: c. d., s. 26.

51 Podľa maďarskej verzie F. Švento dopadol živý neďaleko skupiny husárov maďarskej 2. jazdeckej brigády. Po pristátí hľadal v kombinéze doklady, čo títo pokladali za pokus vytiahnuť zbraň, a preto ho zastrelili. RAJNINEC, J.: c. d., s. 25.

1. apríl 1939

slovensko-maďarská komisia dokončila vyjednávanie a dohodla sa na odstúpení priestoru, ktorý z väčšej čiastky bol už obsadený maďarským vojskom.

Táto zpráva účinkovala ako hrom z čistého neba. Na takéto riešenie vecí sa nepočítalo.

Na hraniciach, pravda, vojská na oboch stranách, stály oproti sebe i ďalej. Počasie sa zlepšilo a s tým v súvislosti sa povzniesla i nálada vo vojsku.

Tento stav trval až do 7. apríla 1939, kým totiž nedošlo s maďarskej strany k oficiálnemu prevzatiu a z našej strany k odovzdaniu územia, ktoré leží východne od čiary, určenej delimitačnou komisiou dňa 4. apríla 1939 na zasadaní v Budapešti. Krátky výťah z tej zápisnice je tento:

Zápisnica

Slovensko-maďarská komisia, poverená príslušnými vládami, aby ustálila hranicu medzi Slovenskom a Maďarskom v úseku, idúcom od rieky Uh až k poľskej hranici, ustanovila sa v Budapešti dňa 27. marca 1939 za účasti členov: Za vládu slovenskú: Páni dr. Jozef Zvrškovec,⁵² štátny tajomník ministerstva zahraničných vecí, Ing. Štefan Janšák,⁵³ krajinský prednosta technickej služby, Rudolf Viest,⁵⁴ divízny generál, Štefan Hašík,⁵⁵ poslanec, Ivan Milecz,⁵⁶ tajomník vyslanectva,

---

52 Jozef Miloš Zvrškovec (1905, Kláštor pod Znievom - 1958, Praha) - právnik, diplomat, publicista, aktivista mladej katolíckej inteligencie, stúpenec regionalizmu. Od decembra 1938 do marca 1939 vládny delegát slovenskej krajiny na MZV v Prahe, vedúci slovenskej vládnej delegácie na rokovaníach s Maďarskom v marci 1939. Od mája 1939 radca na MZV v Bratislave, od r. 1940 do 1944 vyslanec SR v Taliansku a Španielsku. Po r. 1948 elektrikár.

53 Štefan Janšák, ing. (1886, Osuské - 1972, Bratislava) - stúpenec hlasizmu, národovec, technický inžinier, predseda Spolku architektov a inžinierov za 1. ČSR. Takisto múzejník, archeológ, historik, kartograf. Pôsobil aj ako čs. diplomat vo Francúzsku. Po roku 1938 zastával viaceré významné funkcie na Slovensku, napr. bol vládny radcom, prednostom Krajinského úradu v Bratislave, predseda československej delimitačnej komisie. Počas SR ministerský radca na ministerstve dopravy a verejných prác. Bližšie: KRAJČOVIČOVÁ, N.: Štefan Janšák. Hviezda inžinierov. In: *Do pamäti národa*, s. 255-258.

54 Rudolf Viest (1890, Revúca - 1945, Nemecko) - účastník 1. sv. vojny, v r. 1914 zajatý, vstúpil do srbskej armády, neskôr čs. légii, v 20. rokoch bol vojenským atašé vo Varšave, zastával rôzne veliteľské funkcie, v r. 1937 - 1938 vel. VI. zboru v Košiciach. Ako jediný Slovák dosiahol za ČSR generálsku hodnosť (1933 brigádny, 1938 divízny gen.). Signatár legionárskeho memoranda zo 14. marca 1939, požadujúceho zachovanie ČSR. Po 15. marci generálny inšpektor slov. armády, vojenský expert v čs. delimitačnej komisii počas rokovaní s Maďarskom. V auguste 1939 dezertoval na Západ. Neskôr sa stal členom exilovej Štátnej rady, štátnym ministrom Benešovej vlády. V októbri 1944 veliteľ povstaleckej armády. Po páde do nacistického zajatia pravdepodobne v r. 1945 popravený. Bližšie napr.: *Zápisky gen. Rudolfa Viesta*. (Zost. J. Stanislav - M. Gajdoš - D. Tóth). Bratislava 2002.

55 Štefan Hašík (1898, Dlhé Pole - ??, USA) - funkcionár HSLS, spoluzakladateľ Rodobraný, od r. 1935 poslanec Národného zhromaždenia ČSR za HSLS, od 2. 11. 1938 do konca roka 1939 poverenec autonómnej vlády (vládny dôverník) pre Zemplín, od 1. 12. 1938 vládny delegát autonómnej vlády pri MNO v Prahe. V r. 1940 župan v Šarišsko-zemplínskej župe, od jesene 1940 do jesene 1944 župan Nitrianskej župy. Od 5. 9. 1944 minister národnej obrany (tzv. Hašíkova armáda). Po vojne emigroval na západ; odsúdený Národným súdom na trest smrti v neprítomnosti.

56 Ivan Milecz, JUDr. (1896, Žilina - 1980, Bratislava) - diplomat, tajomník čs. vyslanectve v Ženeve, Budapešti, tajomník delimitačnej komisie. Od r. 1939 prvý a mim. vyslanec SR v Bukurešti a Belehrade. V r. 1943 emigroval na západ a pripojil sa k čsl. odboju.

Martin Turzák, kapitán.⁵⁷

Za vládu maďarskú: páni Vörnle,⁵⁸ mimoriadny vyslanec a splnomocnený minister, Andrej Bródy,⁵⁹ bývalý predseda vlády Podkarpatskej Rusi, Tibor de Pataky,⁶⁰ štátny tajomník, Pavel Sebestyén,⁶¹ ministerský radca v kráľovskom ministerstve zahraničných vecí, Rudolf Andorka,⁶² plukovník generálneho štábu, Ladislav Rakolcai,⁶³ kapitán gšt., Aladár de Szegedy-Maszák,⁶⁴ legačný tajomník v kráľovskom ministerstve zahraničných vecí.

Komisia splnila svoju úlohu behom štyroch zasadnutí a ustálila dňa 4. apríla 1939 hraničnú čiaru.

I.

Komisia vyznačila hranicu v horeuvedenom úseku na mapách v merítku 1:75.000

Hraničné čiary, vyznačené na týchto mapách sú vzájomne súhlasné a majú charakter hodnovernosti.

Ak by vznikol nesúhlas medzi rečenými mapami, dole uvedený popis hranice je rozhodujúci. Tiež je tomu tak pri prípadných nesrovnalostiach medzi mapami a textom popisu. Za tým účelom popisu je komisia hranicu, ako nasleduje:

Definitívna štátna hranica opúšťa čiaru, ustálenú v záverečnom protokole zo dňa 7. marca 1939 v bode, ktorý je spoločný katastrálnym hraniciam obcí Bajany, Lekárt⁶⁵ a Vysoká⁶⁶ a ide po katastrálnych hraniciach medzi obcami Lekárt a Vysoká – Bežovce a Vysoká – Bežovce a Pavlovce – Bežovce a Senné (Ungsénna) – Blatná Polianka a Ináčovce⁶⁷ (Solymos) Blatné Remety a Ináčovce – Blatné Remety (Sárosremete) a Jastrabie⁶⁸ (Alsókány) – Blatné Remety a Blatné Revištia (Sárosrök) – Bunkovce a Blatné Revištia – Bunkovce a Vyšnia Revištia – Alsó Halas a Gajdoš – Ruskovce a Úbrež – Jasenov a Úbrež – Vyšnie Remety a Úbrež – Ruskovce (Törökruzska) a Gajdoš – Vyšnie Remety (Jeszenöremete) a Nemecká Poruba⁶⁹ (Németvágás) – Remetské

---

57 Kapitán Turzák bol v rokoch 1939 – 1944 veliteľom Vojenského zemepisného ústavu. Neskôr dosiahol hodnosť podplukovníka, bol účastníkom SNP.

58 János Vörnle – legačný radca maďarského vyslanectva v ČSR (1935 – 1938), stály zástupca maďarského MZV (1938 – 1942), vedúci maďarskej delegácie počas rokovaní so slovenskou vládou delegáciou v marci 1939.

59 Andrej Bródy (1895) – spisovateľ, redaktor, poslanec pražského parlamentu, vodca strany Autonomny zemedelský sojuz, vedúci činiteľ autonomistického Sojuzu Zakarpatskej Ukrajiny, maďarský agent. Po Mníchove predseda autonómnej vlády Podkarpatskej Rusi (11. – 26. 10. 1938), neskôr poslanec maďarského parlamentu.

60 Tibor de Pataky – štátny tajomník maďarskej vlády, predseda maďarskej menšinovej komisie.

61 Pál Sebestyén – radca maďarského MZV, generálny tajomník maďarskej delegácie na rokovaníach s čs. delegáciou.

62 Rudolf Andorka, plk. – vedúci spravodajského oddelenia maďarského generálneho štábu, člen maďarskej delegácie v delimitačnej komisii.

63 László Rakolcai – štátny kapitán, maďarský vojenský expert na rokovaníach s čs. delegáciou.

64 Aladár Szegedy-Maszák – prednosta oddelenia maďarského MZV.

65 Dnes Lekárovice.

66 Vysoká nad Uhom.

67 Ináčovce.

68 Asi Zemplínske Jastrabie.

69 Dnes Poruba pod Vihorlatom.

Hámry a Valaškovce⁷⁰ (Pásztorhegy) – Remetské Hámry a Snina – Vyšnia Rybnica a Snina – Stakčín a Pčoliné (Méhešfalva) – Jalová (Jármos) a Pčoliné – Starina (Cirokafalu) a Pčoliné – Ostrožnica⁷¹ a Parihuzovce (Juhos) – Zvala⁷² (Zellő) a Parihuzovce – Zvala a Hostovice – a tak až k bodu, kde katastrálna hranica medzi týmito poslednými obcami sa pripojuje na štátnu hranicu Poľska.

II.

Prevzatie územia ako následok ustálenej hranice štátnej sa uskutoční dňa 7. apríla 1939. Kompetentné úrady oboch štátov sa dohodnú na spôsobe, akým sa tak stane.

S akou rýchlosťou sa dej začal vyvíjať, s takou rýchlosťou padal späť.

Hneď sa pripisuje k demobilizácii členov HG a dobrovoľníkov, nakoľko slovenská vláda nariadila, aby stráženie a obranu východoslovenských hraníc prevzaly na celej fronte vojenské prezenčne slúžiaceho ročníku 1937 a zmobilizovaných 5 najmladších ročníkov, t.j. ročník 1936, 1935, 1934, 1933, 1932. S tým v súvislosti nemožno nezaznačiť niektoré momenty, ktoré sa týkajú výlučne chovania dobrovoľných členov HG.

Jednotliví členovia, ktorých skutočne viedol zápal obetovať svoj život za vlasť, za svoju zem, sa plne osvedčili a im pridelené úlohy statočne splnili. Takých bolo mnoho.

Ale staly sa aj veľmi smutné a žalostné prípady, ktoré ako na výstrahu nech sú spomenuté, lebo zatvárať oči pred vlastnými chybami znamenalo by klesať a nie dvíhať sa.

Veliteľ hor. p. pl.⁷³ 4 v Dobšínnej 29. marca hlásil:

Dňa 29. III. 1939 sa dostavil na veliteľstvo pluku strážmajster žand. Čupej Jozef zo žandárskej stanice Stratená a hlásil:

„Okolo 8. hodiny dňa 28. III. 1939 prišla jednotka HG na žandársku stanicu s npor. HG Zacharom. Žiadali ma, aby som vydal veliteľa stanice. Vyhlásil som im, že veliteľ stanice tu není. Násilne vtrhli do jeho bytu, hoci som proti tomu rázne namietal, prekutali ho, zobrali súkromnú zbraň a chceli ho odviesť pod bodákmi. Iný dôstojník len horko ťažko zabránil insultovaniu veliteľa žandárskej stanice.

Toho istého dňa, t.j. 29. marca prišiel na veliteľstvo hor. p. pl. 4 policajný inšpektor a hlásil: Vojsko, ktoré vám prišlo včera dopoludnia, lúpi obchody v Dobšínnej. Tak na pr. k hodinárovi Goldbergerovi vrátili sa traja ozbrojení vojaci – gardisti a so zbraňou ho donútili, aby im vydal troje hodinky. V inom obchode iní gardisti prinútili s napriahnutou zbraňou, aby obchodník vydal prádlo. Podobne vystupovali v trafikách.

Npor. HG Valgon ohrozoval vo večerných hodinách celé dve hodiny hoteliera Fejéra a celý služobný personál, pri čom sa vyjadril, že dnes v noci Dobšinná uvidí, čo on urobí.

Podotýkam, že tento dôstojník HG vyvoláva po celej ceste transportu samé konflikty a to takého rázu, že poburuje celé obyvateľstvo. Podľa jeho chovania sa chová i jeho jednotka. Celá táto jednotka pokiaľ prišla k pluku, je v najvyššej miere neukáznená a prosím, aby bola oddisponovaná inam a sem, aby bola poslaná spoľahlivá a ukáznená jednotka.

70 Dnes zaniknutá obec, premenená na vojenský priestor.

71 Obec dnes zatopená vodnou nádržou Starina.

72 Obec dnes zatopená vodnou nádržou Starina.

73 Horský peší pluk.

Vlastnému vojsku som nariadil poplachovú pohotovosť a v prípade opakovania sa incidentov, vyvolaných členmi HG, dal som rozkaz strieľať po nich bez milosti.

V Stratenej títo „obrancovia vlasti“ chodili po domoch a žiadali peniaze pre vojsko. Tak v dome lesníka Otta zdržiavali sa do tej doby, kým im pani nevydala na hotovosti 13 Ks, hoci chceli od nej 100 Ks.“

Tak zneje hlásenie menovaného veliteľa doslovne.

Takéto prípady nech sú ponaučením, komu, akým osobám dať do pôsobnosti moc rozkazovať.

S odchádzajúcimi gardistami, dobrovoľníkmi a vojakmi sa veliteľ sboru pplk. gšt. August Malár rozlúčil týmito slovami:

„Gardisti, dobrovoľníci, vojaci, ako praví junáci, chlapi z ocele prihнали ste sa, čo záplava od západu, aby ste drzému, zákernému a zradnému susedovi, odvekému a úkladnému nepriateľovi dali ponaučenie. Predstavitelia vraj rytierskeho, krajne falošného národa nás uznali prví, aby nás učičkali. Vyčkali najkritickejšiu dobu rodiacej sa mladej slovenskej armády a keď odchodom Čechov a Rusínov na minimum klesly naše stavy, veliteľský sbor bol úplne porušený, zradne napadli naše hranice, uvádzajúce všetky možné nesmysly na oprávnenie svojich imperialistických chůtok. Veľmi boli prekvapení a vo svojich výpočtoch zmätení, keď predsa len narazili na slovenské vojsko. Národ slovenský pochopil vážnosť okamihu a okrem 5 ročníkov zálohy, povolanej na východ od Lipian, zabúchal na srdcia našej najmladšej, ale najmohutnejšej organizácie HG. S radosťou muselo zaplesáť každé úprimné slovenské srdce, keď tisícové šiky dobrovoľníkov – gardistov prichádzaly, aby maďarskej brutálnej soldateske urobily prítrž. Týmito vašim činom urobili ste nielen pre národ a štát, ale hlavne i pre našu mladú, rodiaču sa armádu významný skutok, ktorý sa nesmie zaznávať. Podporili ste ju mravne, dali ste jej elán a keby nepriateľ nebol zbabele uhol, bol by pocítil vaše tvrdé päste.

Nech vás nezarmucuje, že okrátení a okradnutí vychádzame z boja, lebo vyššie záujmy mocných prinútily nás vydať zasa kus vlastného tela. Nikde však nestojí, aby sme si neosvojili to, k čomu nás donútili nám neprajné národy. Musíme sa predbežne uspokojiť len s mravným víťazstvom malého, čestného a charakterného národa, ktorý musí krivdy znášať len preto, že je malý.

Príde čas, keď nám spravodlivý osud všetko vynahradí. Vracajte sa do svojich domovov, k svojim rodinám v tom vedomí, že ste dokonale splnili najťažší a najvážnejší úkol občana a že ste chceli vlastnou krvou vydobíť slobodu našej drahej otčiny. Národ vám to nikdy zabudnúť nesmie.

Pri vašom odchode zo zväzku našej slovenskej armády, pri rozlúčke so slovenským východom vyslovujem vám všetkým vďaku v mene slovenskej vlády a v mene celého slovenského národa.

Žiadame vás ako mužov pravého charakteru a pravého vlasteneckého cítienia, aby ste rozsudok, ktorý bude vynesení nad nami, prijali s tým uspokojením, že dnešné riešenie hraníc nezáviselo len od slovenskej vlády, ale tvorilo nerozdielny článok komplexu otázok európskych.

Keby však naša milovaná vlasť znovu vás povolala do zbrane, aby ste hájili jej hranice, buďte práve tak obetaví a prihláste sa opäť s tým istým vlasteneckým zápalom k výkonu služby.

Nech vám to ostane i naďalej najsvätejšou povinnosťou.

Na znamenie, že naše srdcia horia jednakým zápalom, zaspievajme si pri tejto rozlúčke našu hymnu: „Hej Slováci.“

V dotyku s nepriateľom boli ponechané tieto jednotky: Päť peších družstiev s ťažkými guľometmi, dve minometné čaty, dve čaty pechotných kanónov a dve baterie delostrelectva.

Ďalšie dni plynuly v znamení demobilizácie.

8. apríla sa zrušila hlásna služba. Tri staršie ročníky odchádzajú domov.

15. apríl 1939

Počína sa preváženie veliteľstva VI. sboru zo Spišskej Novej Vsi do Prešova.

Organizovanie slovenskej armády pokračuje rýchlym tempom. Miesto VI. sboru je utvorená 3. vyššia jednotka⁷⁴ s týmto zadelením funkcie:

Veliteľ: pplk. gšt. August Malár

Náčelník štábu: škpt. gšt. Ján Krnáč

Pobočník vel.: por. pech. Štefan Michalík

I. oddelenie: npor. pech. Jozef Parčami⁷⁵

škpt. pech. Anton Souček

kpt. v zál. Belo Mládek⁷⁶

II. oddelenie: kpt. pech. Jozef Markančuk

por. pech. Ján Juraj Stanek

ppor. Andrej Benka

III. oddelenie: kpt. gšt. Alojz Šeda⁷⁷

npor. pech. Michal Kolpak

IV. oddelenie: npor. pech. Pavel Nerer

por. pech. František Adam

Pomocný úrad: por. tel. Gustáv Špak

šrtm. Ján Šimko

kanc. ofic.⁷⁸ Margita Havašová a Amália Šalátová

kanc. ofic. Jozef Špitálik, Pavel Virga

---

74 Divízia.

75 Npor. pech. JUDr. J. Parčami (5. 2. 1909 Veľký Cetín) meno si zmenil na Parčan, vystriedal niekoľko funkcií, ako vojenský dopravný veliteľ, vojenský atašé v Bukurešti, aby sa v roku 1944 stal v hodnosti mjr., respektíve pplk. náčelníkom štábu Domobrany. Po vojne emigroval a angažoval sa v ľudáckom exile.

76 Známy aj ako spisovateľ Vojtech Skalka. V slovenskej armáde dosiahol hodnosť mjr. pech. Pôsobil ako zástupca veliteľa posádky v Turčianskom Svätom Martine, počas povstania najprv vyšetrovaný ako provládný dôstojník. Neskôr pridelený dôstojník Politickej správy armády. Po povstaní pôsobil v rámci Domobrany, ako vojenský dozor v Mincovni Kremnica, pričom spolupracoval s partizánskymi jednotkami, ktorým dodával informácie. LOBÍK, J.: *Spomienky na SNP v Turci*. Martin 1994, UHRIN, M. a kol.: *II. slovenská partizánska brigáda gen. M. R. Štefánika*. Banská Bystrica, 2009.

77 Alois Šeda (15. 1. 1908 Kobylnice - ??) dôstojník českej národnosti, od 5. 11. 1939 v odboji u čs. armády v zahraničí. Po vojne pridelený k anglickému chargé d'affaires v Prahe. http://vojenstvi.cz/vasedotazy_88.htm

78 Kancelársky oficiant (pomocník).

Intendencia: škpt. František Zajíc⁷⁹
šrtm. František Laštuvka
Hosp. správa: kpt. hosp. František Handl
npor. hosp. Václav Božovský
Zdrav. služba: kap.⁸⁰ zdrav. MUDr. Štefan Darvaš

Veliteľstvo 3. vyššej jednotky sa datuje od 15. apríla 1939, respektíve od 20. apríla 1939. Vzniklo z veliteľstva VI. sboru, do ktorého sa 22. marca 1939 slúčili veliteľstvá 11., 17., divízie (Spišská Nová Ves, Prešov) a zbytky 12. divízie, ktorá mala sídlo v Užhorode a ktorá po obsadení Karpatskej Ukrajiny Maďarmi evakovala do Prešova.

17. apríl 1939

Nastáva druhá etapa demobilizácie. Toho dňa v odpoľudňajších hodinách opúšťajú posádky záložníci posledných dvoch zmobilizovaných ročníkov.

26. - 27. apríl 1939

Deje sa výmena bankoviek 5.000.-, 1.000.- a 500.- Ks. Zamieňajú sa bez akýchkoľvek sražok za bankovky toho istého druhu, avšak pretlačených textom „Slovenský štát“. Po uplynutí tých dvoch dní, nepretlačené bankovky strácajú svoju hodnotu a prestávajú byť platidlom Slovenského štátu.

3. máj 1939

Bol pochovaný člen FS Kašpar z Medzeva, ktorého Maďari zastrelili na hraniciach. Po porovnaní výpovedí svedkov sa celá vec prihodila takto:

Štyria mládenci z Nižného Medzeva a to Michal Gajdoš, Jozef Tischler, Ján Hrabčák a Ján Kašpar išli v nedeľu po obede na prechádzku do doliny, zvanej Šugo. Chvilku boli vo včelíne u Jozefa Tischlera a potom šli k rybníkom. Cestou stretli žandárov. Kašpar ostal pri prvom rybníku na spodnom brehu naproti krčme, ostatní šli vpred po ceste. Prišli ku kolkárni, kde im prišiel naproti desiatnik z maďarského vojska s jedným maďarským vojakom. Pozdravili ich, podali im ruky a shovárali sa s nimi. V tom prišiel k nim aj Kašpar, pozdravil a ostal pri nich stáť. Desiatnik sa ho opýtal, prečo sa bál, prečo neprišiel k nim hneď. Kašpar odpovedal, že sa nebál, ale že sa pozeral, ako sa dievčatá člnkujú. Na to šlo okolo niekoľko dievčat, ku ktorým sa desiatnik pripojil a doprevádzal ich asi na 20 krokov. Maďarský vojak zrazu povedal štyrom mládencom, že môžu ísť hore k strážnej búde, kde vojaci práve večerali. Asi po 15 minútach vrátil sa desiatnik, vošiel do budy, bral chlieb a vypytoval sa menovaných mládencom, či pracujú. Prvú otázku dal Gajdošovi, potom Tischlerovi, Hrabčákovi a na koniec Kašparovi, ktorý odpovedal, že nepracuje. Desiatnik mu položil ďalšiu otázku, prečo nepracuje, či vraj aj on chodí s puškou. Kašpar mu prisvedčil. Koľko mu za to platia? – pýtal sa desiatnik. Ani haliera – znela Kašparova odpoveď. Desiatnik sa však ďalej opytoval, čo by robili, keby Maďari prišli do Medzeva. Kašpar odpovedal, že nič, lebo Nemci s Maďarmi sú zadobre. Medzitým Jozef Tischler si krútil z ponúknutého maďarského tabaku cigaretu a videl, ako vojak rozprávajúci s Kašparom, berie do ruky pušku

79 F. Zajíc, dôstojník českej národnosti ostal slúžiť v slovenskej armáde, kde dosiahol hodnosť pplk. hosp. a bol veliteľom Proviantsného skladu 1.

80 Chybná skratka „kapitán“.

z ramena a opakuje záverom. Začul tiež bojzlivé Kašparovo vyrieknutie: „Ne tessék“ a spozoroval, ako sa Kašpar otočil k zmienenému vojakovi chrbtom a spravil pomaly dva kroky v pred. V tom padol výstrel. Kašpar spadol a zvolal niekoľkokrát: „Jaj, jaj“. Jeden z maďarských vojakov prísne zakázal ostatným zľaknutým mládencom niečo o tom prípade povedať. Mládeni s veľkým strachom z miesta utiekli do Nižného Medzeva a celý prípad oznámili tamojšej žandárskej stanici a rodičom Kašparovým.

Obvodný lekár z Nižného Medzeva, dr. Štefan Gots, udáva pri vyšetovaní toto:

„Asi o 17.30 hod. prišiel ku mne p. učiteľ Chrobok s dvoma žandármi, ktorý mi oznámili, že v doline Šugo je poranený alebo zastrelený človek. Išiel som hneď s nimi so svojím autom na miesto činu. Tu žandár zapískal viackrát, ale bez výsledku. Preto ma požiadal, aby som napísal listok, žeby nám vydali raneného na ošetrovanie. List vzal 10 – 12 ročný chlapec, syn horára Hodermarského zo Šuga. Chlapec ani 5 minút nebol preč, keď sme počuli dva výstrely. Hodili sme sa hneď na zem a vidiac, že k pokonaniu takto nedôjde, pobrali sme sa nazad do Nižného Medzeva. Iného neviem udať nič, len to, že bolo na nás neodôvodnene strieľané, čo si neviem vysvetliť a maďarským vojakom ospravedlniť.“

Konečne po dlhom vyšetovaní a niekoľkonásobnej urgencii Maďari vydali pitvanú mŕtvolu menovaného Kašpara.

Toto je tedy ďalší ich „hrdinský“ čin.

4. máj 1939

Dnes večer zavítal na východné Slovensko do Prešova minister národnej obrany, div. generál Ferdinand Čatloš.⁸¹ Zdržal sa na východe do 6. mája 1939 a navštívil všetky vojenské posádky a iné dôležité vojenské ústavy.

Ja Anton Sviežený, nadporučík duchovnej služby, bol som ustanovený za kronikára vyššieho veliteľstva 3.

Narodil som sa 23. januára 1906 v Liptovskej Štiavnici, okres Ružomberok.

Stredoškolské štúdiá som skončil v Ružomberku v roku 1925 a teologické v Spišskej Kapitule v roku 1930.

U vyššieho veliteľstva som od 13. mája 1939.

11. máj 1939

Dnes boli v hlavnom meste Slovenska vyznamenaní od slovenskej vlády záslužnými medailami tí vojaci, ktorí sa osvedčili v bojoch na východnom Slovensku.

---

81 Ferdinand Čatloš (1895, Svätý Peter – 1972, Martin) – pochádzal z rodiny murára, evanjelik, národne orientovaný. Za Uhorska vylúčený zo štúdia za protimaďarské názory. Účastník 1. svetovej vojny, na východnom fronte padol do ruského zajatia, vstúpil do čsl. légii. Za 1. ČSR odporca čechoslovakizmu, čo spôsobilo, že ako dôstojník nebol povyšovaný a napriek tomu, že bol legionárom, zastával len menej významné funkcie. Po 6. októbri 1938 sa stal styčným dôstojníkom pri slovenskej vláde. 15. marca 1939 menovaný v hodnosti podplukovníka premiérom Tisom za ministra národnej obrany. Onedlho povýšený na generála II. tr. V r. 1944 ako jediný člen vlády prišiel s plánom štátneho prevratu. Po vypuknutí Povstania internovaný partizánmi, neskôr odvedený do ZSSR. Národným súdom odsúdený na 5 rokov žalára.

14. máj 1939

Stal sa historickým a pamätným dňom slovenskej armády, keďže v tento deň v hlavnom meste Slovenska v Bratislave prvý raz bola za prítomnosti slovenskej vlády, diplomatického sboru a vysokých nemeckých vojenských hodnostárov prevedená slávnostná prehliadka a defilé samostatnej slovenskej armády. Za vyššie veliteľstvo 3 sa tejto slávnostnej prehliadky a defilé zúčastnil veliteľ vyššieho veliteľstva 3. pplk. gšt. Aug. Malár.

15. máj 1939

Týmto dňom už začínajú riadne účinkovať reorganizáciou slovenskej armády novoutvorené veliteľstvá, útvary a ústavy.

18. máj 1939

Oblasť vyššieho veliteľstva 3 navštívili dvaja nemeckí dôstojníci letectva plk. let. Krüger a kpt. let. Kreiner v sprievode mjr. let. Ambruša a kpt. let. Ďurčanského a prezreli si niektoré vojenské posádky tejto oblasti. V tento samotný deň bola na počesť vojenských hostov nemeckých usporiadaná spoločná večera v hoteli Savoy. Okrem hostí sa jej zúčastnili: pplk. gšt. A. Malár, veliteľ vyššej jednotky 3., mjr. pech. M. Širica, mjr. del. Krenčej, mjr. let. Ambruš, škpt. gšt. J. Krnáč, náčelník štábu 3. vyššej jednotky a kpt. let. Ďurčanský.

29. máj 1939

Vo svätodušný pondelok bol odhalený v malej šarišskej obci, v Nižnom Šebeši, blízko Prešova pomník zvečnelému vodcovi slovenského národa Andrejovi Hlinkovi. Slávnostné odhalenie dialo sa pod protektorátom min. pravosúdia Gejzu Fritza. Za vyššie veliteľstvo 3 sa tohto odhalenia zúčastnil pplk. gšt. A. Malár, veliteľ vyššieho veliteľstva 3 a major gšt. J. Krnáč, náčelník štábu. Slávnosť sa začala slávnostnou sv. omšou, ktorú celebroid gen. vikár G. Žebracký. Vlastné odhalenie začalo sa hymnou „Hej Slováci“, na čo nasledovali prejavy vynikajúcich slovenských činiteľov. Za veliteľstvo vyššej jednotky 3 prehovoril veliteľ vyššieho veliteľstva 3. plk. gšt. August Malár, ktorý povedal:

„Stavať pomníky, pamätníky svojim národným hrdinom, bojovníkom a bohatierom je nielen mravnou, ale aj svätou povinnosťou každého kultúrneho, sebavedomého, slobodného národa, čo už len z úcty voči sebe, voči svojej minulosti a budúcim pokoleniam.

Slovenský národ je na takého pamätníky ešte i dnes, bohužiaľ, hodne chudobný. Drsný, krajne tvrdý osud minulosti mu nežičil. Naopak nútil ho, aby trpel pomníky jemu naskrze cudzie, ktoré vo väčšine prípadov nemaly nič spoločného s národným bytím slovenského národa. Ba čo viac predstavovali tieto pomníky viditeľné znaky našej národnej poroby a panstva cudzích.

Preto dnes s radosťou musí brať na vedomosť každý sebavedomý občan slovenskej národnosti krásny, nasledovania hodný čin maličkého valalu Nižného Šebeša, kde občania pudovo pocítili túhu postaviť skromný, ale za to dôstojný pomník nášmu veľkému národnému mužovi a vodcovi a tým vrcholne si uctiť jeho nehynúcej pamiatky. Andrej Hlinka je určite z tých osobností nášho novodobého Slovenska, ktorým stavať pomníky má a musí byť národnou cťou každej našej dedinky, mestečka a mesta.

V mene slovenskej armády, hlavne jej časti od Tatier na východ, ktorá prvý raz od pádu ríše Svätoplukovej, úplne samostatne bez najmenej cudzej pomoci, za tých najťažších okolností, aké si len možno predstaviť, statočne čelila cudziemu náporu, v mene tejto armády vzdávam hold nášmu zvečnelému vodcovi pri tejto slávnostnej príležitosti odhalenia pomníka. Hoci Andrej Hlinka vojakom nebol, vykazuje premnohé vojenské rysy charakteru. Bol tvrdým, neochvejným, neústupným, vytrvalým bojovníkom za práva a slobodu svojho národa. Tieto vojenské rysy povahy, ktoré priniesli slovenskému národu úplnú slobodu, sú a budú žiarivým príkladom každého vojaka slobodného Slovenského štátu. Na stráž!“

8. jún 1939

Slávnosť Božieho Tela a slávnostný eucharistický sprievod mestom, ktorého sa zúčastňuje aj celá posádka Prešova. Za posádku sa tejto slávnosti zúčastňuje sám veliteľ vyššieho veliteľstva 3 plk. gšt. A. Malár v sprievode asi 30 dôstojníkov a rotmajstrov. K tejto slávnosti peší pluk 2 dodal jednu čestnú rotu v sile 134 mužov, ktorej velil por. pech. Keler. Čestná rota pri každom oltáriku počas sprievodu striedala salvu. Ostatné nezaradené mužstvo rím. a gréc. kat. vyznania všetkých ostatných útvarov posádky Prešov v sile jedného práporu sa zúčastnilo tiež slávnostného sprievodu, ktorému velil por. del. Schlezinger.

10. jún 1939

Do oblasti vyššieho veliteľstva 3 znovu zavítal nový hosť nemeckej armády mjr. let. Don Horst v sprievode kpt. let. Ďurčanského, aby si prezrel niektoré posádky tejto oblasti so stanoviska leteckej dôležitosti. Večer na počesť hosťa bola spoločná večera v hoteli Savoy za účasti veliteľa vyššieho veliteľstva 3 plk. gšt. A. Malára, náčelníka štábu, mjr. gšt. J. Krnáča a jeho panej a kpt. let. Ďurčanského.

11. jún 1939

V Spišskej Novej Vsi bola odhalená pamätná tabuľa matke nášho nebohého národného hrdinu M. R. Štefánika. Tejto slávnosti sa zúčastnil v zastúpení ministra národnej obrany gen. Ferdinanda Čatloša veliteľ vyš. veliteľstva 3 plk. gšt. A. Malár, ktorý prehovril za pána ministra krátky preslov.

V tento deň vo večerných hodinách pricestoval do Prešova inšpektor brannej moci gen. Viest v sprievode mjr. gšt. Kanáka,⁸² mjr. int. Škrepeka, mjr. pech. Kristína a kpt. stav. Virtha.

V dobe od 12. do 17. júna v sprievode veliteľa vyššieho veliteľstva 3 plk. gšt. A. Malára prezreli si všetky posádky tejto oblasti a to zvlášť, čo sa týka ubytovania a stravovania mužstva. Zároveň si táto komisia prehládla všetky materiálne zásoby tejto oblasti.

18. jún 1939

Takrečeno na najvýchodnejšom cípe Slovenského štátu v meste Trebišove konalo sa slávnostné odhalenie pomníka nášmu bohatierovi gen. M. R. Štefánikovi. Slávnostné-

---

82 Mjr. gšt. Viliam Kanák (1900, Ludanice - 1944, Lubietová), major generálneho štábu slovenskej armády, prednášal na Vojenskej akadémii v Banskej Bystrici; od r. 1941 veliteľ na východnom fronte; v októbri 1944 zastrelený povstalcami.

ho odhalenia tohto pomníka sa zúčastnil šéf propagandy A. Mach. Za oblasť vyššieho veliteľstva 3 sa zúčastnil tejto slávnosti veliteľ vyššieho veliteľstva 3 plk. gšt. A. Malár, ktorý vo svojej reči zdôraznil význam stavania pomníkov pre národ a vyzdvihol, že slovenský národ má veľkých synov, ktorí za svoju prácu a boj za slobodu si zaslúžia, aby národ ich pamiatku večne zachoval. Za miestnu posádku prehovoril mjr. pech. Hrabec, ktorý povedal, že v duchu Štefánika budeme vytrvalí, nebojácni a tak vytrvalí ako bol Štefánik, ktorý neúnavne bil nielen slovom ale aj mečom za lepšie bytie ujarmeného slovenského národa.

28. jún 1939

Slávnostne ozdobené mesto Prešov prežíva veľké chvíle, lebo v tento deň metropola východného Slovenska víta hlavu slobodného Slovenského štátu pána ministerského predsedu msgr. Dr. Jozefa Tisu, ktorý prichádza sem v sprievode min. národnej obrany gen. Ferdinanda Čatloša, min. pravosúdia dr. G. Fritza, min. hospodárstva J. Stanu a predsedu snemu dr. Martina Sokola.

O 19.00 hod. prichádza do prešovskej stanice slovenská strela, ktorá prináša vzácných a milých hostí. Na stanici po odznení vojenských fanfár privítali našich hostí okresný náčelník dr. Ondrejkovič, čestná rota vojska, HG, FS a tiež početní dejatelia mesta a veľké množstvo obecnstva. Pánu ministerskému predsedovi sa za posádku hlási ako posádkový veliteľ plk. gšt. A. Malár.

Po slávnostnom privítaní pán ministerský predseda nasedá do ovenčeného kočiara, do ktorého sú zapriahnuté 4 biele kone a odchádza medzi špalierom vojska s oboch strán od stanice až k rím. kat. fare, kde je ubytovaný. Pred budovou rím. kat. fary uvítal min. predsedu miestny dekan – farár dr. Hések, ktorému sa min. predseda veľmi srdečne poďakoval.

Po malom odpočinku bola v miestnostiach Čierneho orla slávnostná večera, ktorú dával min. pravosúdia dr. Fritz na počesť min. predsedu a ostatných členov vlády. Účastnili sa na nej vynikajúcich dejatelia mesta a za posádku plk. gšt. A. Malár.

29. jún 1939

Za krásneho letného počasia sa pohol na sviatok Petra a Pavla ráno sprievod aut s vládnymi hodnosťami zpred rím. kat. fary z Prešova na Zemplín. V prvom aute sa vyzel min. predseda Msgr. Dr. Jozef Tiso s ministrom národnej obrany gen. Ferdinandom Čatlošom. Treba poznamenať, že z ministerstva národnej obrany sa tohto zájazdu vlády na východné Slovensko zúčastnili ešte pplk. gšt. Jurech,⁸³ náčelník hlavného štábu a mjr. gšt. E. Novotný,⁸⁴ podnáčelník hlavného štábu.

---

83 Štefan Jurech (1898, Bošáca – 4. 2. 1945, Flossenburg) – príslušník čsl. armády; účastník bojov proti maďarským boľševikom v r. 1919; absolvent Válečnej školy v Prahe. Po vzniku slovenskej armády sa stal v hodnosti majora veliteľom V. zboru v Trenčíne, od októbra 1939 v hodnosti podplukovníka veliteľom II. divízie v Banskej Bystrici. Neskôr bol vojenským atašé v Budapešti. Od mája 1942 veliteľ Vzdušných zbraní so sídlom v Trenčíne. Od septembra 1942 do septembra 1943 veliteľ Rýchlej (1. pešej) divízie (od januára 1943 v hodnosti generála). Po vypuknutí Povstania nacistami odvečený a vo februári 1945 popravený vo Flossenburgu. Bližšie: Kol.: *Vojenské osobnosti československého odboje 1939 - 1945*, s. 125-126, tiež zborník *Štefan Jurech 1898 - 1945*. (Zost. M. Čaplovič – M. Stanová.) Bratislava-Trenčín 2008.

84 Emil Novotný – v r. 1939 do 15. 3. 1939 vojenský pridelenec pražského MNO pri Krajinskej vláde Karpatskej Ukrajiny v Chuste; po 15. marci 1939 major generálneho štábu slovenskej armády; do ok-

Po celej ceste z Prešova až po Michalovce víaly predsedu vlády a jeho sprievod obce a mestá, ktoré sa priamo prehánaly vo svojej výzdobe a manifestovaní svojej lásky a oddanosti Slovenského štátu.

Michalovce pripravily predsedovi vlády uvítanie skutočne veľkolepé. Pri slávobrane čakala čestná rota miestnej posádky a HG, miestni funkcionári a veľa obecnstva. Predsedu vlády tu uvítal vládny komisár Štefan Feňovčík a za Zemplín prof. dr. Štefan Hlaváč a malé krojované dievčatko.

Po prehliadke čestnej rotý nasadol predseda vlády s ministrom národnej obrany do otvoreného koča, previedol prehliadku vojska a HG a odišiel na tribúnu, postavenú pred mestským domom, kde prizeral na obrovský sprievod Zemplínčanov, idúcich na priestransvo pred rim. kat. kostol, kde potom predseda vlády celebroidal poľnú omšu. Po sv. omši bolo slávnostné verejné shromaždenie. Na tomto shromaždení predseda vlády medzi iným povedal:

„Vzdávam česť veľkému budovateľskému činiteľovi – slovenskej armáde, slovenskému vojakovi! Budovateľským činiteľom menujem slovenskú armádu po plnom rozmyslení a v povedomí celého významu tohto slova. Kto by mohol pokojne pracovať na budovaní nášho štátu, keby neboly zaistené naše hranice a kde by sa našli vedci, ktorí by mohli spokojne rozmyšľať či vo svojich laboratóriách, či prednášať na univerzitnej katedre, keby nestála stráž na hraniciach? Náš slovenský vojak je ochrancom a strážcom, je činiteľom vnútorného pokoja a poriadku. Slovenská armáda je mladá síce, nemá ešte svojej tradície, ale čerpá z tradície národa, lebo slovenská armáda a slovenský národ je to isté. A to preto, lebo jednak slovenský národ žije vo svojej odhodlanosti žiť, pracovať a mrieť za svoj národ a štát, jednak zasa i najposlednejší vojak je odhodlaný na to isté. Slovenský vojak bude vždy vzorom každého Slováka. A v tomto je spojitosť národa s armádou: Národ dáva armáde svoju tradíciu, vojak dáva národu svoje vlastnosti: vojenskú skromnosť, jednoduchosť, nenáročnosť, tvrdosť a vytrvalosť.

Budujeme si armádu, aby nám dávala príklad v občianskom živote. Vojenských vlastností sa nesmie zriecť v dnešnom čase žiaden Slováka. Ak si Slováka uvedomí, že byť vojakom znamená mať účasť na budovaní tohto štátu, tak sa nesmie ľakať ťažkostí, ani obávať prekážok, ktoré očakávajú vojaka. Prozreteľnosť Božská dáva rozkaz: Dala som vám do rúk štát a teraz národe slovenský ukáž sa, osvedč sa, či vieš ten štát riadiť, držať a udržať. Za krátky čas ukážeme svetu, že hoci sme národ malý, máme väčšie duševné hodnoty ako národy iné. A svoju dedovizeň si lepšie a usporiadanejšie zariadime, ako všetci naši susedia.“

Po reči ministerského predsedu sa ujal slova minister národnej obrany gen. F. Čatloš:

„Dnešná príležitosť oživuje pred našimi očami ťažké počiatky nášho štátu. Minulo od tých čias štvrt' roka a môžeme si už s patričným časovým odstupom zhodnotiť historicky významné dni. V ťažkých dňoch sa rodila naša samostatnosť a v ťažkých dňoch ju budeme ešte prežívať a budovať.

Naše vojsko skôr bojovalo, ako sme ho mohli zorganizovať. Slovenské črepiny bývalej čs. brannej moci ukázaly svoju životnú súčasť.

---

tóbra 1940 vojenský ataše na slovenskom vyslanectve v Bukurešti. Neskôr Náčelník štábu Vzdušných zbraní, riaditeľ leteckej továrne v Trenčianskych Biskupiciach a v roku 1945 veliteľ CPO.

Pred štvrt' rokom v bojoch tu na východe, kde sme sa spamätali, ukázali sme okoli-
tému svetu, že sme života schopní. Už pri oslavách dvojmesačného jubilea vyhlásenia
samostatnosti v Bratislave 14. mája sme uznali zásluhy niekoľkých jednotlivcov, ktorí
bojovali za nás na východe. Dnes pokračujeme v tomto ďakovnom pochode a tu v to-
to pamätnom a milom kraji našej otčiny dekorujeme synov národa na poli slávy a cti.

Hlavné mesto slobodného a ochranného Slovenska vzdalo hold svojim hrdinom.
Ale vláda Slovenskej republiky uznala za vhodné a potrebné, aby aj slávne Michalovce,
ako bezprostredný činiteľ, boli vyznamenané tým, že v ich lone sa dnes koná kult ucet-
nia hrdinov, hrdinov od Michaloviec.“

Potom pripäl vyznamenania za hrdinskosť bojovníkom z východoslovenského frontu.
Medailami za hrdinskosť boli vyznamenaní:

1. Mjr. pech. Karol Hrabec, ktorý v dobe tvorenia sa slovenskej armády svojou roz-
vahou hodne prispel k dobrému pomeru armády a HG. Neskoršie ako veliteľ pešieho
pluku 32 v gelnickom úseku osvedčil sa ako organizátor nadpriemernej činnosti. Svo-
jou húževnatosťou a energiou mal veľmi dobrý vplyv na svojich podriadených.

2. Stot. pech. v zál. Štefan Hašík, poslanec, ktorý sa pri tvorení slovenskej armády
okamžite prihlásil dobrovoľne do služieb vojenských a ako veliteľ michalovskej sku-
piny osvedčil neobyčajné veliteľské kvality a tiež svojou neobyčajnou húževnatosťou,
pribojnosťou a energiou pri tom rozvahou hlavne v kritických dňoch marcových vplý-
val vo veľkej miere na podriadených veliteľov a vojakov.

3. Por. pech. v zál. Dr. Pichoňský, ktorý dňa 24. marca 1939 zajal s trojčlennou
hliadkou dvoch maďarských dôstojníkov a jedno auto, čo bolo zásluhou hlavne jeho
osobnej statočnosti.

4. Rotný dsl. Ján Antolčík, ktorý pri niekoľkonásobnom útoku na obec Slavkovce
spolu s čat. Andrejom Pavlíkom vynikal osobnou statočnosťou a zabránil svojim vply-
vom podriadeným jednotkám v ústupe a v jednom prípade spolu s čat. A. Pavlíkom
sami zabránili vniknúť nepriateľovi do obce ...

5. Čat. dsl. Michal Hajduk, ktorý 29. marca 1939 v noci, keď bola obec Budkov-
ce prepadnutá Maďarmi, so svojou jednotkou v počte asi 20 vojakov útokom vytlačil
Maďarov z tejto obce, zajal osobné auto a až do príchodu posil zabránil Maďarom
v postupe na Budkovce.

6. Čat. Andrej Pavlík, ktorý pri niekoľkonásobnom útoku na obec Slavkovce spolu
s rotným dsl. Jánom Antolčíkom vynikal osobnou statočnosťou a zabránil svojim vply-
vom svojim jednotkám ustúpiť a v jednom prípade spolu s rotným dsl. Jánom Antolčí-
kom sami zabránili vniknutiu do obce ...

7. Čat. Anton Gošani, ktorý 24. marca 1939 spolu s čat. Michalom Paričom a des.
Jánom Vaľom pri útoku na Pavlovce neohrozene postupoval do predu, zadržal presilu
útoku a odrazil ho, pri čom bol ranený a bol vzorom mužstvu, ktoré kolísali: svojou
osobnou statočnosťou strhol mužstvo vpred.

8. Des. Ondrej Antal, ktorý 24. marca 1939 na ceste medzi Blatným Revištim⁸⁵
a Blatnými Remetami sa postavil neohrozene na odpor maďarskému autu, ktoré bolo
maskované ako obrnené a zajal tým dvoch maďarských dôstojníkov a ukoristil auto.

9. Des. v zál. Ján Bilý, ktorý 26. marca 1939 spolu so slob. v zál. Jánom Mišíkom
a slob. v zál. Jurajom Kohútom s nasadením vlastného života zachránil troch ranených

---

85 Blatné Revištia.

vojakov z dvoch nákladných áut, ktoré nepriateľ rozstrieľal asi 40 m pred Nižnou Rybnicou (opevnené postavenie nepriateľa) a zároveň priniesol dvoch mŕtvych z rozstrieľaných áut.

Okrem týchto bolo odmenené pamiatkovými medailami ešte 13 bojovníkov.

Za vyznamenaných sa poďakoval potom za uznanie a česť poskytnutú im udelením vyznamenaní, poslanec zemplínskeho kraja stot. pech. v zál. Štefan Hašík.

Po skončení shromaždenia bolo slávnostné defilé všetkých zemplínskych posádok, ktoré sa pri tejto príležitosti všetky sústredily do Michaloviec. Zároveň defilovala HG a krojované tiež uniformované spolky.

Po skončení defilé bol v michalovských kasárňach obed. Za vyššie veliteľstvo 3 sa účastnil týchto slávností veliteľ VV 3 plk. gšt. A. Malár.

Po obede odišiel predseda vlády z Michaloviec do Kapušian, kde bolo slávnostné otvorenie⁸⁶ železničnej trati Prešov - Kapušany - Vranov - Strážske. Tu už predsedu vlády očakával minister dopravy J. Stano a predseda snemovne M. Sokol a veľa okolitých verejných funkcionárov a obecnstva. Slávnostný prejav mal minister dopravy J. Stano a po ňom sa ujal slova za búrlivého potlesku predseda vlády msgr. dr. Jozef Tiso, ktorý potom po krátkom prejave vykonal prvý výkop na stavbe novej železničnej trati Prešov - Kapušany - Vranov - Strážske, druhý výkop predseda snemovne dr. Martin Sokol, tretí min. pravosúdia dr. G. Fritz a štvrtý min. dopravy J. Stano. Za armádu tento čestný výkop previedol pplk. gšt. Jurech.

Po slávnostnom výkope v Kapušanoch odišiel predseda vlády do Prešova, kde ho pri slávobráne privítal vládny komisár mesta poslanec Germuška a malé dievčatko mu príležitostnou básničkou odovzdalo kyticu bielych kvetov, po čom predseda vlády, štvorkou, tiahnutou štvorkou bielych koní, v sprievode ministra národnej obrany gen. F. Čatloša, vykonal prehliadku vojska.

Po prehliadke bolo na Hlinkovom námestí pred rím. kat. kostolom dekorovanie tých, čo sa vyznamenali v bojoch na východnom Slovensku. Ministerský predseda tu povedal k shromaždenému 40.000-ovému zástupu reč, v ktorej úvodom zdôraznil symbolický význam slávnosti výkopu začatej práce pri stavbe železnice Prešov - Strážske. Medzi iným povedal:

„Keď sme 14. marca vyhlásili v sneme samostatný slovenský štát, slovenskí vojaci v Šariši, Spiši a Zemplíne si povedali: Tento slovenský štát vyrástol z našich srdc, je príkazom našich slovenských dejín. V tomto slovenskom štáte vyvrchoľujú všetky túžby našich predkov, v slovenskom štáte je jediná možnosť žitia pre náš slovenský národ. Preto ste sa postavili na obranu slovenského štátu a zachránili ste ho.

Áno, vojaci slovenskí. Je to vaša zásluha. Povedzte, je ešte jedna armáda na svete, ktorá by takto začínala svoj život? V našom vojsku budeme teraz pestovať neohrozenú oddanosť slovenskému štátu a vernosť slovenskému národu na veky. Vojak si musí byť vedomí toho, že už dávno minuly časy, keď sa na vojenčinu hľadelo, ako na mrhanie 2 - 3 rokov mladého života. Dnes si musí pripomenúť, že slúži vlastnému štátu a že je to služba najdôstojnejšia, ktorú musí každý pokladať za vyznamenanie. Na vojenčine sa naučí každý Slováčik láske k národu a povinnosti voči svojmu národu.“

---

86 Z logického hľadiska stavby vety chýba slovo „stavby“ - spomenutá trať sa totiž neotvárala, len začala budovať. Otvorená bola až v septembri 1943.

Po reči ministerského predsedu prehovoril minister národnej obrany gen. F. Čatloš a spomenul, že skoro po vyhlásení samostatného slovenského štátu bola slovenská samostatnosť postihnutá krutou životnou skúškou. Ale slovenské vojsko, prebudené z nepriemenného sna, keď prvé rady byly ohrozené, otvorilo oči, vypálo svoju hrud' a živým telom postavilo hrádzu nepriateľskej záplave. Bolo treba ho organizovať, bolo treba s najväčším napätím sily, dômyslu a vôle napochytre zachraňovať vlasť a ratovať život národa.

No spomenul potom minister Čatloš hrdinov, ktorí sa vyznamenali v marcových bojoch pri obrane východných hraníc a udelil im uznanie vlády a národa. Sú to títo:

1. Plk. gšt. August Malár, ktorý ako veliteľ vojsk na východnom Slovensku zázračnou rýchlosťou a neobyčajným usilovaním postavil potrebné voje do boja: boj dobre viedol a uchránil tak Slovensko od nebezpečenstva, že ho nepriateľ obsadí a takto urve.

2. Mjr. pech. Karol Kubíček, ktorý ako veliteľ severnej časti a skupiny michalovskej prejavil hlavne v kritických dňoch 23. a 24. marca 1939 neobyčajnú húževnatosť a iniciatívu, nebojácnosťou, rozvahou a kludom i v predu na bojovej čiare vplýval mravne a príkladne na podriadených veliteľov a mužstvo.

3. Por. v zál. Ján Kobzány, ktorý dňa 28. marca 1939 o 23.30 hod. úspešne viedol výpad s hliadkou dobrovoľníkov na obec Budkovce, obsadenú s oboch strán Maďarmi a v boji spôsobil Maďarom značné straty.

4. Čat. asp. dr. Štefan Ňukovič, ktorý 28. marca 1939 o 23.30 hod. dobrovoľne sa zúčastnil výpadu s hliadkou pod vedením por. v zál. Kobzányho Jána na obec Budkovce, obsadenú s oboch strán Maďarmi a svojím statočným chovaním prispel k tomu, že hliadka nielen splnila svoj úkol, ale spôsobila i značné straty Maďarom.

5. Čat. dsl. Jozef Čapla, ktorý 24. marca 1939 po neusporiadanom ústupe pechoty zaistil a jedným družstvom obec Rebrín a chránil bateriu v postupe. Ďalej 27. marca 1939, ako veliteľ pátracej hliadky priblížil sa k nepriateľovi na 30 krokov a zistil jeho silu a postavenie. Choval sa teda príkladne, statočne a odvážne v dobe, keď nepriateľ prepadol zákerne slovenské hranice.

6. Čat. asp. Mikuláš Polievka, ktorý v boji u Gajdoša v dobe, keď slovenská vlasť bola nepriateľom zákerne prepadnutá, prejavil nevšedné veliteľské schopnosti a hoci ťažko ranený a hrdinskou statočnosťou znášal svoj osud, keď po operácii stratil nohu, pri čom nevšedným príkladom slúžil ostatným kamarátom za vzor, lebo prejavil veľkú mravnú a národnú silu.

7. Čat. asp. Juraj Ťazár, ktorý v marci 1939 v dobe, keď nepriateľ ohrožoval Slovenský štát, dobrovoľne sa prihlásil do čaty útočnej vozby a hrdinsky bojoval u Nižnej Rybnice a Jovsy tak, že zásluhou jeho a jeho kamarádov bolo umlčané jedno nepriateľské KPÚV a niekoľko guľometov. V boji utrpel ťažké zranenie, pri čom sa príkladne a statočne choval.

8. Slob. Jozef Ondriš, ktorý ako pilot dvojmiestneho letúňa s prestrelenou nohou – prestrelenie utrpel pri útoku nepriateľských letcov svojou chladnokrvnosťou a rozvážnosťou zachránil lietadlo a život pozorovateľa tým, že s vypätím posledných síl doviedol lietadlo k núdzovému pristaniu na vlastnom území.

9. Štefan Majeský, roľník, Urmince, okres Topoľčany, ktorý vychoval svojho syna, nebohého Belu Majeského, finančného strážnika tak, že má byť príkladom všetkým synom slovenského národa, lebo sa zaslúžil o slovenskú vlasť takto:

Keď v noci 2. apríla 1939 spozoroval, že maďarské vojsko obsadilo Hrašovík, bez bázne spolu s Albertom Želinským postavili sa proti 35 člennej presile a bojovali, kým Majeský Belo mŕtvy nepadol a Želinský Albert ťažko ranený tiež neklesol. Ich hrdinské chovanie je tým obdivuhodnejšie, že mali možnosť ustúpiť, ale s nasadením vlastného života do posledného dychu hájili slovenskú vlasť, svoj slovenský štát. Preto vyznamenanie za hrdinskosť bolo udelené otcovi tohto hrdinu.

10. Voj. Ján Ševčík, ktorý 3. apríla 1939 spolu s voj. Jozefom Mackom-Luptákom medzi 14.50 až 15.25 hod. svojou odvahou, nebojácnosťou a statočnosťou zabránil obchvatu pešieho družstva a roja ťažkých guľometov, ponechaných v dotyku s Maďarmi na výšine Krivec u Stakčina tým, že svojím ráznym zákrokom sami dvaja prinútili k úteku maďarskú obhvacujúcu skupinu, čítajúc asi 15 mužov, pri čom Maďari zanechali na našom území jeden ľahký guľomet.

11. Slob. v zál. František Kapralčík, ktorý dňa 28. marca 1939 o 23.30 hod. dobrovoľne sa zúčastnil výpadu s hliadkou pod velením por. v zál. Kobzányho Jána na obec Bunkovce, obsadenú z oboch strán maďarským vojskom a svojím statočným chovaním prispel k tomu, že hliadka nielen splnila svoj úkol, ale spôsobila Maďarom i značné straty.

Všetci títo menovaní boli odmenení a dekorovaní ministrom Čatlošom medailou za hrdinskosť. Okrem týchto bolo ešte niekoľko dôstojníkov a vojakov odmenených pamätnou medailou za preukázané služby vlasti.

Po tomto akte a zahrani štátnej hymny nastúpila prešovská posádka k slávnostnému defilé v tomto poradí. Posádku viedol plk. gšt. A. Malár, veliteľ VV 3 so svojim štábom. Za tým nasledovala pechota, delostrelectvo, jazda, protiletadlové guľomety a delá, motorizovaná pechota. Za vojskom defillovali HG, FS, hasiči a krojované spolky.

Slávnostný pochod vojska trvalo výše hodinu. Počas pochodu obecnosť nadšene oslavovalo a volalo na slávu slovenskej armády.

Po slávnostnom defilé bola v kúpeľoch Demjata neďaleko Prešova na počesť hostí večera, po ktorej predseda vlády a ostatní členovia vlády so svojim sprievodom odcestovali do Bratislavy.

Treba poznamenať, že tieto vojenské slávnosti aj v Michalovciach aj v Prešove urobily nezapomenuteľný dojem na obyvateľstvo východného Slovenska a vlialy do srdc mnohých občanov nové a nové nádeje v lepšiu a istú budúcnosť samostatného slovenského štátu.⁸⁷

(VHA Bratislava, fond 55, šk. 59)

---

87 Druhá podstatná časť kroniky, a to opis udalostí viažucich sa k príprave a priebehu protipolského ťaženia, bol publikovaný v predchádzajúcej edícii *Proti Poľsku. Odras ťaženia roku 1939 v denníkoch a kronikách slovenskej armády*.

- 2** Kronika ženijného pluku (veliteľské sídlo Bratislava) zachytáva udalosti od zániku ČSR, vyrabovanie skladov Nemcami v Novom Meste n. V., reorganizáciu pluku a účasť v dvoch vojnových konfliktoch
-

VÝPIS Z KRONIKY ŽENIJNÉHO PLUKU

Úprava:

Sošit pre písanie kroniky je normalizovaného formátu A-4 o 400 stranách v polokoženej väzbe hnedej barvy. 1. strana – ozdobný nadpis kroniky s iniciálkami, 3. strana – ozdobné vyobrazenie znaku slov. republiky, 5. strana – ženijný oznam starý – barevné prevedenie, 7. strana – ženijný oznam nový – barevné prevedenie, 9. strana – strojnícky oznam – barevné prevedenie, 11. strana – úvod s textom, 13. strana a ďalšie text písaný ozdobným písmom.

Úvod

Ženijné vojsko je tak staré ako válečníctvo samo. Už v prvých dobách pri sťahovaní národov musely kmene a bojovníci prechádzať vodné toky, bariny a dobývať nepriateľské opevnenia. Z dejín vysvitá, že neprevádzalo vždy činnosť ničivú ale častejšie preukázalo platné služby spoločnému a verejnému sriadeniu.

Naším patronom je podľa údajov biblie Noe. Bol to prvý a vzorný ženista. Postavil si sám koráb a riadil ho pri potope sveta.

Každá krajina a každá doba dala podnet k vývoju niektorého z oborov ženijného vojska. Nájdeme preto o ženijných prácach jak v starých tak aj v novších dobách mnoho zápisov. Datované sú už od Alexandra Velikého až po poslednú válku. Vždy sa však píše o nich s obdivom a pochvalou.

Vo stredoveku bola zvlášť vyvinutá složka ženijného vojska – sapéri. Vykonali obyčajne mnoho práce pri dobývaní hradov a pevností. Pred svetovou válkou sriadilo Rakúsko-Uhorsko aj pluky pionýrske,⁸⁸ ktoré boli dostrojené známou súpravou „Birágo“.⁸⁹ Táto sa vo svetovej válke veľmi dobre osvedčila. V novej dobe stratila na cene, pretože je málo únosná.

O organizácii a činnosti žen. vojska v ríši Rakúsko-Uhorskej (sapéri a pionýri) sú zápisy v starých kronikách.

Taktiež za republiky československej každá samostatná voj. jednotka musela viesť vlastnú kroniku. Tieto kroniky boli odovzdané 10. januára 1940 na MNO. Nevyplýva s nich však prehľad organizácie ženijného vojska v bývalej republike. Bola tajná a preto nesmela byť nikde uverejňovaná. Tiež není dosť prehľadne a objektívne zapísané obdobie po jesennej mobilizácii 1938 a príprava na utvorenie slovenského štátu.

Obdobie pred vznikom slovenského štátu

Pred utvorením slovenského štátu bolo žen. vojsko organizované takto:

---

88 Pionierske.

89 Pontónová mostná súprava vzor (vz.) B (Birago) sa v slovenskej armáde používala na výcvikové účely.

Žen. pluk:

- 1 Terezín – mal prapory I., II., špeciálny motor. prapor 23, motor. rotu 14 a náhr. prapor,
- 2 Kroměříž – mal prapory I., II., III., motor. rotu č. 12 a náhr. prapor,
- 3 Komárno – mal prapory I., II., motor. rotu č. 13 a náhr. prapor,
- 4 Bratislava – mal prapory I., II., mostný prapor a náhr. prapor,
- 5 Praha – mal prapory I., II., III., špec. motor. prapory 21, 22, motor. rotu č. 11 a náhr. prapor,
- 6 Bratislava – mal prapor riečny a strojny prapor,
- 12 žen. prapor Michalovce.

Mimo toho bolo niekoľko ženijných pevnostných praporov v oblastiach stálych opevnení.

Železničný pluk mal: železničné stavebné prapory I. a II.,
železničný provozovací prapor III. a
náhradný prapor.

Ženijné prapory mali po dve rotu.

Riečny prapor mal rotu minovú, lodnú a pobrežnú.

Strojny prapor mal strojnu a elektrotechnickú rotu a svetlometnu rotu.

Ženijný prapor 12 bol určený pre ženijné práce v horách (horský žen. prapor).

Každý špeciálny motorizovaný prapor mal 2 žen. rotu a jednu kanónovú rotu, ktorá mala 2 čaty kanónové PKPÚV,⁹⁰ 1 guľometnú TG, jednu ženijnú a pomocnú čatu. Úkolom špeciálnych motorizovaných praporov 21 a 23 bol:

- 1./ bojovať na krídlach vyšších jednotiek – motorizovaných (moto-brigády), každý mal palebnú hodnotu jedného pešieho pluku,
- 2./ obrana silnic PÚV,⁹¹
- 3./ normálne ženijné práce a práce na OP⁹²

Normálne ženijné rotu mali po 4 čatách a pomocnú čatu. Motorizované žen. rotu boli určené pre rýchle zásahy žen. vojska hlavne PÚV, kladenie min PÚV, zátarasy a podobne. Mali: 3 čaty ženijné a pomocnú čatu.

Jak u špeciálnych mot. praporov, tak aj u motorizovaných rot malo družstvo jeden ľahký guľomet.

Š k o l y: Školy na výchovu aktívnych dôstojníkov žen. vojska boli:

- 1./ voj. inž. koľaj – neskôr bola zrušená – v Prahe
- 2./ vojenský akad. v Hraniciach – oddel. žen. vojska a to: 1. roč. v Hraniciach a 2. roč. v Litoměřiciach a Bratislave.

Školy na výchovu dôstojníkov žen. vojska v zálohe boli:

- 1./ ženijná – Litoměřice
- 2./ špeciálna – Bratislava
- 3./ železničná – Pardubice

S k l a d y:

- ženijný sklad 1 v Olomouci
- ženijný sklad 2 Nové Mesto n/Váh.

---

90 KPÚV – Kanóny proti útočnej vozbe.

91 Proti útočnej vozbe,

92 Opevňovacie práce.

- voj. žel. sklad 1. Pardubice
- voj. žel. sklad 2. Bošany.

Ženijný sklad v Olomouci bol určený pre: 1, 2, 5 pluk a samostat. prapory v Čechách. Mal pričlenené dielne na výrobu žen. materiálu roz. druhu. Mimo vozov a pontonov vyrábaly sa tam celé mostné súpravy.

Ženijný sklad 2 v N. Meste n/V. bol skladom pre 3, 4, 6 pluk a 12 prap. Mal menšie dielne pre opravu všetkého žen. materiálu, pre výrobu jednoduchších predmetov.

Ženijný pluk 6 v Bratislave mal dielne na opravu lodí a ich motorov.

Železničný sklad v Pardubiciach mal veľké dielne pre opravu žel. materiálu.

Udalosti po vyhlásení autonómie

Po odstúpení južného Slovenska v októbri 1939 Maďarom, presťahoval sa 3 žen. pluk s materiálom do skladov v Seredi, kde mal aj náhradný prapor. Veliteľstvo pluku a roty boli v Bratislave. Veliteľstvo bolo ubytované v Podhradských kasárňach.

Pred odstúpením Petržalky presťahoval 4. žen. pluk materiál, ktorý sa tam nachádzal do žen. skladov v Novom Meste n/V.

V Petržalke v časti Ostende bol ubytovaný v novostavbách mostný prapor, ktorý mal pomerne veľké skladišťa materiálu. Bolo tu aj vodné a pozemné cvičišťe žen. pluku 4 a veľká plukovná záhrada. Žen. pluk 6 mal vodné cvičišťe tiež na Ostende.⁹³

Mimo cvičísk v Petržalke boli cvičišťa na Karlovej Vsi, kde boli skladišťa pre žen. plavidla, sedem a deväťdielne lode a prehradový mat. min. roty.⁹⁴

Pri odstúpení územia nem. armáda vkročila až do Karlovej Vsi. Aby nemala z týchto skladištných budov úžitku, boli zničené trhaním. Žiaľbohu ustúpili za dva dni späť po vodárňu na ostrove Kasmacher.⁹⁵

Ženijný pluk 6 presťahoval okrem samohybných plavidiel a časti minového materiálu, všetok materiál do N. Mesta n/V. Po odstúpení územia Maďarsku, presťahoval žen. pluk 6 veľkú časť tohto materiálu do Bratislavy. V dňoch 5. až 17. mája 1939 odovzdal tento pluk takmer celú flotilu a všetky riečne miny ako aj priehradný minový materiál veliteľstvu dunajskej flotily nemeckej armády vo forme predaju. Neskôr odovzdal aj všetku delostreleckú muníciu, ktorá bola určená ako mob. zásoba pre hliadkovú loď.⁹⁶

Odstúpením územia susedným štátom po 10. októbri 1939 sa stalo, že železnice a cesty boli prerušené novými hranicami na niekoľkých miestach. Udržovala sa na

93 Za 1. ČSR sa tak nazývali petržalské slnečné kúpele.

94 Materiál minometnej roty.

95 Dunajský ostrov Sihof, kde sa nachádzala vodáreň.

96 Bola to hliadková loď *President Masaryk*. Československá armáda na konci 30. rokov disponovala početnou flotilou vojenských lodí na Dunaji. Hlavnou pýchou bola pancierová hliadková loď *President Masaryk*, dve moderné minolovky OMm 34 a OMm 35 a okrem nej ďalších asi dvadsať lodí rôzneho určenia. Po 14. marci 1939 prešiel všetok materiál pod slovenskú armádu. Vzhľadom na nemecký nátlak a v zásade minimálny prístup k Dunaju sa slovenská armáda vojenských lodí vzdala. 3. apríla 1939 si zástupcovia nemeckej dunajskej flotily - *Donauflotte* prezreli plavidlá, 18. apríla 1939 bola podpísaná dohoda a v prvej polovici mája 1939 prevzali v bratislavskom zimnom prístave takmer všetky lode. Do Linzu na základňu *Donauflotte* odtiahli hliadkovú loď i sedemnást motorových člnov. (Za informáciu ďakujem M. Uhrinovi.)

nich „peážna“ doprava, kontrolovaná susednými štátmi.⁹⁷ Toto opatrenie robilo veľké obtiaže a často sa prakticky prejavilo tak, že musela byť prerušená doprava vôbec.

Najnesnadnejšie bolo spojenie Podkarpatskej Rusi so Slovenskom. Jediná železnica a hlavná cesta viedla cez odstúpené Košice. Bola preto zavedená stála a nákladná doprava vojenskými autami, t.zv. dopravnými kolonami. Cesty boli v biednom stave, preto bola vyslaná po Novom roku 1939 na ich udržiavanie jedna ženijná rota o 4 žen. čatách od žen. pluku 3, 4 a 6. Čaty boli pridelené vozatajským kolonám a mali za úkol udržiavať hlavnú tepnu Prešov – Perečín – Svaljava – Chust (3 čaty). Štvrtá čata odbočku na Turjabystre.

Čaty udržiavali cestu, ktorá nebola štetovaná⁹⁸ a zosilovali staré mosty. Po odchodu staršieho ročníku zostaly 2 čaty sústredené v Užhorode a robily odbočku z hlavnej cesty cez les na Seredné. Viedla tesne okolo hraníc. Dňa 14. marca 1939 asi o 6. hod. ráno bola prepadnutá žen. rota, ktorá o ničom nevedela maďarským vojskom. Výzbroj pušky, 2 ľahké guľomety a 1200 nábojov bola málo dostačujúca. Neskoršie bola munícia doplnená a pridelené aj ručné granáty.

Ženijné čaty so zbytkami SOS (stráž obrany štátu) ustupovali pod velením por. žen. Schlegla smerom na Nevické, kde sa sústredily. V Serednom boli jednotky organizované s pracovným oddielom, ktorý t.č. staval v Perečine muničné skladište. Táto kombinovaná jednotka bola za 3 dni vymenená pešou rotou a jednou čatou obrnených automobilov. Ďalších bojov sa nesúčasnili.

Nástup nováčkov pôvodne stanovený na 1/X. 1938 bol odložený na neurčito. Neskoršie bol stanovený na 1. marec 1939. Po odstúpení územia na celom obvode republiky a po úmluvách s okolnými štátmi bola prevedená demobilizácia asi do 1. decembra 1938.

Už po odhlasovaní autonómie Slovenska čs. parlamentom ozývaly sa na Slovensku hlasy, aby slovenskí branci slúžili na Slovensku. Ba ozývaly sa aj hlasy, zvlášť pri rôznych príležitostných prejavoch slovenských vlastencov, ktoré chceli ešte viac – slovenských generálov, slovenskú armádu.

Do tej doby hľadeli v Čechách na slovenských príslušníkov armády ešte dosť súcitne, lebo ako Češi, tak aj Slováci stratili po „Viedenskom výroku“ mnoho slovenskej zeme, ale ešte viac slovenských duší, v prospech Maďarska. Keď však noviny priniesli zprávy o hnutí na Slovensku, pre utvorenie slovenskej armády, ťažký bol život Slovákov vojakov slúžiacich v Čechách. Poznámky a nadávky, známe predtým len u menej vzdelaných ľudí bolo počuť teraz aj z úst t.zv. „vzdelancov“. Ba dokonca snížili sa k nim aj niektorí vojenský hodnostári. U Slovákov – vojakov však slová hany na propagátorov hlásajúcich utvorenie slovenskej armády boli útechou, lebo podľa stupňa zlomyselnosti voči rodiacemu sa Slovensku a hlasom po utvorení slovenskej armády usudzovali, že splnenie tejto túžby sa nezvratne blíži.

Do týchto udalostí nepozorovane zapadali práce u vojenských útvarov. Cez zimu sa uskladňoval a konzervoval materiál a bol prevádzaný normálny výcvik.

97 Narážka na Maďarsko. Maďari už počas vytyčovania novej hranice vo Viedni mali na zreteli (docielili), že nová hranica rozfala kľúčové dopravné spojenia Slovenska z východu na západ, čím chceli dosiahnuť ekonomické zrútenie Slovenska. Peážna (náhradná) doprava, ktorá šla cez maďarské územia a ktorú uskutočňovali najmä armádne vozidlá, aspoň čiastočne nahrádzala stratené železničné spoje. Maďari však peážnu dopravu veľmi často obmedzovali a rôznymi spôsobmi sťažovali.

98 Štetovanie – forma spevňovania cesty ukladaním kameňov na jej povrch, pričom celkom na povrchu bola táto cesta ešte spevnená tvrdou vrstvou drobného kameňa.

Nástup nováčkov 1. marca 1939 prebiehal bez zvláštnych udalostí. Len složené podľa národností sa líšilo. K plukom na Slovensku nastupovala väčšina Slovákov a tiež väčší počet bol určený pre železničný pluk, kde ich posiaľ bolo len niekoľko.

Predtým totiž k 5 pluku Praha nastupovalo vyše polovice Maďarov, podobne do Terezína dosť veľký počet Slovákov. Zato do Bratislavy a Komárna hodne Nemcov, asi 50 % zo Sudet a iných nemeckých území. K žen. pluku 6 nastupovalo asi 70 % Čechov, podobne aj k železničnému pluku.

Aspiranti boli odoslaní do príslušných učilišť. Výcvik s ostatnými nováčkami začal podľa napred stanoveného programu.

Politické udalosti, ktoré prebiehali dosť búrlivo, hlavne po Vianociach nemali na beh služby v armáde a na jej činnosť zvláštnoho vlivu, keď aj sa žiadala slovenská armáda vedená slov. dôstojníkmi. Povýšenie dôstojníkov nemalo byť prevádzané po dobu dvoch rokov, výmúc Slovákov. Po rôznych neshodách v politických kruhoch bola vyhlásená 10. marca pohotovosť štátu. Nariadené bolo obsadiť verejné budovy, národnú banku radiostanicu a veliteľstvá HG.

Jednotlivé ženijné čaty boli vyslané na všetky strany obsadiť cesty vedúce do a z Bratislavy. Bolo im nariadené urobiť zátarasy z výpomocného materiálu tak, aby premávka bola ešte možná. Ku každému zátarasu bol pridelený guľomet. Veliteľmi na týchto miestach boli určení gážiisti a ďalejšlužiaci Slováci. Nikdo nevedel proti komu je toto opatrenie urobené a veliteľom nebol vydaný rozkaz jak si majú počínať pri eventualnom ohrození. Zpočiatku sa myslelo, že sa očakávajú útoky miestneho nemeckého obyvateľstva, prípadne teroristických skupín zo zahraničia, pretože v meste boli časté nemecké demonštrácie. Kolovaly zprávy, že sa dodávajú gardistom zbrane od Devína. Nikdo nevedel presne čo sa deje, lebo domáci rozhlas vysielal úplne iné zprávy ako zahraničné vysielateľce. Veľmi známy bol vtedy viedenský rozhlas so svojim hlásateľom Mutňanským. Ozývali sa tu aj funkcionári HG, ktorí prichádzali do zahraničia, aby neboli uväznení, a mimo týchto aj iní politickí činitelia. Štátny minister bol vtedy Sidor, ktorý bol medzi ľuďom veľmi obľúbený. Tento však poburujúce zprávy zahraničného rozhlasu dementoval. Medzitým prišli jednotky vojska, četníctva a polície z Čiech. Gen. Homola veliteľ sboru v Banskej Bystrici vyhlásil stanné právo, a niektoré dôležité osoby civilnej správy boli zatknuté a odvezené na Moravu. Podrobnosti objasní literatúra pojednávajúca o štátnom prevrate.

Behom 12. a 13. marca bola väčšina voj. opatrení prevedená miestnymi jednotkami zrušená. Vojaci slovenskej národnosti začali nosiť autonomistické rukávové pásky a slovenské označenia na čiapkach. Toto bolo zakázané DR⁹⁹ 28. marca. Dňa 14. marca sa vrátil predseda snemu Dr. Tiso z Nemecka a shromáždzený slov. snem vyhlásil o 12.30 hod. samostatnosť slov. štátu.

16. marca vyšiel rozkaz veliteľa 9. div. č. 4195/3 odd. 1939, kde boli zbavení všetci českí dôstojníci svojich funkcií a mali ich postupne odovzdávať dôstojníkom – Slovákom. Oni mali byť len poradcami. Toto odovzdávanie dialo sa bez zvláštnych príhod.

15. marca bola nariadená prisaha mužstva slovenskej národnosti u všetkých plukov, složená do rúk najstaršieho dôst. Slováka.

---

99 Denným rozkazom.

Tak veliteľom 3. žen. pluku bol škpt. Pohranc, 4 žen. pluku npor. Ložek, 6 žen. pluku por. Fijam,¹⁰⁰ 12 žen. praporu por. Hotový a žen. skladu mjr. Riegger. Po výzve, aby dôstojníci v zálohe nastúpili k útvarom, nastúpil k 4 žen. pluku npor. Zlámal.

Plukovnými rozkazmi boli menovaní noví velitelia rot. V tú dobu od 14. marca nemecké vojsko obsadzovalo Čechy a Moravu a rozhlas uvedomil, že jedon prúd vojska pôjde aj cez Považie, aby zaistil krídlo obsadzujúcej armády. Tak asi 16. marca dospely nemecké jednotky do N. Mesta a začaly k veľikému prekvapeniu odväzovať najprv pušky, potom technický materiál ženijných plukov, telegrafného praporu a pešieho pluku. Na MNO slovenského štátu, ktoré bolo zatiaľ sriadené nevedeli o tom nič a tiež podniknuté kroky boli zbytočné. Tak sa stalo, že zo skladov sa odväzaval všetok materiál bez ohľadu na to, ktorému pluku patrí.

Npor. Ložek vydal ihneď rozkaz, aby všetko mužstvo a gážisti prítomní v N. Meste n/V. (por. Malinovský, rtm. Rumanovský, rtm. Stanek) odväzali všetok materiál, ktorý sa len odvieť dal a na ktorý Nemci hneď neprišli. Tento sa odväzaval vagonmi do Topoľčan. Odviezol sa tak všetok odev, obuv, plynové masky a prilby žen. pluku 4 a 6. Z nedostatku krytých vagonov bol tento materiál odväzovaný na otvorených vozoch, často aj bez dozoru. Bol vtedy veľký nedostatok mužstva, ktoré bolo zamestnané prevážaním materiálu. Gážistov bolo tiež málo (u žen. pluku 4 por. Schlegel, por. Kristen,¹⁰¹ por. Proschinger - u žen. pluku 6 okrem veliteľa jediný dôstojník por. Iskra,¹⁰² ktorý bol zamestnaný v Zimnom prístave s motorovými člmi. Žen. pluk 3 nedodal na sťahovanie materiálu u N. Mesta mužstvo ani dôstojníkov).

Toho času bol v N. Meste n/V. bývalý veliteľ skladu mjr. Riegger, nemeckej národnosti, ktorý dbal o to, aby okrem Nemcov neodviezol nikto nič zo skladov.

Sťahovanie skladu v N. Meste Nemcami trvalo 6 týždňov. Materiál nakladalo denne asi 300 ľudí. Zo začiatku to boli sami nemeckí vojaci, potom najali civilné pracovné sily. Je samozrejmé, že pri tom množstve, rýchlosti a shone nebola možná dostatočná kontrola. Každý si bral, kde len mohol drobné predmety a súčiastky výzbroja a výstroje, prípadne tech. materiálu. Tieto pri vhodnej príležitosti speňažili. Stal sa prípad, že boly ukradnuté aj automobilové kolesá s diskami.

Už v novembri 1938 bolo v odborných kruhoch jasné, že nahradný prapor žen. pl. 3 umiestnený od júla 1936 vo vlastných kasárňach v Seredi nemôže tam ostať pre blízkosť maďarských hraníc (asi 2 km od plotu kasáreň).

Udalosti z 10. marca 1939 nijak v Seredi, ani u nahr. praporu žen. pl. 3 nezbudili pozornosť, nakoľko vtedy posádkový veliteľ nepreviedol žiadne zo známych opatrení. Nebola ani nariadená pohotovosť útvarov, vojaci išli 12. marca na priepustky.

Po vyhlásení samostatnosti ostali u nahr. praporu žen. pl. 3 por. Orthofer, prap. Rizner, rotný Hurtaj a osem vojakov. U ostatných útvarov posádky Sered' zostal len jedon rotmajster.

---

100 Správne: Fiam.

101 Karol Kristen (1912 Žilina - 2004, Žilina) - dôstojník čs. a slovenskej armády, neskorší veliteľ Železničnej stavebnej roty, v r. 1944 bol v hodnosti stot. pion. posádkovým veliteľom v Novom Meste nad Váhom. Súčasne bol Golianom určený za konšpiratívneho veliteľa tejto posádky. Zapojenie do Povstania sa mu však pre odpor dôstojníkov i mužstva nepodarilo.

102 V rokoch 1943 - 1945 bol stot. pion. Titus Iskra veliteľom Sborového pionierskeho parku, a zároveň konštruktérom ženijnej munície a zariadení.

Prevzatie velenia posádky a nahr. praporu išlo veľmi hladko, českí dôstojníci nerobili ťažkosti začo im, zase Slováci výdatne pomáhali pri evakuácii.

Činnosti po vyhlásení samostatnosti slov. štátu

Dňa 24. marca bola z posádky Sered' poslaná jedna bateria delostrelectva na východ. Veliteľ nahr. praporu dostal na svoj dotaz u MNO rozkaz 25. marca evakuovať veliteľstvo a všetok žen. materiál do troch dní zo Seredi. Až 26. marca určil veliteľ žen. voj. škpt. Pohranc Topoľčany ako budúce sídlo nahr. praporu.

Na sťahovanie boli od žen. pl. pridelení dôst. por. Osuský a por. Barčák, rtm. Kmeťo, dvaja asp., dvaja dsl. pod. a 200 mužov väčšinou od 13 žen. roty ako pracovný oddiel pre evakuáciu všetkého materiálu zo Serede do Topoľčian. Presun bol prevádzaný urýchlene podľa daných možností nakl. autami a vlakom súčasne. Por. Osuský odišiel prvým nakl. autom 26. marca 1939, ako veliteľ zaistiť skladišťa a miestnosti pre kancelárie mužstva.

Dňa 31. marca presťahovalo sa veliteľstvo nahr. praporu do Topoľčian, kde bolo umiestnené v súkromnej vilke. Ako skladište bolo zaistené: skladište obilia, robotnícke domy a remiza cukrovaru v Tovarnikoch.¹⁰³ Mostné súpravy dlhý drevený materiál a automobily zostali mimo skladište na pile. Mužstvo bolo ubytované v robotníckych domoch.

Sťahovanie zo Serede trvalo mesiac, medzi tým dochádzal i materiál žen. pl. 4 a 6 z N. Mesta n/V. na otvorených žel. vagónoch. Krádeže voj. materiálu boli na dennom poriadku, bolo ťažké udržať kázeň mužstva.

Práca nahr. praporu bola veľmi sťažená, neostal žiadon odborný personál, početná agenda nebola riadne vykonávaná. Miesta dôst. zastavali poddôstoj. alebo vojaci.

Od 16. marca začali prichádzať vojenské osoby slov. národnosti, ktoré boli u rôznych útvarov v Čechách a prichádzali až do konca mesiaca. Všetko toto mužstvo bolo porozdeľované k novoutvoreným rotám. Mužstvo od žel. pl. odoslalo posádkové veliteľstvo v Bratislave k leteckému pl. do Nitry. Toto mužstvo bolo 22. apríla pričlenené k bývalému žen. pl. 4 a utvorená z neho nová rota. Veliteľom bol stanovený por. Malinovský.

Pre aspirantov bola sriadená škola, ktorá mala za účel hlavne zhromaždiť všetkých asp., aby bolo možné ihneď započat' s riadnym vyučovaním. Školenie bolo prevádzané sústavne od 20. marca. Veliteľov školy sa vystriedalo niekoľko škpt. Gašek.¹⁰⁴ Inštruktori boli asp. a ďalej sl. poddôstojníci. Nebolo ani jedného subalterného dôstojníka až do konca trvania školy. V Bratislave bola ubytovaná škola v barakovom tábore na Karlovej Vsi, čo pre 45 frekventantov úplne postačilo.

15. marca¹⁰⁵ bolo nariadené odobrať zbrane mužstvu českej národnosti, deň nato boli odoslaní do Brna. Ďalší transport v sile 14 dôst., 2 rtm. a 19 mužov odišiel 22. mar-

---

103 Tovarníky, dnes súčasť Topoľčian.

104 Veta nie celkom zrozumiteľná, pravdepodobne vypadlo slovné spojenie „posledným bol“. Škpt. Gašek bol totiž na jar 1939 veliteľom školy dôstojníckeho dorastu ženistov, najprv v Bratislave, od júna v Trenčíne. Václav Gašek bol zaujímavou postavou. Mal pozitívny vzťah k novovzniknutej slovenskej armáde, aktívne sa zúčastnil aj ťaženia proti Poľsku. Napriek tomu bol koncom roka zo Slovenska odsunutý do Protektorátu. Pôsobil ako dôstojník Vládneho vojska v Rakovníku.

105 Autor (či redaktor) kroniky sa tu nedržal striktné chronologického postupu, čo vidno na poradí udalostí.

ca. Zostali len tí gážisti, ktorí potrebovali viac času na sťahovanie nábytku, prípadne na vybavenie rôznych záležitostí.

Z akadémie vyradení dôstojníci boli povolani od 2. januára 1939 do aplikačného kurzu do Hranic, ale po vyhlásení samostatnosti slov. štátu a obsadení Čiech a Moravy boli na zákrok slov. kraj. voj. veliteľstva poslaní z inými dôst. Slováckmi z aplikačného kurzu na Slovensko a pridelení 20. marca takto: por. Chladný žen. prapor 12, por. Švec¹⁰⁶ a por. Hrušovský¹⁰⁷ žen. pl. 6.

Toho času bol u žen. pl. 4 kurz aspirantov zákopníckych čiat pešieho vojska, ktorý bol ukončený 21. marca. Od 14. do 21. marca sa už síce nevyučovalo, ale nebola vhodná doba, aby títo asp. boli odoslaní k útvarom.

Počas tejto doby bola nariadená pohotovosť armády, nakoľko bolo možné. 28. marca bol zrušený rozkaz zosiliť stráže.

Aby sa líšili voj. osoby slovenskej národnosti od Čechov bolo 28. marca nariadené nové označenie na čiapkách látkovou trikolórou štátnej farby, biela, modrá, červená. Toto označenie sa nosilo do októbra, kedy bolo nariadené nosenie plechových odznakov. Gažistom bolo nariadené nosiť na čapici odznak predstavujúci orla s rozpiatými krídlami, ktorý má v drápech sväzok troch prútov už v júni. Podobne aj dsl. a asp. na vychádzkové čiapy.

Pri rozdeľovaní stráži oslovenie stráži podľa článku 35 sl. predpisu A-I-2 „Nazdar“ nevyhovoval národnému duchu, preto 20. marca bolo zavedené nové oslovenie „Na stráž!“, ktoré už dlhší čas používala HG ako pozdrav. Tak sa potom pozdravovali aj voj. osoby medzi sebou. Tento pozdrav sa však ujal len veľmi pomaly. Za zmienku stojí, že v tom čase konali službu pl. doz.¹⁰⁸ dôst. čatari asp. pre nedostatok dôstojníkov.

24. marca bolo odstránené nosenie legionárskych odznakov a čísiel útvarov z goliera.

Zatiaľ čo žen. jednotky zachraňovali materiál, ktorý sa zachrániť dal, na východe vpadli maďarské vojská, aby obsadili Slovensko.

Hneď po odchode českého mužstva gážistov bola vyhlásená mobilizácia, pretože Maďari napadli Slovensko vo dňoch, kedy bolo najslabšie. Na východe povolali 5 ročníkov, utvorila sa východná skupina pod velením kpt. v zál. Haššika, terajšieho župana v Prešove.

23.¹⁰⁹ marca bol nariadený poplach asi o 7.30 hod. O 8.30 hod. vrazila prvá jednotka na nakl. aute od žen. praporu 12. Veliteľom bol por. Chladný, za nimi išli ostatné 4 časti pod velením čat. asp. Hirnera.¹¹⁰ Auto sa dostalo 17 km od Michaloviec za Stretavu. Ďalej nemohlo. Medzi Stretavou a Pavlovcami zničili i most, aby nemohli Maďari preniknúť na Michalovce obrnenými vozidlami. Asi za 1 hodinu za ženistami pripochodovali pešie jednotky. Prvý deň boli ženisti zaradení ako pešia jednotka. Nasledujúce dni vykonávali práce odborné.

Pri druhom konflikte s Maďarmi 5. apríla ženisti neboli účastní.

---

106 V roku 1944 bol v hodnosti stot. pion. Vojtech Švec veliteľom Náhradného pionierskeho praporu 11 a Pionierskeho praporu Domobrany v Novom Meste nad Váhom.

107 V roku 1944 bol stot. pion. Ludovít Hrušovský (1917 Bereksék, dnes Šulekovo) veliteľom Pionierskeho praporu 1 u poľnej armády na východnom Slovensku, potom účastník SNP.

108 Plukového dozoru.

109 Nesúlاد v chronologickej postupnosti /24.-23. marec/ už v origináli.

110 Anton Hirner (1915 Smolenice - 1992, Brno) - vo vojne proti ZSSR prvý dôstojník slovenskej armády (v hodnosti poručíka), ktorý padol do sovietskeho zajatia, a to 22. júla 1941 pri Lipovci.

Situácia Slovenska bola v tom čase: na západe brali voj. materiál Nemci, východná časť bojovala proti Maďarom.

25. marca boli žen. pl. 4 do Svätoplukov. kas. odoslaní: 1 čat. asp. 2 dsl. čat. 4 des. 8 slob. a 43 mužov, aby doplnili pešie jednotky určené pre kryt. hraníc okolo Biskupíc¹¹¹ a Čeklísa¹¹² proti Maďarom. Od 6 pl. bola tam odoslaná 1 čata. Na druhý deň odišiel s inou pešou rotou rtm. Gajdoš, 1 čat. asp. 2 čat. dsl. 4. des. 4 slob. a 13 mužov. Večer na to odišiel por. Schlegel s jedným nakl. autom, jeden čat. asp. 1 čat. dsl 4 slob. a 13 mužov do priestoru Kozárovce jako ženijná čata na zaistenie smeru severojužného v Hronskej doline. V tejto čate bolo 6 gardistov dobrovoľníkov. K bojom na týchto úsekoch nedošlo.

Dňa 25. marca bolo nariadené prepustiť všetky osoby nemeckej národnosti z brannej moci, teda aj Židov nemeckej národnosti.

Dňa 31. marca musely sa odstrániť obrazy bývalých polit. činiteľov zo všetkých miestností kasáreň zrovna tak ako aj české odznaky, nový znak štátny nebol ešte stanovený.

Po odchode českých gardistov a mužstva cvičilo sa mužstvo nastúpené 1. marca podľa starých výcvikových programov takže búrlivé dni nemaly na výcvik mužstva zvlášť veľkého vlivu. Horší vliv na výcvik prejavil sa u mužstva, ktoré bolo zamestnané sťahovaním a konzervovaním materiálu. Každý pl. prevádzal výcvik zvlášť, inštruktorami boli čat. asp. aj čat. dsl. Aj pri značnom nedostatku dôstojníkov bol por. Kristen 3. apríla odvelený na VII. sbor do B. Bystrice.

Horšie to bolo s chodom služby u nahr. praporu. Mužstvo českej národnosti, neskôr aj nemeckej odišlo bez toho, žeby sa boly robily nejaké záznamy. Roty maly asi jednu tretinu mužstva odvelenú, ktorých prepustily jednotky, kde sa práve toto mužstvo nachádzalo. Mimo toho ani nebolo prevedené prepustenie osôb z odstúpeného územia z jesene 1938. Vojenské osoby slov. nár. prichádzajúce z Čiech nemali dokladom ani potvrdenie, musela sa preto založiť úplne nová evidencia.

Na rozdiel proti iným rokom bol 1. máj prehlásený za pracovný deň. zato bol svätý 4. máj.¹¹³ Nariadená aj povinná návšteva kostola. Po obede boly športové hry posádky a to futbalový zápas, štafeta guľometmi a preťahovania lana. Nebola chvála pre ženistov, že preťahovania lana vyhrali, pešiáci, trebárs sa zdali byť telesne menej zdatnými.

Na konci apríla a začiatkom mája sa pracovalo na reorganizácii žen. vojska a toto bolo uskutočnené 8. mája slúčením všetkých žen. plukov v jedon žen. pluk o dvoch žen. praporoch, nahr. prapor. Pluk mal veliteľstvo v Bratislave, kde bola aj hosp. správa a tech. správa. Veliteľom pluku bol menovaný škpt. Pohranc, zástupcom kpt. Sedlický.

Oba prapory maly po troch rotách veliteľom prvého praporu bol stanovený por. Mareček,¹¹⁴ vel. druhého praporu npor. Ložek, vel. nahr. praporu por. Orthofer. Hneď na to bolo nariadené slúčenie rot a 11. mája sťahovanie.

---

111 Dnes Podunajské Biskupice.

112 Dnes Bernolákovo. Táto obec patrila od novembra 1938 do marca 1939 Maďarsku, potom sa vrátila Slovensku.

113 4. máj 1919, ako dátum výročia Štefánikovej smrti.

114 V roku 1944 stot. pion. Otto Mareček velil Náhradnému pionierskemu práporu 2 v Novom Meste nad Váhom. Neskôr v Domobrane, bol prednostom pionierskej správy MNO.

Do Leopoldova odišla 1 žen. rota, vel. por. Schlegel.
 Do B. Bystrice 2 žen. rota vel. por. Mareček.
 Z mužstva bývalého žen. praporu 12 utvorená bola žen. rota 3, vel. por. Hotový.
 V Bratislave zostali: 4 žen. rota vel. por. Proschinger,
 5 most. rota vel. por. Kristen,
 6 stroj. rota vel. por. Fiam.

Tieto tvorily druhý žen. prapor, roty mimo Bratislavu prvý žen. prapor. Veliteľom pluku bol súčasne veliteľ žen. vojska. Pobočníkom žen. vojska bol por. Matúšek, pob. na pluku por. Jurga, druhý pob. rtm. Horvath. Rtm. boli zamestnanci väčšinou sťahovaním a konzervovaním materiálu u tech. správy, niektorí jako účetný, prípadne subal.¹¹⁵ dôst.

Do služieb slov. armády sa prihlásili dobrovoľne títo gažisti českej národnosti: škpt. Gašek (vel. školy na výchovu dôst. v zál.), por. Malinovský – neskôr vel. 2. žen. roty, štrtm. Willert, rtm. Hurtík – pl. hosp., rtm. Laholík a kanc. of. Böh. Rtm. Laholík svoju žiadosť v máji odvolal. Z gažistov nemeckej národnosti bol prijatý štrtm. Zeuner, neboli prijatí mjr. Rieger a mjr. Ripka.

Zaradenie gažistov pred slúčením plukov bolo toto:

3. žen.	pl. škpt. Pohranc por. Mareček por. Orthofer por. Jurga por. Osuský por. Barčák práp. Rizner rtm. Ragan rtm. Poliaček	4 žen.	pl. npor. Ložek por. Schlegel por. Kristen por. Proschinger štrtm. Kotrba štrtm. Zeuner štrtm. Willert rtm. Kysela rtm. Rumanovský rtm. Hurtík rtm. Horvath rtm. Laholík
6. žen.	pl. por. Fiam por. Jiskra ¹¹⁶ rtm. Kabát rtm. Kern	12. prapor	por. Hotový rtm. Daňo rtm. Kremnický rtm. Bederka
V. sbor	škpt. Gašek	žen. sklad 2	mjr. Rieger ¹¹⁷ por. Malinovský rtm. Stanek
VI. sbor	kpt. Sedlický por. Matúška ¹¹⁸		

115 Subalterný, podriadený.

116 Správne Iskra.

117 Inde Riegger.

118 Správne Matúšek.

Z voj. akad. por. Chladný
por. Švec
por. Hrušovský

Priamo od žel. pluku bol len rotný dsl. Brašeň.

Od delostrelcov neskôr preradený býv. prísl. žen. pl. rtk. Sedlický.

Po slúčení plukov pribudli títo dôstojníci:

- 1. júna por. Šimovič (nastúpil do zálohy)
- 1. augusta por. Krajňák
- 1. sept. por. Braník, por. Lednár, por. Mihálek.

Všetci menovaní z čat. asp. boli medzi prvými poručíkmi menovanými slov. štátom. 15. jan. 1940 nastúpil službu por. Kucmann. Por. Ozábal prijatý 1. augusta je pridelený k voj. zem. ústavu v B. Bystrici.

Po prevedení reorganizácie pluku bola sriadená plukovná poddôst. škola v Bratislave, veliteľom ustanovený bol npor. Ložek, inštruktormi čat. asp. a čat. dsl. Jako frekventanti boli od každej roty 18 vojakov. Mužstvo prvých 5 rot bolo cvičené jednotne. Mužstvo 6 strojnej roty školené vo špeciálnych predmetoch u svojej roty až do konca trvania školy (20. augusta 1939).

12. mája bolo defilé bratislavskej posádky z príležitosti udeľovania vyznamenaní v bojoch na východnom Slovensku. Defilovali všetky žen. roty ubytované v Bratislave. Od ženijného pluku nedostal vyznamenanie nikto, ačkoľvek sa vedelo, že žen. prapor 12 zasiahol prvý aktívne do bojov.

Nezvykle pôsobili na verejnosť aj na vojakov prevedenie nových smerníc o čestných strážach. Stráž oproti predošlému nastupuje na stanovište vždy v prilbe. Stražný má počas celej smeny pušku s nasadeným bodákom v polohe „na plece zbraň“, alebo k nohe zbraň. Pohybuje sa po vykázanom mieste v pozore (doska zapustená do dlažby).

22. júna bolo nariadené sťahovanie časti žen. pluku ubytovaného v Bratislave do Trenčína. Presťahovalo sa: veliteľstvo pluku, 2 žen. prapor, 4 žen. rota, 5 most. rota, a 6 strojná rota. V Bratislave zostalo len družstvo motorových člnov. Skladište na Karlovej Vsi sa rozobralo a presťahovalo do Trenčína. Materiál z Bratislavy odosielala 5 most. rota asi po dobu jedného mesiaca. Náhradný prapor zostal v Bošanoch.

V Trenčíne mimo sriadenia cvičísk (a postavenia skladišta so železnou kostrou) začali ihneď výcvik na Váhu. Mužstvo zvyklé na široký Dunaj podceňovalo dravosť Váhu, hlavne pri kúpaní. Tak sa stalo, že sa vojak z vlastnej neopatrnosti utopil. Stály výcvik bol prevádzaný u oboch škôl. Tieto postavily na žiadosť mesta Trenčína uzavretý most cez Váh z mat. vz. 32.¹¹⁹ pre pútnikov na Skalku.

V júli bolo nariadené presťahovanie žen. roty 2 z B. Bystrice do Leopoldova. V B. Bystrici nebolo vhodného miesta pre ubytovanie, ani dobrého vodného cvičišťa.

Po dlhých úvahách bola v kategórii dôstojníkov zrušená hodnosť podporučík a štabný kap. Všetci podporučíci boli premenovaní na poručíkov. Všetci štabní kapitáni boli premenovaní na stotníkov a kapitáni povýšení na stotníkov. V kategórii rotmajstrov boli zavedené nové názvy dôstojnícky zástupca, zástavník a rotník. Súčasne bolo pozmenené označenie hodnosti na rovnošate. Hodnosť bola označená na golieri proti predošlému označeniu na naplecnikoch a to jak u gažistov tak u poddôstojníkov. Miesto trojuholníkových výložiek zavedené obdialnikové. Barva výložiek u všetkých zbraní

119 Z „materiálu vz. 32“ - ide o Pontónovú mostovú súpravu vz. 32

zostáva. Náplecníky opatrené ornamentom u dôstojníkov v farbe zlatej u rotmajstrov v farbe striebornej. Nižší dôstojníci majú na okraji náplecníkov jednu úzku pásku, vyšší dve úzke pásy. Označenie z čapíc odstránené. Neskôr bol po vzoru nemeckej armády a HG zavedený pozdrav zdvihnutím pravej ruky do výšky očí a to jak u gažistov, tak u mužstva. Tento pozdrav je len bez prikrývky na hlave.

Koncom mája 1939 bolo nariadené náhradný prapor žen. pl. presunúť z Topoľčian do Bošian do kasáren bývalého žel. skladu 2. Tento presun trval do 15. júla 1939. Medzitým sa podarilo vybaviť po stránke pohotovosti prvú, druhú a tretiu žen. mot. rotu a to po stránke materiálnej, tak aj doplnenie zálohy. Aj ku kmeňovému slúčeniu všetkých bývalých žen. útvarov došlo a bolo skončené do konca augusta, tak že jesenná mobilizácia nespôsobilá žiadne ťažkosti. Po reorganizácii v máji 1939 bola práca náhradného praporu sťažaná tým, že odborníkov nepribudlo, ale zvýšila sa práca s kmeňovým slúčením štyroch útvarov a to: žen. pl. 3, 4, 6 a žen. praporu 12. Spolupráca s rotami pluku bola veľmi nesnadná, väčšina veliteľov a účetných boli neskúsení.

22. augusta práve pred skončením poddôstojníckej a dôstojníckej školy, u žen. pluku bolo povolaných niekoľko ročníkov prvej zálohy na mimoriadne cvičenie. Je to v dobe, kedy bola vyhlásená válka nemecko-poľská. Náhradný prapor postavil okrem mierových rot ešte 8 žen. rot hipomobilných, jeden žen. park a 2 žel. stavebné rotý a tri mostné súpravy.

Za niekoľko dní bol nariadený kryt severných hraníc štátu po celej dĺžke od Oravy až po východný cíp republiky. Motorizované žen. rotý prevádzaly ihneď ženijné práce a to adjustovanie¹²⁰ mostov a stavbu zátarasov. Za krátky čas ostatné ženijné rotý budovaly kryty u Spišskej Novej Vsi a u Prešova. Na týchto prácach bola zamestnaná tiež strojná rota. Zatiaľ Nemci postupovali smerom východným a prichádzali na Oravu z doliny Kysuckej a tým sa uvoľňovali ženijné jednotky, ktoré prechádzaly na východ štátu. Za pomerne krátky čas prešlo nemecké vojsko i východne Tatier až po Bardejov. Železničná rota spolu pracovala s nemeckou armádou na stavbe zničených železničných mostov severne Tatier a bola ta odoslaná tiež 3. žen. rota na stavbu ťažkých silničných mostov.

Ženijné jednotky sa sústredily na východe tiež preto, že nebol v tomto čase jasný postoj Maďarska a bolo to zaistenie proti prípadnému vpadu. K tomuto však nedošlo a preto boli zamestnané na rôznych prácach, jako stavby ciest, mostov a odvážaním materiálu. Prevedené byly:

- 1./ stavba spojovacej cesty Fijaš - Ruský Kručov¹²¹ - Lomné,
- 2./ stavba cesty Harichovce,
- 3./ rozobranie ľanovej dráhy Zlatá Baňa - Zámutov u Prešova,
- 4./ stavba cesty Mlynky - Dobšiná.

Na týchto prácach byly zamestnané aj židovské rotý postavené vojenskou správou a civilnou správou, prípadne HG.

Pri postupu slovenskej armády vo smeru Giraltovce - Vyšný Komárnik a vo smeru Humenné - Medzilaborce asi 50 km na poľské územie súčasťnily sa ženijná rota 11 a 1.

---

120 Spevňovanie.

121 Dnes Kručov.

Tieto opravovali zničené mosty, odstraňovali prekážky na komunikáciách a v terénu. Odstránili tiež minové polia z ktorých malo miestne obyvateľstvo veľký strach.¹²²

Ničenie zo stránky ženijnej poľskými jednotkami bolo prevádzané sústavne, ale neodborne. Ničily sa aj také mostky, kde bolo veľmi snadné obejdenie. Cesty na svahoch boli ničené len jednou náložou tak, že tvorily prekážku 5 až 7 m dlhú. Zasypanie takýchto jám trvalo 4 až 5 hodín. K odstraňovaniu prekážok a zasypaniu jám bolo pribrané miestne obyvateľstvo. Poľské miny boli veľmi neúčelné, takže i keď došlo k výbuchu, poškodilo sa len kolo vozidla. Mina bola tvaru bochníku zhotovená z plechu jeden mm silného. Nálože ekrazitové 3 až 5 kusov po 20 dkg, jedna rozbuška do ktorej zasahovala roznetka. Maly tú nevýhodu, že kolo vozidla muselo dotlačiť na roznetku. Jestli stlačilo len okraj miny, tak nebola privedená k výbuchu. Niektoré miny boli takto úplne deformované a pritom sa daly bez nebezpečia desadjustovať. K vážnejším nehodám pri výbuchu nedošlo. K oprave železničnej dráhy Medzilaborce – Palota – Komanca – Sanok nedošlo, pretože bol zasypaný tunel u Lupkova v dĺžke asi 150 m. Za týmto tunelom boli zničené len dva železničné mosty. Jedon s tých bol zničený tak neodborne, že ani konštrukcia nepadla ale bola zadržaná vetrovým stužením a koľajnicami. Drevené mosty na cestách dosahujúce až dĺžky 50 m ničené spálením. Tento spôsob bol lepší než trhanie, lebo most shorel úplne, až po vodnú hladinu. Spálené boli tiež všetky pily v okolí, takže prechody cez rieky bolo nutné urobiť len nudzové. Stále mosty miesto zničených postavily v tomto úseku nemecké žen. jednotky.

Pokiaľ ide o kázeň mužstva, stačí za zmienku chovanie mužstva, ktoré bolo svedkom prebierania materiálu žen. pl. 4 a 6 nemeckým vojskom v Novom Meste n/V. Títo vojaci dávali najavo nepokryte nenávisť k Nemcom a bolo treba z veliteľskej strany veľa trpezlivosti pre objasnenie tedajších problémov. A predsa došlo koncom júla 1939 k organizovanému pokusu o zbhenutie slovenských vojakov do Poľska. Tento pokus sa nepodaril len takmer náhodou.

U náhradného práporu zostalo okrem postavených a odoslaných rot ešte asi 1000 mužov prebytočných. Zvládnutie tohto počtu vojska bolo veľkou ťažkosťou. V Bošanoch nebolo vodného ani pešieho cvičišťa, v prvých dňoch boli prevádzané pochodové cvičenia, potom len opravované cesty.

Celé toto podnikanie trpelo katastrofálnym nedostatkom dôstojníkov, /zál. dôst. pokiaľ boli v štátnej službe – všetkých sprostili/. Ďalej treba brať v úvahu, že zadelovanie mužstva k záložným útvarom nebolo možné previesť plánovite, kto prišiel prv bol daný k poľnému útvaru, nepoctiví sa do poslednej chvíle vyhýbali a zostali ako prebytoční u náhradného telesa. U poľných útvarov boli všade dvaja až traja dôstojníci. Zato však ich nebolo u náhradného útvaru. Tak došlo 15. septembra k menšej vzbure s niekoľ-

---

122 Vyššie spomínaný stotník Václav Gašek, ktorý bol v poľskej vojne pridelený k vel. 1. divízie (Jánošík) namiesto stotníka Sedlického, v roku 1943 opisoval činnosť ženistov v dňoch 1. až 8. septembra 1939: „Moja činnosť bola: riadení staveb mostov, rekonštrukcia ciest zničených min a podob. K dispozícii boli: 3. pion. rota, pešie zákopnícke jednotky a civilné oby. Za 7 dní bolo postavené: 1 most cez Javorinku, u Podspád dl. 15 m, 1 most 2 km sev. Podspád cez Javorinku dl. 36 m, prepust u Jurgova cez Bialku, rekonštrukcia mostu u Czarnej Gory cez Bialku dl. 36 m, 1 most cez Dunajec u Szlembarku dl. 50 m, ďalej znovuzriadení úmyslnou rozkopanej a podminovanej hradskej juž. Jurgova v dĺžke 200 m, okrem vela nerátaných priepustov, ktoré spravili pešší zákop. jednotky.“ Celkové pôsobenie malej ženijnej jednotky zhrňuje nakoniec: „Výsledky boli s ohľadom na nepripravenosť a nedostačujúci výcvik nad pomyšlenie veľmi dobré.“ VHA Bratislava, f. 53, 53/43-10/3, šk. 150.

kými rozbitými oknami. Mužstvo bolo hneď ukludnené a vec hlásená MNO. Dňa 18. septembra došiel do posádky pán minister národnej obrany gen. Čatloš k ohlásenej prehliadke, po ktorej vyslovil uspokojenie. Potom došlo aj dosť dôstojníkov.¹²³

Dňa 24. septembra bola slávnostná prisaha záložníkov, po rebelantoch nebolo ani slychu. U poľných útvarov došlo k nepokojom len u jednej roty. Bola to rota „nemecká“, kde bol veliteľom roty Nemeč, dôstojníci a mužstvo so 70 % nemeckej národnosti. Jako dôvod bol udaný: Nemci nemôžu pracovať s nearijcami na jednom úseku cesty.

Za celej brannej pohotovosti nebol hlásený u žen. vojska prípad smrti alebo väčšie nešťastie. Poľskými letcami bola ostreľovaná súprava na nádraží vo Vondrišeli¹²⁴ a raz osobné auto veliteľa 1. žen. roty. Zadné sedadlo tohto auta bolo zasiahnuté dávkou asi 12 striel, riadičovi sa nestalo nič.

Po 8. októbri boli žen. roty odoslané do Bošian, prípadne do pôvodných miest ubytovania a záložníci prepušťaní. Toto dialo sa bez zvláštnych udalostí. S oboma ročníkmi pokračovalo sa vo výcviku, uskladňovaní a konzervovaní materiálu. Mužstvo odv. roč. 1937 bolo 1. XII. 1939 prepustené do pomeru mimo činnú službu. Ponechané u každej roty 10 mužov a to hlavne tí, ktorí sa o to dobrovoľne hlásili. Všetko toto mužstvo bolo prepustené 28. XII. 1939.

V dobe od 1. IX. do 18. XII. 1939 nariadené školenie mladších dôstojníkov. Do kurzu sa dostavili len štyria, z ktorých do konca kurzu zostali len traja. Školenie sa muselo ukončiť 11. XII. 1939, pretože bolo nariadené spisovanie materiálu, u ktorého boli zamestnaní všetci dôstojníci.

Koncom roku 1939 prichádzali chýry o premiestnení náhradného praporu do N. Mesta n/V. Tamajšie skladišťa sa po odchode nemeckých vojsk uvoľnili. V Bošanoch sa dôstojníci aj mužstvo tejto zmeny tešilo. Na Vianoce došiel skutočne rozkaz k presťahovaniu.

Nemecké jednotky odviezli z N. Mesta n/V. všetok voj. materiál, ktorý sa len odvieš dal a kasárne a sklady boli zanechané v nečistote a v neporiadku. Stále zariadenie bolo rozbité a chýbalo asi polovica osvetľovacích telies, vypínačov a zámkov. Kachle boli úplne všetky odvezené.

Po 15. decembri 1939 bolo nariadené druhý raz previesť zmenu uniformy. Miesto náplecníkov vyšívaných ornamentom bolo nariadené nosiť u dôst. dvojité zlatú šnúru u rotníkov dvojité striebornú šnúru len na pravom pleci. na pracovnom plášti sa odstránili náplecníky vôbec. Označenie hodnosti na golieri a úprava čapíc zostáva.

Gážisti a časť mužstva dostali na začiatku decembra pamätnú medailu za obranu štátu v marci 1939.

Založenie plukovej kroniky bolo nariadené 10. decembra 1939.

Po reorganizácii prevedenej v decembri 1939 bolo organizované aj ženijné vojsko rozdielne proti predošlej organizácii. Ponechali jeden žen. pluk o štyroch žen. praporoch. Z toho prvé tri prapory o dvoch žen. rotách, štvrtý prapor má jednu rotu ženijnú, mostnú, strojnú a jednu rotu železničnú. U prvých troch praporov starší veliteľ roty je súčasne veliteľom praporu. Nastala tiež zmena vo velení pluku tým, že doterajší veliteľ

---

123 K problematike priebehu mobilizácie do protipolojkej vojny pozri BAKA, I.: *Slovenská republika a nacistická agresia proti Poľsku*. Bratislava 2007, s. 78-85.

124 Vondrišiel - dnes Nálepkovo.

stot. Sedlitzký bol premiestnený na MNO do Bratislavy a mjr. Pohranc bol určený veliteľom pluku.

K uskutočneniu novej organizácie bolo pristúpené ihneď. Roty mali názvy od jeden až po desať. Neskôr však bolo zavedené iné očíslovanie rot a to u praporov vždy od čísla jedna. (1)

Prvý ženijný prapor sa mal sťahovať z Leopoldova do Bratislavy, k tomu však nedošlo. Za krátky čas sa presťahoval do N. Mesta n/V. 20. decembra sa presťahovala tiež strojná rota.

Tieto zmeny boli prevedené do konca roku, aby sa stotniny pripravili na nástup nováčkov určený na 10. januára 1940. Nástup nováčkov prebiehal celkom hladko. Ihneď bolo započaté s výcvikom, trebárs bola veľmi krúta zima, denne až 25° Celsia. Cvičilo sa na chodbách a v učebňach. Kasárne jak v N. Meste n/V. tak v Trenčíne sú moderne a účelne postavené tak, že tento spôsob cvičenia bolo možné bez veľkých ťažkostí prevádzať.

Ku sťahovaniu materiálu z Bošian a Leopoldova používalo sa len mužstvá staršieho ročníku výnimočne nováčkov.

Pred Vianociami prebehla povesť, že budú so slovenskej armády prepustený aj tých niekoľko gážiztov českej národnosti, ktorí tu zostali. Skutočne sa tak stalo 31. decembra 1939. Boli to stot.žen. Gašek, por.žen. Malinovský a rtk. hosp. Hurtík. Potom nezostalo u ženistov ani jedného gážistu českej národnosti.

Koncom januára vyšiel vestník, ktorým boli povýšení npor. Ložek, por. Hotový, por. Orthofer, por. Osuský, por. Fiam, por. Matúšek.

12. januára 1940 bola vyslaná pomocná asistancia do B. Bystrice složená z: 3 čat. asp., 1 čat. dsl. a 16 mužov. Veliteľom bol por. žen. Lednár. Vystrojená bola nosným výstrojom, trhavinami a lancami.

Jej úkolom bolo odstrániť ľad z nahonu elektrárne v B. Bystrici. Náhon je dlhý asi 2.500 m, široký asi 10 m. Vrstva ľadu bola silná 1 až 3 m. Týmto ľadom bol prítok vody pre elektrárňu zahatený. Asistenčná čata odstraňovala ľad trhavinami štyri dni, po ďalšie dni sa odplavoval ľad odpadovým kanálom. Celkom sa odstránilo asi 30.000 m³ ľadu. Elektrárne začala pracovať 19. januára 1940. S asistenčnou čatou spolu pracovali aj civilní robotníci, ktorí po jej odchode 19. januára 1940 prácu dokončovali.

V januári bolo rozhodnuté, že sa do N. Mesta n/V. presunie veliteľstvo pluku s hosp. a tech. správou, celý štvrtý žen. prapor a pomocná rota. Stalo sa tak vo dňoch 28. januára až 10. februára 1940. V tom čase nahradný prapor tu už bol.

(VHA Bratislava, fond 55, šk. 59)

3 Kronika jazdeckého prezvedného oddielu 3 (Michalovce) podáva vznik a činnosť jednotky v rokoch 1938 – 1939

Jazdecký prezvedný oddiel III, náhradná eskadrona

Čj.: 888/Dôv. 1940

Vec: Výpis z kroník za rok 1939 – predloženie

Prešov, 29. januára 1940

Veliteľstvo 3. divízie
3. odd.

Prešov

Na dôverný rozkaz V. 3. D. č. 16. čl. 62:

Pripojene predkladám výpis z kroniky jazdeckého prezvedného oddielu III.

Veliteľ náhradnej eskadrony:
stot. jazd. Bella Štefan

KRONIKA JPO 3.

Pred opísaním histórie zakladania a života JPO 3, treba spomenúť, čo všetko sa odohrávalo v stredoevropskom priestore, keď sa JPO 3 zakladal a uviesť príčinu, prečo vlastne JPO 3 vznikol.¹²⁵

Sily, prezentované Talianskom a Nemeckom sa na jar 1938 pohly a výsledkom ich tlaku bolo pripojenie Rakúska k Nemecku a štáto-právne zmeny v Československu. Objektívne povedajúc, treba konštatovať, že československá vláda nechcela tieto sily v pravom svetle vidieť s ním sa vyrovnáť, ale tvrdošijne spoliehala sa na pomoc západných demokracií. No, boli to najmä Slováci, ktorí sa nijako nevedeli uspokojiť s takouto garanciou a inštinktívne cítili, že vyrovnáť sa so susedmi, najmä Nemeckom, znamená smrť Československa. Pre Slovákov nepozostávalo iné, keď v Prahe nechceli zmeniť smer zahraničnej politiky, ako energicky, seabedome zavolať, aby to i zahraničie počulo: že slovenský národ chce vytrvať po boku národov bojujúcich proti marxisticko-židovskej ideológii, rozvratu a násilia.

A keď prišli skúšky pre československú štátnosť, Slovensko nepadlo a sa udržalo, vďaka jeho horespomenutému a rozhodnému stanovisku.

Po vyriešení rakúskej otázky, stala sa aktuálnou otázka sudetských Nemcov v ČSR žijúcej menšiny maďarskej a poľskej. Nemecko chcelo mať sudetskú otázku rozriešenú, stoj, čo stoj a v tom veľkom diplomatickom boji, Franciia a Angliia ustúpily a mnichovskou dohodou boly pririeknuté Sudety Nemecku a v otázke maďarskej a poľskej menšiny, malo sa dospieť priamym rokováním, medzi maďarskou, poľskou a československou vládou. Toto sa nedosiahlo a maďarská a československá vláda prijala riešenie vyslovené Talianskom a Nemeckom vo Viedni, dľa ktorého sme museli odstúpiť bohaté južné časti Slovenska, s dôležitými mestami, ako Košicami, Lučencom, Levicami, atď.

---

125 JPO – jazdecký prezvedný oddiel – vznikol reorganizáciou jazdeckých koruhiev a eskadrón 15. augusta 1939.

Najbolestnejšie na tom bolo, že odtrhnutých bolo i do 300.000 našich krvných bratov.¹²⁶

Slováci, ešte pred viedenským výrokom, dosiahli 6. októbra autonómie. Ľud sa toľto víťazstvu veľmi tešil, a v radosťi neochaboval, ani keď amputovali južné kraje, o ktorých vie /čo svedčí nálada ľudu/, že sa navrátia k materskému telu.

A keďže JPO 3 vznikol z bývalého pluku, ktorý mal eskadrony ubytované v Košiciach, Mukačeve, teda v obsadenom území, treba napísať niečo o tomto predchodcovi JPO 3.

Materiál, kone a mužstvo sa evakovalo do Prešova a keď tam nebolo dosť kasární, Ministerstvo národnej obrany v Prahe bol daný rozkaz 10. pluk likvidovať. A tak časťou mužstva a koni bol doplnený bývalý drag. pluk č. 3 a 11. Zo zbytku, ktorý evakoval do Prešova utvorili sa 4 vozatajské kolony, ktorých cieľom bolo dopravovať poštu a denné potreby, civilnému obyvateľstvu a vojenským jednotkám z východného Slovenska na Karpatskú Ukrajinu, lebo odstúpením územia Košíc a okolia prestalo i železničné spojenie s Karpatskou Ukrajinou.

V Prešove bola utvorená náhradná korúhev.¹²⁷ Vozatajská eskadrona 11 a 19. v Poprade a 12 v Prešove zostala v pôvodnom stave. Likvidácia 10 pluku pokračovala cez celú zimu z 1938 na 1939.

Do toľto prišli marcové udalosti. Treba ešte podotknúť, že do 10. marca 1939 boli u likvidujúcej náhr. korúhvy dôstojníci českej národnosti a títo vojenské opatrenia 10. marca prevádzali s horlivosťou, lebo cítili, že tu je doba, čo jeseň 1938 Slovákom dala, to by sa mohlo skorigovať. Náhradná koruhev dostala rozkaz obsadiť cestu smerujúcu na Sabinov. Ostatní dôstojníci a rotmajstri boli poslaní na divíziu a odtiaľ boli vysielaní ako hliadky po meste Prešove. V Prešove od 10. do 14. marca to vrelo. Gymnaziálna mládež vyšla so spevom do ulíc, narazila na vojenskú hliadku, ktorej velil český praporčík /pešiak/ výsledkom stretnutia bol, že hliadka poranila 8 študentov a jedného chlapa. Po toľto čine bola v Prešove ako i na vidieku nálada silne protičeská.

Situácia vo vnútropolitickom živote bola rozriešená zásahom Adolfa Hitlera. Neemecký vodca povolal Dr. Jozefa Tisu do Berlína na rozhovor, v ktorom mu naznačil, že prišiel čas, aby sa Slováci rozhodli, lebo ak sa nerozhodnú teraz, udalosti, ktoré budú v najbližších hodinách nasledovať, zastihnú a pochovajú Vás.

Áno, Slováci sa rozhodli ústami svojich poslancov, že roztrhavajú sväzok, ktorým boli viazaní k Československej republike a že si tvoria svoj samostatný slovenský štát.

V tieto kritické dni dala i maďarská vláda pokyn svojmu vojsku, aby obsadila Karpatskú Ukrajinu. I tu hneď v prvé dni, aby boli zabezpečené naše východné hranice, rozhodla sa slovenská vláda povolať do zbrane päť roč. zálohy a to tých, ktorí bývajú v priestore od Spišskej Novej Vsi na východ počítajúc. Za tieto dni bolo u náhradnej korúhvy mnoho roboty. Po odobraní funkcií českým dôstojníkom, rotmajstrom, poddôstojníkom celú prácu si rozdelili medzi sebou prap. Hampl Ján, rtk. Kmeť Jozef a Pohly Gejza, čat. asp. Hönisch a čat. asp. Byčanovský. Vystrojovali záložníkov na front, odosielali Maďarov, Rusinov a Čechov do svojich krajín. V ten čas vracali sa i vozatajské kolony, ktoré utekajúc pred maďarským vojskom z Karpatskej Ukrajiny,

126 Podľa československých štatistik to bolo približne 350 tisíc občanov českej a slovenskej národnosti.

127 Nižšia organizačná forma jazdného vojska; neskôr boli koruhy premenované na eskadrony.

prišli v zúboženom stave do Prešova a ubytovali sa v Nižnom Šebeši.¹²⁸ Chovanie sa tých, ktorí viedli tieto kolony, môžeme takto opísať: Českí dôstojníci, rotmajstri a vojaci cestou do Prešova dávali zbrane civilom, náboje pohadzovali po cestách, hádzali do vody, odisťovali granáty a nechávali ich takto po zemi roztrúsené. O kone a vozy sa nestarali.

Z chovania sa maďarskej vlády v prvých dňoch života Slovenského štátu, keď nás hneď de facto i de jure uznali, bolo možno predpokladať, že budú rešpektovať naše územie. No nestalo sa.

Ku koncu marca vtrhlo regulárne maďarské vojsko s Karpatskej Ukrajiny na východné Slovensko. Ľud na celom Slovensku bol veľmi rozhorčený. Našej armáde podarilo sa tento vpád zastaviť, hoci po odchode českých dôstojníkov nebolo času ju náležite zreorganizovať. Po kompromisnom riešení územných sporov medzi Slovenskou republikou a Maďarskom nastala demobilizácia s tým pevným presvedčením, že najmä slovensko-maďarská hranica musí byť bedlive strážená a naša obrana v týchto úsekoch pripravená.

Náhradná korúhev dávala cez apríl a máj výstroj a výzbroj do poriadku. Za tieto mesiace i reorganizácia slovenskej armády bola uskutočnená. Rozhodnuté bolo postaviť jazdeckú korúhev 3 a to z mužstva náhr. esk. Tohto mužstva bolo primálo i muselo byť doplnené mužstvom od bývalého 3. a 11. drag. pluku. Mužstvo prichádzalo k náhr. esk. do Prešova v dobe od 10. do 20. mája, kde bolo vystrojené a poslané do Michaloviec, Humenného a Trebišova. Za sídlo veliteľstva boli určené Michalovce, kde okrem vel. bola postavená pom. a guľ. esk. v Trebišove sa umiestnila 2. esk. a v Humennom 1. eskadrona. Veliteľom Jazdeckej korúhvi bol vymenovaný mjr. jazd. Malár Ján.¹²⁹ Náhradná a vozatajská esk. ostaly v Prešove.

Za letné mesiace bol prevádzaný mierový výcvik. V túto dobu vyvrcholoval i spor nemecko-poľský. Nepriatelia slovenskej vlády, keď sa im nepodarilo občianskú verejnú mienku rozbúriť, aby protestovala proti orientácii nášho štátu smerom k Nemecku, usilovali sa rozvrátiť armádu. I tu v Prešove rozhadzovali medzi príslušníkov náhr. a vozat. esk. 3 letáky protivládneho a protištátneho obsahu. Nepriateľovo dielo sa nepodarilo, lebo vojaci cítili, že Slovensko od 14. marca 1939 prežíva najradostnejšiu kapitolu svojich dejín a túto si nedá nikým a ničím zakaliť.

Vojaci nepočúvali na šepkanú propagandu, ale na hlas slovenských vedúcich ľudí, ktorí prednáškami, pravidelnými rozhlasovými reláciami povzbudzovali vojakov k vernosti.

Mimoriadnú cenu pre smýšľanie vojska mali prehliadky vojska v Michalovciach, v Prešove, ktoré vykonal najvyšší veliteľ slovenskej armády, terajší pán prezident Dr. Jozef Tiso a pán minister národnej obrany F. Čatloš. Obyvateľstvo búrlive pozdravovalo svojich vojakov. Prehliadka bola 29. júna na sviatok svätého Petra a Pavla.

---

128 Dnes Nižná Šebastová.

129 Ján Malár (1900 Itzling, Rakúsko - 1992 Bratislava) - brat generála Augusta Malára; dôstojník jazdeckta; od apríla 1939 veliteľ jazdeckej koruhvy 3 v Humennom, od mája veliteľ JPO 3 v Michalovciach. Absolvoval protipoľské i protisovietske ťaženie. Od 8. 9. 1944 veliteľ IV. taktickej skupiny povstaleckej armády. Bližšie: *Vojenské osobnosti čsl. odboje 1939 - 1945*, s. 182, Kol.: *Zabudnutí veliteľia*. Banská Bystrica 1991, s. 45-54.

Medzi záložníkmi, ktorí boli i záložní dôstojníci a to: Npor. jazd. v zálohe Duchnovský, por. jazd. v zál. Majdák, Weis, Šmelík, Šalata, ktorí hneď organizovali jednotky a preberali velenie. Postavené boli pešie čaty, ktoré zmotorizovali a tie šli na hranice, aby zaujali bojové stanovište v priestore Budimír – Bidovce – Rozhanovce – Nižný a Vyšný Olčvár¹³⁰ až Ďurďošik. Veliteľom všetkých jednotiek bol spočiatku npor. jazd. v zálohe Duchnovský, ktorého vo velení vystriedal mjr. jazd. Kmicikievicz,¹³¹ ktorý prišiel z Karpatskej Ukrajiny zo zbytkom rozbitej Prchalovej armády. Veliteľstvu našich jednotiek podliehali i v tomto priestore konajúci službu žandári, financi, oddieli SOS a so všetkých týchto sa vytvorila obrana na širokej fronte.

Väčšia prestrelka bola pri Hrašoviku. V tých miestach prepadlo našich financov maďarské vojsko. Prestrelka trvala celú noc. Straty na našej strane: 1 financ mrtvý, jeden ranený, na maďarskej strane: 1 mrtvý, štyria ranení a jeden nezvestný. I na styčného dôstojníka npor. jazd. v zálohe Duchnovského spustili Maďari paľbu a tento idúc v aute pridal na rýchlosti a bez zranenia vyviazol. Bolo chytených niekoľko vyzvedačov. Medzi nimi bol jeden maďarský rotmajster, preoblečený do občianskeho obleku.

Po troch týždňoch jazdecké jednotky vystriedala pechota, ktorá do týchto miest nastúpila vo väčšom množstve.

Za tieto činy ako i za bojovnosť a organizačnosť na iných miestach boli v júni na sviatok Petra – Pavla v Michalovciach a Prešove vyznamenaní niektorí príslušníci našej korúhve.

V júni a v auguste sa situácia medzi Nemeckom a Poľskom ešte viacej vyostrila. Slovenská verejnosť si priala a dúfala, že sa spor medzi Nemeckom a Poľskom vyrieši smerlivo, kompromisne, hoci Poliaci nám zarezali hlboko do živého tela a to v čase, keď sme boli mnohými opustený.

Poliaci súc podpichovaní Anglickom nemali chuti vyjednávať, ich spor riešil sa vojenský.

Naša armáda sa zúčastnila týchto bojov aktívne a to preto, lebo videla, že po vyrovnaní Ruska a Nemecka idú sa meniť hranice v strednej Európe a preto:

1. Musí sa ukázať chuť nedať sa vyradiť,
2. Zabezpečiť si východné hranice, aby prchajúca poľská armáda nevtrhla na východné Slovensko a Slovensko sa nestalo bojišťom,
3. Tu je príležitosť dostať všetko naspäť, čo nám patrí.

Za mesiac september, keď vojenské operácie boli v prúde a keď cez Slovensko prechádzali nemecké jednotky, Slovensko zachovalo pokoj a poriadok. Ozývalo sa len pár jedincov, ktorí krivým okom pozerali na vládu a nevedeli pochopiť pravý význam udalostí.

Ale vďaka úspešne pochodujúcej nemeckej a slovenskej armáde, oči všetkých Slovákov sa vyjasnili a dnes už každý vie, že smer našej spolupráce s Nemeckom bol jedine možný a správny. S tejto spolupráce vykvitol i kvet, to jest návrat územia, ktoré v roku

---

130 Dnes Košické Olšany.

131 Jaroslav Kmicikievicz (Kmicikiewicz) (1894 Dnestrik Dubovy – 1972 Bratislava). Syn gréckokatolíckeho farára, absolvent právnických štúdií; účastník I. sv. vojny, kde sa dostal do zajatia, taliansky legionár a úč. bojov proti maďarským boľševikom. Slúžil v čsl. armáde ako dôstojník z pov., od marca 1939 v slov. armáde. Neskôr veliteľ SPO v Zaisťovacej divízii a vel. 101. peš. pluku v Taliansku; anti-nemecky orientovaný. Pozri: *Vojenské osobnosti čsl. odboje*, s. 136-137.

1920, 1923,¹³² a 1938 Poliaci si neprávom privlastnili. Krivda na Orave, Spiši a Čadci bola odčinená.

Naše jazdecké jednotky sa priamo bojových operácií nezúčastnili. A útvar bol v pohotovosti v priestore Humenné – Kamenica, „B“ útvar, ktorý sa skladal zo záložného mužstva, bol v pohotovosti v okolí Prešova, tak isto i vozatajské kolóny. Asi v polovici septembra obidva útvary „A“ i „B“ dostali rozkaz vyčistiť a zaistiť dobytý terén v priestore Dukla – Krosno – Sanok smerom k slovenským hraniciam. Oba útvary ukoristili hodne vojenského materiálu.

V sept. pohotovosti nástup záložníkov bol vzorný.

Ešte dve udalosti organicky zapadajú do života a činnosti JPO 3 v prvej polovici roku 1939.

Od začiatku roku prichádzali Slováci /vojaci i nevojaci/, v občianskom i vojenskom /maďarskom/ obleku, z územia Maďarskom obsadeného. Nemohli zniesť teror maďarských žandárov i utiekli na Slovensko, kde im bolo poskytnuté prístrešie mimo iných útvarov i u náhr. eskadrony. Pomáhali pracovať vo skladištiach a možno napísať, že vykonali cenné služby. Ich chovanie až na pár prípadov bolo vzorné. Tak i títo pocítili čo to znamená mať svoj vlastný samostatný štát.

Slovenská vláda vychádzajúc z tohto faktu, že Židia nevedia sa nijako vžiť do nových slovenských pomerov a že sú rozširovateľmi nepravdivých správ medzi vojskom, rozriešila otázku ich prezenčnej povinnosti tak, že im odňala hodnosti a zadelila ich do pracovných táborov.¹³³ Jeden takýto tábor bol sriadený u náhr. esk. v Prešove a pri veliteľstve JPO 3 v Michalovciach.

(VHA Bratislava, f. 55, šk. 59)

---

132 V skutočnosti 1924.

133 Postupné, no dôsledné a bezohľadné vyraďovanie židov bolo súčasťou rasových opatrení ľudáckeho režimu a dotklo sa aj armády. Bližšie pozri napr.: *Pracovné jednotky a útvary slovenskej armády 1939 - 1945. VI. robotný prápor.* (Zost. D. Tóth.) Bratislava 1996, BAKA, I.: *Postavenie židov vo vzťahu k brannej moci na Slovensku v rokoch 1939 - 1941.* In: *Fenomén holokaustu. Ideové korene, príčiny, priebeh a dôsledky.* (red. A. Majkútová). Bratislava 2008, s. 82-93 a i.

4 Kronika pešieho pluku 9 (veliteľstvo Poprad) informuje o vzniku formácie v septembri 1939 z pôvodného horského pluku, o jeho organizačnej štruktúre a činnosti do júna 1940

KRONIKA PEŠIEHO PŁUKU 9

1. Vznik pluku

Dňom 30. 9. 1939 bol utvorený: Horský peší pluk 9 z jedného práporu p. pl. 1 (1/3. hor. prápor) a SP IV (aktívneho mužstva). Zálohu pre pluk tvorila záloha SP IV (hran. prap. 9) a SP II.

2. Složenie pluku

Pluk sa skladá z veliteľstva, plukových rot, 3 peších a 1 náhr. práporu. K plukovým rotám patrí: pomocná, technická, sprievodných zbraní,¹³⁴ bateria hor. kanónov 7.5 cm a jazdecká čata.

Pešie prápor sa skladajú: I/9. prápor: 3 pešie a 1 guľ. rota,
II/9. prápor: 2 pešie, 1 guľometná a 1 pracovná rota,
III/9. prápor: 2 roty pracovné, 1 rota strážna¹³⁵

3. Umiestnenie pluku a zaradenie dôstojníka

Veliteľstvo pluku, plukové roty, I. a III. a náhradný prápor v kasárňach Pod Gerlachom, II. prápor v Podolínci. Prvým veliteľom pluku bol určený mjr. pech. Emil Kričovš,¹³⁶ veliteľom I/9. prap. stot. pech. Samuel Engler, II/9. prap. stot. pech. Budaváry Eugen,¹³⁷ III/9. prap. mjr. pech. Karol Heidler, súčasne ako zástupca veliteľa pluku, veliteľom náhr. prap. npor. pech. Ján Válek, I. pobočníkom npor. pech. Alojz Gill, ktorý dňom 1. januára 1940 bol daný k dispozícii do Protektorátu Čechy a Morava, hospodárom npor. hosp. Pavel Berák.

4. Premenovanie pluku

Dňom 10. januára MNO ruší názov - horský - a pluk sa menuje: Peší pluk 9.

5. Prvé práce

Sotva sa skončili najnutnejšie práce pri slučovaní práporov spojené s tvorením pluku, prichádzajú dňom 10. januára 1940 prví nováčkovia pluku. Výcvik začína za veľmi tuhých mrazov, takže hneď prvé dni je v kasárňach skoro 60 nemocných. Okrem toho je pomerne veľmi malý počet inštruktorov a je málo vycvičených špecialistov hospodársko-správnych.

---

134 Označovaná aj ako „rota doprovodných zbraní“. Vo výzbroji mala mínometry a protitankové kanóny.

135 Strážna rota je dopísaná rukou.

136 V roku 1944 pôsobil ako pplk. Pracovného zboru (PSb.), bol veliteľom posádkového okruhu Mokrad.

137 Neskôr si zmenil meno na Budinský. Budinského meno vošlo do histórie najmä tým, že v roku 1942 padol na Kaukaze v hodnosti majora, čo bola najvyššia „šarža“, ktorá zahynula v ťažení slovenskej armády proti boľševizmu v r. 1941 - 1944. Po Budinskom boli pomenované aj kasárne v Ružomberku a na námestí bol na jeho počesť vystavaný veľkolepý pomník. Po obnovení ČSR v roku 1945 však jeho pamiatka musela úplne zmiznúť.

6. Prídel nových dôstojníkov

Dňom 15. februára 1940 pridelo MNO 10 poručíkov pechoty, aktivovaných zo zálož. dôstojníkov z rad učiteľských. Týmito dôstojníkmi sa doplnil rámec pluku.

8. Odvelené mužstvo

Výnosom MNO, čís. 24.936/Taj.-1940 odoslani boli nováčkovia:

Ev. a. vyznania k I/6. práp. do Dol. Kubína,

Ev. r. vyznania k II/4. práp. do Bratislavy,

Gr. kat. k p. pl. 5 do Nitry.¹³⁸

Za týchto nováčkov patričné pluky odoslaly k p. pl. 9 rovnaký počet nováčkov rim. kat. náboženstva.

9. Jazdecká čata - určenie

Nariadením vel. 2. divízie č. 26.044/Taj.3. odd. 1940 odoslaný bol por. pech. Ján Záhorák, čat. d'sl. Anton Tvrдый a 32 mužov k del. pluku 2 do Ružomberku na výcvik pre jazdeckú čatu p. pl. 9.

10. Pracovné rotý - nástup

Dňa 15. februára 1940 nastúpilo k p. pl. 9 mužstvo židovskej národnosti, cigáni a mužstvo, ktoré bolo kvalifikované pre pracovnú službu.

K II/9. práp. v Podolinci bola pridelená 1 pracovná rota mužstva židovskej národnosti, cigáni a mužstvo neárijske sice, ale neschopné vojenskej služby, bola zaradená do pracovnej roty III/9. práporu.

Veliteľstvo divízie určilo 14 dní k bežnému poradovému výcviku. Po absolvovaní tohto výcviku bude mužstvo použité jednak k rôznym prácam, jednak budú použité ako kancelárski pisári a jednak ako remeselníci budú zaradení do rôznych správkarňí.¹³⁹

11. Hor. kan. bateria - príchod

Dňa 9. februára 1940 pridelená bola p. pl. 9 bateria horských kanónov o 2 delách.¹⁴⁰ Bateria má sa skladať z jedného dôstojníka, 1 rotníka a 16 vycvičených mužov. Zbytok mužstva bude vycvičený z mužstva odv. roč. 1939.

12. Odoslanie mužstva na špec. výcvik

Denným rozkazom č. 39, zo dňa 17. II. 1940 odoslala tech. rota mužstvo kanónových a mínometných jednotiek k špeciálnemu výcviku jednak poddôstojníckeho dorastu, jednak k špec. výcviku mužstva do Dol. Kubína.

Ako inštruktor pre kanónové jednotky bol určený por. pech. Laputka Peter, pre mínometné jednotky por. pech. Ondrej Sumrák. Z poddôstojníkov boli odoslani ako

---

138 Presuny a rozmiestňovanie vojakov na základe ich náboženského vyznania sa konalo na prelome rokov 1939/1940 a bolo dielom ministra Čatloša. Jeho ideou v tomto období bolo totiž vytvorenie „náboženských“ jednotiek a útvarov. Bližšie o tomto pokuse, ktorý sa našťastie nepodarilo uskutočniť, pozri práce českého historika Oldřicha Pejša: Duchovní správa ve slovenské armádě. In: *Historie a vojenství*, č. 2/1995, s. 51, no najmä monografiu *Slovenské vojenské duchovenstvo (1939 - 1945)*. Praha 1994, s. 8-11.

139 Správkarne - dielne.

140 7,5 cm horské kanóny vz.15 boli používané u peších plukov ako pechotné delá.

inštruktori pre kan. jednotky 3 slobodníci, pre mín. jednotky 1 des. asp. a 5 slobodníkov.

13. Spojovací kurz - zriadenie

Dňom 21. februára 1940 zriadený bol spojovací kurz 2. divízie u p. pl. 9 pre telefonistov, rádioistov a poddôstojnícka škola spojovacích jednotiek.

Veliteľom kurzu bol určený por. pech. Július Gerley, p. pl. 6, inštruktorom rtk. pech. Jozef Klimko, p. pl. 9 po návrate z lyžiarskeho kurzu.

14. Poddôstojnícka škola - zriadenie

Dňom 21. februára 1940 zriadená bola podd. škola pre p. pl. 9 v Poprade. Do podd. školy boli zaradení tiež absolventi stredných škôl a len po skončení podd. školy a absolvovaní praktického výcviku u rot, majú byť v druhom roku voj. služby poslaní do školy pre výchovu dôstojníkov v zálohe. Veliteľom školy bol ustanovený mjr. pech. Karol Heidler, inštruktormi por. pech. Theofil Galba, Ondrej Snopko, Pavel Marcely, Ján Lovich a Ján Martinčok po svojom návrate z del. kurzu.

15. Dôstojníci na del. výcvik - odoslanie

Denným rozkazom číslo 58 zo dňa 4. marca 1940 odoslaní boli por. pech. Ján Šavel a por. pech. Ján Martinčok na stáž k del. pluku 2 do Ružomberku na výcvik u bat. hor. kanónov.

Výcvik má trvať od 5. marca do 1. júla 1940.

16. Mjr. pech. Karol Heidler - určenie

Denným rozkazom čís. 54 zo dňa 6. marca 1940 z rozkazu MNO určený bol mjr. pech. Karol Heidler ako veliteľ práporu na slávnostnom pochode v Bratislave.

17. Kurzy HG a FS

U p. pl. 9 zriadené boli 3 kurzy pre dôstojníkov, rotníkov a poddôstojníkov, ako inštruktorov v HG a v FS. Celkom sa týchto kurzovúčastnilo: 63 dôstojníkov v zál., 7 rotmajstrov v zál. a 147 poddôstojníkov v zálohe.¹⁴¹ Veliteľom kurzu bol por. pech. Ján Stejskal. V kurzoch prednášali tiež ostatní aktívni dôstojníci.

18. 14. marec - oslavy

Prvé výročie slovenskej samostatnosti oslávil p. pl. 9 nasledovne: Dňa 14. marca 1940 o 07.00 hod. slávnostný budičok, v 9.30 hod. prisaha brancov pracovnej služby, v 10.30 hod. prehliadka pluku a slávnostný pochod na námestí. Na prehliadke bolo zaradených 30 dôstojníkov, 780 mužov, 42 koní, 8 guľometov, 2 kanóny. Veliteľom

---

141 Vzťahy medzi armádou a HG neboli najlepšie. V období autonómie sa sice začala rozvíjať istá spolupráca, najmä vo forme poskytovania armádných dôstojníkov-Slovákov za inštruktorov brannej výchovy a vojenského výcviku pre HG. No postupne, najmä však od marcovej vojny s Maďarskom, sa vzťahy len zhoršovali. K týmto otázkam bližšie napr.: ČAPLOVIČ, M.: Čs. dôstojníci-Slováci v službách Hlinkovej gardy. In: *Slovensko a druhá svetová vojna*, s. 105-116; BAKA, I.: Spolupráca a vzťahy medzi Hlinkovou gardou a slovenskou armádou (1939 - 1941). *Vojenská história*, č. 1/2002, s. 110-122; SOKOLOVIČ, P.: *Hlinkova garda 1939 - 1945*, s. 155-163 a i.

prehliadky bol stot. pech. Samuel Engler, veliteľom práporu npor. pech. Ján Válek, Prehliadky sa súčasťnily všetky miestne slovenské a nemecké korporácie.

19. Lyžiarske závody

Celoarmádných závodov lyžiarskych za p. pl. 9 vo Vysokých Tatrách účastnil sa rtk. pech. Jozef Klimko a dosiahol 2 prvé ceny v bežeckých závodoch, z ktorých jedna bola cenou p. ministra národnej obrany gen. Čatloša.

20. Definitívne určenie vel. práporov

Veliteľom: I/9. práporu bol def. určený: mjr. pech. Engler S.,
II/9. práporu bol def. určený: stot. pech. Budaváry E.,
III/9. práporu bol def. určený: mjr. pech. Heidler K.,
náhr. práporu bol def. určený: stot. pech. Jurák Fr.
r. SZ bol def. určený: npor. pech. Válek Ján¹⁴²

21. Mjr. pech. Surový Július – určenie

Dňom 24. mája 1940 bol určený veliteľom p. pl. 9 mjr. pech. Július Surový.

22. Cvičenie v zálohe

Dňom 14. mája 1940 bol povolaný ročník 1935 zo zálohy na 21-denné riadne cvičenie vo zbrani v dňoch 10. júna 1940 k tomu istému účelu ročník 1934. K týmto odv. ročníkom bolo povolaných asi 50 dôstojníkov v zálohe k precvičeniu na nové slovenské povely.

23. Ostrá strel'ba

Dňa 8. júna 1940 odišiel pluk na ostrú strel'bu do VT¹⁴³ pri Lešti, kde bol až do 15. júna 1940.

24. Aplikačný kurz pre aktivov. dôstojníkov

Dňa 16. júna 1940 boli odoslaní aktivovaní dôstojníci do aplikačného kurzu aktivovaných dôstojníkov v Pezinku. Veliteľom kurzu bol určený mjr. pech. Heidler Karol, p. pl. 9. z rozkazu MNO.

Videl!
mjr. Surový

(VHA Bratislava, f. 55, šk. 59)

---

142 Posledný riadok je v texte dopísaný rukou. R. SZ je menej čitateľné. Pravdepodobne však značí „rota sprievodných zbrani“. Rota sprievodných (doprovodných) zbrani sa neskôr v slovenskej armáde v rámci pešieho pluku rozdelila na rotu HKB (horsú kanónovú batériu) a rotu KPÚV.

143 Výcvikový tábor.

5 Mierová kronika Samostatného práporu II. so sídlom v Revúcej (bývalý peší pluk 32) opisuje vznik a organizačné zmeny jednotky od 14. marca 1939 do konca roka 1939

Peší pluk 7

**VÝPIS
Z MIEROVEJ KRONIKY PEŠIEHO PUKU 7
(K VL. ČÍSL. 3736/DŔV.1940)
ZA ROK 1939**

Kronikár

Por. pech. Elo Háber, 25 ročný, narodený v Poľove, okres Košice, reálka s maturitou, vojenská akadémia.

Kronika bývalého p. pl. 32, „G“¹⁴⁴

Kronika bývalého p. pl. 32, „G“ vedená do 14. marca 1939 sa stratila. Pravdepodobne bola príslušníkmi pluku českej národnosti odnesená a odovzdaná do Památniku odboje v Prahe.

Prevrat

Po puči českých generálov na Slovensku a po vyhlásení osamostatnenia Slovenského štátu dňa 14. marca 1939 prevzali veliteľské miesta u p. pl. 32 „Gardský“ slovenskí dôstojníci. V Poprade prevzal veliteľstvo pluku a I/32 prápor por. pech. Hammer Ján, príslušník pluku – Slovák. V Gelnici II/32 prápor obsadený. Náhradný prápor v Prešove ostal pod vedením ppl. Františka Horejšieho do 22. III. 1939, kedy ho prevzal por. pech. Elo Háber po príchode z Protektorátu Čiech a Moravy. S preberaním velenia rot a iných veliteľstiev ostaly veľké ťažkosti, keďže dôstojníkov Slovákov nedostačovalo. Tieto veliteľské miesta prevzali aspiranti a d. sl. poddôstojníci – Slováci.

Odsun českých vojakov

Českí vojaci s dôstojníkmi boli zo Slovenska odsunutí viacerými transportami. Jednotlivé transporty započaly odsun dňa 20. marca 1939. Z bývalého pešieho pluku 32, „G“ bolo odsunuté približne: 28 dôstojníkov, 26 gážistov mimo hodn. tr., 397 mužov.

Odsun vojakov z Podkarpatskej Ukrajiny.

Keď maďarské vojsko dňa 10. III. 1939 obsadilo Podkarpatskú Ukrajinu, vojaci, príslušníci tohto kraja prestali byť vojakmi Slovenského štátu, preto boli dňa 22. III.

---

144 V roku 1923 dostal čestné pomenovanie Gardský na počesť jeho predchodcu 34. streleckého pluku talianskych légii, ktorý bojoval v priestore Gardského jazera. Podobne dostal napríklad peší pluk 33 čestné pomenovanie Doss Alto, či peší pluk 39 pomenovanie Výzvedný gen. Grazianioho atď.

1939 odsunutí do svojich domovov. Z bývalého p. pl. 32, „G“ bolo odsunuté približne: 104 mužov.

Nový veliteľ pluku

Dňa 20. marca 1939 veliteľ východného Slovenska a VI. sboru mjr. pech. Kuna ustanovil veliteľom p. pl. 32, „G“ škpt. pech. Hrabec Karola.

Povolanie zál. dôstojníkov

Pre doplnenie veliteľských miest hromadným odchodom českých dôstojníkov boli povolaní do činnej služby niektorí zál. dôstojníci – Slováci.

Prísaha vojakov slov. nár.

Dňa 24. marca 1939 nový veliteľ pluku sa predstavil a zároveň bola prevedená prísa-ha vojakov slov. národnosti na dvore kasáreň „Pod Gerlachom“ v Poprade.

Ohrozené Slovensko

Keď náš južný sused chtiac využiť neorganizovanosť v armáde pri preberaní slovenskými dôstojníkmi, vtrhnul na východné Slovensko.

Bola vyhlásená čiastočná mobilizácia. Dobrovoľníci – Slováci nastupovali. Veliteľstvo pluku premiestnilo svoje S.V.¹⁴⁵ do Margecian. Pluk obsadil južné hranice v úseku od Košickej Belej po Smolník. Od toho dňa bol vedený u S.V. pluku válečný denník do príchodu mierovej posádky dňa 10. mája 1939.

Reorganizácia slov. armády

V apríli po likvidovaní maďarsko-slovenského konfliktu prišlo MNO-HVV k reorganizácii slovenskej armády.

Peší pluk 32. „G“ bol premenovaný na Samostatný prápor II. so sídlom v Revúci. Reorganizáciu previedol od 8. mája do 14. mája 1939 mjr. pech. Ján Černek,¹⁴⁶ ktorý bol súčasne ustanovený veliteľom S.P.¹⁴⁷ II. Kmeňovú agendu viedla pre S.P. II. náhradná rota S.P. IV. v Tisovci. Samostatný prápor II. bol organizovaný ako hraničiarsky prápor bývalej čsl. armády.

Výcvik nováčkov bol nariadený a sústredený vo výcvikových strediskách 2. Vyššieho veliteľstva (Lešť, Kremnica, Tábor). V týchto strediskách boli sriadené i poddôstojnícke školy. Pred odchodom S.P. II. do Revúci boli nováčkovia odsunutí do spomenutých stredísk. Záložníci prepustení do pomeru mimo činnú službu.

---

145 Stanovište veliteľstva.

146 Ján Černek (1896 Turá Lúka – 1977 Myjava) – účastník 1. sv. vojny, kde padol do zajatia; následne čsl. legionár v Rusku, od r. 1919 dôstojník čsl. armády, v r. 1938 vel. práporu. Od marca 1939 dôstojník slovenskej armády, v máji 1939 povýšený na majora; účastník vojny proti Poľsku a ZSSR. V rokoch 1943 – 1944 veliteľ Doplnovacieho okresného veliteľstva v Nitre, zapojený do odboja. Neskôr, počas SNP, od 6. 9. 1944 veliteľ 2. obrannej oblasti, od 10. 9. 1944 veliteľ VI. taktickej skupiny 1. ČSA na Slovensku. Vyznamenal sa najmä v obranných bojoch o výšinu Ostrô a Biely Potok. Bližšie tiež: Kol.: *Vojenské osobnosti čsl. odboja*, s. 46-47; Kol.: *Zabudnutí veliteľia*, s. 62-71.

147 Samostatný prápor. Príčinou vytvárania „samostatných práporov“ miesto peších plukov bol akútny nedostatok dôstojníkov. Bližšie k formovaniu armádnych jednotiek a útvarov na jar 1939: *Vojenské dejiny Slovenska 1939 – 1945*, V. diel, s. 18-20.

Presun S.P. II. do Revúci

Presun S.P. II. do Revúci bol prevedený peším pochodom vo dňoch 12. a 13. mája 1939 po ose Poprad – Telgárt – Muráň – Revúca. Práporom sa presunulo: 6 dôstojníkov, 3 gázistov mimo služobnú triedu, 277 mužov, 67 koní. Úlohou práporu bolo zosilniť finančnú stráž v dôsledku chovania sa južného suseda v pridelenom úseku. S.P. II. vzal so sebou z Popradu výzbroj a výstroj pre kompletný prápor válečný. Ostatné aug. zásoby ostaly vo skladištiach v Poprade a Prešove.

Náhradný prápor, ktorý bol dislokovaný v Prešove odovzdal kmeňovú agendu so všetkým spisovým materiálom náhradnej rote Samostatného práporu IV. v Tisovci.

Ubytovanie S.P. II.

Samostatný prápor II. v Revúci bol ubytovaný v mestských budovách starej továrne t.zv. Maši. Veliteľstvo S.P. II. v mestskom hostinci na námestí.

Slávnostná prisaha

Dňa 4. júna 1939 bola prevedená na námestí v Revúci slávnostná prisaha príslušníkov S.P. II. Text prisahy bol prevedený pod velením veliteľa práporu mjr. pech. Jána Černeka.

Detašovaná rota

Dňa 10. júla 1939 na výnos MNO – HVV S.P. II. detašovala 3. rotu so sídlom v Žiline. Úlohou roty bolo zosilniť finančnú stráž na severných hraniciach štátu v danom úseku. Veliteľom tejto roty bol por. pech. Elo Háber do 28. augusta 1939. V auguste S.V. roty bolo Turzovka, trigonometer 1028.

Premiestnenie

Výnosom MNO – HVV bol S.P. II. dňom 1. augusta 1939 premiestnený do oblasti Vyššieho veliteľstva 1.

Sťahovanie sa započalo dňa 4. augusta a bolo prevedené do 6. augusta 1939.

Pochvalné uznanie

Dôverným rozkazom VV2, čl. C-172 z príležitosti premiestnenia S.P. II. do oblasti VV1 vyslovil veliteľ VV2 dôstojníkom, rtm., poddôstojníkom a mužstvu svoje pochvalné uznanie za svedomité konanie služby a vojenské ukázené chovanie v jeho oblasti.

Osamostatnenie náhr. roty S.P. II.

Dňa 1. septembra 1939 na výnos MNO – HVV sa osamostatňuje náhradná rota S.P. II. so sídlom v Prešove. Jej veliteľom bol ustanovený por. pech. Elo Háber.

Vojna nemecko-poľská

Súčasne 1. septembra 1939 bolo nariadené povolať niekoľko ročníkov záložníkov.

Slovenská armáda po boku nemeckej armády kládla si za povinnosť prekročiť severné hranice nášho štátu a vziať si na Poľsku to, čo nám ono vzalo v r. 1918, 1922¹⁴⁸ a v r. 1938.

---

148 V skutočnosti v rokoch 1920, 1924 (hoci už v roku 1918 Poliáci vojensky okupovali časť Oravy a Spiša).

Náš prápor nakladal v Žiline dňa 31. augusta 1939. Odišiel na východné Slovensko. V Giraltovciach bolo jeho prvé S.V. Od toho dňa viedol sa u práporu vojnový denník až do likvidácie vojnového ťaženia.

Návrat

Dňa 8. októbra 1939 vrátil sa S.P. II. opäť do mierovej posádky – Žiliny.

Návšteva p. ministra nár. obrany v Žiline

Dňa 5. novembra 1939 otvára akciu pre zimnú pomoc v Žiline pán minister národnej obrany generál II. tr. Ferdinand Čatloš.

Na nádraží očakával príjazd pána ministra posádkový veliteľ mjr. pech. Ján Černek a čestná stotina s trubačským sborom.

Reorganizácia

Dňa 15. novembra 1939 je reorganizovaný S.P. II. na peší pluk 7 so sídlom v Žiline.

Pamätné medaile

Dňa 18. novembra 1939 pri predstavení veliteľov práporov, veliteľ pluku udeľuje pamätné medaile gážistom a mužstvu za zásluhy pri budovaní a reorganizácii Slovenskej armády v celku asi 110 medailí.

Pripojené fotografie zachycujú jednotlivé momenty dekorovania pamätnými medailami príslušníkov pluku veliteľom mjr. pech. Jánom Černekom.

(Nasledujú nalepené 4 fotografie).¹⁴⁹

Pochvalné uznanie – vyznamenanie.

Veliteľ 3. divízie udelil pochvalné uznanie dňa 4. dec. 1939 zákopnickej čate p. pl. 7 (S.P. II.) za presné a svedomité konanie služby, za pohotovosť a odhodlanosť v mimoriadnych pomeroch v septembri 1939.

Mimo toho bol vyznamenaný veliteľ pluku (S.P. II.) mjr. pech. Ján Černek medailou za hrdinstvo II. stupňa. Boli vyznamenaní i iní z dôstojníkov a mužstva.

Koniec 1939

Do konca roku prevádzajú sa práce súvisiace s reorganizáciou pluku a prípravami pre príchod prvých slovenských nováčkov.

Prehľad za rok 1939

Veliteľ pluku: mjr. pech. Ján Černek. Dôstojnícky sbor sa skladal: z 3 mjr., 1 stotníka, 1 nadporučíka, 12 poručíkov.

Gážistov bolo: 1 dôst. zástupca a 8 rotníkov. Ďalej slúž. bolo 37, mužstva bolo 657. Civilných zamestnancov: 0. Mužstvo bolo nár. slov. Zdravotný stav: dobrý. Kázeň: dobrá. Závady: pre stále sťahovanie a reorg. neboly usporiadané.

Činnosť vojenského zátišia: Kultúrna činnosť pre stálu reorg. a sťahovanie nebola žiadna. Behom roku bolo zakúpených 40 sväzkov kníh, slovenských autorov v cene asi 2.000.- Ks.

---

149 V spise sa v súčasnosti, žiaľ, už nenachádzajú.

Predsedom voj. zátíšia bol npor. El. Scholc, správcom por. pech. Jozef Dulík, hospodárom rtk. Galgóczi. Zátíšie malo za rok 4 schôdze, na ktorých sa pojednávalo o nedostatkoch, ktoré boli postupne odstraňované. Knižnica voj. zátíšia obsahuje 2.500 sväzkov a bolo z nich prečítaných i pri stálom sťahovaní do 500 sväzkov.

Vojenské zátíšie objednalo do čítárne stále tieto časopisy: Slovák, Slov. Pravda, Slovenská politika, Nový svet, Národné noviny, Slovenská sloboda.

Na vianočnú nádielku mužstvu dalo voj. zátíšie prez 700.- Ks. Voj. zátíšie p. pl. 7 (S.P. II.) i pri malom stave mužstva a pri stálom sťahovaní vykazuje koncom roku 1939 do 10.000.- Ks zisku.

Záver

Pri shrnutí celoročnej bilancie nášho útvaru konštatujem skutočnosť, že nemalou mierou prispel k upevneniu dobrej povesti Slovenskej armády napriek tomu, že táto sa nachádzala vo stave zrodu, no dokázala svojimi činmi už tak v marcových dňoch našej samostatnosti, ako i za brannej pohotovosti štátu v septembri 1939 svoju životaschopnosť a svoju účelnosť pre oslobodené Slovensko.¹⁵⁰

(VHA Bratislava, f. 55, šk. 59)

---

150 Tento dokument nebol v závere potvrdený podpisom dôstojníka.

6 Kronika delostreleckého pluku 1 (Bratislava) informuje o udalostiach spojených so vznikom a pôsobením formácie v čase od marca do októbra 1939

Delostrelecký pluk 1.
Č.p. 102/Dôv.1940.

7. 2. 1940
Dôverné

ODPIS KRONIKY DEL. PL. 1. ZA ROK 1939.

Pokračovanie v kronike bývalého delostreleckého pluku 9 bolo prevedené až po nariadení MNO. (Dôv. vestn. MNO čís. 3, str. 3, čís. 3939), kedy krátko boli zachytené udalosti r. 1939 u delostreleckého pluku 1, ktorý bol po vyhlásení slovenskej samostatnosti zriadený z bývalých delostreleckých plukov 9 a 103.

Kronikárom pluku bol ustanovený npor. del. Malár Ján.¹⁵¹

Moje osobné dáta sú: Malár Ján, npor. del., narodený 6. XII. 1908 v Komárne, okres Komárno (t.č. Maďarsko). Vzdelanie: Štátny učiteľský ústav s maturitou v Prešove. Univerzitné kurzy pre odborných učiteľov v Bratislave. Odborné skúšky z I. a IV. odboru.

Kroniku vediem podľa Sm¹⁵² 73.

Najvýznamnejšou udalosťou r. 1939 bolo vyhlásenie samostatného slovenského štátu, od tých čias započal nový život na Slovensku, a tiež nová kapitola v kronike tohto pluku.

14. III. 1939

Bola vyhlásená samostatnosť slovenského štátu rozhlasom v puči, ktorý po tieto dni rozrušil celú Bratislavu a rozhneval celý slovenský národ, delostrelecký pluk 9 nezasiahol priamo a aktívne bol len na rozkaz ZVV¹⁵³ v pohotovosti.

Veliteľom delostreleckého pluku 9 bol plk. del. Peter Novák, ktorý viedol celý pluk aj za septembrovej mobilizácie v r. 1938.

17. III. 1939

Jediným dôstojníkom slov. národnosti u pluku bol plk. del. František Klučík,¹⁵⁴ ktorý dňa 17. III. 1939 na rozkaz hlavného slov. vojenského veliteľstva prevzal pluk a nariadil

---

151 Ján Malár (1908 Komárno - 1979 Košice) - v roku 1944 pôsobil v hodnosti stot. del. v posádke v Topoľčanoch. Vojenským ústredím určený za povstaleckého posádkového veliteľa Topoľčian. Po vypuknutí SNP od 9. 9. 1944 veliteľ delostreleckého oddielu IV. taktickej skupiny 1. ČSA na Slovensku. Po prechode SNP do hôr 1. 11. 1944 pri Banskej Bystrici zajatý, do 1. 6. 1945 väznený v Banskej Bystrici, Bratislave a koncentračných táboroch Königsteinbruch a Altenburg.

152 Podľa smernice 73. Jej znenie však nemám k dispozícii.

153 Zemské vojenské veliteľstvo.

154 František Klučík (1899 Banská Bystrica - 1944 Ľubietová) - dôstojník delostrelectva v čsl. a potom slovenskej armáde; v r. 1940 sa hlásil k nemeckej národnosti; v roku 1940 bol veliteľom II/12 delostreleckého oddielu v Kežmarku, neskôr veliteľom delostreleckého oddielu u Rýchlej divízie v ZSSR.

všetkým príslušníkom del. pluku 9 v dennom rozkaze čis. 1 zo dňa 17. III. 1939, aby poslúchali a bezpodmienečne plnili rozkazy svojich predstavených a vyšších bez ohľadu na národnosť, lebo tak to káže vojenská česť a záujem slovenského národa. Sám prevzal i veliteľstvo del. kasárni od bývalého delostreleckého pluku 109 a riadil odovzdávanie jednotlivých batérií del. pluku 9 a 109 aspirantom slovenskej národnosti.

17. III. 1939

Boli odoslaní do Brna títo gažisti českej národnosti: škpt. del. Šperling, por. del. Macháček, Kožnar, Kyncl, Kolařík, Přitský – s mužstvom českej národnosti, s ktorým sa pluk. del. P. Novák srdečne rozlúčil a slovenským vojakom, ktorí naďalej zostali u pluku, prial ako i slovenskému národu v budúcnosti mnoho zdaru.

18. III. 1939

Nastúpil u pluku službu npor. del. Dobrovodský Jozef.¹⁵⁵ Ten istý deň prevzal delostrelecký pluk 109 a veliteľstvo kasárni škpt. del. Mirko Vesel.¹⁵⁶

19. III. 1939

Nastúpili po návrate z aplikačného kurzu v Hraniciach a po hlásení sa na MNO v Bratislave: del. pluku 9 por. del. Oravec August, u 109 por. del. Viliam Pavlovič. Oba prevzali prvé pobočníctvo u svojich plukov.

Na rozkaz MNO odstraňujú sa všetky české nápisy s vojenských budov.

Pomery sa ukludňujú, čoho dôkazom je povolenie vychádzky mužstvu staršieho ročníka.

Erárne kone, ktorých je pri malom počte mužstva strašný nadbytok vydávajú sa na reverz roľníkom z blízkeho i ďalekého okolia Bratislavy.

24. III. 1939

Previedlo slávnostnú prisahu na dvore kasárni to mužstvo, ktoré tak doteraz neučilo. Bola to slávnostná a povznášajúca chvíľa pre všetky slovenské srdcia.

24. III. 1939

Bol prezentovaný k dobrovoľnému cvičeniu vo zbrani por. del. v zál. Šimovič Samuel.

Krátko pred porážkou Povstania, koncom októbra 1944 bol po predchádzajúcej internácii zastrelený spolu s ďalšími piatimi dôstojníkmi slovenskej armády, vernými Tisovej vláde, na prikaz povstaleckého vedenia v Ľubietovej.

155 Jozef Dobrovodský (1909 Dolný Kubín – 1986 Bratislava) – pôsobil v rôznych funkciách v Delostreleckom pluku 11, účastník vojny proti ZSSR ako dôstojník Rýchlej divízie, neskôr preradený k Pracovnému sboru NO ako veliteľ školy. Určený ako odbojový veliteľ posádky Žilina. Vyhlásenie Povstania úspešne previedol a velil skupine Žilina počas bojov v Strečne. Pôsobil ako veliteľ delostrelectva V. taktickej skupiny.

156 Mirko Vesel (1903 Zvolen – 1976 Weil der Stadt, NSR) – dôstojník čl. a slovenskej armády, v marci 1939 vel. del. pluku 109, účastník vojny proti ZSSR. Od r. 1939 zapojený do odboja, jeden zo strojcov Povstania; 30. augusta 1944 prečítal v povstaleckom rozhlase „Proklamáciu vojenského revolučného vedenia“, člen delegácie SNR v Moskve a Londýne.

27. III. 1939

Nastúpili na mimoriadne cvičenia ppor. prov. v zál. Ján Švancara a por. prov. v zál. Šimkovič Štefan, ktorí prevzali hospodársko-správnú agendu delostreleckého pluku 9. Behom 26. a 27. marca bolo odoslaných 27 gažistov českej národnosti na Moravu.

29. III. 1939

Dňa 29. III. 1939 odišly dve „O“ baterie¹⁵⁷ delostreleckého pluku 9 a dve hrubé „O“ baterie delostreleckého pluku 109¹⁵⁸ na východný front Slovenska, aby bránily slovenské hranice proti nepriateľovi (viď válečný denník predložený na MNO).

6. IV. 1939

Dňa 6. apríla 1939 prezentovaní boli 6 dôstojníci a 1 rtm slovenskej národnosti k vykonávaniu služby u delostreleckého pluku.

Vojenský život u pluku dostáva sa do normálnych koľají a výcvik mužstva pokračuje plánovite.

11. IV. 1939

Dňa 11. apríla 1939 odišlo do Protektorátu Čechy a Morava 6 gažistov českej národnosti.

17. IV. 1939

Dňa 17. apríla 1939 boli prepustení z mimoriadneho cvičenia vo zbrani poručíci: JUDr. Imrich Schvendt, Viliam Gavalovič, Samuel Šimovič a ppor. Viktor Weber.

18. IV. 1939

Dňa 18. apríla 1939 zakladá sa vo voj. zátiší del. kasáreň výchovný a zábavný krúžok. Tieto krúžky vysielajú svojich zástupcov do ústredného vojenského zátišia.

21. IV. 1939

Dňa 21. apríla 1939 bol prepustený do pomeru mimo činnú službu por. del. v zál. Kečkíš.

4. V. 1939

Dňa 4. mája 1939 pri príležitosti výročia tragickej smrti gen. M. R. Štefánika boli usporiadané na ihrisku ŠK.

Bratislava športové hry, ktorých sa zúčastnil i del. pluk 9 a 109 v súťaži preťahovania líniou a vo futbalovom zápase.

7. V. 1939

Tohto dňa, zúčastnilo sa mužstvo del. plukov 9 a 109 celonárodnej púti na Bradlo. Tenže deň nastúpil službu u del. pluku 9 por. del. Horvát Boris a bol pridelený k 1. baterie.

---

157 Pravdepodobne sa tak označovala kompletná batéria, ktorá mala predpísaný stav (z francúzskeho „ordre“).

158 Del. pl. 9 v Bratislave mal vo výzbroji 8 cm poľné kanóny vz. 17 a Del. pl. 109 v Bratislave 15 cm hrubé húfnice vz. 14/16 a vz. 25. Za doplnenie informácií ďakujem M. Uhrinovi.

12. V. 1939

Bol prepustený do pomeru mimo činnú službu ppor. prov. v zál. Ján Švancara.

Veliteľ VV 1 ďakuje všetkým gážistom a mužstvu zanikajúcich útvarov za vzornú spoluprácu, námahu a obeť, ktoré priniesli za burlivých dní a mimoriadných pomerov pri výcviku nášho štátu na oltár vlasti.

15. V. 1939

Dňa 15. mája 1939 bol vydaný prvý rozkaz delostreleckého pluku 1, ktorý povstal z bývalého del. pluku 9 a 109 na rozkaz MNO.

Veliteľom pluku bol určený mjr. del. Lendvay Elemír. Pluk sa skladá zo 4 oddielom. Tri sú umiestnené v Bratislave a jeden v Žiline. Veliteľmi oddielov sú stotníci – Slováci, len veliteľom IV oddielu je major (Čech). Gážisti del. pluku 109 sú väčšinou premiestnení k del. pluku 1.

19. V. 1939

Dňom 19. mája 1939 preberá veliteľ del. pluku 109, mjr. del. Mirko Vesel, veliteľstvo del. pluku 1.

Mjr. del. Elemír Lendvay, doterajší vel. del. pluku 1, preberá veliteľstvo pluku v Ružomberku.

Slúčením del. plukov 9 a 109 zvýšil sa početný stav koní natoľko, že výcvik musel byť úplne zastavený, aby kone boli dostatočne ošetrované.

5. VII. 1939

Dňa 5. júla 1939 vykonal mužstvo del. pluku 1 slávnostnú prisahu na dvore kasární a bola mu tiež predstavená plukovná štandarda.

31. VII. 1939

Nastupuje na mimoriadne cvičenie vo zbrani npor. del. Malár Ján. Zastupuje veliteľa I. oddielu.

6. VIII. 1939

Pluk pripravuje sa na ostrú strelbu; odchádza dňa 6. aug. 1939 na strelnicu pri Oremovom laze.

8. VIII. 1939

Prvá strelba sa koná dňa 8. augusta 1939 za prítomnosti p. gen. Ferdinanda Čatloša, ministra národnej obrany a pplk. del. Turanca. Prehovoril npor. del. Malár Ján.

12. VIII. 1939

Dňa 12. augusta 1939 shromaždili sa gážisti a mužstvo všetkých voj. jednotiek na nádvorí barakového tábora, kde sa konala pietna spomienka na zomrelého vodcu slovenského národa Andreja Hlinku. Prehovoril npor. del. Malár Ján.

14. VIII. 1939

Bol odoslaný z Oremovho lazú do spojovacieho kurzu v Trnave por. del. Bukva Vladimír.

14. VIII. 1939

Dňa 14. augusta 1939 aktivovaní a povýšení na poručíkov delostrelectva¹⁵⁹ boli (OV č. 2)¹⁶⁰ čat. asp. Pavelek Ján, Tajáz Ján, Ciel Ján, Kundrát Július, Pfliegel Ladislav, Krsánek Karol, Batta Štefan, Glajza Ján, Petráš Rudolf, Ilečko Ľudevít, Liška Ľudevít, Gossanyi Alexander, Čonka Ján. Na dôstojníckych zástupcov, zástavníci: Daniš Peter, Košík Jozef, Tomljenovič František, Kozák Ondrej, Obuch Pavel, Popelušák Martin a zvk. spr. zbr. sl. Tokoš Štefan, na zástavníkov rotníci podkovaci: Pavelka Martin.

16. VIII. 1939

Dňa 16. augusta 1939 odchádzajú všetky štyri oddiele del. pluku 1 do svojich mierových posádok.

Po príchode zo strelnice je v mierových posádkach zamestnané mužstvo čistením delostreleckého materiálu a strojov.

21. VIII. 1939

Konala sa slávnostná prisaha gážistov slovenskému štátu a overenie tejto vlastnoručným podpisom.

Por. del. Liška bol odoslaný do plynového kurzu.

Pokojná výstavba mladého slovenského štátu bola koncom augusta zas ohrozená. Na severných našich hraniciach schýľovalo sa k búrke a zdálo sa, že kvitnúce naše pohranicie bude spálené a zničené. Ale mladá slovenská armáda po boku údatnej armády nemeckej toto nebezpečie odvrátila, ba prinavrátila k nám ešte i stratené slovenské obce a našich rodných bratov.

Tieto dni sú zachytené vo válečných denníkoch jednotlivých častí delostreleckého pluku 1.

25. VIII. 1939

Odišly dve „O“ baterie del. pluku 1 na severné hranice Slovenska (na Oravu).

2. IX. 1939

Presunulo sa veliteľstvo del. pluku 1 a prvá a štvrtá bateria do severného Spiša. Vel. pluku s pobočnikom odchádza napred do Spišských Vlachov, aby všetko pripravili a previedli priezkom terénu.

4. IX. 1939

Vracajú sa gážisti zo školy pre výchovu záložných dôstojníkov, hlásia sa na NO¹⁶¹ v Bratislave. NO ich zadeľuje a odosiela za plukom na sev.-vých. hranice Slovenska.

Zo zálohy povolané mužstvo nastupuje k NO v Bratislave, ktorý dopĺňa jednotlivé baterie a doplnky odosiela na miesto určenia.

5. IX. 1939

Hlásil príchod do Spišských Vlachov IV. oddiel zo Žiliny s 10. bateriou.

---

159 Podčiarknuté v origináli.

160 Osobitným výnosom č. 2.

161 Náhradný oddiel.

Vo Spišských Vlachoch a na okolí ubytované časti del. pluku 1 prevádzajú intenzívny výcvik a v strážnej službe, aby boli dokonale pripravené splniť všetko, čo od nich vlast' bude požadovať. Nálada vojakov je dobrá, sú disciplinovaní a ochotní splniť svoju povinnosť do poslednej kvapky krvi. To sa ukázalo najmä pri vysilujúcich presunoch na východné Slovensko do priestoru Hanušovce¹⁶² a zpät'.

6. IX. 1939

Do tohto dňa bolo prezentovaných u NO v Bratislave 8 gážistov a 527 mužov. NO je zavalený prácou; ani sa nespí, len sa pracuje dňom i nocou.

12. IX. 1939

Postavené útvary „B“.

13. IX. 1939

Bol vydaný OV, ktorým dňom 1. septembra 1939 boli povýšení na poručíkov prezenčnej služby čatari aspiranti - (D.R. č. 11/1939, sept.).

14. IX. 1939

O 22.30 hod. dochádza zvláštny rozkaz Jánošíka pre presun pluku do priestoru Spišská Nová Ves. (Náš pluk bol za septembrových udalostí vo sväzku 1. divízie - krycím menom Jánošíka).

16. IX. 1939

Odchod.

19. IX. 1939

Bolo odoslaných do pracovného tábora v Trnave 55 židov.

20. IX. 1939

Pri vykonávaní služobných povinností bol nákladným autom zabitý na motorke idúci por. del. Ján Balla.

22. IX. 1939

Pohrebu, ktorý sa konal dňa 22. septembra 1939 sa zúčastnili: stot. del. Bachinie-Lažan a por. del. Holčík. Títo priniesli zomrelému posledný pozdrav kamarátov - dôstojníkov vo forme venca zo stuhami.

29. IX. 1939

Boli premiestnení do Žiliny k del. pluku 1 ako inštruktori nemeckých brancov títo gážisti: stot. del. Frech Otto, por. del. Schlezinger Emil, rtk. del. Ditrich Ambrož.

Od del. pluku 1 odišli: por. del. Hajdu Imrich k del. pluku 4 a por. del. Pfliegel Arnošt k del. pluku 3.

---

162 Hanušovce nad Topľou.

2. X. 1939

Začal sa veliteľský kurz vo vojenských sruboch pri Novom Smokovci. II. turnusu sa zúčastnili: mjr. del. Mirko Vesel a stot. del. Kučera Ján. Zástupcom vel. pluku bol určený stot. del. Bachinie-Lažan.

5. X. 1939

Vojenská slávnosť v Poprade za účasti vlády Slovenskej republiky a nemeckých hostíov. 3. bateria vypálila salvu 12 rán.

4. – 7. X. 1939

V dňoch 4. a 7. októbra 1939 presunuly sa postupne do mierovej posádky I., II., a III. oddiel na rozkaz veliteľstva 1. divízie. (Spišská Nová Ves – Bratislava).

(VHA Bratislava, f. 55, šk. 59)

7 Kronika delostreleckého pluku 3 (pôvodne delostrelecký pluk 11) zachytáva udalosti spojené s pôsobením pluku v Prešove v prvom roku samostatnosti

---

Delostrelecký pluk 3

Čís. 146 Dôv. 1940

Vec: Kronika del. pluku 3 - výpis
predloha.

Príloha: 1.

Prešov, 29. január 1940

Ministerstvo národnej obrany
kultúrne oddel. prezídia

Bratislava

Na dôverný vestník MNO 1939, čís. 3, čl. 8 predkladám výpis z kroniky del. pluku 3 za rok 1939.

Veliteľ pluku
pplk. del. Quido Dotzauer
v zast. stot. Jamriška

Delostrelecký pluk 3
K čís. 146 Dôv. 1940.

VÝPIS Z KRONIKY
DELOSTRELECKÉHO PLUKU 3 V PREŠOVE ZA ROK 1939
OD 14. MARCA 1939 DO 31. DECEMBRA 1939.

MUDr. František Renker, šéflekár – ustanovenie kronikárom

Rozkazom veliteľa pluku zo dňa 12. júna 1939 bol som ja, MUDr. Fratišek Renker, npor. zdrav., šéflekár pluku ustanovený plukovým kronikárom.

Úkolu toho ujal som sa dňa 13. júna 1939.

Narodil som sa dňa 11. decembra 1909, u pluku som zaradený od 1. júna 1939 ako jeho šéflekár.

Úvod – vznik pluku. Výn. MNO-HVV z 15. V. 1939

č. 201.541 Dôv/1 org.

Delostrelecký pluk 3 vznikol z bývalého del. pluku 11, ktorý tvorí základ pluku a postavil složky veliteľstva pluku a II/3. odd. horský, z del. pluku 12 Užhorod, ktorý postavil I/3. odd. ľahký a z del. pluku 112 Mukačevo, ktorý postavil III/3. odd. hrubý.

Do pluku bolo zaradené i mužstvo prišlé z Čiech a z Moravy, takže pri organizácii pluku bola práca pri nedostatku zapracovaného personálu veľmi obtiažna.

Ubytovanie pluku bolo núdzové. Veliteľstvo pluku so svojimi složkami ostalo v delostreleckých kasárňach v Prešove, I/3. oddiel v Černom v tábore v drevených barákoch, II/3. oddiel v delostreleckých kasárňach v Prešove a III/3. oddiel v Nižnom Šebeši¹⁶³ (7/3. bat.) a vo Finticiach (8/3. bat., 9/3. bat.).¹⁶⁴

14. marec 1939

Štátny prevrat 14. marca 1939 prežíval pluk v Prešove ešte ako del. pluk 11. Medzi tým, čo slovenské mužstvo spievalo pri pochodoch autonomistické piesne, mužstvo národnosti českej chystalo sa na odchod. Chod služby tým nebol rušený.

Mobilizácia 16. marca 1939

Takto bol pluk ako aj každý iný zastihnutý mobilizáciou k odrazeniu maďarského útoku na naše východné hranice.

Slovenské mužstvo aktívne i prichádzajúci záložníci sú zaraďovaní do mobilizačných baterií. Mužstvo iných národností koná službu v kasárňach. Dôstojníci Česi na nariadenie pána ministra Čatloša zostávajú na svojich miestach až do odovzdávania svojich funkcií dôstojníkom Slovákom.

---

163 Dnes Nižná Šebastová.

164 Výzbroj pluku tvorili 7,5 cm horské kanóny vz. 15, 8 cm poľné kanóny vz. 17, 10 cm poľné húfnice vz. 14/19 a 15 cm hrubé húfnice vz. 25. Za doplňujúcu informáciu ďakujem M. Uhrinovi.

Odchod českého mužstva

17. marca odovzdáva mužstvo českej národnosti zbrane do skladišť a postupne odchádza.

Prezentácia záložníkov

Do 17. marca bolo prezentovaných 252 mužov, 6 dôstojníkov a 1 rotmajster.

Prebieranie veliteľských miest Slovácki

18. marca prevzal velenie 11. divízie mjr. pech. po brig. gen. Ondrejovi Moravcovi.

Dňom 20. marca preberá velenie VI. sboru pplk. gšt. Augustin Malár po gen. Ondrejovi Mézlovi.

U delostreleckého pluku 11. na rozkaz vel. VI. sboru prebierajú velenie tiež dôstojníci Slováci.

Veliteľom pluku sa stáva por. del. Hajdu Jozef a poradcom jeho dobrovoľne sa hlásiaci býv. veliteľ pluku Roman Sembratovič, ruskej národnosti.

Ďakovné bohoslužby

19. marca konaly sa ďakovné bohoslužby vo všetkých kostoloch za osamostatnenie Slovenska. Týchto bohoslužieb zúčastnilo sa všetko mužstvo pod velením dôstojníkov.

Pplk. del. Quido Dotzauer,¹⁶⁵ dočasný veliteľ VI. sboru – ustanovenie

22. marca pplk. del. Quido Dotzauer, pozdejšie veliteľ del. pluku 3 je ustanovený dočasným veliteľom delostrelectva VI. sboru.

Odchod Rusínov

22. marca odchádza mužstvo príslušné do Podkarpatskej Rusi.

Stanovenie mob. útvarov. Príloha 1. Vál. denník vel. del. 17. divízie

23. marca došli správy, že náš južný sused chystá sa skutočne napadnúť nás z juhu a z východu a že tam sťahuje vojská. Využil práve príležitosti, keď naša armáda bola ešte v plienkach. Bolo na príklad ťažko zostaviť bateriu, keďže slovenské mužstvo, slúžiacie v bývalej armáde v Česku bolo väčšinou pridelované len ku koňom a v obsluhu len minimálna časť mužstva a špeciálne vycvičené mužstvo sa u Slovákov skoro nevyskytovalo.

S takými ťažkosťami zápasilo delostrelectvo, ktoré bolo rozdelené do troch skupín pod velením mjr. pech. Širieu, p. pl. 16.¹⁶⁶

1. skupina – Prešov,
2. skupina – Michalovce,
3. skupina – Stakčín.

165 Quido Dotzauer (1890 Praha – ??), dôstojník delostrelectva čsl. a neskôr slovenskej armády; hlásil sa k nemeckej národnosti. Do slovenskej armády bol prijatý 15. marca 1939, stal sa veliteľom delostrelectva na Veliteľstve pozemného vojska. Od mája do decembra 1942 velil Delostreleckému pluku 31 na východnom fronte. Od januára 1943 bol veliteľom delostrelectva Rýchlej divízie. V roku 1943 veliteľ Slovenskej protiletadlovej brigády, v roku 1944 zástupca veliteľa Vojenského vedeckého ústavu.

166 V texte je meno Širicu prečiarknuté a nad ním rukou napísané: stot. del. Dušana Jamrišku.

Skupine Michalovce velí pplk. del. Sembratovič, vel. del pluku 11; 25. marca sa stáva veliteľom delostrelectva 17. divízie. Jeho úlohu preberá mjr. del. Rudolf.¹⁶⁷

Účasť del. pluku 11

Del. pluk 11 účastnil sa troma bateriami. 1/11. bat. zaujala palebné postavenie južne od Ličartoviec. 30. marca v priestore Janovík – Bretejovce podporuje p. pl. 39. 2/11. bat. zaujala palebné postavenie severne od Drienova jako podpora h. p. pl. 3. 30. marca podporuje drag.¹⁶⁸ pl. 10. v priestore Ploské – Královce. 3/11. bat. zaujala palebné postavenie v priestore Vyš. Mirkovce,¹⁶⁹ 25. marca v priestore Opiná jako priama podpora p. pl. 39, 28. marca v priestore Kecer. Lipovce.¹⁷⁰ 29. marca dala jedno delo do priestoru Bačkovík – Čakanovce podporovať II/4. práp. a 30. marca v tom istom priestore podporovať p. pl. 16. 29. vyslala jednu čatu do priestoru Ploské podporovať ZH.¹⁷¹

Skupina Prešov vôbec nestrieľala.

Del. pluk 112 postavil dve baterie, ktoré prišli do Michaloviec z Humenného 24. marca. V ten deň hneď strieľali. 25. marca sú v pal. postavení: 1/112. bat. v priestore Lúčky – Závadka, 2/112. bat. v priestore Palín, odkiaľ dňa 28. marca odchádza do pal. postavenia v priestore Iňačovce.

26. marca previedly baterie odvetnú paľbu na Niž. Rybnicu – dvor.

Del. pluk 12 postavil 2 baterie. Jednu bateriu do priestoru Kusin v skupine Michalovce. 31. marca v palebnom postavení Jovsa strieľala jedna bateria v priestore Stakčín.

7. marca byly prepustené 3 ročníky. Del. pluk 11 a del. pluk 112 zrušil preto po jednej baterii. Bateria del. pluku 202 odsunuje sa do mierovej posádky.

V nasledujúcich dňoch sa pomery na východnej fronte ukludnily, preto aj ostatné baterie sťahujú sa do mierových posádok.

Prepúšťanie záložníkov

4. aprílom prepúšťa sa postupne mužstvo povolane na obranu východných hraníc a dobrovoľníci a to staršie ročníky.

Dar na obrodu Slovenska

Veľmo dobrým dojmom pôsobilo, že 1/11. bateria dala dobrovoľne na obrodu Slovenska 485.50 Ks.-

Zrušenie cvičnej baterie

11. apríla je zrušená činnosť cvičnej baterie a jej funkciu preberá 1. bateria.

Oslava 50. narodenín vodcu nem. národa

20. apríla byly oslavené päťdesiate narodeniny vodcu nemeckého národa Adolfa Hitlera. Do lampionového sprievodu, usporiadaného Hlinkovou gardou, vyslal del. pluk 11 jednu čatu do roty, ktorú utvorila celá posádka. Na nádvorí delostreleckých

---

167 Túto osobu sa nepodarilo identifikovať.

168 Dragúnsky. Dragúni – druh jazdectva, ktoré v boji zosadá a bojuje pešo, nie na koni.

169 Dnes časť obce Mirkovce.

170 Kecerovský Lipovec.

171 Zabezpečenie hraníc.

kasáreň shromaždily sa všetky útvary ubytované tu, v Starých kasárňach, v Mestských a Šarišských kasárňach, aby vypočuly preslov veliteľa pluku pplk. del. Sembratoviča Romana. Na slávnostnú akadémiu v „Čiernom orle“ bola vyslaná deputácia dôstojníkov, rotmajstrov a poddôstojníkov.

Pochvalné uznanie

28. apríla veliteľ 17. divízie udelil:

pplk. del. Romanovi Sembratovičovi, npor. del. Hajdu Imrichovi, npor. del. v zál. Ladislavovi Kindernayovi a npor. del. Oskarovi Jeleňovi¹⁷² pochvalné uznanie za presné a svedomité konanie služby, pohotovosť a odhodlanie pri obrane východných hraníc samobytného Slovenského štátu v marci a v apríli. Za hrdinstvo boli v Bratislave pri slávnostnom defilé dekorovaní por. del. Černok a čat. d. sl. Čapla.

Pietna slávnosť za gen. Štefánika

Tragický skon gen. Milana Rastislava Štefánika oslávil pluk spolu s útvarmi v Šarišských a Mestských kasárňach pietnou slávnosťou na nádvorí delostreleckých kasární o 08.45 hod. Preslov mal npor. del. v zál. Ladislav Sedlák.

Na pietnu slávnosť Sväzu slovenského študentstva a na pietnu slávnosť Matice slovenskej a učiteľského ústavu vyslal del. pluk 11 deputáciu. Na manifestačný sprievod HG dodal del. pluk 11 jednu čatu.

Príchod mužstva od cudzích útvarov

9. mája prišlo mužstvo od del. pluku 110 v Žiline. Bolo pridelené jednak k del. pluku 11, jednak k del. pluku 12 v Čemernom a k del. pluku 202 v Kežmarku.

10. mája došlo mužstvo od del. pluku 201 z Ružomberku. Bolo pridelené k vlastnému pluku.

Menovanie veliteľov oddielov

12. mája boli ustanovení veliteľmi oddielov so súhlasom Vel. 3. vyššej jednotky:

I/3 oddielu: kpt. del. Dušan Jamriška,

II/3 oddielu: škpt. del. Zadžora Jozef,

III/3 oddielu: pplk. del. Quido Dotzauer.

Pomenovanie pluku

Premenovanie del. pluku 11 na del. pluk 3, výnosom MNO-HVV čj. 201.541 dôv./1 org. uvedené v úvode kroniky.

Prijatie do slov. armády pplk. del. Romana Sembratoviča

MNO výnosom čj. 12.317/55/1 osob. 1939 zo dňa 10. mája 1939 prijalo pplk. del. Romana Sembratoviča ako dôstojníka z povolania do slovenskej armády.

---

172 Oskár Jeleň (1909 Rybárpole, Ružomberok - 1986 Bratislava) - povolaním učiteľ, v rokoch SR funkcionár ilegálnej KSS v okrese Poprad, účastník SNP. Po vojne poslanec Národného zhromaždenia, vyšší funkcionár KSS, resp. KSČ. V r. 1954 - 1960 povereník vnútra. Začiatkom 50. rokov dosiahol dokonca generálsku hodnosť.

Prijatie do slov. armády pplk. del. Quido Dotzauera
Podobne prijalo MNO výnosom čj. 12.317/216/1 osob. 1939 zo dňa 10. mája 1939
pplk. del. Quido Dotzauera.

Zmena velenia pluku

Dňom 22. júna 1939 odchádza od pluku a zo slovenskej armády doterajší veliteľ pluku pplk. del. Roman Sembratovič. Do Protektorátu odchádza 27. júna 1939. Dôstojnícky sbor sa s ním rozlúčil v dôstojníckej jedálni.

Ďalším vedením pluku poverený je Vyšším veliteľstvom 3 pplk. del. Quido Dotzauer až do rozhodnutia MNO. Velí súčasne III/3 oddielu.

Minister národnej obrany poďakoval sa odchádzajúcemu veliteľovi pluku a odchádzajúcim rotníkom za prácu, vykonanú v prospech tvoriaceho sa slovenského vojska.

Návšteva p. min. predsedu a p. min. nár. obrany v Prešove.

Príl. č. 2 – 6

Dňa 28. júna prišiel sa pán ministerský predseda Dr. Jozef Tiso a pán minister národnej obrany gen. Čatloš pozrieť na budovateľskú prácu na východné Slovensko. Po zahájení stavby železnice v Kapušanoch ukázalo sa pred vládnymi predstaviteľmi východoslovenské vojsko v plnej svojej sile a za tak krátky čas úplne zorganizované.

Prehliadku vojska vykonal pán minister národnej obrany a pán min. predseda na námestí Pitsburskej dohody a na Hlinkovej ulici. Vojsko potom defilovalo po Hlinkovej ulici pred tribúnou pri hlavnom kostole.

Delostrelecký pluk 3 zúčastnil sa svojim II/3. a III/3. oddielom pod velením pplk. del. Quido Dotzauera. Nesená bola pluková štandarta a pred tribúnou zazneli fanfáry.¹⁷³

Po defilé bolo slávnostné dekorovanie hrdinov pánom min. predsedom. Od del. pluku 3 bol dekorovaný pamätnou medailou por. del. Špalek Jozef.

Dar zátišia na Zlatý fond

1. júla venovalo vojenské zátišie del. pluku 3 na Zlatý fond 600 Ks.-

Prísaha

5. júla bola prevedená slávnostná prisaha. Mužstvo II/3. a III/3. oddielu za účasti všetkých dôstojníkov a po výstižnom preslove veliteľa pluku pplk. del. Quido Dotzauera odprisahalo na nádvorí. Prísazné formulum predčítal tiež veliteľ pluku.

Gážisti II/3. a III/3. oddielu složili prisahu na veliteľstve pluku.

U I/3. oddielu prisahalo sa podobne.¹⁷⁴

Pri slávnostnej prisaha boli dekorovaní pamätnou medailou Slovenského štátu veliteľom pluku z rozkazu p. ministra nár. obrany a z poverenia veliteľa VV 3:

mjr. del. Jozef Zadžora,
zvk. del. Štefan Michalec,
rtk. del. Jozef Koval,

173 Nasleduje rukou dopísaná veta: „I/3. oddiel bol na slávnostiach v Michalovciach.“

174 Opäť rukou dopísané: „Vo Vranove n/T.“

čat. asp. Ján Širica a
voj. Ján Buffa.
Okrem toho boli pamätnou medailou podelení:
pplk. del. Quido Dotzauer,
stot. del. Dušan Jamriška,
čat. asp. Ján Mihalík a
čat. asp. Ján Hušťák.

Ustanovenie veliteľa pluku

12. júla 1939 bol ustanovený výnosom MNO č. 202.912/dôv. del. 1939 veliteľom delostreleckého pluku 3. pplk. del. Quido Dotzauer.

Kurz orientačných dôstojníkov

Podľa nariadenia MNO č. 202.761/1939 bol krátkodobý kurz pre výcvik orientačných dôstojníkov delostrelectva na delostreleckej strelnici pri Lešti od 24. VII. 1939 – 5. VIII. 1939.

Športové a výcvikové ukážky pos.¹⁷⁵ Prešov

Dňa 23. júla 1939 boli usporiadané posádkou Prešov športové a výcvikové ukážky. Program bol tak dôvtipne zostavený, že obecenstvo, ktorého bolo dosť i pri malej reklame, bolo veľmi spokojné, ba nadšené. I čísla del. pluku 3, ktoré nacvičil mjr. del. Zadžora Jozef sa veľmi páčili, najmä koňské preteky v skokoch a symbolický výstrel z diel na juh pri zaujatí palebného postavenia.

Umiestnenie:

Skok „L“ dôstojníkov a rotmajstrov:

II. cena: por. del. Schlesinger Emil,

III. cena: por. del. Schlesinger Emil,

IV. cena: npor. del. Alexander Rott.

Skok „L“ aspirantov a dlhšie slúžiacich:

III. cena: čat. d. sl. Kučera Daniel,

IV. cena: čat. asp. Korauš Július,

V. cena: čat. d. sl. Fekete Juraj.

Hra stoličková:

voj. Pindiak, spoj. bat.

Hra ghymkána:

voj. Hlavek Ján.

Zaujatie pal. postavenia:

5/3 bateria.

Ostrá strel'ba v Kamenici n/Cirochou

Od 8. augusta 1939 do 20. augusta odišiel del. pluk 3 na ostrú strel'bu do Kamenice n/Cir. III/3. oddiel zo Šebeša a Fintic a II/3. oddiel z Prešova odobraly sa 8. augusta, v Černom pridali sa I/3. oddiel. Do Kamenice sa dorazilo 9. augusta, kde do 18. augusta trvala strel'ba. Zpätný pochod do posádok sa zahájil dňa 18. augusta.

---

175 Posádky.

Konflikt nemecko-poľský – septembrová mobilizácia

Koncom augusta, keď konflikt nemecko-poľský vyvrcholoval, povolávaly sa i na Slovensku záložníci, aby sa mohli kryť severné hranice.

24. augusta bol veliteľ del. pluku 3, vtedy i zástupca veliteľa VV 3 vyrozumývaný o zmene plánu ZH. Preto dňa 25. augusta išiel spolu s náčelníkom štábu VV 3 mjr. gšt. Krnáčom preskúmať priestor Bardejov – Svidník.

Už 26. augusta odchádzajú dvoje delové baterie do poľa s mužstvom prezenčného stavu. Sú zaraďované ako priama podpora podúsekov vo východnom úseku severných hraníc od Orlova – po Medzilaborce.

Ale so všetkým sú ťažkosti. Je málo dôstojníkov, mužstva i koní. Záložní dôstojníci neprichádzajú, lebo velitelia HG nie sú povinní rukovať. Keď konečne mužstvo prichádza, nemôže zvládnuť svoj úkol dobre, lebo dvor je preplnený i inými útvarmi a k dispozícii z¹⁷⁶

29. augusta odchádza 9/3. bat. do priestoru Lubotín, 4/3. bat. do priestoru Krásna Poľana, 6/3. bat. do priestoru Zborov, 2/3. bat. do priestoru Vydraň, východne od Medzilaboriec.

6. septembra odchádzajú 1/3. bat. a 3/3. bat. do priestoru Medzilaborce. 8/3. bat. do priestoru Niž. Svidník a 7/3. bat. do priestoru Bardejov – Tarnow.

Návšteva nemeckých dôstojníkov

7. septembra 1939 prišiel do Prešova pplk. žen. voj. nem. armády Ruchter a mjr. gšt. Messinger, ktorých očakával v zastúpení vel. VV 3 pplk. del. Quido Dotzauer s mjr. gšt. Krnáčom.

Pplk. Messinger predniesol smernice pána ministra gen. Čatloša pre útok na 8. septembra.

8. septembra odchádza veliteľstvo pluku do Medzilaboriec. Tým ostáva doma v kasárňach len náhr. oddiel s mužstvom, ktoré nebolo zaradené do poľných baterií.

Činnosť pluku v poli. Príloha č. 8 – 16

O činnosti pluku v poli viď válečné denníky.

Z poľa sa vrátil 19. septembra 1939.

Návšteva pána min. gen. Čatloša a šéfa propagandy Macha

24. septembra 1939 navštívil delostrelecké kasárne pán minister národnej obrany gen. Čatloš, šéf propagandy Alexander Mach a nemeckí dôstojníci. VV 3 dávalo na ich počesť slávnostný obed v dôstojníckej jedálni del. pluku 3. Po obede prehovoril pán minister k vojakom del. pluku 3 na nádvorí.

Voľba prezidenta

Na deň voľby prvého prezidenta Slovenskej republiky dňa 26. októbra 1939 vypočulo vojsko prešovskej posádky voľbu z rozhlasu na ihrisku Šk Slávia za účasti pplk. del. Quido Dotzauera ako zástupcu vel. 3. divízie. Večer pri usporiadaní slávnostného sprievodu civilnými úradmi dodal del. pluk 3 mužstvo do čestnej čaty.

---

176 Nie je dopísané.

Sťahovanie veliteľstva pluku do Štefánikových kasární

28. októbra presťahovalo sa veliteľstvo pluku z delostreleckých kasární do Štefánikových kasární, aby uvoľnilo miestnosti veliteľstvu 3. divízie. Umiestnenie je veľmi nevhodné, keďže ako kancelárie nezodpovedajú a jednak je veliteľstvo pluku " hod. od v posádke ubytovaného II/3. oddielu.

Jazda „Hubertus“. Príloha č. 17, 18

4. novembra 1939 usporiadalo veliteľstvo 3. divízie jazdecké závody „Honba na líšku“ na počesť sv. Huberta. Jazdy zúčastnili sa všetci dôstojníci prešovskej posádky a civilní milovníci jazdy. Po jazde dávalo sa občerstvenie v záhrade delostreleckých kasární. V príjemnej zábave pokračovalo sa v dôstojníckej jedálni del. pluku 3, kde odznely i pripitky. Slávnosť poctil aj pán minister pravosúdia Fritz.

Oslava sv. Barbory

7. decembra bol oslávený tradičný sviatok sv. Barbory, patrónky delostrelcov v dôstojníckej jedálni del. pluku 3.

Presuny baterii

Podľa výnosu MNO č. 24.939/Taj. 1 org. 1939 – reorg. delostrelectva ruší sa del. pluk 4, vel. pluku, as. rota,¹⁷⁷ náhr. oddiel,¹⁷⁸ spoj. bat.,¹⁷⁹ ktoré splynú s del. plukom 3.

Všetky presuny súvisiace s reorganizáciou musely byť prevedené do 24/12.

Del. pluk 3 po reorganizácii stavia:

I/3. oddiel: 1/3. a 2/3. bat. 10 cm hnf.¹⁸⁰
3/3. bat. rámc.¹⁸¹

II/3. oddiel: 4/3. a 5/3. bat. 10. cm hnf.
6/3. bat. rámc.

III/3. oddiel: 7/3. a 8/3. bat. 15 cm vz. 25
9/3. bat. rámc.

Nastávajú preto nasledujúce zmeny a presuny:

21. decembra presunula sa 4/3. bat. z Prešova k peš. pl. 8. do Michaloviec.

23. decembra odsunula sa 5/3. bat. a 6/3. bat. z Prešova k del. pluku 2 do Ružomberku.

Z I/4. oddielu v Kežmarku povstal terajší II/3. oddiel, ktorý zostáva tam a do ktorého sú zaradení slovenskí Nemci. Veliteľom ustanovený je stot. del. Pichl Karol.

1/3. a 4/3. bat. prezbrojily sa z 8 cm kan. na 10 cm ľahké húfnice vz. 14/19.

24. decembra presťahovala sa 8/3. bat. do del. kasární zo Štefánikových kasární, kam prišla 6. decembra z Kapušian.

---

177 Asanačná rota - zabezpečovala chemický výcvik a obranu proti Bojovým chemickým látkam (BCHL).

178 Náhradný oddiel.

179 Spojovacia batéria.

180 Hnf - skratka pre húfnice. Tu 10 cm poľné húfnice vz. 14/19.

181 Rámcové; rámcová batéria.

28. decembra sťahovala sa spoj. bat. z del. kasární do Štefánikových kasární. Koncom decembra sťahovala sa 7/3. bat. z Niž. Šebeša do del. kasární v Prešove.

Tým bolo ukončené presunovanie baterii v rámci reorganizácie celej armády.

Baterie chystajú kasárne pre nováčkov, ktorí majú nastúpiť 10. januára 1940.

Prehľad:

Veliteľ pluku: pplk. del. Quido Dotzauer

Dôstojnícky sbor :

Skladá sa z: 2 majorov,
3 stotníkov,
2 nadporučíkov a
12 poručíkov.

Rotmajstrov bolo 42 z toho:

1 dôst. zástupca,
6 zástavníkov a
35 rotníkov.

Dlhšie slúžiacich bolo 24,

mužstva 616,

civil. zamest. 1.

Mužstvo podľa národnosti:

Slovenskej: 533

Českej: 1

Rusínskej: 47

Poľskej: 1

Nemeckej: 1

Maďarskej: 21

Židovskej: 5

Cigánskej: 6

Inej: 1

Dôstojníci – budovatelia pluku

Príloha

Pplk. del. Quido Dotzauer, vel. pluku

Mjr. del. Zadžora Jozef

Stot. del. Kohel Ján

Stot. del. Dušan Jamriška

Npor. del. Rott Alexander

Npor. zdrav. MUDr. Frant. Renker

Por. del. Leopold Štefanko

Por. del. Dula Ján

Por. del. Jozef Špalek

Por. del. Alfons Hôrka

Por. del. Anton Černok

Por. del. Štefan Medvecký

Por. del. Viliam Savko.

Zdravotný stav

Zdravotný stav mužstva bol celkove dobrý. V dobách mierových bolo nemocných u jedného oddielu priemerne 5 - 8, za doby mobilizácie bolo asi 30 - 50. Infekčne nemocných bolo 2. Pohlavne nemocných bolo 12.

Kázeň

Kázeň po marcových udalostiach v nedostatku dôstojníkov a cvičiteľov bola uvoľnená. Pozdejšie sa stále zlepšovala a ku koncu roku bola dobrá.

Zátišie

Činnosť vojenského zátišia od 13. III. 1939 - 31. XII. 1939.

Celkový obrat zbožia a tržby 273.012.95 Ks.-

Hrubý zisk 35.255.50 Ks.-

Výchovná činnosť

Výchovná činnosť jednak pre neisté časy, jednak preto, že knižnica vyradením českých kníh nefunguje ešte riadne, bola minimálna.

(VHA Bratislava, f. 55, šk. 59)

8 Kronika delostreleckého pluku 51 (bývalý delostrelecký pluk 54, sídlo Nitra) opisuje udalosti spojené s činnosťou jednotky od marca do konca roka 1939

VÝPIS Z KRONIKY DEL. PLUKU 51 ZA ROK 1939

Prevzatie vedenia kroniky

Dňa 20. mája 1939 pluk. rozkazom čís. 114 bol som ustanovený plukovným kronikárom. Menujem sa stotník del. Alexander Vaško, nar. v r. 1901 v Budapešti, príslušný do Nitry, absolvoval som slov. reál. gymnázium s maturitou v Nitre v r. 1921 a vojenskú akadémiu v Hraniciach v r. 1921 - 1923.

Marec 1939

Pred započatím kroniky pluku je načim, aby som sa v krátkosti zmienil o štátnych zmenách nastalých v marci 1939, ktoré mali ďalekosiahly význam pre naše Slovensko a tým i pre našu armádu.

Dňa 14. marca slovenský snem sa uzniesol, že Slováci nebudú ďalej žiť s Čechmi v rámci Čs. Republiky, ale budú žiť samostatným životom v Slovenskej Republike,¹⁸² ktorá bude samostatným, slobodným štátom.

Vzápätí tohto uznesenia nasledoval skutok. Slovensko sa osamostatnelo, počalo organizovať a budovať svoj nový štát. Bola to ťažká práca, na ktorú sa s oduševnením vrhli všetci Slováci. Tieto, takmer neprekonateľné ťažkosti odzrkadlili sa u vojska.

Po vyhlásení samostatnosti nastalo omračenie gážistov i mužstva českej národnosti. Tak tomu bolo i u nášho pluku. Aby nenastal zmätok a prípadné nedorozumenia por. Jozef Sedláček,¹⁸³ dôstojník slovenskej národnosti, požiadal veliteľa pluku¹⁸⁴ pplk. Františka Čermáka, aby k vôli upokojeniu mužstva rôznych národností prehovoril k nim. Pplk. Čermák s úspechom tak učinil.

Noví velitelia plukov

Dňa 16. marca bol ustanovený ako veliteľ pluku por. del. Jozef Sedláček.

Dňa 17. marca na rozkaz veliteľstva sboru prevzal velenie pluku kpt. del. Jozef Čilík.¹⁸⁵

---

182 Obe veľké začiatkové písmená v názve štátu v origináli. A to aj napriek faktu, že pomenovanie „Slovenská republika“ sa stalo oficiálnym názvom štátneho útvaru až prijatím prvej slovenskej ústavy 21. júla 1939.

183 V roku 1944 pôsobil v hodnosti stotníka ako veliteľ oddielu Del. pl. 11, neskôr v delostreleckom odd. Domobrany.

184 V marci 1939 išlo o delostrelecký pluk 54, v slovenskej armáde bol premenovaný na Del. pl. 51. Išlo o motorizovaný sborový delostrelecký pluk.

185 Jozef Čilík (1905 Staré Hory - 1944 Hlohovec), dôstojník delostrelectva, v r. 1942 veliteľ roty v Zaisťovacej divízii v ZSSR. V roku 1944 pôsobil v hodnosti mjr. del. ako veliteľ Náhradného oddielu DPLP v Hlohovci. Bol veliteľom (a súčasne aj konšpiračným veliteľom) hlohoveckej posádky, do SNP sa však nezapojil. 15. 10. 1944 spáchal samovraždu.

Odchod gážistov a mužstva českej národnosti

Nasledujúce dni české mužstvo i gážisti opúšťali Slovensko a Slováci sa vracali z Čiech i Moravy, aby zaujali svoje miesta u slovenských plukov.

Práca slovenských dôstojníkov bola viac než ťažká, pretože sme mali veľmi málo dôstojníkov a rotmajstrov Slovákov. Avšak oduševnenie bolo veľké a vyvážilo nedostatok síl.

Boje na východe

Prácu národa sťažilo i susedné Maďarsko, ktoré nás koncom marca napadlo na východe a využijúc najťažších chvíľ Slovenska zabieralo východnú časť našej vlasti a postupovalo na západ.

Avšak tu, v najkrušnejších chvíľach sa ukázala vôľa a tvrdé rozhodnutie národa. Muži dobrovoľne sa hlásili do armády alebo Hlinkovej gardy, postavili sa na odpor nepriateľovi a znemožnili jeho ďalší postup. Naš pluk tiež splnil svoju úlohu.

Dňa 20. marca vyťahy do poľa 4 baterie po dvoch delách na obranu južne Nitry a zaujaly palebné postavenie v priestore Cabaj – Čápor – Veľ. Lapáš. V týchto postaveniach zostaly do 8. apríla, kedy sa siahly do svojej posádky v Nitre.¹⁸⁶ K bojovej akcii nedošlo.

Po likvidácii maďarského konfliktu pristúpilo sa znovu k budovateľskej a organizačnej práci.

8. V. 1939. Premenovanie pluku

Naš pluk, ktorý dosiaľ niesol názov „delostrelecký pluk 54“ bol premenovaný na „delostrelecký pluk 51“.

11. V. 1939. Ustanovenie veliteľa

Ministerstvo národnej obrany v Bratislave ustanovilo za definitívneho veliteľa pluku škt. del. Štefana Majerčíka, ktorý od slov. prevratu až dosiaľ bol veliteľom rýchlej divízie¹⁸⁷ v Bratislave a tamtiež posádkovým veliteľom.

Likvidácia del. odd. 83.

V mesiaci máji zlikvidoval sa del. odd. 83. a splynul s našim plukom.¹⁸⁸

Del. pluk 51 pozostáva teraz z dvoch oddielov. I. oddiel kanónový s 8 cm ľ.¹⁸⁹ kanónmi vz. 30, II. oddiel húfnicový s 10 cm ľ. húfnicami vz. 30. Oddiely po troch bateriách a tieto po štyroch delách.

11. VI. 1939. Slávnostná prehliadka

Na starom trhovisku v Nitre konala sa slávnostná prehliadka posádky. Prehliadku konal minister nár. obr. gen. Ferd. Čatloš a zástupca vlády minister dr. Vojtech Tuka,

---

186 Toto bojové postavenie ukazuje, že slovenská armáda očakávala možný maďarský útok aj z juhu, nielen z územia Podkarpatskej Rusi.

187 Čsl. armáda mala štyri rýchle divízie.

188 Samostatný jazdecký Delostrelecký oddiel 83 bol dislokovaný v Seredi. V jeho výzbroji boli 8 cm poľné kanóny vz. 5/8.

189 Ľahkými.

ktorí tiež prehovoril k vojsku. Boli odmenení nadšeným potleskom miestneho obyvateľstva.

20. VII. 1939. Prehliadka kasární

Inšpektor brannej moci gen. R. Viest v sprievode veliteľa vyššieho veliteľstva 1. gen. Ant. Pulanicha vykonal prehliadku kasární.

26. VIII. 1939. Povolanie záložníkov

V dôsledku vypovedania války Nemecka Poľsku¹⁹⁰ započalo sa postupné povolávanie záložníkov až do odv. roč. 1922.

3. IX. 1939. Odchod pluku do poľa

Záložníci nastupovali v najväčšom poriadku. Pluk so 6 bateriami opustil posádku a na vlastnej osi tiahol do poľa. Zúčastnil sa válečného ťaženia v Poľsku a 3. bat. so svojimi kanónmi účinne zasiahla do boja.

12. IX. 1939. Poškodenie AV vozu od nepr. míny

Pri prekračovaní poľských hraníc medzi slov. obcou Palotou a poľs. obcou Radoszyce Av¹⁹¹ voz veliteľa pluku naletel na skrytú poľskú minú a bol vyhodený do povetria. Vo voze sedeli: veliteľ pluku mjr. Štefan Majerčík, por. Ferd. Thalmeyner a riadič des. Hugo Vlachynský. Voz sa ťažko poškodil, ale akoby zázrakom, osoby vo voze sediaci vyviazly bez zranenia. Inak nepriateľ nespôsobil pluku žiadne iné škody.

7. X. 1939. Návrat pluku z poľa

Pluk sa navrátil z poľa a na starom trhovisku v Nitre bol slávnostne uvítaný. Ako vítajúci prehovorili: Za pluk stot. Alex. Vaško, za mesto starosta mesta Frant. Mojto a iní. Starosta mesta, dámy mesta, študenty a študentky a malé dietky poďakovali sa pluku za jeho chabrosť, za to, že pomáhal chrániť Slovensko proti nepriateľovi a všetci títo zástupci podali veliteľovi pluku krásne kytice.

Na uvítaní shromáždili sa všetci občania mesta.

Veliteľ pluku poďakoval sa za nadšené uvítanie, na mieste ďakoval svojim vojakom za ich vernosť a spoluprácu a napokon odovzdal mestu krásny dar: ukoristenú výstroj a výzbroj poľského vojaka. Druhý exemplár výstroje a výzbroje je uložený v dôstojn. jedálni pluku ako pamiatka na boje v Poľsku.

Po slávnosti defiloval pluk pred sochou Štefánika za búrlivého jasotu obecnstva, ktoré pokropilo kvetinami cestu pluku.

8. X. 1939. Te Deum

Na druhý deň konalo sa slávnostné Te Deum v kostole u Piaristov. Bohoslužieb sa zúčastnilo vojsko celej posádky.

---

190 Nemecko v skutočnosti Poľsku vojnu nikdy oficiálne nevypovedalo – rovnako sa to týka aj SR.

191 AV - veliteľský terénny automobil Praga AV.

2. XI. 1939. Dušičky

Na deň Dušičiek konala sa pietna slávnosť na válečnom cintoríne na Molnoši.¹⁹² Prehovoril stot. duch. sl. Dezider Kišš,¹⁹³ spomínajúc na padlých vojakov vo svetovej vojne, za maďarský vpád i za poľského ťaženia.

Zlatý poklad, zimná pomoc

V novembri odovzdal pluk na zimnú pomoc ks. 2.000.- a na zlatý poklad Slovenskej Republiky ks. 3.000.-

10. XII. 1939. Reorganizácia pluku

V dôsledku reorganizácie našej armády slúčil sa vlastný pluk s čatou del. pluku 52 a tým vlastný pluk stal sa plukom o troch oddieloch. I. a II. oddiel húfnicový s 10 cm ľ. húfnicami vz. 30 po dvoch bateriách, baterie po štyroch delách. 3. a 4. bat. rámcová. Posádka oboch oddielov v Nitre v Štefánikových kasárňach. III. oddiel 10.5 cm¹⁹⁴ hrubých kanónov s podobnou organizáciou posádkou v Hlohovci.

31. XII. 1939. Prepustenie gážistov českej národnosti

Boli prepustení všetci gážisti Česi vlastného pluku, ktorých slovenská vláda dosiaľ ponechala v službách slovenskej armády.

(VHA Bratislava, f. 55, šk. 59)

---

192 Bývalá obec Mlynárce, od r. 1960 súčasť Nitry.

193 Stotník Dezider Kišš (po vojne Kalina) bol kontroverzným dôstojníkom, a najmä kontroverzným katolíckym kňazom. K nemu bližšie napr. v štúdií J. Jablonického: „Kto bol generál Kalina“. In: *Sa-mizdat o odboji*. Bratislava 2004, s. 483-490.

194 10,5 cm hrubé kanóny vz. 35.

9 Kronika práporu útočnej vozby v Turčianskom Svätom Martine informuje o napätých marcových dňoch roku 1939, ako aj o reorganizácii z pluku na prápor útočnej vozby

---

Prápor útočnej vozby

Číslo: 5301/Dôv.1940.

Vec: Výpis z kroniky za rok
1939 - predloha.

Turč. Sv. Martin, 25. január 1940

Ministerstvo nár. obrany
/prezídium kult. odd./

Bratislava.

Na Vestník dôverný čís. 3, čl. 8/1939 predkladám výpis z kroniky PÚV za rok 1939:

Rok 1939

9. 3. Viedenský rozhlas volá po osamostatnení Slovákov. Jihlavské udalosti¹⁹⁵ dotvrdzujú, že sú pomery nedoriešené.

10. 3. Auto s vlajkou veliteľa sboru prifrčalo do kasáreň. Gen. Marvaň¹⁹⁶ odovzdáva vel. posádky Turč. Sv. Martin a vel. PÚV 3 ppl. Fuskovi obálku s nariadením Homolovho puču. Korektný veliteľ Fusek bledne. Má previesť zatknutie dobre známych osôb, popredných Martinčanov, Boďického, Bartka, Silnického atď, atď. Dôstojníkov Slovákov známych ako autonomistov strážia českí kolegovia.

11. 3. Zatýka sa. Svážajú sa i miestni velitelia gardy z okolia. Jedna miestnosť dôstojníckej jedálne je plná zatknutými. Zatknutí sú odoslaní niekam preč. Čakáme netrpezlivo, ako sa veci vyvinú. Už i kurz slovenčiny, zriadený u PÚV 3 prestal fungovať.

14. 3. Sme shromaždení u rádia na vel. pluku. Zasedanie slov. snemu. O 12.00 hod. hlási Mutnianský¹⁹⁷ z Viedne, že Slovensko sa osamostatnilo. My čakáme ďalej na oficiálnu správu STK z Bratislavy. Konečne Šaňo Mach po zvukoch hymny hlási čakané slová. Dôstojníci Česi nám gratulujú. Veliteľ PÚV 3 vydáva prvý slovenský rozkaz - viď. prílohu.

15. 3. Dopoludnia dôstojnícke shromaždenie v jedálni - škpt. pech. Štefan Čáni¹⁹⁸ prevzal velenie pluku od ppl. pech. Alexandra Fuska. Ďalej bolo prevzaté velenie práporov a rot slovenskými dôstojníkmi.

---

195 Nie je zrejmé, čo sa myslí pod „jihlavskými udalosťami“.

196 Brigádny generál František Marvaň (1886 - 1971) - od roku 1939 generál III. triedy, bol do marca 1939 veliteľom 16. pešej divízie, SV Ružomberok, podliehajúcej V. sboru. Za protektorátu bol prvým zástupcom generálneho inšpektora Vládneho vojska.

197 Ludovít Mutnianský - funkcionár HG a príslušník radikálneho, pronacistického krídla HSES; počas krízy v marci 1939 sa uchýlil do Viedne, kde sa spolu s Rudolfom Vávrom stali hlásateľmi Slovenského oddelenia Ríšskeho rozhlasu vo Viedni a protagonistami antičeskoslovenskej propagandy.

198 Štefan Čáni (1900 Báčsky Petrovec - 1968 Bratislava) - príslušník čsl. a slovenskej armády, jeden s popredných odborníkov-tankistov, veliteľ skúšobného oddielu Učilišťa útočnej vozby v Miloviciach. V slovenskej armáde dosiahol hodnosť plk. út. Velil postupne práporu a pluku útočnej vozby, neskôr pešiemu pluku u Zaisťovacej divízie. V roku 1944 šéf CPO. Počas povstania veliteľ referátu Útočnej vozby.

Z celkového počtu 69 dôstojníkov, 37 rtm, 1334 mužov, bolo slovenskej národnosti: 9 dôst., 5 rtm., 250 mužov.

České mužstvo bolo odzbrojené a ubytované spoločne v rajonoch jednotlivých práporov. Zbrane zostali len mužstvu slov. národnosti. Odovzdanie všetkých funkcií novým veliteľom Slovákom prebiehalo veľmi hladko.

20. 3. Odišlo mužstvo českej národnosti. Z celého počtu mužstva slov. národnosti 250 bolo 217 nováčikov.

Slovenskí vojaci prevzali strážnu službu a do tej museli ísť väčšinou nováčkovia, ktorí nastúpili 1. marca.

Po odchode Čechov nastal intenzívny výcvik, aby nováčkovia mohli konať strážnu a dozornú službu a aby čo v najkratšom čase boli vycvičení pre službu na bojových vozidlách.

Pri vpáde Maďarov na východné Slovensko bola odoslaná na východ 1 čata OA¹⁹⁹ a 1 čata Lt.²⁰⁰

16. 5. Výnosom MNO čis. 79/Dôv.1.org.1939 je nariadená reorganizácia pluku útočnej vozby 3 na prápor útočnej vozby v složení:

veliteľ práporu,
pomocná rota,
rota OA,
tankov,
KPÚV,²⁰¹
náhradná,
HS.,²⁰²
TS.,²⁰³
šéflekár.²⁰⁴

26. 8. Nariadená pohotovosť PÚV.

27. 8. Začínajú nastupovať záložníci na mimoriadne cvičenie. Postupne sa stávaly jednotky ÚV a boli odosielané do poľa. Celkom bolo v poli: vel. práporu ÚV,

2 roty tankov o 4 čatách,

1 rota OA o 4 čatách,

1 rota KPÚV o 3 čatách.

Ťaženia v Poľsku sa súčasťnila 1 čata tankov s čatou OA pod velením por. jazd. Demčáka. Zranenie utrpel čat. asp. Gaš Imrich ako vel. čaty a voj. Drozd Artúr ako vodič nákl. vozu.²⁰⁵

1. 10. Vrátil sa prápor ÚV z poľa. Mužstvo záložné bolo postupne demobilizované.

---

199 Obrnených automobilov. Na východné Slovensko boli odoslané štyri OA vz. 30, velil im čat. asp. Imrich Gaš.

200 Lhkých tankov. Na východné Slovensko boli odoslané tri LT vz. 35, velil im čat. asp. Gejza Servátka.

201 Kanóny proti útočnej vozbe.

202 Hospodárska správa.

203 Technická správa.

204 K formovaniu PÚV a jeho činnosti z publikovaných prác pozri napr.: KLUBERT, T.: *Obrnené jednotky v SNP*. Nové Mesto nad Váhom 2007, s. 13-33, Obrnené jednotky slovenskej armády 1939 - 1945. In: *Slovensko a druhá svetová vojna*, s. 247-265.

205 K zraneniu došlo počas akcie čaty OA 3. 9. 1939 v poľskom meste Tylicz, kde sa obrnené autá dostali do paľby poľských jednotiek.

Prehľad za rok 1939:

Veliteľ PÚV: 1. 1. – 15. 3. plk. pech. Alexander Fusek,
15. 3. – 31. 12. mjr. pech. Štefan Čáni.

Dôstojnícky sbor sa skladal: 1 mjr., 2 stot., 2 npor., 11 por.

Rotmajstrov bolo 19 a to: dôst. zástupcov: 2, zástavníkov 2, rotníkov 15.

Ďalej slúžiacich bolo 5.

Mužstva bolo 400.

Civilných zamestnancov bolo 8.

Mužstva slovenskej národnosti bolo 100 %.

Zdravotný stav: Odoslaných k liečeniu do nemocnice 179 mužov.

Umreli: 2.

Disciplína mužstva dobrá, väčších priestupkov sa nevyskytlo.

Samovražedné pokusy u PÚV neboli.

Pomer civilného obyvateľstva k armáde je veľmi dobrý.

Kronikár práporu: Ľudovít Gálik, nadporučík pechoty, 27 rokov starý, rodisko Dežerice, okr. Bánovce n/Bebr., 4. tr. obchodnej akadémie a voj. akadémii.

Veliteľ PÚV
mjr. pech. Štefan Čáni

Pluk útočnej vozby 3.

Zvláštny rozkaz veliteľstva pluku útočnej vozby 3

Dôstojníci, rotmajstri, poddôstojníci a vojíni!

Dnes o 12.30 hod. slovenský snem vyhlásil samostatnosť slovenského národa v samostatnom slovenskom štáte.

Blahoželáme všetkým dôstojníkom, rotmajstrom, poddôstojníkom a vojínom slovenskej národnosti k ich uskutočnenej túžbe.

Všetkých Vás ako Slovákov tak Čechov žiadam, ako Váš doterajší veliteľ, aby ste v tejto vážnej, historickej chvíli zachovali kľud a najväčšiu kázeň. Budeme všetci plniť na mieste všetky povinnosti tak, ako nám to káže česť a vedomie zodpovednosti voči armáde a slovenskému štátu.

Od Vás vojáci českej národnosti očakávam, že budete zvlášť ukáznení a budete plniť veškeré rozkazy v záujmu poriadku až do doby odchodu do své vlasti.

Budem sa o Vás naďalej starať tak, ako som sa o Vás staral dosiaľ, preto nekritizujte a čakajte len mojích rozkazov.

14. 3. 1939

Veliteľ pluku
plk. pech. Alexander Fusek, v.r.

(VHA Bratislava, f. 55, šk. 59)

10 Kronika telegrafného práporu 2 (Prešov) zaznamenáva účasť v marcových bojoch, dôležitejšie udalosti spojené s históriou jednotky, ako aj s jej organizačnou štruktúrou

---

KRONIKA TELEGRAFNEHO PRÁPORU II.

14. marca 1939

Por. tel. Brziak Miloš – ustanovenie kronikárom.

Ja, por. tel. Brziak Miloš bol som ustanovený na rok 1939 kronikárom tel. práporu 2, ktorého úkolu som sa ujal krátko po 14. marci 1939.

Narodil som sa dňa 27. novembra 1914 v Ondrašovej, okres Lipt. Sv. Mikuláš, republika Slovenská. Vyštudoval som reál. gymn. v Lipt. Sv. Mikuláši a absolvoval školu pre dôst. tel. voj. v Turnove a akademiu v Hraniciach.

Npor. tel. Steiner Ľudevít²⁰⁶ – veliteľ práporu.

Dňa 18. marca 1939 v dôsledku vyhlásenia slobodného štátu Slovenského a udalostí, ktoré nasledovali a odovzdali všetku moc do rúk Slovákom, bol menovaný veliteľom tel. práp. 2²⁰⁷ vtedy ešte por. tel. Steiner Ľudevít. Až dotiaľ bol veliteľom tel. práp. 2 mjr. tel. Dostálík Viktor, ktorý ako i ostatní českí dôstojníci, odišiel do Protektorátu.

11. marec 1939 – 11. hod.

Zpráva o vyhlásení samostatného štátu Slovenského, ktorú shodilo na nádvorie Štefánikových kasární lietadlo 14. marca 1939 o 11. hod., ohromným dojmom zapôsobila na každého roduverného Slováka, naproti tomu príslušníkov inej národnosti úplne rozgnívala. Všetky miesta veliteľské, všetká zodpovednosť prechádza do rúk Slovákov, ktorí chápujú vážnosť doby, chopili sa práce s chuťou a oduševnením. Za týchto udalostí ostal u celého tel. práp. npor. tel. Steiner Ľudevít, jediný dôstojník Slováka, do rúk ktorého prešla všetká moc. Prevzal ešte za pomoci niekoľkých aspirantov, Slovákov, všetky skladiská, inventáre, funkcie. V práci mu pomáhali: zvk. Vaňo, pozdejšie tiež rtk. Dančík. Bolo treba rýchleho rozhodnutia a jednaní. V mnohých prípadoch boli mu robené ťažkosti i od pánov odchádzajúcich do Protektorátu. Rozhodol sa ešte v ten deň previesť prisahu so všetkými Slovákami. Konečne 20. marca nastúpil službu u tel. práp. por. tel. Medvec Juraj, por. tel. Škrovina Július,²⁰⁸ jako i záložníci a por. akt. Brziak Miloš, por. akt. Hlaváč V.,²⁰⁹ ktorí až dosiaľ absolvovali aplikačný kurz zbraní v Hraniciach.

---

206 Npor. tel. Ľudevít Steiner dosiahol v armáde hodnosť stot. gšt. a v rokoch 1944 – 1945 pôsobil pri technických jednotkách v Taliansku.

207 V marci 1939 išlo o Telegrafný prápor 4 v Prešove, keďže čsl. Telegrafný prápor 2 bol dislokovaný v Brne.

208 V roku 1944 ako stot. spoj. Spojovacieho práporu vzdušných zbraní velil kombinovanej spojovacej rote pridelenej poľnej armáde gen. A. Malára.

209 V roku 1944 velil stot. spoj. Vladimír Hlaváč Spojovaciemu práporu 2.

Ochrana východných hraníc

Dňa 23. III., v dobe, keď sme boli najslabšími, keď vojaci cudzej štátnej príslušnosti odchádzali, napadli nás, ešte niekoľko dní zrodených, Maďari. Chceli si nás spolu s Poliakmi rozdeliť. A tu vzkypí hnev Slováka, vojak zatne pastu a ide brániť, čo mu je najdrahšie. Chystajú sa tanky, obrnené autá, avšak je nedostatok obsluhy.²¹⁰ V kritickej dobe prihlasuje sa 20 telegrafistov, statočne nasadnú do útočnej vozby a idú klásť odpor nepriateľovi u Sobraniec. Nastal tvrdý boj, v ktorom táto hrdinstvo nadmieru čestne obstala proti nepriateľskej presile. Nedali sa nijako zastrašiť, ani ťažkým zranením kamaráta čat. asp. Tažára, vel. útoč. skupinky. Dôkazom statočnosti je, že pri prvom vyznamenaní za hrdinstvo bolo z 12 vyznamenaných 6 telegrafistov. Bol to počiatok ťažkej skúšky.

Mimoriadne marcové povolanie do zbrane

Vyhlásená bola čiastočná mobilizácia východného Slovenska. Mužstvo nastúpilo veľmi ochotne a s nadšením. Tel. práp. okamžite obsadil všetky dôležitejšie ústredné a poštové úrady. Zaisťoval pohotovosť niekoľko poľných jednotiek nielen pre vykonávanie telegr. služby, ale i so zbraňou v ruke bránili úsek sev. Košíc na čiare Ostroviany²¹¹ – Petroviany²¹² – Mirkovce. Nepriaznivo zapôsobilo na morálku vojska odstúpenie niektorého územia u východných hraníc, ale radosť z vedomia, že maďarský nápor bol zastavený a nepriateľ umlčaný, dodal ďalšieho posilnenia pracovať pre lepšiu budúcnosť mladého ale životaschopného nášho Slovenska.

Útvary Štefánikových kasární – umiestnenie

Po likvidovaní 17. slov. divízie, ktorá bola ubytovaná v Štefánikových kasárniach v budove čis. III. tel. práp. presťahoval sa do budovy čis. III. a V. Neskôr sa nasťahovala do Štefánikových kasární náhr. esk. a delostrelecký oddiel. Dňa 5. júla 1939 previedlo mužstvo i gážisti slávnostnú prisahu.

Cvičenie práporu

Prápor mal jedno spoj. cvičenie so spojovacou školou vo dňoch 24. – 26. augusta v priestore Prešov – Sabinov. Dňom 1. augusta boli menovaní a zároveň aktivovaní na poručíkov: čat. asp. Alexander Balogh, Michal Bobal, Vojtech Hennel, Vincent Boritaš a Imrich Baltez.

Septembrové mimoriadne cvičenie vo zbrani

Priateľský pomer Slov. štátu k nášmu veľkému susedovi, Nemeckej ríši, odráža sa v úzkej spolupráci armády slovenskej s armádou nemeckou. V dôsledku ochrany našich hraníc proti Poľsku bolo povolane niekoľko ročníkov na mimoriadne cvičenie v zbrani. K tel. práporu nastúpilo do 1400 záložníkov. Poľný prápor 2 A už 9. septembra bol

---

210 Jednotku zostavil npor. del. v. z. Cyril Daxner. K jednotke sa pridali por. pech. Potočný s tankovým výcvikom. Problémom bola nepojazdnosť vozidiel, ktoré české posádky zneschopnili. Tanky LT vz. 35 sa opraviť nepodarilo, ani časť obrnených áut OA vz. 30. Posádky zostavili dobrovoľníci od telegrafného práporu, a tiež Mikuláš Klanica – veliteľ HG zo Sliepkoviec, ktorý v tejto obrannej vojne položil život.

211 Dnes Ostrovany.

212 Dnes Petroviany.

odoslaný do poľa – priestor Medzilaborce. Súčasťou sa pod velením npor. Steinera Ludevíta ťaženie do Poľska.

Kombinovaná tel. skupina pracovala pre veliteľstvo Kalinčiak.

Privítanie kedysi Poľskom zabratého územia malo veľký vliv na morálku vojska.

Prehľad za rok 1939.

Veliteľ práporu: npor. Steiner Ludevít.

Dôstojnícky sbor sa ku koncu skladal:

1 nadporučík a 8 poručíkov.

Rotníkov bolo:

1 zástavník a 5 rotníkov.

Ďalejslúžiacich: 6.

Mužstva bolo: 135.

Civilní zamestnanci: -

Mužstvo bolo z národnosti 100 % slovenskej.

Zdravotný stav: vid' prílohu šéflekára.

Závody: vid' výkaz telových. dôst. príloha.

Činnosť voj. zátišia: vid' prílohu.

Behom roku zomrel: des. Julius Šinályi.

Sebevražda: žiadne.

Zbehnutie: 1.

Behom brannej pohotovosti štátu zbehol: 1.

Do branného územia bolo prepustené: 100.

Za správny výpis:

Prešov, 29. januára 1940.

Veliteľ práporu:
npor. tel. Ludevít STEINER

(VHA Bratislava, f. 55, šk. 59)

11 Kronika telegrafného práporu 3 popisuje udalosti spojené s jednotkou v Novom Meste nad Váhom a v Trnave v priebehu roku 1939

KRONIKA TELEGRAFNÉHO PRÁPORU 3 OD 14./3. DO 31./12. 1939

Kronikár: Augustín Gašparík, poručík tel., narodený dňa 3. septembra 1915 v Sereďi. 8 tried reál. gymn. v Trnave. U tel. práp. 3 slúži od 1. októbra 1937.

14. marca 1939 sa tel. prápor 3 nachádzal v Štefánikových kasárňach v Novom Meste nad Váhom.

Skladal sa z veliteľstva, štyroch rot a náhradnej roty.

Veliteľom bol pplk. Hynek Pomáhač.

Dôstojnícky a rotmajstrovsky sbor bol veľmi silný.

Pomery u práporu boli veľmi rozhárané, pretože dôstojníci českej národnosti /bol len jediný dôst. slov. národnosti ppor. tel. Jozef Šimko²¹³/ boli deprimovaní jednak zabráním Čiech a Moravy nemeckým vojskom a v rovnakej miere i tým, že nevedeli čo ich vlastne čaká.

Dňa 15. marca prišlo do Nového Mesta n/Váhom nemecké vojsko, na rozkaz ktorého museli všetci vojaci tel. práp. 3 bez rozdielu národnosti odovzdať zbrane, čo veľmi rozrušilo vojakov slovenskej národnosti a dalo podnet k prudkým hádkam medzi vojakmi slov. a českej národnosti.

Medzitým prišla zpráva, že všetci dôstojníci, rotmajstri a mužstvo príslušné do Protektorátu musia odísť zo slov. armády. To sa i v krátkom čase stalo. Odchod týchto sa dial v dosť dobrom poriadku.

Nemecké vojsko, ktoré prišlo do Nového Mesta sa chovalo ako víťaz k porazenému, takže pomer medzi nemeckým a slov. vojskom nebol práve najlepší. Tento sa ešte zhoršil, keď nemecké vojsko bez toho, že by sa niekoho pýtalo, odvážalo materiál do Nemecka.

24. marca prišiel k tel. práp. 3 nový veliteľ stot. ing. Štefan Závodný,²¹⁴ takže spolu s por. tel. Kikom, ktorý ako príslušník Protektorátu bol prijatý do slov. armády boli u tel. práp. 3 traja dôstojníci a niekoľko záložných dôstojníkov.

Asi v tej istej dobe prišiel rozkaz od miestneho veliteľa nemeckého vojska, aby sa tel. práp. presťahoval z Nového Mesta n/Váhom. Termín bol tak krátky, že to nebolo možné previesť a tak po mnohých intervenciách bol tento predĺžený.

Sťahovanie bolo zťažované veľkým nedostatkom jak mužstva tak dopravných prostriedkov potom tiež tým, že materiál, ktorý ešte zostal bol vo veľkom neporiadku v Tr-

---

213 V rokoch 1944 - 1945 bol ako stot. spoj. veliteľom Spojovacieho práporu Domobrany v Novom Meste nad Váhom.

214 V roku 1944 bol mjr. spoj. Štefan Závodný veliteľom náhradného Spojovacieho práporu 1 v Novom Meste nad Váhom.

nave, kam sa tel. práp. 3 sťahoval nebolo preň vôbec miesta, tak že sa musel nastahoval do Treumanovej sladovni. Prápor sa presťahoval do konca apríla.

V máji bol aktivovaný por. tel. v zál. Kliment Čulen,²¹⁵ a k práporu bol pridelený ppor. dr. Halák ako šéflekár, takže v tej dobe mal prápor päť aktívnych dôstojníkov.

Ubytovacie podmienky práporu byly veľmi zlé. Mužstvo bolo ubytované vo skladoch spolu s materiálom v Treumanovej sladovni. Hipomobilná časť bola ubytovaná v niekoľkých maštaliach v meste. Tým veľmi trpela časť mužstva, zdravotný stav mužstva a koní sa zhoršil a tiež to bolo na ujmu materiálu.

Po vysťahovaní sa del. pluku 9. sa konečne tel. práp. 3 premiestnil na svoje staré bydlisko do voj. tábora.

Dňom 1. augusta boli povýšení na poručíkov a aktivovaní čatari aspiranti pres. sl. Jozef Hazucha,²¹⁶ Augustín Gašparík a Robert Intribus.

Dňom 1. septembra boli povýšení na poručíkov a aktivovaní čatari aspiranti pres. s. Emil Hornak a Vojtech Kopča.

Počiatkom septembra mal tedy tel. práp. 3 10 aktívnych dôstojníkov okrem 11 poručíkov pres. sl.

Koncom augusta pri všeobecnom povolávaní záložníkov na mimoriadne cvičenie nastúpili tiež k tel. práp. 3 záložníci. Nastupovali s veľkou nechuťou a pomaly.

Dňa 28. augusta bol vypravený prvý transport pod velením por. tel. Čulena Klimenta, ktorý odišiel do Spišskej Novej Vsi. Počiatkom septembra odišiel ešte zbytok transportu a dňa 10. septembra odišlo sedem osobných aut s mužstvom, takže polný telegrafný prápor Imrich bol úplný.

Nakoľko prápor už viac polných útvarov nestaval, previedlo sa prepúšťanie záložníkov dosť rýchlo.

Dňa 5. októbra sa vrátil do kasáreň polný prápor Imrich.

Dňa 10. novembra bola prepustená väčšina mužstva ročníku 1937. 50 mužov toho ročníku bolo ponechaných na strážnu službu.

Dňa 11. novembra odišli všetci aktivovaní dôstojníci tel. práp. 3 do 5 týždňového aplikačného kurzu k tel. práp. 1. do Turč. Sv. Martina.

Koncom novembra a počiatkom decembra sa tel. práp. 3 presťahoval znovu do Nového Mesta nad Váhom.

Dňa 28. decembra bol prepustený zo slov. armády por. tel. Bretislav Kika, príslušník do Protektorátu, takže koncom roku 1939 mal tel. práp. 3 8 aktívnych dôstojníkov.

(VHA Bratislava, f. 55, šk. 59)

---

215 Syn bývalého komunistického poslanca, neskôr emigranta do ZSSR, Mareka Čulena. Na počudovanie zostal v radoch slovenskej armády pôsobiť až do konca vojny. V rokoch 1944 - 1945 pôsobil v Domobrane - npor. spoj. K. Čulen bol veliteľom spojovacieho parku Domobrany.

216 Jozef Hazucha (1915, Jablonica - 1943, Bela Cerkov, ZSSR) - preslávil sa tým, že ako prvý dôstojník slovenskej armády na východnom fronte (Zaisťovacia divízia) v apríli 1943 úspešne zbehol na stranu ZSSR. Pôsobil v radoch sovietskych partizánov, potom v čsl. vojsku v ZSSR, kde padol.

12 Kronika Cyklistického práporu (veliteľské stanovište Turčiansky Svätý Martin) chronologicky zaznamenáva udalosti spojené so vznikom a fungovaním jednotky od marca do novembra 1939

CYKLISTICKÝ PRÁPOR

Rozkazom veliteľa cyklistického práporu č. 272, zo dňa 6. decembra 1939 bol som ja, Vincent Černák, poručík pechoty a veliteľ roty doprovodných zbraní, určený prvým slovenským kronikárom cyklistického práporu; tohto úkolu som sa ujal dňa 6. decembra 1939.

Narodil som sa 28. apríla 1913 a u cykl. práporu som zaradený po príchode z Čiech (od CP 4) - z Loun od 18. decembra 1939, ako veliteľ roty V.G.P.L.²¹⁷

Kronika do 13. marca 1939 bola odoslaná na MNO a dôv. vestníkom č. 2. bolo nariadené založiť kroniku dňom 14. marca 1939.

Ú v o d:

Pôvodné meno - Cyklistický prápor 3 -, ktorého veliteľom bol plk. pech. Augustín Bureš, mal sídlo v Leviciach. V pohnutých dobách novembrových 1938 pri evakuácii Levíc presídlil cykl. prápor 3 do Topoľčian. Keďže nedohotovené kasárne neboly pre-
vzaté voj. správou, bolo ubytovacie C/P.3 prechodné. A síce:

veliteľstvo CP 3, hosp. správa a tech. rota v Topoľčanoch,

1. rota v Továrnikach (Palandy - cukrovar),

2. rota v Kovarciach,

3. rota v Horných Obdokovciach,

4. rota, rota DZ,²¹⁸ rota V.G.P.L v Krušovciach.

Rozhodnutím Slovenského snemu, zo dňa 14. marca 1939 bol prehlásený samostatný Slovenský štát. Pri všeobecných zmenách na Slovensku nastávajú zmeny aj u cykl. práporu 3.

Po 14. marci 1939:

15. marca 1939 po prvýkrát sa objavuje prvý slovenský denný rozkaz a mužstvo po prvýkrát počúva ľúbe zvuky našej krásnej drahej slovenčiny.

15. marca 1939 na rozkaz veliteľstva V. sboru, č.j.13998/1939 vykonali gážísti a mužstvo národnosti slovenskej prisahu; č.j.13996/39 zakazuje nosenie akýchkoľvek odznakov na rovnošate, ktoré nie sú doterajšími predpismi stanovené; rozkaz č.j.14008/dôv.1/org.1939 nariaďuje odstrániť doterajšie odznaky na čiapkach vojenských a nahradiť ich trojfarebnou stužkou bielo-modro-červenou, 2 cm širokou.

Na telefonný rozkaz vel. 3 RD je menovaný veliteľom cykl. práporu 3 por. pech. Šebesta. Do jeho príchodu preberá velenie por. pech. Pipich, ktorý je súčasne I. pobočníkom.

---

217 Veľkorážne guľomety proti lietadlám.

218 Rota doprovodných zbraní (dnes „sprievodné zbrane“).

Veliteľstvo práporu:

manipulačný rotmajster: čat. d'sl. Kerata Ján,
pomocník manip. rotmajstra: des. Biščo Timot.
praporný trubač: rotný Sádovský Ondrej.

Hospodárska správa:

hospodár: rtm. pech. Mitrik Imrich,
likvidátor: rtm. pech. Labuda František,
prov. dôstojník: des. asp. Beránek,
správca augm. odev. materiálu: šrtm. odev. Smolín Mikuláš,
prápor. zbrojar: čat. v prípr. sl. Lisoň Gejza,
správca aut. materiálu: rotný d'sl. Kružliak Peter,
správca kolového materiálu: des. d'sl. Kalfas,
správca pohonných hmôt: voj. Kalinský Štefan,
prápor. mechanik: voj. Gregor,
pisári u hosp. správy: slob. Slivka, voj. Káčer, voj. Matejka.

Technická rota:

veliteľ roty: por. pech. v zál. Opitz Ladislav,
veliteľ zákop. čaty: čat. d'sl. Danák Vojtech,
veliteľ spo. čaty: slob. Maholáni,
výk. rtm. čat. d'sl. Imriška Jozef,
uč. poddôst.: slob. Kováč Vincent.

1. cykl. rota: Topoľčany (Palandy)

veliteľ roty: por. pech. Čuvara Jozef,
veliteľ 1. čaty: des. asp. Žbirka Jozef,
veliteľ 2. čaty: des. asp. Čepec Karol,
veliteľ 3. čaty: des. asp. Karaffa Štefan,
výk. rtm.: rotný Sádovský Ondrej,
uč. stotiny: des. Kamodi Ladislav.

2. cykl. rota: Kovarce

veliteľ roty: por. jazd. v zál. Matulák Ondrej,
veliteľ 1. čaty: čat. asp. Saktor Viliam,
veliteľ 2. čaty: čat. asp. Turčan Alexander,
veliteľ 3. čaty: čat. asp. Donoval Gustav,²¹⁹
výk. rtm.: rotný d'sl. Vinkler Jozef,
uč. stotiny: des. Baran Gejza.

3. cykl. rota: Obdokovce

veliteľ roty: por. pech. Závodný Miloš,
veliteľ 1. čaty: čat. asp. Žilčai Peter,
veliteľ 2. čaty: des. asp. Valo Ján,
veliteľ 3. čaty: des. asp. Longauer-Škobira Rudolf
výk. rtm.: rotný d'sl. Krieger František,²²⁰

---

219 Neskôr v hodnosti npor. jazd. príslušník Jazdeckého priezvedného oddielu 1. V roku 1944 veliteľ posádkovej správy v Sereďi.

220 Pravdepodobne ide o Františka Kriegera (1909 Uhrovec – 1980 Banská Bystrica), v rokoch 1944 – 1945 veliteľa oddielu *František*, pôsobiaceho v rámci II. slovenskej partizánskej brigády gen. M. R. Štefánika.

úč. poddôst. slob. Šrámek Rudolf.

4. guľomet. rota, V.G.P.L rota, DZ rota: Krušovce

Veliteľ všetkých troch rôt a súčasne veliteľ ubytovacieho miesta v Krušovciach:
npor. pech. v zál. Ludvigh Ladislav.²²¹

4. guľomet. rota

veliteľ 1. čaty: des. asp. Belka Štefan,
veliteľ 2. čaty: des. asp. Čepček Štefan,
výk. rtm.: rotný d'sl. Matis Ondrej,
úč. poddôst.: slob. Zelenay Viliam.

V.G.P.L. rota

veliteľ 1. čaty: des. asp. Hanes Emil,
veliteľ 2. čaty: slob. asp. Kneppo Karol,
výk. rtm.: čat. d'sl. Lovrant Dezider,
účt. poddôst.: slob. Révay.

DZ rota

veliteľ 1. čaty: čat. asp. Krištof Štefan,
veliteľ 2. čaty: čat. asp. Žitva František,
výk. rtm.: des. asp. Košút Ondrej,
úč. stotný: slob. Boleslavský Ludevít.

Náhradná rota

veliteľ: por. pech. Pipich Juraj,
vedúci kmeňovej agendy: slob. Voskár,
vedúci kmeňovej knihy: slob. Baček,
správca voj. zátišia: por. pech. v zál. Čuvara Jozef,
hospodár voj. zátišia: slob. Domanický, pomocník: slob. Schvarc.

Prápornú ošetrovňu preberá pos. šéflekár npor. zdrav. MUDr. Lisický Štefan.

Funkcie šéflekára vykonáva čat. asp. MUDr. Dalloš Gejza.

Rtm. pom. zdrav.: slob. Ďuriša.

(Pos. rozkaz č. 25., čl. 2/39 ustanovuje zástupcom vel. posádky npor. pech. v zál. Marku Vojtecha).

18. marca 1939 pridelené mužstvo na vel. práporu:

des. asp. Dr. Rakovský Jozef,

na hosp. správu: des. asp. Raffaj Eduard.

18. marca 1939: zmiernená pohotovosť útvarov. Rotný d'sl. Sádovský Ondrej preberá plynový materiál.

19. marca 1939: v 10. hod. 30 min. koná sa v topolčianskom chráme slávnostné Te Deum na oslavu samostatného Slovenského štátu.

20. marca 1939: preberá velenie cykl. práporu 3 škpt. pech. Martin Palkovič. Zrušená je hotovostná čata a hotovosť vykonáva HG podľa posádky dispozíc vel. posádky. Por. pech. Ján Chladný-Hanoš hlási príchod k cykl. práporu 3 a je ustanovený veliteľom náhradnej roty a hospodárom práporu (D.R. č. 67).

---

221 V septembri roku 1944 pomáhal nemeckým jednotkám a angažoval sa pri vytváraní POHG v Topolčanoch.

21. marca 1939: hlási príchod k CP 3 por. pech. Štefánek Jozef a je určený za veliteľa 3. cykl. roty (D.R. č. 68); hlási príchod por. pech. Lendvay Ladislav a preberá 2. cykl. rotu (D.R. č. 68); hlási príchod k CP 3 por. pech. Černák Vincent a je ustanovený veliteľom V.G.P.L. roty (D.R. č. 68).

Veliteľstvo V. sboru vñn. č. j. 44148/1 osob.1939 upravuje vzájomný pomer slovenských vojenských osôb k nemeckej armáde takto: v záujme dobrého pomeru slovenských vojenských osôb k príslušníkom nemeckej armády a v záujme vojenskej cti nariaďujem, aby všetky vojenské osoby vo voj. rovnošate slov. armády vzdávaly voj. česť voj. príslušníkom nemeckej brannej moci a výsostným odznakom tejto.

Voj. pozdrav vzdávajúce osobám nemeckej brannej moci hodnosti rovnakej a vyššej. V prípade pochybnom v dôsledku neznalosti hodnostných odznakov nemeckých není ponižujúce, keď sa pozdrav prevedie.

Príslušníci nemeckej brannej moci sa chovajú vzorne.

23. marca 1939: hlási príchod k CP 3 por. pech. Krehel Bartolomej²²² a je ustanovený veliteľom technickej roty (D.R. č. 71).

27. marca 1939: rtm. pech. Pokorný František pridelený je k hosp. správe cykl. práporu (D.R. č. 71).

Rozk. vel. VII. sobru č. 11., čl. B-129 nariaďuje, aby slovenské vojsko započalo svoju prácu s najväčšou svedomitosťou a presnosťou vo službe i mimo služby, lebo podľa disciplíny a ohľaduplného chovania sa slovenského vojaka proti okoliu bude posudzovaná jeho hodnota mravná i vojenská. Kto si není tohto vedomý, škodí spoločnej veci a jeho činnosť je treba vylúčiť bezohľadne.

27. marca 1939 odstraňujú sa z golierov číselné a iné kovové označenia (kolečká), aby boly nahradené inými, ak bude určená nová organizácia nášho vojska.

28. marca 1939 počínajúc užíva sa miesto pozdravu v čl.131 predpisu A-I-1, tohto pozdravu: „tá a tá jednotka, Na stráž“, načo jednotka odpovie „stráž“.

30. marca 1939 sa odstraňujú štátne znaky bývalej Č-SR zo všetkých miestností obývaných vojskom, ako aj české orientačné a iné nápisy.

31. marca 1939 bol prezentovaný na mimoriadne cvičenie vo zbrani ppor. pech. v zál. Valo František a pridelený na veliteľstvo práp.

6. apríla 1939: 1. rota ako čestná rota pod velením por. pech. Bartolomeja Krehela účastní sa osláv z príležitosti 50. narodenín vodcu nemeckej ríše a priateľa slovenského národa Adolfa Hitlera.

20. apríl 1939: koná sa krátka, ale výstižná prednáška pre gážiztov a mužstvo o význame tohto dňa ako 50.-ročného jubilea narodenín vodcu všetkých Nemcov Adolfa Hitlera.

25. apríl 1939: Veliteľstvo práporu zasiela blahoprajný telegram menom všetkých príslušníkov CP 3 pánu ministrovi národnej obrany div. gen. Ferdinandovi Čatlošovi k jeho menovaniu na div. generála.

1. mája 1939: o 9. hod. koná sa prisaha vojakov slovenskej národnosti na dvore cukrovaru v Továrnikach pre tých príslušníkov CP 3, ktorí ju ešte nesložili, ktorí postupne prichádzali z Čiech, z Moravy a Podk. Rusi.

---

222 Neskôr v roku 1944 ako stot. pech. bol B. Krehel prednostom oddelenia vojenskej propagandy na MNO-HVV

3. mája 1939: pijetná spomienka (v predvečer) tragického skonu nášho hrdinu a bohatiera gen. Milana Rastislava Štefánika.

4. mája 1939: dopoludnia prehliadka a defilé pred veliteľom práporu, ktorý je zároveň veliteľom posádky, škpt. Martinom Palkovičom. Toto prvé defilé slovenského vojska zanechalo hlboký a mohutný dojem v srdciach civilného obyvateľstva. Výstižný a dojemný preslov veliteľa práporu mocne zapôsobil nielen na dušu vojaka, ale aj na prítomné obecnstvo.

11. mája 1939: premiestňuje sa celý cykl. prápor 3 do Turč. Sv. Martina do kasáreň Ďurka Langsfelda.

15. mája 1939: premenovaný doterajší cyklistický prápor 3 na „Cyklistický prápor“.

16. mája 1939: hlási príchod k CP rtm. pech. Lavrinec Štefan a je pridelený k hosp. správe.

17. mája 1939: povýšenie dôstojníkov: O.V. č.1/1939 na majora pechoty: škpt. pech. Martina Palkoviča, na nadporučíka pechoty: por. pech. Jána Chladného-Hanoša.

22. mája 1939: podľa výnosu MNO č.j. 79 dôv. 1. org. 1939 boli premiestnení k cykl. práporu:

Štrtm. poč. Míl František

Štrtm. pom. zdrav. Fraštacký Ján.

31. mája 1939: premiestnenie gážistov:

por. pech. Ferdinand Rybniček, roty DZ k techn. rote s určením ako pobočník veliteľa práporu,

por. pech. Černák Vincent, roty V.G.P.L. k rote DZ s určením ako veliteľ roty DZ,

rtm. pech. Labuda František, roty DZ k techn. rote s určením pre hosp. správu.

Výnos MNO č.j. 23066/1 osob. 1939 premiestňuje štrtm. odev. Kollára Ondreja od p. pl. 3 k cykl. práporu, rtm. pech. Kotbaja Jána od p. pl. 3. k CP.

5. júna 1939: hlási príchod k CP por. pech. Lukáč Michal od S.P.V. z Michaloviec a je stanovený veliteľom 1. cykl. roty.

5. – 7. júna 1939: na fonogram M.N.O. odchádzajú dve cyk. roty ako asistenčné oddiely do Ružomberku.

8. júna 1939: zúčastňuje sa celý prápor slávnosti Božieho Tela, čo zanechá hlboký dojem a mohutný ohlas v dušiach martinského obyvateľstva.

16. júna 1939: zúčastňujú sa na rádiom vysielanej relácii Maticou Slovenskou títo aspiranti:

Veliteľ skupiny: čat. asp. Žitva František,

Čat. asp. Belka, Čepček, Náter, Donoval, Saktor, Turčan, Čepec, Karaffa, Žbirka, Beránek, Janoštiak, Raffaj.

17. júna 1939: na pochodovom cvičení pri Sučanoch pádom s kola zlomil si pravú dolnú končatinu voj. Pavel Obročník 3. roty.

30. júna 1939: hlási príchod k Cykl. práporu zvk. Michal Janovský od V.V.1. – hosp. správa Trenčín a je pridelený na hosp. správu.

4. júla 1939: odchádzajú dve roty do Ban. Bystrice na vojenskú slávnosť. Defilé pred min. nár. obrany dňa 5. júla vyznelo dojemne a krásne, začo min. nár. obrany udeľuje pochvalu defilujúcim. Rozkaz. vyš. vel. 2. č. 19, č.1.A-122/1939. Výn. M.N.O. (H.V.V.) č. 102.583/1.org. 1939 nariaďuje nové označenie hodností a úpravu rovnošaty. Ruší odznaky nosené na výložkách – kolečká. Podrobnosť vid'. V.V. č.1.čl.3..

5. júla 1939: skladajú všetci príslušníci Cykl. práporu prisahu vernosti Slovenskej republike po vojenských bohoslužbách. Po prisaha počúva mužstvo prednášku „Deň zahraničných Slovákov“, ktorú poriada miestna HG. Po prisaha defilé pred veliteľom práporu.

5. júla 1939: príslušníci práporu počúvajú vo vojenskom zátiší reč. min. predsedu Dr. Jozefa Tisu.

11. júla 1939: koná výchovnú prednášku pre mužstvo npor. duch. Mitošinka Joz.

13. júla 1939: hlásia príchod na cvičenie vo zbrani títo dôstojníci:

por. pech. v zál. Ladislav Králik – pridelený na vel. práporu,

por. pech. v zál. Július Máčay – pridelený do podd. školy,

por. pech. v zál. Ladislav Šmelik – pridelený k techn. rote,

por. pech. v zál. Ladislav Bahurinský – pridelený k náhrad. rote,

por. pech. v zál. Rudolf Korda – pridelený k 2. cykl. rote,

por. pech. v zál. Ludevít Krasinec – pridelený k 3. cykl. rote.

22. júla 1939: podľa výnosu M.N.O. (H.V.V.) č.102582 dôv.dopl.1939 je premiestnený k Cykl. práporu npor. hosp. František Dohnal, rtk. pech. Ján Kothaj,²²³ rtk. pech. Ludevít Viselka.

23. – 26. júla 1939: veliteľ roty por. pech. Vincent Černák s min. čatou prevádza vo výcv. Tábore u Leští ostrú polnú streľbu. Streľbe je prítomní vel. práporu mjr. pech. Martin Palkovič s prvým pobočníkom por. pech. Ferdinandom Rybníčkom.

24. júla 1939: odchádzajú na Smrekovicu s čestnou rotou:

por. pech. Bartolomej Krehel', por. pech. Michal Lukáč, por. pech. Július Máčay, por. pech. v zál. Ladislav Šmelík a 98 mužov, kde sa zdržuje min. predseda Dr. Jozef Tiso.

1. august 1939: O.V. č. 8.1939 do skupiny rtk. hosp. služby boli prerazení:

rtk. pech. Lavrinec Štefan.

Do skupiny rtk. zbroj.: rtk. Lisoň Gejza – dňom 1. októbra.

Do skupiny rtk. kanc. s 1. rtk. pech. Keratta Ján – dňom 1. októbra.

2. augusta 1939: hlási príchod k Cykl. práporu od M. N. O. por. pech. Michal Holec a je pridelený k náhradnej rote vo funkcii pobočníka. Príchod na 28-dňové cvičenie vo zbrani hlásia títo záložní dôstojníci:

1. cykl. rota: por. pech. v zál. Budko Alfonz,

por. pech. v zál. Drdoš Ján,

2. cykl. rota: por. pech. v zál. Dubecký František,

por. pech. v zál. Pupák Jozef,

por. pech. v zál. Cerián Jozef,

3. cykl. rota: por. pech. v zál. Miček Štefan,

por. pech. v zál. Putera Anton,

por. pech. v zál. Belačík Pavel,

4. guľ. rota.: por. pech. v zál. Kriško Pavel,

por. pech. v zál. Žarnay Dezider,

DZ rota: por. pech. v zál. Guliš Imrich (min. čata),

Techn. rota: por. pech. v zál. Valo František.

Výn. M.N.O. čj.103628/1.osob.1939 premenováva rotných d'sl. na rotníkov titulárnych (rtk.titl.).

---

223 Na inej strane predtým Kotbaj Ján.

5. august 1939: odchádza do plaveckého kurzu v Piešťanoch por. pech. Bartolomej Krehel.

Hlási príchod k CP por. let. Ondrej Šándor od let. pluku M.R.Š. a zároveň odchádza na dovolenku, z ktorej sa nevráti (zbeh).

O.V. č.2.1939. sú vymenovaní:

na dôst. zást. pech. zvk. pech. Jánovský Michal,

na dôst. zást. zdrav. zvk. zdrav. Fraštacký Ján,

na zvk. pech. rtk. pech. Lavrinec Štefan,

a premiestnení: por. pech. Hudec Ján, od p. pl. 5. k 3. cykl. rote, por. pech. Horváth Tibor, od S.P.VI. k 2. cykl. rote.

O.V. č.2.1939 sú vymenovaní čat. asp. na por. pech.:

čat. asp. Donoval Gustav,

čat. asp. Janoštik Karol,²²⁴

čat. asp. Žilčai Peter.

23. augusta 1939: vydáva H.S. rotám odznaky nového vzoru na polné čiapky, pre mužstvo.

Výn. M.N.O. č.291239/dôv.1939 bol vymenovaný za rtk. hosp. sl. čat. v prípr. sl. Winkler Jozef.

O.V. č.4.1939 dňom 1. sept. 1939 zvyšuje na npor. pech. por. pech. Bartolomeja Krehela.

1. september 1939: odchádza Cykl. prápor na východ v dobe mob. pod velením mjr. pech. Martina Palkoviča a nad zbytkom v Turč. Sv. Martine preberá velenie npor. pech. Ján Chladný-Hanoš.

21. september 1939: prisaha vernosti Slovenskej republike záložníkov na dvore CP.

O.V. č.5.1939 boli menovaní za por. pech. prez. sl. títo asp.: Saktor Viliam, Turčan Alexander, Žitva František, Belka Štefan, Beránek Jozef, Karaffa Štefan, Košút Ondrej, Longauer Rudolf, Raffaj Eduard, Špacir Michal, Vallo Ján a Žbirka Jozef.

Na rotníkov títo titl. rtk.: Kružliak Peter, Lisoň Gejza, Krieger František, Sadovský Ondrej, Matis Ondrej a čat. d'sl. Kerata Ján.

2. október 1939: návrat práporu do posádky a odchod záložníkov do civilu.

4. október 1939: odchádza vel. práporu z polným práporom do Popradu na slávnostné defilé pred. min. nár. obrany a čestnými hosťami najmä z Nemecka, zástupca jeho je npor. pech. Ján Chladný-Hanoš. Hlási príchod k práporu por. pech. Jozef Ludevít Gandel od p. pl. 4.

6. október 1939: zaradenie hosp. personálu:

hospodár: npor. hosp. Dohnal František,

likvidátor: zvk. hosp. Lavrinec Štefan,

proviantný: rtk. hosp. Jesenský Ján,

správca hosp. materiálu: dôst. zást. Janovský Michal,

správca automob., zbroj., kol. a spoj. mat.: rtk. pech. Labuda František.

31. október 1939: zmena jednotlivých funkcií:

npor. pech. Bartolomej Krehel premiestnený k voj. akademii do Banskej Bystrice.

veliteľ techn. roty a aut. dôst. por. pech. Ferdinand Rybníček,

I. pobočník vel. práporu por. pech. Štefánek Jozef,

vel. 3. cykl. roty por. pech. Juračka Florián.

---

224 Na inom mieste vyššie je uvedený ako Janoštiak.

Výn. M.N.O. čj.291778/dôv.1939 preraduje: dôst. zást. Michala Janovského do skupiny rtk. hosp. sl.

1. november 1939: M.N.O. (H.V.V.) č.292054/dôv.1939 preraduje rtk. pech. Mitrika Imricha do skup. rtk. hosp. služby.

12. november 1939: vel. práporu rámcuje 3. cykl. rotu, ktorej veliteľom sa stáva por. pech. Juračka Florián. Mužstvo preberá 1. a 2. cykl. rota.

13. november 1939: kurzu pre nižších dôstojníkov zúčastňujú sa od cykl. práporu: por. pech. Lukáč Michal, Juračka Florián, Holec Michal, Gandel Jozef, Janoštik Karol, Donoval Gustav a Horváth Tibor.

14. november 1939: obdržalo pamätnú medailu za marcové boje na východe za obranu Slov. štátu: 26 dôstojníkov, 6 rtk. a 59 mužov.

Pochvalné dekréty za dobrý a verný výkon služby udelil vel. práporu 49 mužom.

17. november 1939: Hlási príchod k Cykl. práporu por. pech. Laurinec Jozef, pridelený O.V. č.8/1939 a je zaradený dočasne k 4. guľ. Rote a zároveň odchádza do kurzu pre nižších dôstojníkov v Dol. Kubíne.

Vel. práporu mjr. pech. Martin Palkovič je poctený vyznamenaním III. stupňa za hrdinstvo.

24. november 1939: prichádza do Turč. Sv. Martina p. min. nár. obrany gen. Čatloš, hlav. vel. HG Šaňo Mach, gen. tajomník H.S.L.S dr. Jozef Kirschbaum. Vzácnych hosťou víta vel. posádky, čestná rota vojska, čestná rota HG, hlavní predstavitelia mesta a čestné občianstvo. Na čele civ. obyvateľstva stojí staručký a zaslužilý Slovák, náš baťko Škultéty.

25. november 1939: zakľučuje p. min. nár. obrany a pl. kurz pre záložných dôst., pri ktorej príležitosti a za účasti všetkých zál. i akt. dôstojníkov posádky prehovorí: hlav. veliteľ HG a tajomník H.S.L.S.

26. november 1939: kladie p. minister veniec slovenským národným buditeľom a veľikánom na cintoríne.

31. november 1939: Výn. M.N.O. č. 213356/dôv.osob.1939 premiestňuje vel. náhr. rotu npor. Chladného-Hanoša Jána k voj. topografickému úradu do Ban. Bystrice. Velenie náhrad. roty preberá: por. pech. Michal Holec.

Prehľad za rok 1939²²⁵

Veliteľom práporu: mjr. pech. Martin Palkovič,
Dôstojnícky sbor sa skladá: 1 mjr., 1 npor., 13 por.

Rotníkov: 15, z toho 1 dôst. zást., 2 zvk., 13 rtk.

Ďalejšlúžiacich: 12.

Mužstva: 299.

Národnosť:	dôst.:	Slovákov: 13. Moravanov: 2.
	rtk:	Slovákov: 14. Čechov: 1
	Mužstva:	Slovákov: 296. Nemcov: 1. Maďarov: 2.

---

225 V roku 1940 bol CP zrušený.

Zdravotný stav všeobecne veľmi dobrý.

Kázeň dobrá. Poklesky boli bežného rázu.

Tresty: a) dôstojníkov: 0
                              b) mužstva: súdne: 2
  kázeňské: 62

Sebevraždy: 1 pokus o sebevraždu.

Zbehovia: 1 dôstojník, 4 muži - príčina - bázeň pred následkom trestu.

Činnosť vojenského zátišia v kasárňach Ďurka Langsfelda:

Knihovňa má počet sväzkov: 4032,

  čitateľov: 147,

Zakúpené nové knihy: 55, odberané časopisy: 7

Fotbalová XI. sohrala 7 futbalových zápasov.

(VHA Bratislava, f. 55, šk. 59)

13 Kronika leteckého pluku gen. M. R. Štefánika (Piešťany) opisuje dramatické udalosti od marca 1939 do konca roku 1939

KRONIKA LETECKÉHO PLUKU „GEN. LET. M. R. ŠTEFÁNIKA“ ROK 1939 MAREC – DECEMBER

Ján Róža,²²⁶ nadporučík letectva, 25-ročný, narodený v Tomášovciach, absolvent št. ref. reál. gymnázia

Dávna túžba každého roduverného Slováka mať svoj vlastný štát sa splnila v podvečer dňa 14. marca 1939 utvorením Slovenskej republiky. Slovensko sa osamostatnilo – začali sme nový život. Utvorením slovenského štátu začal nový život tiež v armáde. Veliteľstvo pluku prevzal špkt. let. Karol Sojček a tiež bývalí velitelia letiek boli nahradení Slovákmi, ktorí po utvorení slovenského štátu vrátili sa z Moravy a Čiech do rodného Slovenska. Bolo to veľmi ťažké zorganizovať letecký pluk, keď českí dôstojníci boli prepustení, lebo nás, Slovákov, bolo veľmi málo. U každej letky bol len jeden dôstojník – veliteľ a dvaja-traja poddôstojníci – piloti. Práve v tejto najťažšej dobe, keď si nové Slovensko utváralo a organizovalo svoju armádu, južní susedia napadli so zbraňou v ruke naše hranice. Už dňa 23. marca musela sa jedna letka pod velením por. Ďumbalu presunúť do Spišskej Novej Vsi, aby chránila našu východnú hranicu proti maďarskému vojsku.²²⁷

Dňa 24. marca bombardovala 9-členná skupina maďarských bombardovacích lietadiel Spišskú Novú Ves. Bombardovanie však nemalo nepriateľom predpokladaný morálny a materiálny účinok. Ale predsa tento deň ostane nám hlboko zapísaný v našich srdciach, lebo stratili sme na fronte päť našich kamarátov letcov. Boli to: por. Svetlík, por. Prháček, por. Udut, des. Devan a slob. Pažický. Tu sme tiež videli zverstvo a barbarstvo maďarských letcov, ktorí napadli guľometnou paľbou z lietadla por. Šventu, ktorý skokom padákom z horiaceho lietadla snažil sa zachrániť si život.

Pri bombardovaní boli štyria vojaci zabíjajú a niekoľko ich bolo ľahko ranených. Po bombardovaní letiska Spišská Nová Ves sa letka vrátila do Piešťan, ale bez veliteľa, lebo tento bol strepinou z pumy zasiahnutý a zranený.

Po bombardovaní letecký boj na chvíľu utíchol, ale nemohli sme veriť tomuto kludu a už dňa 31. letela zase letka pod velením npor. Novotného do Spišskej Novej Vsi a odtiaľ do Ťaršan²²⁸ k Sabinovu na poľné letisko.

---

226 Npor. let. Ján Roža (1915 Tomášovce – 6. 9. 1940 Podhradie) zahynul pri leteckej havárii.

227 Nešlo o letku, ale o dva roje stíhačiek Avia B-534 (5 lietadiel) zložených z pilotov letiek 37, 38 a 39. Okrem por. let. Ondreja Ďumbalu tam boli des. Viliam Grúň, čat. František Cyprich, des. Ján Šári a des. Rudolf Mrákava. Piloti sa presunuli do Spišskej Novej Vsi 24. 3. 1939 o 7.00 h. RAJNINEC, J.: c. d., s. 24.

228 Dnes Ražňany.

V ten samý deň zahynul tragicky na letisku Sp. Nová Ves pilot por. Slodička a pozorovateľ ppor. Sulík, keď pri štarte v trojčlennom roji k presunu na poľné letisko havaroval.

Letka npor. Novotného vrátila sa z Ňaršan bez strát dňa 8. apríla, keď boj s Maďarmi bol definitívne skončený.

U pluku nastal normálny život, pokračovalo sa vo výcviku a robily sa prípravy na letecký deň vo Vajnorochoch, ktorý bol dňa 7. mája, na ktorom naši letci zase ukázali svoj dobrý výcvik a odvahu.

V mesiaci máji, júni a júli pokračovalo sa vo výcviku. Z významnejších udalostí musím spomenúť vydarené letecké dni v Nitre a vo Zvolení. Na leteckom dni vo Zvolení dňa 5. júla havaroval a ťažko sa zranil čat. Danihel.

Práve v týchto mesiacoch, keď naši letci ukázali opäť veľmi dobrý výcvik a odvahu, staly sa udalosti, ktoré vrhly do špatného svetla celý letecký pluk. Bolo to zbehnutie des. Gablecha a jeho sedem kamarátov, ktorí dňa 17. júna na štyroch lietadlách odleteli z Piešťan do Poľska. V júli pokúsil sa zase o zbehnutie slob. Rayták²²⁹ z Nitry. Odšartoval s kamarátom v lietadle, ačkoľvek ani nebol pilotom. Zbehnutie sa mu však nepodarilo, lebo lietadlo u Tvrdošína havarovalo a v jeho troskách sám zahynul.

V auguste pokračovalo sa vo výcviku.

Dňa 22. augusta havaroval a zahynul slob. pil. žiak Jozef Bojňanský.

Dňa 31. augusta bola zmobilizovaná I. záloha na ochranu Slovenských hraníc proti Poľsku. Stíhacie letky boli v pohotovosti od svitania do súmraku.

V tomto čase bolo zrušené veliteľstvo leteckého pluku a boli premenované letky. Boly utvorené samostatné perute: I. peruť vo Zvolení, II. peruť v Spišskej Novej Vsi a v Piešťanoch III. peruť a náhradná peruť. Letka 64 bola premenovaná na 6, letka 39 na 11, letka 45 na 12, letka 37 na 13, letka 16 na 1, letka 12 na 2, letka 10 na 3 a letky 9, 13, 38 a 49 byly zrušené.

Dňa 3. septembra sa presunula letka 13 do Žiliny a 9. septembra zo Žiliny do Spišskej Novej Vsi a odtiaľ do Kamenice n/Cirochou. Letka 11 sa presunula dňa 7. septembra do Ňaršan a potom dňa 9. septembra do Kamenice n/C., kde obe letky robily ochranu nemeckému bombardovaciemu letectvu pri náletoch do Poľska. Pri jednom takomto lete čat. Grúň pre poruchu motoru musel núdzove pristáť v Poľsku, ale po troch dňoch sa mu podarilo preniknúť prednými poľskými jednotkami a vrátiť sa k svojej letke, kde už bol pokladaný za strateného.

Letka vrátila sa do Piešťan po skončení vojny s Poľskom v dňoch 19. až 28. septembra.

Dňa 14. septembra zahynul pri výkone leteckej služby v Spišskej Novej Vsi des. Jaloviar a dňa 18. sept. stot. letectva Ján Krpelec na letisku Piešťany.

Dňa 12. septembra havaroval v Piešťanoch pil. žiak vojak Chebeň, keď pri pristání zachytil podvozkom za idúci povoz, pri čom bola usmrtená jedna žena a jeden chlapec.

Po skončení vojny s Poľskom bolo v Poprade dňa 5. októbra slávnostné defilé, ktorého sa zúčastnily obe Piešťanské stíhacie letky.

V mesiaci októbri, novembri a decembri sa pokračovalo vo výcviku.

---

229 Správne Rajták.

Z význačných udalostí musím poznamenať slávnostné dekorovanie slovenských a nemeckých letcov v Piešťanoch dňa 15. októbra, ktorého sa zúčastnil min. predseda Dr. J. Tiso a generál Ferdinand Čatloš.

Prehľad za rok 1939

Veliteľ pluku major letectva Karol Sojček.
Dôstojnícky sbor sa skladal z 51 dôstojníkov.
Rotníkov bolo 55 a to: 6 dôst. zástupcov, 6 zástavníkov a 43 rotníkov.
Ďalejslúžiacich bolo 82.
Mužstva bolo 617.
Civilných zamestnancov bolo 34.
Mužstvo bolo 100 % národnosti slovenskej.
Zdravotný stav bol veľmi dobrý.
Kázeň bola dobrá.

por. Róža, v. r.

(VHA Bratislava, f. 55, šk. 59)

14 Kronika II. perute (Spišská Nová Ves) opisuje účasť letcov v Malej vojne a pôsobenie perute v ďalšom období

KRONIKA II. PERUTE

Deň 14. marec 1939 priniesol Slovákom to, na čo čakali skoro tisíc rokov, „slobodu“. Tento deň bude na večné časy zapísaný zlatými písmenami v našich dejinách, pretože Slovák zostal slobodný tak, ako nikdy v dejinách.

Hneď po vyhlásení samostatnosti Slovenska české vojsko opustilo Slovensko a naše vojsko sa sťahovalo z historických zemí do svojej drahej otciny, na Slovensko. Hneď v prvých dňoch svojej samostatnosti mladý Slovenský štát bol pokrstený krvou a železom, keď jeho južný sused kradmou rukou siahol na jeho slobodu a z jeho tela utrhol kus, celú Podkarpatskú Rus.

Dňa 20. marca 1939 dostal rozkaz škpt. let. Zmátlo Alojz²³⁰ od veliteľstva VI. sboru, aby prevzal velenie II./3. perute od mjr. let. Roberta Goldbergera, ktorý odchádzal do Čiech. 23. marca 1939 došlo hlásenie, že maďarské jednotky prekročili štátnu hranicu a vnikajú na slovenské územie a hneď nato prišiel rozkaz od veliteľa VI. sboru, aby sa previedly prieskumné lety v priestore Pavlovce – Užhorod – Sobrance. Hneď nato boli vyslané nasledujúce posádky: čat. Berko a por. Uduť Mikuláš s úkolom previesť prieskum v pohraničnom úseku od Rimavskej Soboty až po Kostolany n./ Hornádom. Tretia posádka bola trojčlenný roj stíhačov s vedúcim por. let. Prháčkom J. s úkolom prieskumu a hliadkovaná v priestore Prešov – Kostolany n./ Hornádom. Výsledky letov: prvý let: maďarské jednotky pochodujú v skupinách asi po 20 mužoch smerom východným od Pavloviec. V Pavlovciach shromáždenie ľudí. Čelo maďarských jednotiek na južnom okraji Pavloviec. Posádky s druhého a tretieho letu hlásily, že sa tam nedeje nijaký pohyb. Na základe prvého hlásenia bol vyslaný na rozkaz veliteľa VI. sboru tričlenný roj letúňov Š-328 pod vedením por. Wágnera, aby previedli orientačný let v priestore Stakčín – Ublá – Ulič, aby bombardovali nepriateľské jednotky, ktoré mali tiež v týchto miestach prekročiť štátne hranice. Ako ochrana bol vyslaný tričlenný roj stíhačov, ktorý viedol por. let. Svetlík. Tento roj mal tiež úkol bombardovať nepriateľské jednotky, ktoré uzná veliteľ roja za najvhodnejšie. Pre nepriaznivé počasie let bol len s námahou prevedený a vlastné lietadlá boli silne ostreľované nepriateľskou pozemnou obranou. Mimo toho bolo zistené, že maďarské jednotky pochodujú smerom Starina – Kolbasov. Veliteľ VI. sboru hneď dal rozkaz bombardovať tieto jednotky. Bol tam vyslaný tričlenný roj stíhačov pod vedením por. let. Svetlíka a ako členy roja rtm. Hergott a des. Danihel. Táto skupina už nevidela pochodovať hlásené pešie jednotky a previedla bombardovanie Uliča, kde boli maďarské vojská shromáždené. Pri tomto bombardovaní bol zostrelený por. let. Svetlík, ktorý so svojím lietadlom spadol a shorel severne Uliča asi 500 metrov. Potom bol vyslaný ešte ďalší tričlenný roj pod vedením por. let. Prháčka, s úkolom previesť bombardovanie baterie, ktorá sa zakopávala severne Kolbasova. Z tohto roja zahynul des. Devan pri núdzovom pristáaní u Stakčina. Roj

---

230 Alois Zmátlo, dôstojník českej národnosti, ostal slúžiť v slovenskej armáde a zastával v hodnosti mjr. let. funkciu veliteľa Náhradnej perute Leteckého pluku.

previedol bombardovanie Uliča a Kolbasova. Mimo toho bolo vyslaných niekoľko posádok na priezrumné lety do priestoru Revúca – Dobšiná – Hnilec – Kostofany – Trebišov – Prešov.

Následoval deň 24. marec 1939. Bolo vyslaných niekoľko posádok, ktoré splnili len čiastočne svoje úkoly pre nepriaznivé počasie. K ochrane týchto lietadiel bol vyslaný roj stíhačov pod vedením por. let. Prháčka s vedľajším úkolom bombardovať nepr. jednotky. Behom dopoludnia bol vyslaný ešte jeden stíhací tričlenný roj pod vedením por. let. Ďumbalu s úkolom bombardovať podľa rozkazu VI. sboru a M. N. O. shromáždene tanky u obce Nižná Rybnica. Sústredené tanky u Rybnice boli bombardované zničené a zapálené skupinou rtm. Hergotta. Ďalej bol vyslaný por. Uduť, ktorý bombardoval jednotky nepriateľské, ktoré pochodovaly do Užhorodu. Odpoľudnia ve 14 hodín bol vyslaný tričlenný roj lietadiel Š-328 s vedúcim npor. let. Guljaničom s úkolom bombardovať maďarské jednotky u Sobrancov. Ako doprovod boli určené stíhači v tričlennom roji pod vedením rtm. Hergotta. Pri priletu na frontu boli všetci napadnutí veľkou presilou nepriateľského stíhacieho letectva. V súboji zostrelil čat. Hanovec jedno nepr. lietadlo a rtm. Hergott druhé.²³¹ So skupiny lietadiel Š-328 obsadené posádkou npor. Švento a slob. Pažický, bolo zostrelené, posádka vyskočila a pomocou padáku sa snažila k zemi. Behom ich pádu boli ostreľovaní maďarskými stíhačmi a boli zastrelení. Poručík Švento bol pochovaný maďarským vojskom so všetkými poctami. Maďarskí letci mu venovali veniec so stuhou s nápisom: „Hrdinnému letcovi maďarskí letci“. O jeho pohrabe sa zmienil i maďarský rozhlas.

V 17 hodín bol hlásený nálet nepr. lietadiel, ale bol hlásený až vtedy, keď dopadali prvé pumy²³² a vybuchovali v priestore Huta²³³ /južne Spišská Nová Ves, 4 km/. Letely v tričlenných rojoch. Bol urobený poplach avšak už bolo neskoro. Lietadlá letely presne nad kasárny, shodily asi 200 jedno kg zápalných pum trhacích. Lietadlá stojace pred hangárom a v hangáre boli len veľmi málo poškodené. Trhacie pumy dopadali pred hangár letky 12, jedna padla na hangár, avšak hneď explodovala, jedna padla asi 1 meter od veliteľskej budovy, 4 asi 50 kg padly na nádvorie kasáreň, tieto poškodili garáže, autá a budovy, najmä okná, jedna asi 50 kg padla u vchodu do kasáreň a zabila dvoch strážnych a jedného dôstojníka /por. Mik. Uduta/. Poškodila tiež budovy. Medzi dôstojníckym domom a budovou mužstva padly 2 asi 50 kg, ktoré obidve budovy značne poškodili. Najťažšie pumy, ktoré boli pravdepodobne určené pre veliteľskú budovu a budovu mužstva, dopadli do polí severne kasární. Okrem letištia bolo bombardované nádražie, Madarasov sad, del. kasárne, tehelňa u letištia, kde dopadlo 6 ťažkých púm.

Okrem mnohých hmotných škôd vyžiadala si zákerný útok 12 ľudských životov, a to 5 vojakov a 7 civilistov, mimo toho bolo i niekoľko ranených.

Dňa 31. marca 1939 veliteľ letky 12 dostal rozkaz presunúť letku na distribučné letište do Mečedeloviec. Start bol nariadený na 13 hodín. Pri startu stala sa nehoda, ktorá si vyžiadala 3 ľudské životy, a to por. let. Slodičku Ant., ppor. let. Sulíka Lad.,

---

231 Podľa maďarských údajov neprišlo maďarské letectvo počas celého maďarsko-slovenského konfliktu vo vzdušnom súboji ani o jedno lietadlo. Maďarskí piloti práve v tomto boji vyradili z boja všetky tri slovenské stíhačky B-534 pilotované J. Hergottom, F. Hanovcom a M. Danihelom. RAJNINEC, J.: c. d., s. 26, 30.

232 Neskoré informovanie bolo spôsobené neexistenciou hlásnej služby na letisku.

233 Dnes m. č. Novoveská Huta.

a voj. Svitniča. Materiálna škoda bola: jedno lietadlo Š-328 a jedno B-534. Letka zostala v Mečedelovciach do 7. apríla 1939, potom sa presunula nazpät' na základné letisko do Spišskej Novej Vsi.

Život na letisku pomaly prichádzal do normálnych koľají, potom nálada výkonných letcov nejak klesla, pretože prišiel zákaz lietania. Lietanie bolo zakázané až do začiatku júla, len s malými prestávkami, kedy bolo lietanie povolené. 29. júna 1939 dostali sme rozkaz, že peruť sa súčasní defilé v Michalovciach a v Prešove. Pri startu na defilé do Michaloviec lietadlo Š-328 s posádkou por. let. Galbavý a por. pech. Pažický pri núdzovom pristávaní havarovalo, lietadlo sa rozbilo, avšak posádka ostala nezranená. Príčina havárie bola technická závada.

Dňom 19. júna 1939 bola sriadená na letisku Spišská Nová Ves poddôstojnícka škola leteckého pluku, ktorá trvala do 31. júla 1939.

Ku koncu júla bol sriadený detachment²³⁴ letky 12 v Kamenici nad Cirochou, kam potom celá peruť odišla na ostrú poľnú strelbu. Detachment bol zrušený na konci augusta, keď bola vyhlásená mobilizácia a začala vojna nemecko-poľská. Vtedy tu na letisku bolo veliteľstvo nemeckej vzdušnej zbrane. Čiast' letky 2 odišla 1. septembra na distribučné letište do Mečedeloviec, kde zostala do 11. septembra 1939. 4 septembra bol vyhlásený letecký poplach v 13 hodín, avšak k náletu nedošlo. Odstartoval 9-členný roj stíhačov do vyčkávacieho priestoru. Pri pristávaní jeden slobodník zavadil krídlom o zem a lietadlo poškodil. Nálada mužstva pri vyhlásení poplachu: nakoľko mužstvo bolo stále poučované jak sa má zachovať pri vyhlásení poplachu, nezachovalo sa tak, ale hneď sa rozutekalo po okolí a zvlášte tí, ktorí bomabrdovanie prežili v marci, čím však výkon špecialistov trpel. 6. septembra bol hlásený nálet. Startoval 3-členný stíhací roj a to: rtk. Hanovec, des. Jaloviar, des. Karas, s úkolom stíhania na dohľad. Sostrelili jedno nepriateľské poľské lietadlo.²³⁵ 7. septembra startovaly 2 tričlenné roje s úkolom strážiť úsek Stará Lubovňa - pozdĺž hraníc - k naftovým poliám u Drohobyczu - Humenné - Prešov. Pri prelietavaní Humenného roj rtk. Hanovca bol ostreľovaný G. O. P. L. vlastných jednotiek. Lietadlá rtk. Hanovca a des. Jaloviara boli zasiahnuté streľami. Pozorovacie lietadlá letky 2 prevádzaly prieskum na poľskom území. 9. septembra 1939 havaroval des. Jaloviar u kúpeľov Išla a sa zabil. 12. septembra vozil sa na motocykle des. Bachratý s nem. unterof. Millerom, v zatáčke sa motocykel prevrátil na des. Bachratého tak nešťastne, že utrpel ťažké vnútorné zranenie a pri prevozu do nemocnice umrel.

Pomaly sa blížil koniec vojny nemecko-poľskej. Naši záložní vojáci boli pomaly prepúšťaní do pomeru mimo činnú službu. Prišiel deň 10. november, vtedy bol z väčšej čiastky prepustený odvodný ročník 1937, zbytok bol zadržaný, aby bol zabezpečený chod služby, tento bol prepustený dňom 28. decembra 1939.

Dňa 31. decembra 1939, t.j. na Silvestra, bolo nočné lietanie, pričom veliteľ perute mjr. Ďurana havaroval, lietadlo poškodil, ale jemu sa našťastie nestalo nič.

---

234 Vyčlenený oddiel.

235 Išlo o pozorovacie lietadlo Lublin R-XIII D poľskej 56. pozorovacej eskadry operujúcej z letiska Mrowla, ktoré pilotoval por. Edward Porada. Pilot sa zachránil padákom, druhý člen posádky však zahynul v lietadle. Poľský stroj zostrelili piloti rtk. Let. F. Hanovec, des. M. Žiaran a des. V. Jaloviar. RAJNINEC, J.: c. d., s. 46-47.

Dňom 1. decembra 1939 bol zlikvidovaný letecký pluk „gen. I. M. R. Štefánika“ a perute sa staly samostatnými útvarmi podriadenými priamo M. N. O. - Veliteľstvu vzdušnej zbrane. Peruť v Spišskej Novej Vsi dostala názov „II. peruť“.

Spišská Nová Ves, 28. januára 1940.

Kronikár II. perute:
Npor. let. Kováč-Beňo.

(VHA Bratislava, f. 55, šk. 59)

15 Kronika Leteckého skladu v Nitre opisuje marcové udalosti roku 1939 v meste a v posádke

---

KRONIKA LETECKÉHO SKLADU NITRA

Letecký sklad - veliteľstvo

Čís. 26/Dôv.1940

Vec: Výpis z kroniky LS za rok
1939 - predloženie

Nitra, 24. január 1940

Dôverné!

Ministerstvo národnej obrany
kultúrne oddelenie
Bratislava

9. marec 22. hod., bol vyhlásený poplach „C“ celú noc boli gážisti v dôstojníckej jedálni.

10. marec, ústne sa rozhlásilo, že je vojenská diktatúra. U ústavu bolo 37 gážistov z nich jeden slovenskej národnosti prap. let. Ján Stredňanský a jeden Rusín rtm. let. František Kapitán. Gážisti a občianski zam. českej národnosti nepracovali a v hlučkách sa medzi sebou radili - debatovali. Bolo vidieť na ich vyjasnených tvárach ako by sa bol osud naklonil na ich stranu.

11. marec, situácia veľmi nejasná, neistota, nervozita na všetkých stranách rástla. Tohto dňa boli rozostavané guľomety v Štefánikových kasárňach (od LS 4 kusy) veliteľom každého guľometného hniezda bol d. slúžiaci čatár Čech. Obsluha bola tiež složená z českých vojakov. Slováci boli tohto dňa odzbrojení. Národnostné cistenie vojakov Slovákov bolo v tomto čase príliš zdeptané a ich city potlačené. Neprestávali však veriť v lepšiu budúcnosť a to, že sa stanú rovnoprávnymi, rovnocennými vojakmi s Čechmi. Tohto dňa Slováci museli odovzdať kľúče od skladísk, stolov, skriň a boli pod nenápadným dozorom.

12. marec, tohto dňa osud pre Slovákov bol šťastnejším. Hneď z rána bolo badať na tvárach českých gážistov škrvnu smútku a nespokojnosti, ktorá sa behom dňa zväčšovala a rozplynutie tejto nastalo večer tohto dňa, keď bolo rozhlasom nariadené, že za chod služby je zodpovedný najstarší gážista - Slováč. Tento večer dostal smernice od HG prap. let. Ján Stredňanský, ako jediný Slováč u ústavu. HG súčasne určila pre let. sklad vládneho komisára škpt. v. v. Filipa (Čecha).

Prap. let. Ján Stredňanský určil tohto dňa dozor pre sklad LS. obč. zam. Kóňu, pre dielne obč. zam. Netscha (poručíka HG) u dopr. oddelenia des. Jána Fabika, výkonným rtm. des. Štefana Sedmáka, veliteľom čaty nováčkov slob. Jána Ellera. Každý z menovaných veliteľov mal k dispozícii dvoch spoľahlivých vojakov Slovákov II. ročníku. Práve v tejto dobe bolo vidieť energiu, oduševnenie, cit zodpovednosti, presnosť v konaní služby, neúnavnosť u slovenských vojakov. Bol to radostný pohľad na žiariace tváre vojakov Slovákov na ich prisne, pri tom shovievavé pohľady na odmerané kroky, držanie teľa plné zdravej pýchy a oduševnenia za vec národnú, za vec čiste slovenskú, za vec vlastnú.

13. marec, tohto dňa o 12 hod. prvý raz zaviala slovenská zástava na budovách Štefánikových kasáreň. Jej slávnostné vztyčenie za zvukov poľníc označujúcich slávnostný pochod previedla sama HG so slovenskými vojakmi. Bol to nádherný pohľad jak na vľajúcu zástavu, tak na vojakov Slovákov nadšene spievajúcich štátnu hymnu. Českí gážisti boli slávnostnému vztyčeniu zástavy tiež prítomní a pozdravili podľa predpisu. Od tohto dňa stráž v kasárňach vedľa vojakov konala tiež HG. Guľomety boli stiahnuté s pal. postavenia a uložené vo skladištiach.

Vel. let. skladu p. pplk. Jirout svolal behom dopoludnia shromaždenie gážistov na ktorom žiadal, aby svoje funkcie pripravili k riadnemu odovzdaniu podľa predpisov a aby bol zachovaných kľud. Tento stav trval až do 17. 3., kedy veliteľom let. jednotiek v Nitre bol kpt. Anton Ďurčanský²³⁶.

Prvým veliteľom leteckého skladu bol kpt. let. Pavel Dóczy,²³⁷ narodený v Srebrenici – Jugoslávia. Do menovania na dôstojníka absolvoval klas. g. s matur. a vojenskú akademiú. Funkciu vel. let. skladu prevzal 22. 3. 1939 od pplk. Jirouta. Práca, zodpovednosť a výkon musel byť nadpriemerný keďže chod služby nesmel trpeť, ba ako inokedy – za bojov proti Maďarom na vých. hraniciach – let. jednotky mali väčšie požiadavky a keď si predstavíme, že dňa 28. 3. odišli voj. gáž. českej národnosti u útvaru bolo len 6 gážistov na miestach, býv. 37 a práve v tento čas bolo vidieť výsledky nadpriemernej práce, oduševnenie a splnenie slov básnika „HOJ MOR HO, Detva môjho rodu kto kradmou rukou siahne na Tvoju slobodu a čo i dušu dáš v tom boji divokom, mor Ty len, voľ' nebyť, ako byť otrokom.“

Prehliadka posádky p. gen. Pulanichom, dňa 5. júna 1939, vykonal prehliadku nitrianskej posádky p. gen. Pulanich, veliteľ 1. divízie s p. gen. Wiestom.²³⁸

Prehliadka posádky min. predsedom Dr. Jozefom Tisom. Dňa 11. 6. 1939, bol usporiadaný na letisku „letecký deň“, ktorého sa zúčastnili členovia vlády p. Dr. Jozef Tiso, p. Dr. Vojtech Tuka, p. Dr. Ferdinand Ďurčanský,²³⁹ p. gen. Čatloš Ferdinand. Účinkujúcim letcom osobne blahoprial a prehovoril za skvelé výkony p. min. Dr. Vojtech Tuka. Jeho sympatie k letectvu sa utúžily, prehĺbily jak sám v preslove zdôraznil.²⁴⁰

Za jesenných bojov proti Poľsku chod služby nebol porušený. Povolání záložníci nastupovali do zbrane s bázňou a rôznymi predstavami, avšak už prvé úspechy našej armády bojujúcej po boku ríšskeho vojska vyjasnili sa tváre záložných vojakov, bolo vidieť u nich nadšenie a odhodlanosť.

Prvým kronikárom bol určený por. Peter Gašparovič, pol. poz.²⁴¹ pil. let., narodený 3. júla 1913 vo Veľkej Lehote, do menovania na dôstojníka absolvoval r. g.²⁴² s mat. a voj. akademiú v Hraniciach.

Dňom 1. októbra 1939 bola slúčená tech. správa let. pluku s tech. správou let. skladu.

---

236 V skutočnosti Ďurčanský.

237 P. Dóczy si neskôr si zmenil priezvisko na Dargov v r. 1943 veliteľ Leteckého skladu, neskôr, v hodnosti majora, Leteckého parku, potom velil Technickej peruti Leteckého pluku.

238 Nevedno prečo kronikár ponemčil meno gen. Rudolfa Viesta na „Wiest“.

239 Ďurčanský.

240 Pravdepodobne narážka na politickú nespoľahlivosť letcov, ktorá sa najväčšími prejavila v skupinovom úlete z piešťanského letiska do Poľska krátko predtým, v máji 1939.

241 Poľný pozorovateľ.

242 Reálne gymnázium.

Prehľad za rok 1939

Veliteľ ústavu: stot. let. Pavel Dóczy,

Dôstojnícky sbor sa skladal: z 1 stotníka, 4 poručíkov,

Rotmajstrov bolo: 1 d. zást. 3 zástavníci, 5 rotníkov,

Ďalej slúžiacich bolo: 3,

Mužstva bolo: 45,

Civ. zam. bolo: 150,

Mužstvo bolo nár. slovenskej,

Zdravotný stav: dobrý,

Kázeň: dobrá,

Závody sa nekonaly.

Vlastné zátišie ústav nemá. Jedenkrát za týždeň (v zime dvakrát) boli pre mužstvo konané poučné prednášky.

Veliteľ leteckého skladu
stot. let. Pavel Dóczy

(VHA Bratislava, f. 55, šk. 59)

16 Kronika vojenskej prokuratúry v Bratislave informuje o konštituovaní úradu, jeho pracovníkoch i agende od marca 1939 do konca roku 1939

Vojenský prokurátor v Bratislave

KRONIKA ÚRADU VOJ. PROKURÁTORA V BRATISLAVE ZA ROK 1939

Vedúci kroniky: Gabriel Gabula, npor. just., nar. 28. 9. 1909 v Nitre, absolvent práv býv. univerzity Komenského v Bratislave.

Úvod

Po 14. marci 1939, kedy náš národ dosiahol samostatnosti, začal sa plnom prúde rozvíjať náš nový, slovenský život.

Zodpovedná úloha organizovať justičnú službu novej slovenskej armády pripadla dvom dôstojníkom Slovákom, kpt. just. JUDr. Samovi Korbel'ovi²⁴³ a kpt. just. JUDr. Ivanovi Trebichavskému²⁴⁴, ktorí po odchode početného sboru justičných dôstojníkov do Protektorátu s horlivosťou sa pustili do tejto úlohy. Kpt. just. JUDr. Samo Korbel' likvidoval justičné úrady v Ban. Bystrici, kpt. just. JUDr. Ivan Trebichavský v Prešove. Po skončení tejto práce čakala ich práca nová, organizovať nové slov. voj. justičné úrady v Bratislave.²⁴⁵

Vznik úradu voj. prok. v Bratislave

Dňa 21. 3. 1939, keď poodchádzali všetci justiční dôstojníci vojenských justičných úradov v Bratislave do Protektorátu, bol povolaný rozkazom min. nár. obrany zo dňa 20. 3. 1939 k mimoriadnemu cvičeniu ppor. pech. v zál. JUDr. Tibor Hajdu²⁴⁶ z policajného riaditeľstva v Bratislave, ktorý už pred tým konal prax na dôstojníka just. sl.

---

243 Neskôr hlavný vojenský prokurátor.

244 Ivan Trebichavský (1910 Trenčín – 1973 Montreal) – právnik, od r. 1934 justičný dôstojník, od r. 1938 kpt. justície, v r. 1941 prednosta Vyššieho poľného súdu na vých. fronte, od r. 1942 predseda Vojenského súdu v Bratislave, od r. 1943 hodnosťou podplukovník. Účastník SNP, predseda hlavného poľného súdu povstaleckej armády. *Vojenské osobnosti*, s. 300.

245 Samuel Korbel' (1909 Lesnoje, Rusko – 1997 Mornington, Austrália) – právnik, dôstojník, od r. 1935 npor. justície a vojenský prokurátor, od mája 1939 v hodnosti mjr. prednosta justičného odd. MNO, od r. 1941 v hodnosti pplk. just., od. Januára 1943 hlavný voj. prokurátor, od r. 1944 prednosta justičnej správy MNO. Ako voj. prokurátor sa zúčastnil SNP, od r. 1947 gen.just. (*Vojenské osobnosti*, s. 140-141). Korbel' vo svojich memoároch opisuje prvé dni a týždne vojenskej justície takto: „Rozpad našej republiky odrazil sa aj na stave vojenskej justície. Právny život bol takmer paralyzovaný, aspoň v prvých dňoch. (...) Organizácia na začiatku narazila na negatívny postoj ministra spravodlivosti, ktorý pod vlivom jeho poradcov, bol za slúčenie vojenskej a civilnej justície (...). ja som obhajoval organizovanie vojenskej justície na osobitnom a samostatnom základe, zdôrazňujúc rozdielnu štruktúru a charakter armády...“ Rovnaký názor ako minister spravodlivosti mal spočiatku aj Čatloš. AM SNP, f. XII, S1/98, s. 25, s. 69.

246 V hodnosti mjr. just. T. Hajdu pôsobil ako prokurátor v Bratislave.

z povolania u rôznych voj. just. úradov. Tohože dňa prevzal od pplk. just. JUDr. Emila Plenknera, plk. just. Vladimíra Cimlera voj. just. úrady v Bratislave a viedol ďalej celú agendu, ktorá sa ovšem musela obmedziť na vybavovanie najšúrnejších záležitostí. Dňa 23. 4. 1939 nastúpil službu ppor. pech. v zál. JUDr. Ján Čipka, ktorý bol tiež pred tým po dlhší čas pridelený na prax dôstojníka just. sl. z povolania. Tento prevzal agendu divízného a brigádneho súdu, kdežto agendu voj. prokurátora a funkcionára viedol ďalej ppor. Dr. Hajdu.

K vzniku terajšieho úradu voj. prokurátora v Bratislave došlo až dňa 9. 5. 1939, kedy vo smysle vl. nar. 87/39 Slov. zák. výnosom MNO čj. 5499/prez. just. 1939 na miesto zrušených justičných úradov voj. prokurátora a funkcionára voj. prok. v Bratislave bol sriadený nový úrad voj. prokurátora v Bratislave, ktorého vedením bol poverený ppor. Dr. Hajdu. Odo dňa 1. 6. bol poverený min. nár. obrany dočasne funkciou voj. prokurátora v Bratislave stot. just. JUDr. Ivan Trebichavský, až výnosom MNO zo dňa 20. 6. trvale ustanovený voj. prokurátorom odo dňa 10. 6. 39. npor. just. JUDr. Tibor Hajdu, ktorý zostáva potom prednostom tunajšieho úradu až do konca roku.

Osobné zmeny

Dňa 3. 5. nastúpil službu u voj. prok. v Bratislave ppor. pech. v zál. Ladislav Breuer, dňa 1. 6. por. del. JUDr. Anton Rašla. Dňa 1. 6. npor. just. JUDr. Tibor Hajdu a por. del. JUDr. Anton Rašla pridelení vojenskému súdu v Bratislave. Dňa 10. 6. npor. just. JUDr. Tibor Hajdu pridelený späť vojenskému prokurátorovi v Bratislave. Dňa 16. 8. 1939 por. pech. JUDr. Jozef Králik a Gabriel Gabula nastúpili službu u tunajšieho úradu. Dňa 23. 8. bol pridelený od vojenského súdu v Bratislave tunajšiemu úradu npor. just. JUDr. Ján Čipka. Dňa 28. 8. npor. just. JUDr. Ladislav Breuer a npor. just. JUDr. Ján Čipka preložený k znovuzriadeným polným justičným úradom vojenským v Levoči. Dňom 15. 10. k odbočke vojenského prokurátora v Levoči preložený por. pech. asp. just. služby JUDr. Jozef Králik.

Povýšení boli: dňom 6. mája por. pech. JUDr. Tibor Hajdu na nadporučika just. služby, dňom 22. 8. por. pech. Ladislav Breuer na nadporučika just. služby, por. pech. Gabriel Gabula dňom 25. 11. na npor. just. služby.

Pre nedostatok dôstojníkov just. služby z povolania a preto, že agenda úradu vzhľadom na trestné veci postúpené od likvidujúcich just. úradov a tiež následkom jarnej a jesennej pohotovosti štátu stále vstúpala, boli povolani na výpomoc just. dôst. v zálohe na vojenské cvičenie. Celkom bolo ich povolaných k tunajšiemu úradu 12. Kancelársky a pomocný personál u úradu vojenského prokurátora a funkcionára vojenského prokurátora po 20. 3. tiež odišiel až na rtm. Jozefa Knížka, ktorý si podal žiadosť o prevzatie do slovenskej armády. Po zamietnutí jeho žiadosti odišiel a na jeho miesto bol pridelený prap. kanc. Ján Tloušť od divízného súdu v Bratislave. V tej dobe jediný pisár u úradu des. Michal Vlado viedol register oboch úradov.

Prostriedkom mája boli pridelení k novu zriadenému úradu vojenského prokuratúra voj. asp. Polák Cyprian a des. Julius Slaný. Koncom tohože mesiaca bol preložený od zlikvidovaného úradu voj. prok. v B. Bystrici zriadenec Leopold Olšan a do služieb tun. úradu bol prijatý kanc. pom. František Kašper. Dňa 1. 7. prijatý do služieb tun. úradu kanc. pom. Jozef Pomffy. 3. 7. kanc. pom. Ludovít Havlíček, dňa 24. 7. kanc. pom. Ludmila Strapáková. Dňa 29. 8. odchádza kanc. pom. Havlíček a des. Slaný k sriadeným polným just. úradom v Levoči. Dňa 31. 8. kanc. pom. Jozef Pomffy na vlastnú žiadosť

prepustený zo služieb vojenskej správy. V októbri zvýšil sa počet zapisovateľov pridelaním voj. Polakoviča, Vadoviča a neskoršie slob. Hoďu.

Pri prepustení čat. v zál. Michala Vladu do pomeru mimo činnnej služby dňa 10. 11. bolo mu vyslovené uznanie a pochvala za jeho cennú a svedomitú prácu pre tun. úrad.

Agenda

Tunajšiemu úradu bolo podaných trestných oznámení 3.024, z toho bol právoplatne vybavených 1.116 a to 632 prípadov bez vyhľadávacieho pokračovania, 112 prípadov vo vyhľ. pokr. u vlast. úradu a 369 po súd. vyhľ. pokr. Žalob bolo podaných v 342 prípadoch. Vyšetrojúca väzba bola nariadená v 267 prípadoch. Trestné pokračovanie bolo vedené proti dôstojníkom v 95 prípadoch, proti rotmajstrom 41 prípadoch, proti žandárskym osobám v 107 prípadoch. Veľmi časté boli prípady zločinu zbehnutia, porušenia subordinácie a vzbury vo vojsku, avšak ani nie preto, že by bola neprimerane poklesla kázeň vo vojsku, ale boli to skôr následky doby, plnej prevratov a vzrušenia a nie raz aj následky vzťahujúcej sa zlovestnej šepkanej propagandy.

Zaujímavé prípady

Voj. v zál. Ján Maronek, žalovaný voj. prokurátorom v Bratislave pre zločin vraždy por. jazd. v z. Tomáša Melichera²⁴⁷ podľa §§ 413, 414: 1 v. tr. z. v jednočinnom súbehu podľa § 100 v. tr. z. so zločinom porušenia subordinácie podľa §§ 145, 146: a, b, 154: II. v. tr. z., bol odsúdený rozsudkom voj. súdu v Bratislave zo dňa 20. 12. k trestu smrti povrazom. Trest však nebol vykonaný, pretože proti rozsudku podal jak voj. prokurátor v Bratislave, tak obžalovaný odvolanie aj zmätočnú sťažnosť. Rozsudok je zaujímavý už aj preto, že týmto rozsudkom bol vyslovený trest smrti po prvýkrát vôbec na území Slovenska po vzniku Slovenskej republiky.²⁴⁸

Amnestie

V obore voj. súdnictva boli udelené dve amnestie. Prvá, širšia predsedom vlády Slovenského štátu zo dňa 2. 5. 39. Druhá, užšia udelená z príležitosti voľby prvého prezidenta Slovenskej republiky pánom prezidentom Drom Jozefom Tisom dňa 26. 10. 1939.

Pohotovosť štátu

Nariadená od 14. 3. do 10. 4. a od 3. 9. do 6. 10. 1939.

---

247 O osobe poručíka Tomáša Melichera (1913, Koryta, ČR), ktorého zastrelil Slovák Ján Maronek dňa 1. 11. 1938 v Urmíne (dnes Mojmirovce), bližšie: PLACHÝ, J.: *Nástin personálnych ztrát československé armády v době od 21. května 1938 do 31. března 1939*. Praha 2008, s. 27.

248 Bližšie o pozadí Maronkovho prípadu hovoria aj spomienky vojenského sudcu Samuela Korbeľa, ktorý sa vyšetrovania incidentu vraždy osobne zúčastnil. Maroneka opisuje ako „nešťastného a trochu zaostalého“ vojaka. Náladu miestneho obyvateľstva, ako aj časti slovenských brancov v tejto obci opisuje ako ostro antičeskú. Práve títo sympatizanti Maroneka zachránili pred popravou tým, že mu zakrátko umožnili ujsť zo zaisťovacej väzby v tejto obci do blízkeho Maďarska. (Archív Múzea SNP Banská Bystrica, f. XII, S1/98, s. 15-16.) Po vyhlásení Slovenského štátu sa však vrátil v domnení, že sa mu nič nestane. Bol ale zatknutý a Vojenský súd mu nameral doživotie. RAŠLA, A.: *Polní prokurátor vzpomíná*. Praha 1970, s. 9.

Voľba prvého prezidenta

Dňa 26. 10. 1939 konala sa voľba prvého prezidenta Slovenskej republiky, ktorým sa stal Dr. Jozef Tiso. Tohto slávnostného a významného aktu súčasťníci sa všetci gážiisti tunajšieho úradu a to na slávnostnom pochode prvého prezidenta republiky z budovy Slovenskej univerzity, kde sa voľba konala, do prezidentského paláca na Suchom Mýte.

Sriadenie odbočky voj. prok. v Levoči

Dňom 6. 10. 39. zrušujú sa poľné just. úrady v Levoči a zriaďuje sa odbočka voj. prokurátora v Bratislave v Levoči. Jej vedením je ustanovený npor. just. Ladislav Breuer. Ako kanc. personál zostáva u nej kanc. pom. Havlíček a kanc. pom. Slaný. Dňom 15. 10. bol k odbočke pridelený por. pech. asp. just. sl. JUDr. Jozef Králik. Príslušnosť odbočky bola určená na územie východne od čiar Lipt. Sv. Mikuláš, Brezno n/Hr. a Cinobaňa, počínajúc v to všetky uvedené mestá.

V dôsledku práva dohliadať na riadny chod služby u odbočky vykonal voj. prokurátor v Bratislave npor. just. JUDr. Hajdu kontrolu odbočky dňa 18. 10. 1939.

Sriadenie kurzu aspirantov pre výchovu a výcvik dôst. just. sl. v zál.

Výnosom MNO zo dňa 12. 7. 1939 u voj. súdu v Bratislave bol sriadený kurz pre výchovu a výcvik dôstojníkov just. služby v zálohe. Z návštevníkov tohto kurzu bolo pridelených k praktickému výcviku k vojenskému prokurátorovi v Bratislave 11 aspirantov. Kurz bol ukončený dňa 8. 11. 1939.

Spisová rozluka s Protektorátom

Dňa 11. 12. voj. prokurátor v Bratislave npor. just. JUDr. Tibor Hajdu, ako člen z MNO určenej komisie za účelom prevedenia spisovej rozluky s Protektorátom, odchádza na služobnú cestu do Prahy, s ktorej sa vrátil dňa 15. 12. 1939.

Prehľad za rok 1939

Prednosta úradu: voj. prokurátor stot. just. JUDr. Ivan Trebichavský od 1. 6. do 10. 6. 1939. Od 10. 6. voj. prokurátor npor. just. JUDr. Tibor Hajdu.

Dôstojnícky sbor sa skladal z 2 npor. just. sl., 1 por. asp. just. sl., 1 dôst. zástupca.

Mužstva bolo 9 osôb. Z toho 1 des. asp., 3 slobodníci a 1 vojak ako zapisovatelia a 3 vojaci poslíčkovia. Civilných zamestnancov bolo 3.

Bratislava, dňa 31. 1. 1940

vojenský prokurátor /podpis/

(VHA Bratislava, f. 55, šk. 59)

17 Kronika Vojenského súdu v Bratislave oboznamuje s genézou, personálnou zostavou a činnosťou súdu za rok 1939

KRONIKA VOJENSKÉHO SÚDU V BRATISLAVE ROK 1939

Podľa rozkazu prednostu vojenského súdu bol som určený kronikárom tohto súdu ja, Anton Rašla, nadporučík justičnej služby, narodený dňa 15. septembra 1911 v Pálde,²⁴⁹ okres Trnava, absolvent 8 tried reál. gymnázia v Bratislave a absolvent právnickej fakulty Komenského univerzity v Bratislave, doktor práv. U vojenského súdu v Bratislave konám službu od 1. júna 1939. Úloha kronikára mi bola sverená koncom roku 1939.²⁵⁰

Úvod

Vojenský súd vznikol v Bratislave v sídle bývalého divizného a brigádneho súdu. Podľa práva vznikol v svojej dnešnej podobe dňa 2. mája 1939 vládnym nariadením č. 87/39, fakticky však začala jeho činnosť až 16. mája 1939. Toho dňa boli na území Slovenskej republiky tri divizné a tri brigádne súdy: v Bratislave, v Banskej Bystrici a v Prešove. Pri zrode nového štátu boli u vojenského súdu v Bratislave len dvaja Slováci dôstojníci, kapitáni justičnej služby, čo bolo len päť percent z celého počtu justičného dôstojníctva na území terajšieho Slovenska. Rotmajster kancelárskej súdnej služby bol len jeden Slovak a štyria rotmajstri väzenskej služby boli tiež Slováci. Všetkým týmto Slovákom, zamestnancom vojenských súdov na Slovensku pripadla v tejto, pre národ historickej dobe, obťažná úloha: Prevziať vojenské justičné úrady od Čechov a budovať ich ďalej vlastnými silami a prostriedkami. Nová armáda vyžadovala od vojenských súdov, aby stačili v pochodovom tempu potrebám a vývoju brannej moci Slovenského štátu. Za takýchto okolností a personálnych pomerov by však vojenské súdnictvo s ťažkosťou mohlo vyhovieť požiadavkám času. Hneď boli preto povolani na mimoriadne cvičenie záložní justiční dôstojníci, aby tak doplnili nedostatočný počet personálu u vojenských súdov. V sídle terajšieho vojenského súdu v Bratislave bol divizný a brigádny súd, u ktorého nebolo žiadneho justičného dôstojníka – Slováka a preto boli tieto dva súdy prevzaté z rúk českých dôstojníkov dňa 15. marca 1939 štábnym kapitánom pechoty Jánom Černekom od býv. pešieho pluku 39 z Bratislavy. Dňa 29. marca 1939 nastúpil u divizného súdu v Bratislave mimoriadne služobné cvičenie ppor. Dr. Tibor Hajdu, absolvent justičného kurzu, dobre oboznámený s agendou vojenských súdov. Tento dôstojník v zálohe prevzal agendu oboch súdov a agendu vojenského prokurátora a zároveň agendu funkcionára vojenského prokurátora. Začiatkom apríla 1939 nastúpil u divizného súdu v Bratislave mimoriadne služobné cvičenie ppor. Ján Čipka a prevzal agendu oboch vojenských súdov od ppor. Dr. Hajdu, ktorý od tohto času naďalej fungoval ako zástupca vojenského prokurátora a funkcionára vojenského

---

249 Páld, dnes Pavlice – časť obce Voderady.

250 Svoju činnosť pri Vojenskom súde Rašla opísal aj neskôr, napr. v knihe *Polní prokurátor vzpomíná*. (Praha 1970).

prokurátora. V Banskej Bystrici prevzal agendu kpt. just. JUDr. Samo Korbeľ a v Prešove kpt. just. JUDr. Ivan Trebichavský. Takýto stav trval až do dňa 15. mája 1939, keď bola zlikvidovaná agenda všetkých divíznym a brigádnych súdov a dedictva po sa ujal vojenský súd v Bratislave, ktorý od toho času bdie nad právom a prislúhuje spravodlivosti v slovenskom vojsku podľa hesla LEX CIVICIUM DUX.²⁵¹

Rok 1939

Osobné zmeny

Vedením vojenského súdu pri jeho faktickom vzniku dňa 16. mája 1939 bol poverený por. pech. JUDr. Ján Čipka. Dňa 1. júna 1939 bol ustanovený za prednostu mjr. just. Fridrich Wirth,²⁵² reaktivovaný just. dôstojník z bývalej čsl. armády. Funkciu prednostu zastával do 10. júna 1939, keď bol určený za prednostu hlavného vojenského súdu v Bratislave a toho istého dňa sa stal prednostom vojenského súdu stot. just. JUDr. Ivan Trebichavský bez zmeny až do konca roku 1939. Od 30. augusta do 6. októbra 1939, t.č. počas jeho pridelenia k vyššiemu poľnému súdu, funkciu predsedu vojenského súdu prevzal npor. just. JUDr. Barnabáš Šimoni.

Dňa 24. apríla 1939 bol menovaný poručíkom pechoty a zároveň ustanovený čakaťelom justičnej služby JUDr. Ján Čipka, ktorý bol po vykonaní vojenskej justičnej skúšky dňa 6. mája 1939 preložený do skupiny dôstojníkov justičnej služby a povýšený zároveň na nadporučíka. Vtedy bol poverený ako vyšetrojúci sudca vedením samostatného referátu až do dňa 30. augusta 1939, keď bol určený k nižšiemu poľnému súdu a ostal od 6. októbra 1939 u odbočky vojenského súdu v Levoči bez zmeny do konca roku 1939.

Dňa 24. apríla 1939 bol menovaný poručíkom pechoty a zároveň ustanovený čakaťelom justičnej služby JUDr. Barnabáš Šimoni, ktorý bol po vykonaní vojenskej sudcovskej skúšky dňa 6. mája 1939 preložený do skupiny dôstojníkov justičnej služby a povýšený zároveň za nadporučíka. Vtedy bol poverený ako vyšetrojúci sudca vedením samostatného referátu bez zmeny až do konca roku 1939. Počas zriadenia poľných súdov od 30. augusta 1939 do 6. októbra 1939 zastával funkciu prednostu vojenského súdu v Bratislave.

Dňa 24. apríla 1939 bol menovaný poručíkom jazdeckva a zároveň ustanovený čakaťelom justičnej služby Vladimír Pauliny, ktorý bol však na vlastnú žiadosť od vojenského súdu dňa 1. augusta 1939 prepustený.

Dňa 27. mája 1939 bol menovaný poručíkom delostrelectva a zároveň ustanovený čakaťelom justičnej služby JUDr. Anton Rašla, ktorý bol po vykonaní vojenskej sudcovskej skúšky dňa 25. novembra 1939 preložený do skupiny dôstojníkov justičnej služby a povýšený zároveň za nadporučíka. Vtedy bol ako vyšetrojúci sudca poverený vedením samostatného referátu bez zmeny až do konca roku 1939. Počas zriadenia poľných súdov od 30. augusta 1939 do 6. októbra 1939 bol pridelený poľnému nižšiemu vojenskému súdu ako zapisovateľ.

Dňa 1. augusta 1939 bol ustanovený čakaťelom justičnej služby poručík hosp. v zál. Vladimír Šimkovic, ktorý bol po vykonaní vojenskej sudcovskej skúšky dňa 24. augusta 1939 preložený do skupiny dôstojníkov justičnej služby a povýšený zároveň za nadpo-

---

251 Preklad: Zákon vedie občanov.

252 Dôstojník nemeckej národnosti, v hodnosti plk. just. pôsobil vo funkcii hlavného vojenského sudcu.

ručika. Vtedy bol poverený ako vyšetrojúci sudca vedením samostatného referátu bez zmeny až dokonca roku 1939.

Dňa 1. augusta 1939 bol menovaný poručíkom pechoty Karol Hochel a zároveň ustanovený čakateľom justičnej služby bez zmeny dokonca roku 1939. Počas zriadenia poľných súdov od 29. augusta 1939 do 6. októbra 1939 bol pridelený ako zapisovateľ vyššiemu súdu poľnému prokurátorovi.

Dňa 1. augusta 1939 bol menovaný poručíkom delostrelectva a zároveň ustanovený čakateľom justičnej služby Oliver Bečer bez zmeny do konca roku 1939.

Dňa 1. augusta 1939 bol menovaný poručíkom delostrelectva Jozef Posluch a zároveň ustanovený čakateľom justičnej služby bez zmeny do konca roku 1939.

Dňa 1. decembra 1939 bol menovaný poručíkom delostrelectva JUDr. Ladislav Meisslinger a zároveň ustanovený čakateľom justičnej služby bez zmeny do konca roku 1939.

Dňa 1. júla 1939 bol ustanovený za správcu voj. väznice zvk. väz. sl. Štefan Ondrovič.

Dňa 4. júla 1939 bol ustanovený za správcu kancelárie voj. súdu kanc. officiant Vojtech Kondel bez zmeny do konca roku 1939.

Činnosť

Od 16. mája 1939 do konca roku 1939 došlo k vojenskému súdu k prevedeniu celkom 1.186 trestných spisov a 177 žiadostí o zahľadanie odsúdenia alebo žiadostí o milosť. Z toho bolo 39 trestných pokračovaní proti dôstojníkom, 15 proti rotníkom, 65 proti žandárom, 1 proti členovi finančnej pohraničnej stráže a 1.060 proti osobám mužstva. Okrem toho bolo u odbočky voj. súdu v Levoči zavedené 322 trestných prípadov. Pri vybavovaní tejto agendy pracoval personál súdu s nadmerným úsilím. Keď totiž porovnáme množstvo trestných spisov pridelených r. 1937 k vybaveniu všetkým divíznym a brigádnym súdom na území vtedajšieho Slovenska s množstvom spisov pridelených r. 1939 k vybaveniu Vojenskému súdu v Bratislave vychádza na javo, že voj. súdu bolo pridelené o 24 % viac trestných spisov. Túto svýšenú agendu vybavovalo však len 30 % justičných dôstojníkov z toho počtu, ktorý fungoval na území Slovenska r. 1937. Od 16. mája 1939 do konca roku bolo každý mesiac 24 hlavných pojednávaní, t.j. pojednávalo sa temer každodenne.

Inšpekcie

Dňa 15. júna 1939 a 15. decembra previedol prehliadku súdu a väznice mjr. just. JUDr. Samo Korbeľ, prednosta justičného oddelenia MNO.

Kurzy

Od 12. júla 1939 do 25. augusta 1939 bol sriadený kurz pre výcvik aspirantov na dôstojníkov justičnej služby v zálohe. Kurz absolvovalo s úspechom 22 aspirantov.

Prednášky

V aplikačnom kurze pre záložných dôstojníkov pechoty v Turčianskom Sv. Martine prednášal dňa 23. novembra 1939 a v Dolnom Kubíne dňa 30. novembra 1939 npor. just. JUDr. Barnabáš Šimoni o vojenskom trestnom súdnictve. Prednáška prispe-

la značne k informácii dôstojníctva zbrani o voj. sudcovskej inštitúcii a o princípoch trestnosti vojenských stavovských deliktov.

Amnestia

Behom roku 1939 vydala vláda amnestiu najmä na všetky delikty politického rázu spáchané pred utvorením Slovenského štátu. Dňa 26. októbra 1939 bol zvolený prvým prezidentom Slovenskej Republiky msgr. Dr. Jozef Tiso. Z príležitosti svojej voľby vydal amnestiu najmä na všetky vojenské prečiny podľa II. dielu voj. trestného zákonníka.

Mobilizácia

Počas povolania záložníkov k výnimočnému cvičeniu v zbrani v dôsledku vojenného konfliktu s Poľskom boli sriadené výnosom MNO poľné sudy od 6. septembra 1939 do 6. októbra 1939.

Sriadenie odbočky

Vzhľadom na zemepisnú rozlohu štátu a za účelom urýchleného vybavovania trestnej agendy bola sriadená dňa 6. októbra 1939 odbočka vojenského súdu v Levoči, ktorého vedením bol poverený npor. just. JUDr. Ján Čipka.

Zločinnosť. Škodlivé vlivy

Behom roku 1939 sa v trestnej agende častejšie vyskytovaly zločiny zbehnutia. Zbehol aj aktívny generál slovenskej armády.²⁵³ Okrem toho sa vyskytovaly viac zločiny porušenia subordinácie a vzbúry. Príčinou týchto zločinov nebol ani tak úpadok vojenskej kázně alebo zločinná povaha páchatel'ov, ale dôvody tu boli viac irrealne, najmä politický blud a následky mobilizácie.

Útek väzňov

V noci z 22. na 23. júla 1939 utiekli z vojenskej väznice štyria trestanci, lebo väznica nebola zariadená pre ťažkých a odvážnych zločincov. Dvaja utečení trestanci boli na druhý deň zlapaní.

Úprava väznice

Do konca roku 1939 bola prevedená dôkladná úprava väznice za účelom zamedzenia úteku väzňov.

Rozsudok smrti

Dňa 20. decembra 1939 bol vynesený voj. súdom prvý rozsudok smrti pre vraždu spáchanú za mobilizácie 1938 na dôstojníkovi.²⁵⁴ Bol to prvý rozsudok na trest smrti vynesený v Slovenskej Republike²⁵⁵ vôbec.

---

253 Generál Rudolf Viest.

254 V kronike vojenského Prokurátora sa spomína meno vraha (voj. v zál. Ján Maronek), ako aj meno zavraždeného dôstojníka (por. jazd. v z.) Tomáš Melicher. Trest smrti však nebol nakoniec vykonaný.

255 Zaujímavé, že Rašla píše názov „Slovenská republika“ s oboma veľkými začiatočnými písmenami.

Povolanie zál. dôstojníkov na cvičenie

Pre nedostatočný počet personálu a za účelom urýchleného vybavovania trestnej agendy museli byť povolaní na mimoriadne služobné cvičenie záložní justiční dôstojníci. Od 16. mája do 30. augusta 1939 a od 6. októbra 1939 do konca roku 1939 vykonalo mimoriadne cvičenie u voj. súdu 17 záložných justičných dôstojníkov.

Dovolené

Pre veľký nával práce boli riadne dovolené dôstojníctva obmedzené a riadnu dovolenú na zotavenie si vybral len jeden dôstojník.

Prehľad koncom roku 1939

Koncom roku 1939 bol prednostom vojenského súdu stot. just. JUDr. Ivan Trebichavský.

Dôstojnícky sbor sa skladal zo 4 nadporučíkov just. služby, zo 4 poručíkov zbraní, aspirantov voj. justičnej služby. Rotníkov z povolania bolo 9. Z toho jeden rotník a jeden dôst. zást. kancelárskej služby, dvaja dôst. zást., dvaja zvk. a traja rotníci väzeňskej služby.

Národnostný pomer u dôstojníkov: 100 % Slovákov.

Národnostný pomer u rotníkov: 90 % Slovákov, 10 % Nemcov.

Civilných zamestnancov bolo 9.

Prednosta vojenského súdu
stot. just. JUDr. Ivan Trebichavský

(VHA Bratislava, f. 55, šk. 59)

18 Výpisy z kroniky Vojenskej akadémie v Banskej Bystrici, ktoré opisujú jej začiatky v novembri a v decembri 1939, personálne zloženie a organizačnú štruktúru

---

K č. 391. dôv. 1940

VÝPIS Z KRONIKY VOJENSKEJ AKADEMIE

Kronikár: nadporučík pechoty Emil Botka, narodený dňa 18. novembra 1908 v Haliči, príslušný do Tisovca, absolvent reálneho gymnázia s maturitou a vojenskej akadémie.

November 1939

Založenie a zahájenie vojenskej akadémie.

Podľa nariadenia MNO čís. 209.878 dôv. 3. vycv. 1939 bola sriadená vojenská akadémia pre výchovu slovenských aktívnych dôstojníkov dňom 31. októbra 1939.

Týmto dňom nastúpili službu u VA títo dôstojníci:

- pplk. pech. Ján Imro,²⁵⁶ veliteľ VA
- mjr. pech. Július Surový, zástupca VA
- stot. pech. Metodej Koreň-Bakara, veliteľ roty VA
- stot. del. Alexander Korda,²⁵⁷ veliteľ baterie VA
- npor. pech. Emil Botka, pobočník VA
- npor. pech. Pavel Nérer, veliteľ 1. čaty
- npor. pech. Ján Hammer, veliteľ 2. čaty
- npor. pech. Bartolomej Krehel, veliteľ 3. čaty
- npor. šerm. Vojtech Artim, cvičiteľ telovýchovy
- npor. duch. Štefan Rakús, profesor matematiky
- por. pech. Ján Baláž, cvičiteľ
- por. pech. Ján Haršányi, cvičiteľ
- por. pech. Augustín Hujsa, cvičiteľ
- por. del. Vincent Hunčík-Mazur, veliteľ čaty delostrelcov
- por. del. Anton Smieško, cvičiteľ
- por. del. Vladimír Bukva, cvičiteľ
- por. del. Július Kleskeň, cvičiteľ

---

256 Ján Imro (1897 Kovačica, Juhoslávia - 1990 Brezno). Veliteľ Vojenskej akadémie v Banskej Bystrici. V rokoch 1941 - 1943 veliteľ Civilnej protiletectkej obrany a Štátnej vojenskej reálky. V apríli 1944 ho „ilegálna SNR“ poverila zastupovaním pplk. Jána Goliana vo Vojenskom ústredí SNR, funkciu však nevykonával, od júla 1944 veliteľ Technickej divízie v Taliansku, 2. 8. 1944 prešiel na stranu spojencov, potom pracovník MNO vlády v Londýne.

257 Alexander Korda (1907 Vrútky - 1958 Brno), od roku 1941 člen ilegálnej vojenskej odbojovej organizácie Victoire. Veliteľ výcvikového tábora Oremov Laz. Po vypuknutí Povstania ustanovený za veliteľa 25. pešieho práporu Hron III. taktickej skupiny 1. ČSA na Slovensku, potom Podskupiny Korda.

por. hosp. Alexander Kováč, hospodár
por. hosp. Ľudovít Kováčik, proviantný

Okrem týchto dôstojníkov nastúpilo 6 rotmajstrov na miesta výkonných rotmajstrov, účtovníkov stotín a pomocných cvičiteľov.

Ako mimoriadni profesori dochádzajú do VA:

mjr. gšt. František Urban²⁵⁸ od 2. divízie pre taktiku
mjr. pech. Robert Schneider od MNO pre nemčinu
stot. jazd. Július Nosko od 2. divízie pre jazdu na koni
stot. jazd. Elemír Polk od 2. divízie pre vojenské dejiny a organizáciu
stot. VZÚ²⁵⁹ Martin Thurzák od 2. divízie pre náuku o teréne
npor. zdrav. MUDr. Juraj Gallovič od 2. divízie pre zdravotvedu
npor. vet. MVDr. Jozef Nižňanský od 2. divízie pre biológiu
por. tel. Karol Kmeť od 2. divízie pre styk a spojenie
por. žen. Ľudovít Hrušovský od 2. divízie pre úpravu terénu.

Vojenská akadémia mala zahájiť svoju činnosť dňa 1. 11. 1939, ale pre mimoriadne opatrenia bolo zahájenie odložené na deň 15. novembra 1939.

Dňa 13. novembra 1939 boli prijímacie skúšky uchádzačov o prijatie do vojenskej akadémie, a to 8 dšl. poddôstojníkov, 4 rotmajstrov, ktorí prijímacie skúšky urobili s prospechom vyhovujúcim.

Stav vojenskej akadémie dňa 15. novembra 1939:

19 dôstojníkov, 6 rotmajstrov, 2 dšl., 108 vojenských akademikov, 145 mužov, 48 koní.

Dňa 14. novembra 1939 večer na zahájenie vojenskej akadémie prišiel do Banskej Bystrice MNO generál Ferdinand Čatloš.

Vojenská akadémia zahájila svoju činnosť dňa 15. novembra 1939 takto:

O 10. 00 hodine prehliadka VA ministrom národnej obrany gen. Ferdinandom Čatlošom na dvore kasárne.

Prívet ministra gen. Ferdinanda Čatloša – príloha 1-3.²⁶⁰

Štátna hymna posádkovej vojenskej hudby.

Slávnostný pochod pred ministrom národnej obrany.

O 12.00 hod. spoločný obed vojenských akademikov, profesorského sboru VA a civilných hostí vo veľkej dvorane Národného domu za účasti ministra národnej obrany. Ďalej slávnostné bohoslužby dňa 19. novembra 1939 o 8. 30 hod. pre vojenských aka-

---

258 František Urban (1902 Litovel – 1975 Hronská Dúbrava), dôstojník českej národnosti, od roku 1942 slovenskej. Od apríla 1939 náčelník štábu Vojenského veliteľstva 2, od 1. 8. 1939 mjr. gšt., od januára 1940 náčelník štábu Veliteľstva pozemného vojska, od 1. 7. 1940 pplk. gšt., pôsobil aj ako náčelník štábu Zaisťovacej divízie, od januára 1944 profesor na VVŠ, od mája 1944 2. podnáčelník štábu Armádného veliteľstva v Prešove, po odzbrojení AV, od 31. 8. 1944 v partizánskej skupine pplk. Karasjeva-Stepanova ako väzeň. 25. 9. 1944 odoslaný z Banskej Bystrice do Moskvy, nespravodlivo odsúdený na 5 rokov väzenia. 28. 8. 1951 sa vrátil do ČSR, 12. 12. 1951 degradovaný na vojaka, 16. 9. 1960 v ZSSR rehabilitovaný vojenským súdom, v januári 1966 rehabilitovaný v ČSR. http://vojenstvi.cz/vasedotazy_88.htm

259 Vojenský zemepisný ústav.

260 Prílohy sa, žiaľ, v zväzku nedochovali.

demikov rím.-kat. vyznania vo farskom kostole a pre evanjelikov v evanjelickom kostole na Rázusovej ulici.

Vyučovanie vojenských akademikov začalo 16. novembra 1939 podľa rozvrhu zamestnania (viď prílohu 4).²⁶¹

Organizácia vojenskej akademie:

Veliteľstvo VA, rota vojenských akademikov, bateria vojenských akademikov, pomocná rota a hospodárska správa.

Vojenski akademici pechoty, jazdectva, letectva, ženijného a telegrafného vojska majú spoločný výcvik v rote vojenských akademikov. Vojenski akademici delostrelectva majú osobitný výcvik v baterii vojenských akademikov.

Všetky pomôcky a potreby pre vyučovania a pre výcvik boli včas vyžiadané ako aj dodané.

Koncom novembra 1939 zväčšil sa počet vojenských akademikov na 113, medzi nimi je 8 ďalejslúžiacich poddôstojníkov, 6 rotmajstrov a 2 strážmajstri žandárstva.

Výcvik sa koná bez ťažkostí, malé nedostatky predbežného vzdelania u prijatých po prijímacích skúškach z matematiky, z deskriptívnej geometrie, z fyziky a z balistiky.

Vojenská akadémia je ubytovaná v Mestskej kasárni. Je v nej málo miesta pre ubytovanie koní a delostreleckého materiálu.

V novembri odišli na vlastnú žiadosť z rodinných dôvodov z VA dvaja vojenski akademici.

Disciplina a duch vojenských akademikov veľmi dobrý.

Vojenské zátíšie prevzaté od bývalej školy na dôstojníkov pechoty v zálohe. Zariadené dve miestnosti pre čítárňu a pre herňu, jedna miestnosť pre družstvo a druhá miestnosť pre vojenských akademikov.

Mesto Banská Bystrica ako aj obyvateľstvo uvítalo vojenských akademikov sympaticky.

December 1939

Dňa 2. decembra 1939 zväčšil sa počet vojenských akademikov na 118; medzi nimi je 8 dšl. poddôstojníkov, 8 rotmajstrov a 2 strážmajstri žandárstva.

Na nariadenie MNO prišlo od p. pl. 1 osem aspirantov nemeckej národnosti do vojenskej akademie pre vyučovanie nemčiny. Títo aspiranti majú vyučovanie a výcvik spoločne s akademikmi v rote VA, kde absolvujú školu na dôstojníkov pechoty v zálohe.

Dňa 12. decembra 1939 prezrel si výcvik a zariadenie vojenskej akademie prednosta vojenskej nemeckej misie generál Otto a inšpektor brannej moci generál Čunderlík. V predvečer o 20.50 hod. uvítali ich na malej železničnej stanici posádkový veliteľ, veliteľ VA a čestná rota vojenských akademikov.

Dňa 20. decembra 1939 bola prvá konferencia profesorského sboru VA týmto výsledkom:

rota vojenských akademikov: výborných 4, veľmi dobrých 14, dobrých 50, dostatočných 20 a nedostatočných 4.

Bateria voj. akademikov: výborný 1, veľmi dobrých 3, dobrých 16, dostatočných 5 a nedostatočný 1.

---

261 Prílohy sa, žiaľ, v zväzku nedochovali.

Od 22. decembra 1939 do 2. januára 1940 riadná školská dovolenka vianočná.

Dňa 24. decembra 1939 o 17. 00 hod. bola štedrovečerná slávnostná večera pre mužstvo pomocnej rotý, ktoré zo služobných dôvodov nemohlo ísť na dovolenku. Tejto slávnosti sa zúčastnil veliteľ VA a všetci gážisti, ktorí zostali cez Vianoce v akademii /viď. prílohu č. 5/.²⁶²

Veliteľ VA ..... pplk. pech. Ján Imro

Zástupca VA ..... mjr. pech. Július Surový

Dôstojnícky sbor: 2 stotníci, 6 nadporučíkov, 11 poručíkov

Rotmajstrov: 7 ďalejslúžiacich, poddôstojníkov 3

Mužstvo pomocnej rotý je národnosti slovenskej, medzi nimi dvaja Maďari.

Zdravotný stav vojenských akademikov veľmi dobrý.

Zdravotný stav mužstva pomocnej rotý veľmi dobrý.

Disciplína vojenských akademikov veľmi dobrá.

Disciplína mužstva pomocnej rotý dobrá.

Vojenské zátišie má odbornú aj zábavnú knihovňu, časopisy slovenské a nemecké, table tenis, šachy a iné hry.

Banská Bystrica, 29. januára 1940.

Za správnosť výpisu:

Pobočník VA:
(nečitateľný podpis)

(VHA Bratislava, f. 55, šk. 59)

---

262 Prílohy sa, žiaľ, v zväzku nedochovali.

19 Kronika Vojenského automobilového výcvikového strediska (VAVS) opisuje vznik a činnosť jednotky od mája do decembra 1939

KRONIKA VOJENSKÉHO AUTOMOBILOVÉHO VÝCVIKOVÉHO STREDISKA V TURČIANSKOM SVÄTOM MARTINE

Poručík del. Emil Surovjak, začal som písať túto kroniku roku 1939, od utvorenia Slovenskej republiky 14. III. 1939.²⁶³ Narodil som sa v roku 1907, 18. decembra vo Veľkej Bystrici,²⁶⁴ okr. Dolný Kubín. Študoval som reál. gymn. a učiteľský ústav. Po skončení štúdií nastúpil som voj. prezenčnú službu u p. pl. 32. „Gardský“ v Košiciach.

Sriadenie V.A.V.S.

Podľa výnosu MNO č.j. 201.541 Dôv. 1. org. 1939 bolo dňom mája 1939 sriadené voj. automob. výcvikové stredisko (VAVS) v Turč. Sv. Martine a týmto dňom i zahájená činnosť.²⁶⁵ Z nedostatku dôstojníkov boli kladené veľké požiadavky na týchto.

Veliteľom VAVS bol ustanovený mjr. del. Vladimír Schmidt číslom 22.704 Dôv. aut. 1939.

Pridelení: por. del. Jozef Filip
                      rtk. del. František Stanek
                      rtk. del. František Mikuš
                      rtk. pech. Ján Kováč
                      rtk. pech. Jozef Ligač
                      obč. zam. Adam Ondráček

VAVS bol sriadený z výcvikových rot, automobilových práporov 3, 4, 7 a automob. roty 14 v Turč. Sv. Martine.

Voj. životopis prvého veliteľa VAVS

Aby ostal vo večnej pamiatke prvý veliteľ VAVS a tiež ako veliteľ jediného voj. aut. výcvikového strediska slov. armády mjr. del. Vladimír Schmidt, opíšem jeho životopis od vstupu do armády. Mjr. del. Vladimír Schmidt, narodil sa 10. novembra 1899 v Ljubínovke v južnom Rusku, príslušný do St. Turej okr. Nové Mesto n/Váhom. Od roku 1920 až do roku 1922 bol vo voj. akademii v Hraniciach, odkiaľ roku 1922 bol vyradený ako poručík. Od roku 1922 - 1923 bol v aplikačnej škole v Olomouci. Po absolvovaní aplikačnej školy bol pridelený k ťažkému del. pluku 304 v Brne až do roku 1927 a od tohto (času) roku až do 1935 u ťažkého delostrelectva 303 vo Vys. Mýte. Od roku 1935 až do roku 1936 veliteľom automob. roty 4, AP 7, Josefov. Od roku 1936 do roku 1939 veliteľom výcvikovej roty AP 7, Nitra. V tejto dobe má absolvované tieto kurzy: Plynový, spojovací, automobilný, kurz prednostov SCD a automobilnej služby,

---

263 Názov štátneho útvaru „Slovenská republika“ bol však uzákonený až prvou slovenskou ústavou z 21. júla 1939.

264 Správne asi Veľký Bysterec, dnes časť Dolného Kubína.

265 Neskôr fungovalo pod názvom Vojenské automobilné učilište (VAU).

orientačný kurz a bol tiež učiteľom v škole spojovacej služby v Čáslave. Bol členom olympijského strel. družstva MNO Praha a súčasťou sa mnohých streleckých pretekov, na ktorých si získal asi 50 prvých cien a asi 83 druhých cien. Medzi týmito v roku 1933 a 1937 získal si majstrovstvo ČSR z vojenskej pušky.

1. februára 1939 bol daný na dovolenú s čak.²⁶⁶ z tých dôvodov, nakoľko pre ČSR armádu nebol spoľahlivý ako „autonomný Slovák“.

Od 14. marca 1939 bol povolaný MNO Slovenskej republiky zas do služby, ale do služby slov. armády oslobodeného Slovenska. Bol stanovený veliteľom aut. práporu 7 v Nitre. 1. mája 1939 bol ustanovený ako veliteľ voj. automob. výcvikového strediska v Turč. Sv. Martine a od 1. januára 1940 voj. aut. učilišťa v Nitre. Jeho činnosť po stránke vojenskej a mimo vojenskej je obdivuhodná zvlášť za slov. armády, lebo ako veliteľ VAVS v začiatkoch bolo treba ozaj celé úsilie, aby po rušných dobách mohol VAVS, tak blahodárne účinkovať. Ozaj v krátkej dobe išlo všetko riadnym chodom, ako keby VAVS už bol fungoval dlhý čas. Istá vec, že tu možno ďakovať len veliteľovi, jeho rozumným a premysleným velením a vedením VAVS. Je pravda, že niekedy je až veľmi rázny, ale bezdôvodne netrestajúci.

Dôstojnícky sbor

O dôstojníckom sbore VAVS nedá sa moc písať, nakoľko ho tvoril len veliteľ a jeden pridelený dôstojník por. del. Jozef Filip. Až neskôršie aktivovaním záložných dôstojníkov sa tento sbor zväčšil o por. del. Jána Vlčku, por. del. Emila Surovjaka a na dobrovoľnom cvičení por. tel. Viktora Česneka.

Rozdelenie funkcií na začiatku VAVS

por. del. Filip Jozef, vel. výcv. odd. a učiteľ,
rtk. del. Mikuš František, výk. rtk.,
rtk. del. Ligač Jozef, techn. účtov.,
rtk. pech. Kováč Ján, garážmajster,
rtk. pech. Stanek Frant., spr. zbierok a instr.,²⁶⁷
čat. d. sl. Machuč Michal, účetný rtm.

Soznam dôst., ktorí u VAVS účinkovali

V roku 1939 na prechodnú dobu účinkovali u VAVS títo dôstojníci:

mjr. del. Vladimír Schmidt, 12. V. 1939 až dosiaľ,
por. del. Jozef Filip, 12. V. 1939 – 1. I. 1940,
por. del. Ján Vlčko, 1. VI. 1939 – 10. IX. 1939,
mjr. del. Ing. Mik. Lipták,²⁶⁸ 1. VI. 1939 – 1. X. 1939,
por. tel. Viktor Česnek, 14. VI. 1939 – 27. VIII. 1939,
npor. del. Ján Víg, 16. VI. 1939 – 18. VIII. 1939,
por. del. Emil Surovjak, 12. VII. 1939 až dosiaľ,
por. del. Edmund Zimprich,²⁶⁹ 1. VIII. 1939 až dosiaľ.

---

266 S čakaním.

267 Najskôr: správca zbierok a inštrumentov.

268 Mikuláš Lipták, neskôr pôsobil napríklad ako prednosta autosprávy Rýchlej divízie, v hodnosti pplk. aut. ako veliteľ Sborového autoparku a v rokoch 1944 - 1945 aj ako posádkový veliteľ v Trenčíne.

269 Od októbra 1944 ako npor. aut. prednosta automobilnej správy na MNO v Bratislave.

Kurzy v roku 1939

U VAVS v Turč. Sv. Martine boli sriadené kurzy v dobe od 12. V. 1939 do 25. VIII. 1939.

1. Vodičský kurz,
2. Poddôstojnícka škola,
3. Motocyklový kurz,
4. Kurz pre špec. mot. voz.,
5. Kurz techn. účtovateľov.

Vojenný stav na jeseň v roku 1939

Dňa 29. augusta 1939 odchádza do poľa na rozkaz MNO mjr. del. Vladimír Schmidt, ako prednosta SCD²⁷⁰ armády. VAVS v tom čase mal za úkol stavať kolony automob. a odosielať ich do poľa. Preto na rozkaz MNO postavil VAVS dve nákladné kolony, ktorých veliteľmi boli: por. del. Jozef Filip a por. del. Edmund Zimprich. Okrem týchto boli postavené ešte dve zdravotné kolony v sile dvoch čiat. Pre veliteľstvo 1. divízie bola postavená štábná autokolona, ktorej veliteľom bol por. del. Emil Surovjak. Po úspešnom skončení vojenného stavu pre Slovákov, kedy sa uskutočnila stará túžba našich bratov v Poľsku t.j. ich pričlenením k materskej zemi Slovenskej republiky.²⁷¹ VAVS na rozkaz MNO - HVV aut. vojsko 10. októbra sa presťahovalo do Nitry, do nových kasární pri Krškanoch. Tu zas boli len starostlivé zákroky veliteľa VAVS, keďže nedohotovené kasárne v krátkej dobe boli prevedené do takeého stavu, že sa ich mohlo úspešne užívať. Hneď na to bol sriadený u VAVS aplikačný kurz pre nižších dôst. automob. vojska. Veliteľom tohto kurzu bol mjr. del. Vlad. Schmidt. V tejto istej dobe prevádzal sa inštruktorský kurz pre peší výcvik nováčkov. Veliteľom tohto kurzu bol por. del. Emil Surovjak. V tej istej dobe bol tiež kurz techn. účtovateľov pre cudzie útvary.

Toto by bola činnosť VAVS, ale len v hrubých rysoch za údobie od 12. V. do 31. 12. 1939.²⁷²

1939

NA PAMÄŤ!

Zo zimného spánku súženia,
nastal čas radosti,
keď nad Slovenskom slnko sa usmialo
a Slovák chopil sa vedenia.

---

270 Pravdepodobne Služba cestnej dopravy.

271 Išlo o 12 obcí na Orave a 13 na Spiši, ktoré sa roku 1920 (1924) ocitli proti svojej vôli v cudzom štáte - Poľsku. Až do roku 1939 ich obyvateľstvo trpelo surovou polonizáciou. Nečudo, že príchod slovenskej armády v septembri 1939 privítali ako oslobodenie z poľského útlaku. Viacero takých zmienok nachádzame práve aj v dokumentoch slovenskej armády.

272 VAVS (VAU) zaniklo v roku 1940 súčasne s prijatím novej organizácie autovojska, keď Automobilné oddiely I až III a Autozbrojovku nahradili Autoprápory 1., 2., 11 a Sborový autopark.

Zdesenie však hned' prišlo,
dravci sveta toho
hodili sa na tú zem,
čo nebola jeho.

Činom dravca ľúteho,
Slovač somkla v šiky,
celou silou udrela
na dravca svojeho.

Nastal domov Slovače.
Radostný svit slnka
ohrial bralá tatrárske
niet otroka dneška.

por. del. Surovjak Emil²⁷³

(VHA Bratislava, f. 55, šk. 59)

---

273 Báseň bola súčasťou kroniky.

KRONIKA VOJ. NEM. 1 V ROKU 1939

V tejto kronike pousilujem sa čo najvernejšie zachytiť rušný rok 1939, pri čom však najväčšmi pokúsím sa načrtnúť marcové a septembrové dni. Marcové dni sú tie, kedy každý z nás konal výlučne z vlastnej iniciatívy. Nebolo žiadnych rozkazov, žiadnych smerníc, ale čo je najhoršie, nebolo ani potrebných ľudí. Funkcie, ktoré vykonávalo 20 – 25 zapracovaných osôb, muselo previezť 5 mužov nezapracovaných a veru nebolo ani času, aby ktorýkoľvek z nás i vo čo najmenej miere preštudoval povinnosti, spojené s tou-ktorou funkciou. Každý z nás bol postavený „in medias res“ a bol potrebný veľký entuziasmus, aby sme zdolali prácu, ktorá sa na nás navalila. Agenda nemocnice musela ísť nerušene ďalej a mali sme veľké šťastie, že niektorí českí dôstojníci – za čo im musíme byť povďační – i keď sa strojili odísť, tých niekoľko dní, čo ešte strávili v Slovenskej republike, venovali k riadnemu vykonávaniu služby, než sme oddelenia mohli prevziať od nich. Boli medzi českými dôstojníkmi a rotmajstrami jednotlivci, ktorí všemožne sa snažili prekážať nám v našich povinnostiach, ale opačne boli zas aj takí, ktorí vykonávali svoje bývalé povinnosti až do posledného dňa, ochotne nás poučovali a práce týmto patrí naša vďaka.

K dôstojníkom – Čechom, svedomite konavším svoju povinnosť patrili: pplk. dr. Mann, pplk. Dr. Tomšík, pplk. Dr. Novotný, mjr. Dr. Fantl, škpt. Krappel, škpt. Dr. Černý, škpt. Ph.Mr. Krákora, kpt. Dr. Chovanec, kpt. dr. Kiml a prap. Soukup.

Keďže posledné rotý za Č.S.R. nie sú zaznamenané v kronike nemocnice, nemôžem sa na ne nadviazať. Ale pri tom všetkom chceme pripomenúť niektoré dáta z roku 1938.

Ako je všeobecne známe, 21. mája bolo mimoriadne povolávanie záložníkov. Táto zvýšená pohotovosť trvala tri týždne. Potom až do 23. septembra, kedy bola vyhlásená všeobecná mobilizácia, bola síce nie tak prísna, ale predsa len stála pohotovosť. Gázisti dostali dovolenú v maximálnej výmere 21 dní.

Po vyhlásení mobilizácie nemocnica presťahovala sa do Trnavy a v Bratislave zostala iba záložná nemocnica. Veliteľom sborovej nemocnice 9 v Trnave bol pplk. Dr. Mann, záložnej nemocnice v Bratislave najprv mjr. v zál. Dr. Kantorek, potom kpt. Dr. Chvapil, ktorý bol z Prahy odkomandový do Bratislavy. Až prostred novembra, keď sa vracaly späť aj poľné útvary, vrátila sa aj sborová nemocnica 9 do Bratislavy. Po návratu sborovej nemocnice 9 prevzal opäť velenie plk. Dr. Hahn, ktorý stál na čele nemocnice až do februára 1939. Keď začali z viedeňského rozhlasu útočiť na plk. Dr. Hahn ako na žida, premiestnili ho do Čiech. Veliteľstvo po ňom prevzal plk. Dr. Schubert, a keď ten bol dňa 1. marca penzionovaný, stal sa veliteľom pplk. Dr. Mann.

V týchto dobách bolo v nemocnici 5 gázistov – Slovákov: škpt. dr. Dohnány, kpt. Dr. Trusik, npor. Dr. Hogh, šrtm. Slama a šrtm. Vámoši. Škpt. Dr. Dohnány bol prednostom chirurgického oddelenia, npor. Dr. Hogh jeho prvým sekudárom; kpt. Dr. Trusik sekundár v bakteriologickom laboratóriu; šrtm. Slama správca materiálu a šrtm. Vámoši bol správcom skladu.

1. marca nastúpili nováčkovia do sbor. nem. 9. Boli to samí Slováci, okrem 4 židov. Veliteľom roty pom. zdrav. bol mjr. Říha a výcvikovým dôstojníkom kpt. Hruža. Oba Česi. Výcvik bol sverený aspirantom pom. zdrav.: asp. Marošimu, Dočolomanskému, Dudášovi a Fislovi. Aspiranti už vychovali nováčkov v duchu slovensko-národnom, ba dokonca si poslovenčili aj pôvodné špeciálne vojenské výrazy, čo im ovšem bolo vytýkané zo strany českých veliteľov.

V marcových dňoch sme usilovne počúvali viedeňský rozhlas, aby sme boli o všetkom čo najlepšie informovaní. Okrem toho každý z nás mal spojenia aj s dobre informovanými civilnými osobami a iba tak sa mohlo stať, že nás 14. marec nenašiel úplne nepripravených. Ba dokonca zachránil sa aj drahocenný materiál pre Slovenský štát. Vyšiel totiž ešte za Čsr rozkaz odoslať zdravotný materiál poľných útvarov do VZS²⁷⁴ v Bystrici pod Hostýnom²⁷⁵ a šrtm. Vámoši so šrtm. Slamom preťahovali pokiaľ možno balenie a odoslanie. Tak sa stalo, že celý poľný zdravotný materiál zostal v Bratislave.

12. marca z mesta zprávy o pohyboch českých vojakov a čestníkov. Každý z nás netrepezlivo očakával vývin udalostí. Zaopatрили sme si na výzvu viedeňského rozhlasu gardistické pásky, aby sme aspoň týmto spôsobom boli označení ako slovenskí vojaci. Aspiranti pod vedením šrtm. Vámošiho rozdelili si medzi sebou funkcie pre prípad vyhlásenia samostatného Slovenského štátu. Šrtm. Vámoši mal zaistiť augmentačné skladište, čat. asp. Dočolomanský slovenské mužstvo nemocnice a čat. asp. Dudáš bol určený ako spojka medzi HG a Slovákmi sborovej nemocnice 9.

Deň pre vyhlásením samostatnosti bolo rušno. Zprávy z mesta: české vojsko obsadilo Bratislavu, občianstvo stavia barikády, na uliciach sú prestrelky. 30 ozbrojených čatníkov prišlo za šrtm. Vámošim a nariadilo mu, aby odovzdal kľúče od skladišťa. Šrtm. Vámoši odoprel tak urobiť a tým zachránil majetok veľkej ceny. Aspiranti poučili mužstvo ako sa má chovať v prípade potreby a možno povedať, že celá Slovač vojenskej nemocnice bola stmolená v jednoliaty celok.

14. marca 1939 okolo 12. hodiny prišli šrtm. Slama a šrtm. Vámoši do bakteriologického laboratória, kde sa zdržoval kpt. Dr. Tursik a hlásili mu: „pán kapitán, hlásime, že máme Slovenský štát a prosíme o rozkazy!“ Keďže najstarším dôstojníkom – Slovákom bol škpt. Dr. Dohnány, odobrali sa k nemu už s gardistickými páskami na rukáve a hlásili mu osamostatnenie sa Slovákov s návrhom, aby ihneď prevzal nemocnicu a v prvom rade zaistil peniaze a materiál.

Pridúc na veliteľstvo, našli sme tam skoro všetkých dôstojníkov – Čechov. Škpt. Dr. Dohnány oznámil im, že máme Slovenský štát, ako najstarší dôstojník – Slovákom preberá velenie a vyžiadal si ihneď všetky kľúče. Česi bez najmenšieho protivenia sa požadované veci vydali a pplk. Dr. Mann ako vtedajší veliteľ so škpt. Krapplom, pobočníkom, spontánne prisľúbili svoju pomoc až do sprostenia služby, na rozdiel od dôstojníkov a rotmajstrov rot pom. zdrav., ktorí ihneď prestali vykonávať svoje funkcie.

Keď sme všetky veci zaistili, škpt. Dr. Dohnány poslal kpt. Dr. Trusika a šrtm. Vámošiho k p. pplk. gen. št. Čatlošovi, ako voj. pridelencom slovenskej vlády s hlásením, že nemocnicu sme prevzali, všetko sme zaistili a zároveň so žiadosťou o ďalšie rozkazy. Menovaní sa odobrali do bývalého domu, kde sa v ten deň síšiel slovenský snem. Me-

274 Vojenský zdravotnícky sklad. Počas rokov 1939-1945 bol VZS umiestnený v Liptovskom Sv. Mikuláši, časť materiálu bola v roku 1944 umiestnená aj v Harmanci.

275 Bystřice pod Hostýnem, okres Kroměříž.

dzitým však p. pplk. Čatloš bol zvolený za ministra N. O. a hlásenie muselo byť preto podané škpt. Dúbravcovi, ktorý náš postup schválil a nariadil vyčkať ďalšie rozkazy.

Dni sa mihali v poradách, ako organizovať zdravotnú službu za zmenených pomerov, komu akú funkciu prideliť, aby pokiaľ možno riadny chod služby sa zachoval. Pohotovosť sa držala i naďalej a 18. marca sme vypočuli prvý rozkaz prvého ministra N. O. Slovenského štátu, vysielaný bratislavským rozhlasom. V tomto rozkaze nariadil označenie slovenskej armády bielo-modro-červenou trikolórou na čiapkach. Každý si ihneď strhnul „lvíčkov“ a ošetrovatelky a vojaci poprišívajú dôstojníkom kokardy. V ten deň nadšenie u vojakov nemalo konca. Nadšenie sa ešte vystupňovalo, keď vyšlo zvláštno vydanie „Grenzbote“, v ktorom bol uverejnený telegram vodcu Nemeckej ríše, Adolfa Hitlera, garantujúci nedotknuteľnosť historických hraníc Slovenského štátu na dobu 25 rokov. Kvôli overeniu pravdivosti radostnej zprávy odobrali sa kpt. Dr. Trusika, šrtm. Vámoši a čat. asp. Dudáš k oblastnému veliteľovi HM Dafčíkovi.

Po návratu do nemocnice bolo hlásené, že z Pezinka prišla telefonická výzva, aby sme si prišli pre nemocného vojaka. Kpt. Dr. Trusik nariadil, aby sanitné auto odišlo do Pezinka a aj on sám i so šrtm. Vánošim si doň sadli. Ale v Pezinku nemecké vojsko nechcelo veriť, že auto prichádza pre nemeckého vojaka, našich mužov chceli internovať a auto shabať. Dalo to kpt. Dr. Trusikovi hodne námahy než dokázal pravdivosť údajov a než našich prepustili aj s nemocnými vojakmi.

20. marca sa nám vrátili aspiranti z Prahy. Nastaly opäť porady, čo s nimi. Či ich máme školiť, alebo priamo ich odoslať k útvarom. Konečne zvíťazil názor, že sriadime školu, ktorá síce bude kratšia, ale aspoň tie najhlavnejšie veci nech sa naučia, aby mohli riadne vykonávať šéflekárske funkcie. Veliteľom školy bol ustanovený kpt. Dr. Trusik. Škola mala 38 frekventantov, z ktorých okrem 2 lekárnikov všetci boli lekári. Škola trvala do konca mája.

V tejto dobe výcvik nováčkov musel byť prerušený, nakoľko v nemocnici jak gázisti, tak i civilní zamestnanci boli väčšinou Česi a ich miesta museli sme zaplniť z radov mužstva. Vojaci pridelení hneď pochopili svoje povinnosti a svedomite konali i konajú svoje i sverené práce.

I funkcie už sme si v týchto dňoch rozdelili. Prednostom chirurgického oddelenia zostal škpt. Dr. Dohnány, ktorý súčasne prevzal aj funkciu prednostu zdrav. služby M.N.O., za prednostu vnútorného oddelenia sa určil npor. Dr. Cachovan, ktorého sme premiestnili od p. pl. 39 do nemocnice a súčasne bol určený ako šéflekár posádky; prednostom ušného a očného oddelenia sa stal por. v zál. Dr. Horváth, zubného oddelenia kpt. Dr. Chovanec a bakteriologického laboratória kpt. Dr. Trusik, ktorý súčasne dostal funkciu armádneho hygienika M.N.O. a šéflekára D.O.V.²⁷⁶ Bratislava. Roentgenologické oddelenie sa pričlenilo k chirurgii a vedením roentgenu bol poverený čat. asp. Dr. Paule.

Aspirantom po. zdrav. boli tiež sverené dôležité funkcie. Čat. asp. Fisla prevzal kmeňovú agendu, čat. asp. Dočolomanský veliteľstvo roty pom. zdrav., čat. asp. Dudáš správu budov, čat. asp. Drlička účtného u roty pom. zdrav. a čat. asp. Maroši funkciu pobočníka veliteľa školy dôstojnickej.

---

276 Doplňovacie okresné veliteľstvo.

Správcovstvo lekárne po odchode Čechov musel prevziať čat. asp. Ph.Mr. Fleischhacker, nemajúci v tých dobách ešte ani dôstojnícku skúšku. Ale každý s láskou, oduševnením a podľa najlepšieho svojho vedomia vykonával a zastával sverenú mu funkciu.

V marci pri prepade východných slovenských hraníc Maďarmi, HG. povolala na východe niektoré ročníky. Do vojenskej nemocnice 1 tiež sa prihlásilo asi 60 mužov. Nakoľko však naša nemocnica nestavala žiadne poľné útvary a ubytovacie pomery boli zlé, prepustili sme ich v krátkej dobe. Ponechali sme si len menší počet na nutné práce. V dôsledku tejto čiastočnej mobilizácie musela byť skrátená aj škola pre zdravotných poddôstojníkov, ktorej veliteľom bol npor. Dr. Cachovan a frekventantov sme museli odoslať k ich útvarom, lebo tieto si ich žiadali.

V apríli vrátil sa z klinického štúdia aj kpt. Dr. Mráz, ktorý sa stal sekundárom chirurgického oddelenia a súčasne osobným a mob. referentom zdrav. služby M.N.O

30. apríla náhle bol prepustený zo služieb slovenských hospodár nemocnice, kpt. Němeček. Hospodársku správu ihneď prevzal šrtm. Slama, ktorý ju od tej doby spravuje.

Koncom mája odišiel do Protektorátu kpt. Dr. Chovanec a zubné oddelenie pre absolútny nedostatok zubných lekárov muselo sa sveriť Dr. Halmošovi, židovi, ktorý ho viedol až do 1. decembra, kedy sa dal aktivovať por. v zál.²⁷⁷

Veľkú starosť nám zapríčinil svojím odchodom pobočník, škpt. Krappel, ktorý odišiel v júni do Protektorátu. Človek, zastávajúci túto funkciu niekoľko rokov, preukázal nám veľmi platné služby a rady. Po jeho odchode nemali sme žiadneho aktívneho dôstojníka pom. zdrav. a preto túto dôležitú funkciu museli sme sveriť na cvičenie povolaným záložným dôstojníkom, resp. Prezenčne slúžiacim aspirantom pom. zdrav., ktorí súčasne museli byť aj veliteľmi roty pom. zdrav. Každú chvíľu smena vo funkcii pobočnickej a veliteľa roty pom. zdrav. mala neblahý vliv jak na agendu veliteľstva, taj aj na mužstvo.

Prvým osobným vestníkom v máji boli z našej nemocnice povýšení: škpt. Dr. Dohnány na majora, npor. Dr. Hogh a Dr. Cachovan na stotníkov.

Júl bol mesiacom príprav k sriadeniu školy pre dôstojníkov pom. zdrav. v zál. a poddôstojnickej školy, ktoré začaly svoju činnosť v auguste. Veliteľom dôstojnickej školy stal sa por. pom. zdrav. v zál. Grellneth a po jeho odchode por. pech. v zál. Došek. Počet frekventantov v dôstojnickej škole bol 19, z čoho 13 pom. zdrav. a 6 lekárnikov. Avšak školy boli veľmi krátkeho trvania, lebo koncom augusta došlo k mimoriadnym opatreniam.

V auguste dvakrát bolo vonku aj exkurzné bakteriologické laboratórium. Prvý raz na Vigľaši, kde vypukla epidemia tyfu: traja vojaci onemocneli, z ktorých dvaja zomreli. Širiteľa nákazy zistilo laboratórium v osobe 8-ročného chlapca, vylučovateľa baktérií tyfových. Druhýkrát vyšlo laboratórium do výcvikového strediska u Lešti, kde vypukla epidemia črevného kararu, pravdepodobne z piva a limonády. V oboch prípadoch skladal sa personál laboratória z stot. Dr. Trusika, čat. asp. Dr. Sirteša a des. Kucharika, ako laboranta.

Osobným vestníkom č. 2, vyšlým v auguste, boli povýšení dvaja z našej nemocnice: stot. Dr. Trusik na majora a por. Dr. Horváth na stotníka.

Za mimoriadnych opatrení koncom augusta a v septembri odišiel do poľa ako prednosta zdrav. služby H.V.V. stot. Dr. Mráz. Ovšem i činnosť vo voj. nem. 1 musela byť zvýšená silne.

---

277 Meno nie je uvedené.

Kmenová agenda pod vedením čat. asp. Fislu pracovala vo dne v noci. Písala svolávacie lístky a ich rozosiela.

Keďže voj. nemocnica odchodom pplk. Dr. Tomšíka zostala bez mob. referenta, mjr. Dr. Dohnány poveril touto funkciou čat. asp. Dočolomanského a funkciu pobočníka veliteľa nemocnice prevzal por. pom. zdrav. v zál. Rublík.

Nakoľko záložníci nastupovali do činnej služby nielen na základe svolávacích lístkov, ale aj na základe vyhlášok, nastal hromadný príchod záložníkov do voj. nem. 1. Mali sme tu stav až 1300 mužov. Takéto množstvo bolo veľmi ťažko ubytovať a preto mjr. Dr. Dohnány nariadil postaviť stany v záhrade voj. nem. 1, keďže školy a iné verejné budovy sme sa márne pokúšali získať. Ubytovanie za daždivého počasia bolo veľmi zlé, nakoľko stany boli preležané a neopravené a cez ne pretekala voda.

Mobilizačná činnosť bola sťažovaná tým, že voj. nem. 1 nemala žiadnych mob. plánov. Sostavovanie mob. útvarov musel robiť mob. referent až dostal od prezentačnej komisie soznamy. K tomu ešte nemal dostatočný počet odborníkov, aby mohli byť poľné útvary kompletné. Evidencia odborníkov (kuchárov, remeselníkov) vôbec nebola. Taktiež chirurgov bol veľký nedostatok.

Asanačné hliadky nemohly byť vôbec vystrojené, lebo voj. nem. 1 nemá asanačných oblekov.²⁷⁸ Poľné útvary dostaly len najnutnejší materiál.

Voj. nem. 1 postavila 3 zdravotnícke roty, 2 poľné nemocnice, 3 zdravotnícke vlaky a 2 dezinfekčné kolony.

Vystrojenie poľných útvarov išlo rýchle a hladko zásluhou zvk. Vámošihu, ktorý mal argumentačné zásoby po mobilizácii v roku 1938 v úplnom poriadku a roztriedené.

Veľké ťažkosti nám robilo zaopatrenie hipomobilných doplnkov. Ačkoľvek prípisom bol určený J.P.O.I. K dodaniu vozov, koní a potrebného mužstva, predsa sa tak nestalo do chvíľne a v potrebnej dobe. Boli sme odkazovaní na OKK 1, kde sme sa však stretli s veľkou neochotou, napriek osobnému zákroku prednostu zdrav. služby H.V.V. Mjra Dr. Dohnányho. V dôsledku toho musel mob. referent vyžiadaný už transport pre zdrav. rotu odvolať a znova si ho vyžiadať až po dodaní vozatajského doplnku. Týmto sa oddialil odchod do poľa o 5 dní.

V dôsledku rýchleho vedenia vojny a všeobecnej motorizácie armády, rozhodol sa prednosta zdrav. služby mjr. Dr. Dohnány motorizovať armádne poľné nemocnice. Podľa výpočtov a po praktickom preskúšaní zistilo sa, že k motorizácii 1 poľnej nemocnice je potrebných 13 nákladných, 3 tunových aut. Vyžiadali sme si potrebný počet aut a naložili poľnú nemocnicu, ktorá sa odsunula na východ po železnici a až tam pokračovala v ceste po ose. Motorizovanie poľných nemocníc sa vcelku dobre osvedčilo. Získalo sa veľa času, odpadla zbytočná námaha a aj pohyblivosť za operujúcimi armádami bola hodne zvýšená.

Na príkaz prednostu zdrav. služby H.V.V. V poli, stot. Dr. Mráza, odoslala voj. nem. 1 do poľa 1 motorizovanú armádu poľnú nemocnicu, 1 divíziu zdrav. rotu a 2 zdravotnícke vlaky. Tieto vlaky boli zostavené v Trnave a na Vrútkach, kde vyčkávaly ďalšie rozkazy. V činnosti neboli.

Ostatné poľné útvary, ktoré nemocnica postavila, boli v pohotovosti len po stránke personálnej. Materiál pre ne vydaný nebol.

---

278 Mali za úlohu protichemickú obranu jednotiek; slovenská armáda používala protichemické - asanačné obleky vz. 36 a vz.38 československého pôvodu.

Neskôr sa už aj ubytovanie zlepšilo. Dostali sme totiž k dispozícii ústredné vojenské zariadenie a časť zámokových kasární. Jednotlivé poľné útvary viedli si svoje stravné hospodárstvo samostatne, nakoľko by bolo bývalo ťažké dochádzať pre stravu zo zámokových kasární do nemocnice.

Pri mobilizácii jednotlivé poľné útvary zas v úplnom poriadku a kázni likvidovali.

Veľa starostí nám narobili záložníci i lekári židia, ktorých má voj. nemocnica hodne vo svojom kmenovom počte. Na základe výnosu M.N.O. bola sriadená pracovná rota vo voj. nem. 1 a neskôr boli odoslaní do pracovného tábora v Trnave. So židovskými lekármi to bolo ešte horšie. Bolo ich toľko, že jeden druhému prekážali a tým sťažovali prácu. Mnohé poľné útvary zas nemaly ani lekára a my sme nesmeli lekárov-židov dávať k vojenským útvarom.

Osobným vestníkom č. 5 boli z našej nemocnice povýšení: čat. Asp. Dočolomanský na por. pom. zdrav. a súčasne ustanovený čakateľom. Ďalej na por. zdrav. prez. sl. čat. asp. MUDr-i: Rehák, Sirteš, Wurm, Brechtl, Mardiak. Na por. lek. prez. sl. Ph. Mr. Fleischhacker a na por. pom. zdrav. prez. sl. čat. aspiranti: Drlička, Dudáš, Fisla, Maroši, Ohrival, Zaľko a Rajky.

K 1. septembru boli premiestnení z voj. nem. 1 do voj. nem. 2: stot. Dr. Hogh a stot. Dr. Horváth. Prednostom ušného a očného oddelenia voj. nem. 1 stal sa npor. Dr. Mráz.

V októbri opäť začala škola pre dôstojníkov zdrav. v zál., ktorá trvala až do 5. januára a ktorej veliteľom bol stot. Dr. Cachovan. V tejto škole bolo 45 lekárov ako frekventantov.

V poslednom štvrtročí 1939 poriadali sme kurzy pre záložných dôstojníkov. Dohromady sme mali tri kurzy. Veliteľom kurzov bol prednosta zdrav. služby H.V.V. Mjr. Dr. Dohnány.

1. novembra prevzal veliteľstvo vojenskej nemocnice 1 po mjr. Dr. Dohnánym mjr. Dr. Trusík.

Povýšení boli osobným vestníkom č. 8 z vojenskej nemocnice na por. zdrav. prez. služby títo čat. asp. MUDr-i: Beňuška, Paulo²⁷⁹, Skotnický a Vojšaššák.

Dňom 1. novembra bol aktivovaný aj por. pom. zdrav. Fisla a dňom 1. decembra aktivovaný a súčasne povýšený na npor. Zdrav. Dr. Krajčovič, ktorý ihneď bol poverený funkciou prednostu zubného oddelenia.

Teraz vojenská nemocnica 1 má 3 aktívnych dôstojníkov pom. zdrav. Sú to: por. Pavlík, veliteľ roty pom. zdrav., por. Dočolomanský, pobočník veliteľa záložnej dôstojníckej školy a por. Fisla, vedúci kmenovej agendy. Pobočníka veliteľa nemocnice koná por. pom. zdrav. v zál. Rublík.

Soznam lekárov a ostatných gážístov, konajúcich službu vo voj. nem. 1 ku dňu 31. decembra 1939

Mjr. zdrav. MUDr. Trusík Pavel
Mjr. zdrav. MUDr. Dohnány Ladislav
Stot. zdrav. MUDr. Mráz Pavel
Stot. Zdrav. MUDr. Cachovan Ignác
Npor. zdrav. MUDr. Mráz Štefan

veliteľ nem. a predn. bakt. lab.
predn. zdrav. sl. HVV a chirurg
osob. ref. HVV., sekundár chirurg
prednosta vnút. odd., veliteľ školy
prednosta ušného a očného oddelenia

---

279 Horevyššie uvedený ako MUDr. Paule.

Npor. zdrav. MUDr. Krajčovič
Por. zdrav. MUDr. Beňuška Ladislav
Por. zdrav. MUDr. Skotnický Fedor
Por. zdrav. MUDr. Vojtaššák Jozef
Por. lek. v zál. Ph. Mr. Fleischhacker
Por. pom. zdrav. Pavlík Valdemar
Por. pom. zdrav. Dočolomanský Jozef
Por. pom. zdrav. Físla Anton
Por. pom. zdrav. v zál. Rublík Jakub
Zvk. hosp. Slama Vojtech
Zvk. pom. zdrav. Vámoši Dezider
Rtk. úč. Bolyoš Ján
Rtk. hosp. Gajdoš Štefan
Rtk. hosp. Ožvald František
Rtk. hosp. Ježko Michal

prednosta zubného oddelenia
sekundár v bakteriál. laboratóriu
sekundár na vnútornom oddelení
sekundár na roentgenovom oddelení
správca lekárne
veliteľ rotý pom. zdrav.
pobočník veliteľa školy
vedúci kmen. agendy
pobočník veliteľa nemocnice
hospodár nemocnice
správca skladu
účtovník rotý pom. zdrav.

(VHA Bratislava, f. 55, šk. 59)

21 Kronika Vojenskej nemocnice 3 pojednáva o evakuácii nemocnice z Košíc do Prešova v jeseni 1938, ako aj o fungovaní útvaru v ďalších mesiacoch

---

Vojenská nemocnica 3

Prešov, 8. február 1940

VÝPIS Z KRONIKY VOJ. NEM. 3 ROK 1939:

Píšeme kroniku z dôb najrušnejších v dejinách nášho národa. Sme presvedčení, že každá udalosť zachytená na papier je kameňom v mozaike historie nášho národa. Vieme, že zkraslené a špatne ulámané kamienky nemôžu dať vernú podobu obrazu, tak i v našej práci chceme pracovať len s čistými, pravými faktami, aby bolo možné niekedy ich riadne hodnotiť.

Venujme niekoľko slov udalostiam r. 1938. Keď národ náš nastupoval do zbrane za mobilizácie v septembri 1938 proti nepriateľovi na severe i na juhu, ani ten najväčší pesimista nemohol predpokladať, že o niekoľko týždňov budeme sa lúčiť s Košicami, chľubou slovenského východu. Krutý osud odtrhol ich od našej rodnej zeme a všetko čo len trochu túžilo za vlasťou, muselo z Košíc utekať. Sťahovali sa ľudia, úrady i ústavy. Všetko v ohromnom tempe, lebo politické nebo bolo stále veľmi zamračené. Už viaľy krikľavé maďarské zástavy nad Košicami, keď naši statoční chlapci začali sťahovať dnešnú vojenskú nemocnicu 3 - vtedajšiu sborovú nemocnicu 11 do Prešova. Vďaka dobrej organizácii a nadľudskému výkonu každého jednotlivca, zariadenie nemocnice bolo prevezené s najmenšími škodami.

V Prešove nemocnicu čakala veľmi krušná doba. Ťažko bolo mysliteľné, aby sa bol našiel primeraný objekt, ktorý by stačil pojať tak veľký kolos, ako je voj. nemocnica. Uchýľila sa preto do rôznych budov mestských, a to: časť bola v št. učiteľskom ústave, časť v gr. kat. internáte, časť v terajších Hlinkových kasárňach a časť v býv. pos. nemocnici. Sťahovanie bolo dirigované z Košíc. Podľa denných rozkazov veliteľstvo sa presťahovalo do Prešova po 18. X., lebo 20. X. denný rozkaz je už datovaný v Prešove.

Snížovaním počtu armády ubúdalo i nemocných. Postupne byly uvoľňované jednotlivé budovy a aj nemocnica sa stále koncentrovala do terajších Hlinkových kasáreň. V týchto objektoch samozrejme nebola najistejšou a bola prehadzovaná z jednej budovy do druhej. Však ako pamiatka zostal na streche namaľovaný červený kríž. Väčšinou sa usídlila v hlavnej trakte kasárni a len nervové oddelenie bolo v odľahlej budove. Umiestnenie bolo prechodné, vedeli to všetci vtedajší činitelia, ale bola tu zima, nedalo sa nič robiť. Príchodom jara mala sa riešiť otázka definitívneho umiestnenia nemocnice.

Ale koleso politických udalostí točilo sa prudko ďalej a blížil sa marec, ktorý znamenal rozchod Slovenska s Českom a Moravou. Malo to veľmi prenikavý význam pre našu nemocnicu. Veď nikde nebolo jedného Slováka aspoň kapitána, a preto počiatky byly veľmi ťažké. Zo všetkého personálu v nemocnici bol jediný podporučík Slováč MUDr. František Renker, u roty jediný podporučík Emil Maliar a niekoľko aspirantov.

Týmto ľuďom pripadla úloha prebrať všetky oddelenia, kancelárie a skladištia. Bola to na prvý pohľad úloha neprevediteľná. Ale vykonali ju. Odchádzajúci českí velitelia, prednostovia, úradníci i vojaci svoje miesta väčšinou odovzdali v bezvadnom stave, svojim nástupcom prispeli i radou, takže prechod bol úplne hladký bez výstupov a neprijemných scén.

Keď sledujeme denné rozkazy z tejto doby, len čiastočne si môžeme urobiť obraz tak veľkého prechodu. Denný rozkaz zo 14. marca je úplne krátky, nevidieť na ňom, že by sa v ten deň bola stala nejaká významná udalosť. Aj z 15. marca je suchý, len vecné rozkazy. Človek má dojem, že udalosti z Bratislavy nedoletely ešte do Prešova. Aj rozkaz zo 16. marca je nápadný nie svojim obsahom, ale je písaný slovensky. Je to prvý slovenský rozkaz. Ostatné zostáva pri starom. V dennom rozkaze zo 17. marca máme nariadené nosiť slovenské trikolóry miesto dosávdných odznakov. 18. marca na dennom rozkaze je už podpísovaný npor. zdrav. MUDr. Ján Tievesch²⁸⁰ ako zástupca slov. vlády u sbor. nem. 11. Menovaný bol šéflekárom del. pl. 11 – a ako najvyšší dôstojník zdravotníctva prevzal túto funkciu. 19. marca preberá už funkciu veliteľa nemocnice od odchádzajúceho ppl. Rudolfa Glyknera a poveruje lekárov dočasným vedením jednotlivých oddelení.

Vnútorne oddelenie viedol
chirurg. oddelenie viedol

ppor. zdrav. MUDr. František Renker
čat. asp. zdrav. MUDr. Michal Gendič
čat. asp. zdrav. MUDr. Vojtech Grosz

kožné a pohl. oddelenie viedol

npor. zdrav. MUDr. Štefan Kraiczer.

Podobne ostatné funkcie u roty a v kanceláriách boli obsadené schopnými poddôst. – Slovákmi.

V nasledujúcich dňoch čítame v rozkazoch prezentácie dobrovoľníkov i narukovaných, lebo na východe sa začalo skutočne bojovať. Tu nastaly veľmi krušné časy pre nemocnicu. Ešte neni likvidovaná otázka odchodu nemocných českej národnosti, už máme vo výhlade nové návaly nemocných a ranených. V nasledujúcich denných rozkazoch vidíme dobrovoľné prihlášky lekárov, ktorí sa starajú o pacientov pozostalých a sú pripravení pre event. pacientov nových. Boje na východe skutočne začaly, na všetky strany bolo treba lekárov, ale bol ich nedostatok, nedostatok v nemocnici a nedostatok v poli. Všetci boli preťažení, ťažko pracovali celý deň. Skoro každý druhý deň museli mať nočné služby, čo trvalo skoro mesiac.

Z českých lekárov a úradníkov ako nezbytné museli zostať:

škpt. zdrav. MUDr. Simeon Syrovátka ako prednosta nerv. oddel.,
prap. úč. Ján Kéda ako hospodár,
kanc. ofic. Jozef Buráň ako početný,

ale škpt. zdrav. MUDr. Simeon Syrovátka odišiel do Prahy a funkciu prednostu nerv. oddelenia prevzal npor. zdrav. MUDr. Jozef Jamriška.²⁸¹

Boje na východnom Slovensku ustaly, nemocnica ako tak dostávala sa do normálnych kolají.

280 Ján Tievesch, neskôr v roku 1944 pôsobil v hodnosti mjr. zdrav. ako veliteľ Vojenskej nemocnice 2 v Prešove.

281 Stot. zdrav. J. Jamriška do konca vojny pôsobil ako veliteľ Vojenského ústavu pre duševne a nervove chorých v Trnave.

24. marca prichádza z Bratislavy por. zdrav. MUDr. Ján Matejka, výnosom MNO určený za prednostu vnútor. oddel. 18. apríla prišiel kap. zdrav. MUDr. Ladislav Knóth, ktorý prebral funkciu prednostu chirurg. oddel.²⁸²

8. mája – MNO ho ustanovuje veliteľom nemocnice, tým istým dňom preberá npor. zdrav. MUDr. Ján Tievesch zubné oddelenie.

9. mája býv. sborová nemocnica 11 bola premenovaná na vojenskú nemocnicu č. 3.

23. mája bolo zrušené kožné a pohlavné oddelenie. Jeho dosavadný prednosta stal sa šéflekárom del. pluku v Kežmarku. Letné obdobie prebiehalo v celku kľudne. Všetci sme sa starali o zapracovanie, zdokonalenie a prispôsobenie novým pomerom. Stále sme v nemocnici a musíme sa snažiť nejakým spôsobom toto prostredie zlepšovať. Začali sme preto všetky miestnosti na I. oddel. bieliť, vyhádzali sme zo sien háky, žiadali sme natrieť okná a dvere, upraviť chodby, ale toho sme sa už nedočkali.

V polovici augusta bolo zrušené nervové a ušné²⁸³ a jeho prednosta bol poslaný do ústavu pre duševne a nervové chorých v Trnave.²⁸⁴

Dňa 21. augusta nastúpil službu npor. zdrav. MUDr. Štefan Mráz a prevzal vedenie očné, nosného, ušného a krčného oddelenia.

Za niekoľko dní opäť sa objavujú mená prezentovaných záložníkov. Znova sme v zbrani a opäť prešovská voj. nemocnica je najviac zaťažovaná. Z nej sa vystrojujú právoporné obvazišťa pre prap. lekárov, chystajú sa div. zdrav. roty, poľné nemocnice a dezinfekčné kolony.

Znovu sa hrnú lekári, lekárnici a pom. zdrav. Práca sa však valí nemožným tempom. Na vnútornom oddelení počet nemocných rapídne stúpa – a za niekoľko dní dosahuje čísla 96. Pri zisťovaných od 80 – 100 až 150, čo je úctyhodný počet. Nie menej je toho na ostatných oddeleniach a lekári musia nasadiť tempo, ozbrojiť sa trpezlivosťou a pracovať bystrotipom, aby neuškodili vlasti, ani nepoškodili jednotlivca. Naša nemocnica stala sa útočiskom nemeckej armády, do nej boli posielaní onemocnení poľskí zajatci, takže sme mali veľmi živý kaleidoskop národností.

Červení kríž slovenský je nám všemožne na pomoci. Sriaďuje sa výpomocná nemocnica o 50 posteliach v mestskej rodinnej škole, rozšírená v prípade potreby na 100 postelí. Vybavujeme ju potrebným inštrumentáriom, obvazmi, všetko je pripravené pre prijatie nemocných. Dobrovoľné sestry Červeného kríža sa hlásia ako výpomocný ošetrovateľský personál na nemocničné oddelenia, konajú svoju dennú i nočnú službu s ochotou a obetavosťou. Obyvatelia mesta a organizácie nosia lahôdky, cigarety a i peňažné dary nemocným.

Koncom septembra min. nár. obr. gen. Ferdinand Čatloš navštívil ranených, láskavým slovom hodnotí hrdinné činy našich ranených a zanecháva v nich pre celý ich život mužnej pýchy, že svoju povinnosť konali tak, ako to národ od slovenského vojaka očakáva.

Stav tento trval po celý september skoro do konca októbra. Po skončení vojny opäť počet nemocných sa znižoval počtom rukovaných a aby sme si boli úprimní i rastúcou nádejou na prepustenie. Tým práca sa znižovala a narukovaných lekárov sme zamestnali triedením a kontrolou mob. materiálu.

---

282 V tejto funkcii vydržal až do roku 1944.

283 V texte je ušné prečiarknuté a nad tým napísané duševné.

284 Rukou je ďalej dopísané: „...v Trnave, kde prevzal funkciu veliteľa tohto ústavu.“

Koncom októbra prišiel na klinické štúdiá npor. zdrav. MUDr. Štefan Mráz.

Začiatkom novembra bol odkomandovaný do Bratislavy na klinické štúdiá por. zdrav. Ján Matejka a pozdejšie i stot. zdrav. MUDr. Ladislav Knóth.

Týmto spôsobom jednotliví prednostovia majú získať potrebné vedomosti k riadnemu vedeniu svojich oddelení.

V nemocnici s obavami očakáva sa zima. Z minulého roku sa pamätajú, že za týchto podmienok, keď sú deravé okná, vydraté dvere, rozbité pece, nie je možné vykúriť na žiadanú teplotu, zvlášť keď sa bude kúriť len drevom. Obavy sa skutočne splnily. Na vnútornom oddelení teplota sa pohybovali medzi plus 5 a mínus 5 stupňov Celzia.²⁸⁵ Že za takých okolností liečba je svrchovane snižená uzná každý. My sme dosiaľ uznania nenašli a musíme znovu a znovu upozorňovať na tento stav vecí, prosiť o nápravu, písať petície a urgencie, aby tento katastrofálny stav budúceho roku sa neopakoval. Ináč po zdravotníckej stránke behom oboch mobilizácií a za tak nepriaznivých podmienok, sme uspokojiví. Úmrtnosť je minimálna, skutočne len veľmi ťažké prípady a sme presvedčení, že pri vyhovujúcich podmienkach i tento počet poctivou a svedomitou prácou snížime. V tej nádeji kráčame do Nového roku a sľubujeme si, že budúcu zimu už budeme pracovať v dobre vybavenom ústave, tak ako o to prosíme a ako to navrhujeme. Spisy s návrhom na adaptácie budov sú detailne vypracované, uložené na stavebnej správe v Prešove, kde čakajú na realizáciu.

Veliteľ voj. nem.:
stot. zdrav. MUDr. L. Knóth

(VHA Bratislava, f. 55, šk. 59)

---

285 Zima začiatkom roka 1940 bola skutočne najkrutejšou počas vojnového obdobia.

22 Výpisy z kroniky Doplnovacieho okresného veliteľstva Levoča, ktoré opisujú prvé mesiace fungovania doplnovacej služby a jej organizačné zmeny

---

K č. 64 dôv. 1940

DOPLŇOVACIE OKRESNÉ VELITEĽSTVO LEVOČA PO ŠTÁTOM PREVRATE 14. MARCA 1939

Kronikár: por. dopl. Rudolf Veber, 27 ročný, rodisko: Vrútky, okr. Turčiansky Sv. Martin, vzdelanie: 7 tr. reálky s maturitou, maturita na učiteľskom ústave a hudobná a dramatická akadémia.

V prvých dňoch po štátnom prevrate na Slovensku úradovalo DOV ako vojenský útvar²⁸⁶ s názvom „DOV Spišská Nová Ves, t. č. Levoča“ nerušene; dôstojníci, rotmajstri a občianski zamestnanci ostali na svojich miestach bez výnimky. Okrem dvoch kancelárskych oficiantov Slovákov všetci boli národnosti českej.

Prvá vážna práca nastala 16. marca 1939 telegrafickým povolaním dôstojníkov, rotmajstrov a mužstva najmladších piatich ročníkov I. zálohy /t. j. odvodných ročníkov 1936, 1935, 1934, 1933 a 1932/ do činnnej vojenskej služby. Vyhláška týkala sa len príslušníkov slovenskej národnosti z týchto okresov: Gelnica, Prešov, Vranov, Michalovce, Humenné, Trebišov, Medzilaborce, Stropkov, Giraltovce, Snina, Bardejov, Sabinov, Stará Ľubovňa, Levoča, Kežmarok, Spišská Nová Ves, Spišská Stará Ves a Poprad.

Veliteľ útvaru mjr. Vladimír Horák ustanovený bol dňa 15. marca 1939 prednostom dopl. služby sboru v Spišskej Novej Vsi, jeho zástupca zastával funkciu veliteľskú. Normálny chod služby netrval dlho: dôstojníci, rotmajstri a občianski zamestnanci českej národnosti odchádzali do krajiny „Protektorátu Čechy a Morava“. Dňa 17. marca hlási dočasný veliteľ, že pracuje s tromi dôstojníkmi, štvormi rotmajstrami a piatimi občianskymi zamestnancami. Už však 23. marca na žiadosť pozbavil služby troch rotmajstrov a dňa 25. marca troch českých dôstojníkov, jedného rotmajstra a troch občianskych zamestnancov. Mužstvo pridelené DOV bolo dňa 22. marca odsunuté do Česka a na Moravu. Ostal teda pri DOV: jeden dôstojník dopl. českej národnosti ako veliteľ a dva kanc. oficianti slovenskej národnosti.

Dňa 14. apríla odišiel tiež dočasný veliteľ a DOV prevzal toho dňa opäť major Vladimír Horák, úradujúc prechodne v Spišskej Novej Vsi ako prednosta doplnovacej služby VI. sboru, poobede v Levoči ako veliteľ doplnovacieho okresu.

Z väčších úloh v tom čase uvádzam: výkaz dôstojníkov a rotmajstrov I. a II. zálohy príslušných na území Slovenska, podľa stavovských skupín a národností, ako aj výkaz mužstva I. a II. zálohy podľa druhu zbraní /služieb/ a podľa národností. Pre zaujímavosť: v doplnovacom okrese, ku ktorému vtedy patril polit. okres Levoča /26. 753

---

286 Doplnovacie okresné veliteľstvá (DOV) boli, podľa reformy z mája 1939, inštitútom podriadeným ministerstvu národnej obrany. Ich úlohou bola predovšetkým evidencia a doplnovanie brancov. Boli akoby predchodcami neskorších okresných vojenských správ.

obyvateľov/, Sp. Nová Ves /37. 203 obyv./, Poprad /27. 857 obyv./, Gelnica /28. 663 obyv./, a zvyšok z okresu Košice-vidiek odstúpeného dňa 4. novembra 1938 Maďarsku, vtedy bolo 12. 273 vojakov a 3. 188 poddôstojníkov. Pomer národností: Slovákov bolo 2.189 poddôstojníkov a 9.584 vojakov, Nemcov 829 poddôstojníkov a 2.105 vojakov, Maďarov 163 poddôst. a 514 vojakov, Rusínov a Poliakov 7 poddôst. a 70 vojakov. Nápadný je malý počet Rusínov: je isté, že sa tu gréckokatolíci hlásili za Slovákov, čo sa skoro na to vplyvom agitácie menilo v neprospech národnosti slovenskej na východnom Slovensku.

Koncom apríla boli na Slovensku zrušené veliteľstvá sborov. Miesto VI. sboru je utvorené VV 3 /vyššie veliteľstvo/ v Prešove. Doplňovacia služba k VV nepatrí. Podľa novej organizácie slovenskej brannej moci sú na východnom Slovensku dva doplňovacie okresy. Sídlo DOV je v Levoči a v Prešove. K DOV Levoča patrí 9 politických okresov: /Gelnica - 28.663, Levoča - 26.753, Poprad - 27.857, Spišská Nová Ves - 37.203, Dobšiná - 21.161, Kežmarok - 31.880, Stará Lubovňa - 23.205, Sabinov - 40.159, Spišská Stará Ves - 9. 378/ s celkovým počtom 246.259 obyvateľov. DOV podlieha priamo MNO.

Dňom 7. mája je ministrom národnej obrany za veliteľa v Levoči ustanovený major Vladimír Horák /českej národnosti, moravský Slovák/. Tým istým dňom bol sem pridelený i jeden dôstojník a jeden rotmajster evidenčnej služby českej národnosti. Nastúpil len pridelený dôstojník: teda u vojenského útvaru, kde boli za česko-slovenského režimu systemizovaní traja dôstojníci dopl. služby /okrem veliteľa/, jeden dôstojník zdravotníctva /v hodnosti podplukovníka/, traja dôstojníci evidenčnej služby šesť rotmajstrov evid. služby, jeden kancelársky úradník a traja kanc. pomocníci /oficianti/, koná tu službu: jeden major dopl. služby, jeden stotník evid. sl., dvaja kanc. oficianti. Šéflekár DOV je súčasne šéflekárom pešieho pluku 1 v hodnosti nadporučíka. S týmito pracovníkmi načím zdolať: doplňovanie brannej moci, evidenciu mužstva, dôst. a rotníkov mimo činnej služby, evidenciu platovú /vdov a sirôt, vojenských invalidov/, superarbitrácie, prípravy pre mimoriadne opatrenie /zvýšenie prezenčných počtov a pod./ a prípravy pre mobilizáciu.

Boly to ozaj ťažké začiatky. Ale dobrou vôľou a chuťou k práci daly sa prekonať všetky prekážky, ktoré tvorivej robote stavaly sa v cestu.

MNO bolo si vedomé nedostatku dôstojníkov a rotníkov. Preto už 15. mája 1939 uverejňuje výzvu v rozkazoch a tlačí, aby sa prihlásili mladší dôstojníci z pov. a v zálohe pre službu doplňovaciú, rotníci a poddôstojníci pre službu evidenčnú /výnos HVV č. 12.812 dopl. 1939/. Výsledok výzvy bol dobrý: prvý slovenský dôstojník z povolania pri DOV Levoča nastúpil 15. augusta, druhí dvaja 1. septembra, štvrtý 1. decembra 1939.

V júni 1939 znova bola riešená otázka českých dôstojníkov /rtk./: niektorí boli ponechaní iba do 30. júna /menoslov bol uverejnený výnosom HVV Bratislava čís. 201.845 dôv. 1. osob. 1939/, podľa dohody medzi vládou Slovenského Štátu a Protektorátom.

Sotrvanie po 30. júni 1939 znamenalo definitívne prevzatie do slovenskej armády /:dôst. a rtk., ktorí tu po 30. júni ostali, dostali osobitné dekréty podpísané ministrom NO o trvalom prijatí/. Tým pre nich zanikol právny nárok v Protektoráte Česko-Morava. Otázka štátneho občianstva voj. gážistov českej národnosti má byť riešená pripravovaným zákonom tak, že všetci ponechaní dôst., rtk., a občian. Zamestnanci, keďže dňa 14. marca konali službu u voj.správy dnešného Slovenska bez opčného, čiže naturalizačného aktu, samočinne získavajú slovenské štátne občianstvo.

Na toto riešenie opäť bolo upozornené výnosom MNO čis. 202.615 dôv./1.osob. 1939 dňa 27. júna. Pridelení tu dôstojníci českej národnosti mohli sa teda pokojne venovať svojim povinnostiam.

Základným pilierom vojenskej organizácie je DOV a kmeňové /náhradné/ teleso.

Našou snahou bolo usporiadať čím prv evidenciu pri DOV a kmeňovú knihu pri náhradných telesách mladej slovenskej armády. Organizácia, o ktorej už bola zmienka, rušila niektoré útvary bývalého č.-sl. Vojska a inú slučovala. Pre gážistov a mužstvo do 14. marca činne slúžiace u útvarov v Protektoráte a na Podkarpatskej Rusi založené boli „náhradné kmeňové listy“ u útvaru tej istej zbrane /služby/, kde títo gážisti a mužstvo pokračujú v čin. /aktívnej/ službe. Ti, kto sa hneď po návrate nehlásili /išlo o mužstvo, ktoré sa navrátilo do domova/, notárskymi úradmi boli vyzvaní k pokračovaniu v prezenčnej službe /lehota do 10. apríla 1939/ u najbližšieho im útvaru ich zbrane /služby/.

V druhej polovici mája pokračované bolo: výnosom čis. 13.003 dopl.. 1939 nariaďuje MNO vziať do kmeňových počtov dôstojníkov a rotníkov v zálohe a mužstva v zálohe /náhr. zál./, ktorí boli príslušníkmi útvarov v Protektoráte a na odstúpenom území. DOV o každom takom dôstojníkovi /rtk./ I. a II. zálohy spísalo „náhradný kmeňový list“ a predkladalo tieto listy MNO, ktoré dôst. /rtk./ vtelilo do slovenských útvarov. Pre mužstvo v zál. náhr. zál./ spísalo DOV náhr. kmeň. list a vtelilo ho samo k náhradnému telesu príbuznej zbrane /služby/ podľa pobytu a špeciálneho výcviku. Do 10. júna boli takto vtelení príslušníci piatich najmladších ročníkov.

Podľa osnovy nového branného zákona i Nemci budú podliehať brannej povinnosti, ktorá pre nich bola zrušená vládou česko - slovenskou nariadením čis. 39/1939 z 24. februára Sb.zák. a nar.

Stalo sa tak vládnym nariadením čis. 182/1939 Sl. Z. zo dňa 25. júla 1939: podľa neho MNO Bratislava výnosom č. 204.868 dôv. /dopl.1939 nariaďuje, aby Nemci, ktorí mali nastúpiť do prez. služby 1. marca t.r., zavolaní boli na 2. októbra 1939, a to k pešiemu pluku 1 do Levoče a k del. pluku 1 /IV. odd./ do Žiliny. Ostatok prez. služby - 7 mesiacov a jeden deň - bol im odpustený.

Hlavné odvody, nariadené na rok 1939 ešte za č.-slov. režimu boli po štátnom prevrate 14. marca 1939 zastavené, prerušené. Bolo načim ich dokončiť. Preto MNO už 17. júla 1939 nariaďuje Krajskému úradu /výnos č. 202.774 dôv./dopl. 1939 urobíť prípravu /cest. a pracovné rozvrhy, predvolanie k odvodom atď./ Hlavné odvody sú navrhnuté na august a september, k nim budú povolaní branci roč. narodenia 1917, 1918 a 1919, všetci štátni príslušníci Slovenska /aj Nemci/. Česi, ktorí nadobudli na území Slovenského štátu domovského práva po 30. októbri 1918, pokladajú sa za štátnych príslušníkov.

Podľa pokynov, ktoré MNO vydalo v auguste 1939, pri odvodoch bude používané klasifikácií obvyklých za režimu č.-sl. /služba radová „A“, služba pomocná a strážna „B“ a „Bs“/. U brancov neschopných k vojenskej službe klasifikovaných „schopný ako...“ /napr. ako pisár k službe pomocnej/. „Neodvedený“ bola pri odvode zisťovaná „schopnosť pre pracovnú službu“.

U Židov a Cigánov rozhodovalo sa len pre pracovnú službu, teda bez ohľadu na telesnú a duševnú spôsobilosť.

V dopl. okrese Levoča hlavné odvody započaly dňa 23. VIII. v Poprade /3 dni/, pokračovali v St. Lubovni /2 dni/, v Sp. Starej Vsi /1 deň/, v Kežmarku /3 dni/, v Spiši.

Novej Vsi /3 dni/, v Sabinove /5 dní/, v Spiš. Podhradí /2 dni/, v Gelnici /4 dni/ a končily v Levoči dňa 28. septembra /1 deň/.

Priebeh hlavných odvodov bol hladký, hoci sa konaly za pomerov mimoriadne rušných, o čom ďalej bude zmienka.

K odvodom prišlo 3275 brancov, a to:

2.053 roč. 1917 /III. trieda a starší/,

703 roč. 1918 /II. trieda/

519 roč. 1919 /I. trieda/.

Absencia brancov bola nápadná: v Nemecku za prácou boli robotníci, baníci, kovo-remeselníci atď., najmä nemeckej národnosti, ktorí sa na predvolanie nedostavili. Takto nevyhovelo odvodovej povinnosti:

222 brancov z gelnického okresu

156 brancov z kežmarského okresu

165 brancov zo sabinovského okresu

157 brancov z novoveského okresu atď.

Celkový počet neprítomných brancov bol 1059 /:z toho pripadá na III. odv. triedu 642 brancov:/. Zjav v minulých rokoch nevidaný.

Zdatnosť brancov celkove bola uspokojivá.

Hlavné odvody prevedené boli rýchlym tempom. Na jeden deň okresný úrad predvolal 180 i viac brancov. Požiadavky kladené na členov odvodovej komisie, najmä na dôstojníka zdravotníctva, boli veľké.

V okrese St. Lubovňa je pozorovať podvýživu brancov. V troch obciach tohto okresu práve počas hlavných odvodov bol brušný týfus.

V gelnickom okrese bola nápadná absencia brancov z obce Nižný Medzev: zo 46 povolaných brancov dostavilo sa iba 5, a to cudzi /do tejto obce domovom nepatriaci/ a Cikáni. Ostatní ušli pred odvodom do Maďarska aj s rímsko-katolíckym farárom tejto obce. Všetci boli národnosti nemeckej.²⁸⁷

Cestovanie vlakom a autobusmi počas hlavných odvodov bolo veľmi hatené, takže voj. členovia a mužstvo pridelené komisii, často boli odkázaní použiť osobného a nákladného automobilu, ktorý ochotne dala k dispozícii Hlinkova Garda. Železnice vtedy dopravovali transporty vojsk slovenských a rišskonemeckých.

Veľký nedostatok je odborného personálu evidenčnej služby. MNO snaží sa odpomôcť výzvou, aby sa prihlásilo mužstvo prezenčnej služby za podmienok stanovených predpisom A-VII-1. Výzva mala úspech. K DOV Levoča v letných mesiacoch bolo takto prijatých 9 vojakov a poddôstojníkov odv. roč. 1937 a 1938.

Prvé cvičenie v zbrani /služobné/ slovenských dôstojníkov v zál. bolo v auguste: MNO vyzvalo rádiom dôstojníkov v zál. profesorov a učiteľov, aby dňa 1. augusta nastúpili k cvičeniu, a to u posádkového veliteľstva v Bratislave, skadiaľ boli pridelení k voj. útvarom. Účel: doplniť rady dôstojníkov z povolania a propagačný.

---

287 Ako zaujímavosť možno spomenúť, že práve pomadžarčení obyvatelia tejto obce veľmi tvrdo „privítali“ vo svojej obci aj oficiálneho vodcu slovenských Nemcov Franza Karmasina – pri jeho návšteve v obci dňa 11. decembra 1938 ho doslova obhádzali kameňmi, ba po ňom aj strieľali. Bližšie: SCH-VARC, M.: Gul'ka pre štátneho tajomníka. *Pamäť národa*, roč. III, 4/2007, s. 42-50.

V auguste 1939 započaté bolo s vydaním slovenských voj. preukazov, najprv pre ročníky I. zálohy. Nováčkovia roč. 1938 nemuseli – podľa výnosov MNO Praha za režimu č.-sl. – nastúpiť, keď bývali v cudzine /na území odstúpenom Maďarsku, Poľsku, Nemecku/. MNO Bratislava nariadilo koncom augusta 1939, aby títo branci slovenskej národnosti príslušní do obcí na území Slovenska boli zavolaní na 1/3 do prezenčnej služby. U brancov národnosti nemeckej, maďarskej, rusínskej a židovskej príslušných na územie Slovenska zistiť v domovskej obci, či optovali pre cudzí štát alebo nestratili štátne občianstvo na Slovensku a podľa výsledku ich alebo povolať na 2. októbra do prezenčnej služby alebo vytreť z protokolov odvedených. Čas od 1. marca 1939 do nástupu má byť zarátaný tak, aby boli prepustení s brancami, ktorí nastúpili 1. marca /ako to bolo prv spomenuté o zavedení brannej povinnosti Nemcov/.

Zvlášť okolností si vyžiadaly, aby mužstvo, ktoré splnilo koncom septembra zákonnú prezenčnú povinnosť /dvojiročnú/, bolo síce formálne preložené do zálohy dňom 30. septembra, ale hneď bolo pridržiavané k mimoriadnemu cvičeniu v zbrani. Išlo o mužstvo, ktoré nastúpilo 1. októbra 1937 do prezenčnej služby.

Príslušníci istých ročníkov I. zálohy boli v auguste vyzvaní nastúpiť k mimoriadnemu cvičeniu v zbrani. Vyžiadala si to situácia zahranično-politická. Toto prvé vážne opatrenie Slovenského štátu bolo skúškou neobyčajného významu z hľadiska vojenského, národohospodárskeho i politického, dopravného atď. Mladá branná moc tu skvele obstála.

V druhej polovici septembra situácia sa vyjasnila natoľko, že pristúpené bolo k dočasnému prepusteniu mužstva v zálohe ročníkov 1904288 a starších.

Nového ich zavolania do činnej služby nebolo už potom potrebné.

V októbri 1939 z činnej služby prepustený bol odv. ročník 1936 a náhradná záloha ročníka 1938, takže v prezenčnej službe ostal po 21. októbri iba ročník 1937 a to do 11. novembra 1939 /čiastočne/, prípadne do 28. decembra /zvyšok tohto ročníka/. V ďalšej činnej službe ostávajú do 1. marca 1940 len tí, ktorí nemali v občianskom živote zamestnania a hlásili sa k nej dobrovoľne.

V novembri 1939 upravená bola branná povinnosť bohoslovcov /novicov/, kňazov a kláštorných Bratov kresťanských cirkví štátom uznaných:

Odvedení bohoslovci /novici/ vteľujú sa do vojenskej nemocnice v Bratislave a zaraďujú sa z moci úradnej do pomeru trvalých dovolencov až do vysvätenia /ordinovania/. Po vysvätení zavolaní budú do prezenčnej služby k 1. júlu, prekonajú šesťtýždňový výcvik a budú preložení na trvalú dovolenku až do uplynutia prez. služobnej povinnosti. Dňom preloženia do zálohy MNO vymenuje ich za poručíkov duchovnej služby v zálohe, bez osobitnej skúšky. Cvičenia nekonajú a v mobilizácii nastupujú podľa určovacích lístkov počas mimoriadnych opatrení. Bratia kláštorní /frátri/ konajú normálnu prezenčnú službu u pomocného zdravotníctva.

Kto je Židom, stanoví vl. nariadenie z 18. apríla 1939 čís. 63/39 Slov. zákonníka:

Vojaci-Židia, odvedení v r. 1938 a dosiaľ prezenčnou službou povinní počas tejto služby sústredení sú v pracovných táboroch v oblasti divízie. Pri hlav. odvodoch 1939, ako bolo prv spomenuté, Židia a Cigáni klasifikovaní boli len pre vojenskú pracovnú službu, ktorú nastúpia vo februári 1940 ako „pracovník Žid“, „pracovník – Cigán“. Do kmeňových počtov útvaru nebudú patriť, v evidencii ich bude mať DOV a kmeňové

---

288 Najskôr chyba v origináli – podľa všetkého má byť asi ročníka 1934.

teleso podľa evidenčných listov. Židia a Cigáni starších odvodových ročníkov, ktorí sú doteraz v kmeňových počtoch vojenských útvarov ako dôstojníci, poddôstojníci a vojaci, neskoršie budú preradení a vedení ako pracovníci.

Dňom 31. decembra 1939 slovenskú armádu opúšťa väčší počet dôstojníkov a rotníkov českej národnosti trvale tu prijatých v máji toho roku. Podľa dohody medzi zástupcami SR a zástupcami vlády Protektorátu Čechy a Morava pokračujú 1. januárom 1940 v štátnej službe v Protektoráte.

Prehľad za rok 1939:

Veliteľ doplňovacieho okresu: major Vladimír Horák

Dôstojnícky sbor k 31. decembru skladal sa: z 1 nadporučíka dopl., 2 poručíkov dopl., 1 nadporučíka zdrav. /súčasne šéflekár p. pl. 1 a posádky/

Rotníci: žiadni

Ďalejslúžiaci poddôstojníci: 7 /sedem/

Mužstva bolo: 11 vojakov i poddôstojníkov

Občianskych zamestnancov: 4 /štyria/

Zdravotný stav: veľmi dobrý

Ukáznenosť: uspokojuje.

Za správny výpis z kroniky 28. 1. 1940

veliteľ DOV mjr. dopl. Vladimír Horák
(podpis)

(VHA Bratislava, f. 55, šk. 59)

Zhrnutie

Vznik Slovenského štátu v marci 1939 patrí medzi ťažiskové otázky súčasnej slovenskej historiografie. Slovenský štát, i keď vznikol pod silným tlakom hitlerovskej politiky, znamenal začiatok samostatnej štátnej existencie Slovákov. Slovensko sa stalo subjektom medzinárodného práva a dokonštituovalo si aj všetky atribúty štátnosti – zahraničnú politiku, armádu, žandárstvo, prezidentský úrad, či štátne symboly.

Slovenská armáda sa formovala od 15. marca 1939 (vznik ministerstva národnej obrany) na základe bývalej čsl. armády. Proces jej vzniku komplikoval predovšetkým akútny nedostatok veliteľských a odborných kádrov, nedostatok niektorých druhov zbraní a techniky. Čoskoro pristúpili aj ďalšie závažné vonkajšie okolnosti. Predovšetkým maďarská agresia na východnom Slovensku, násilné zaberanie armádneho materiálu na západnom Slovensku nacistami.

Predkladaná edícia dokumentov mapuje proces vzniku slovenskej armády na stránkach kroník zachovaných armádnych jednotiek (útvarov). Kroniky boli internými dokumentmi armády, neboli určené na verejnú publicitu, čo zvyšuje ich dôveryhodnosť. Ich autormi boli či už aktívni alebo záložní dôstojníci. Vznikali v krátkom odstupe od zachytávaných udalostí, v priebehu roka 1939 a začiatkom 1940.

Kroniky prinášajú bohaté faktografické informácie pokrývajúce obdobie od marca 1939 až do konca roku 1939. Informácie sa týkajú formovania, štruktúry a činnosti jednotlivých jednotiek (útvarov), ich účasti vo vojne s Maďarskom a Poľskom. Môžeme sa z nich však dozvedieť aj množstvo informácií ne-vojenského charakteru, ako napr. z oblasti regionálnej histórie či dobových reálií, čím sa stávajú využiteľnými aj pre širší okruh záujemcov o slovenskú históriu 20. storočia. Knižná publikácia nepriamo nadväzuje aj na edíciu dokumentov *Proti Poľsku. Odras ťaženia roku 1939 v dennikoch a kronikách slovenskej armády*. (Bratislava : ÚPN, 2007).

Zusammenfassung

Die Entstehung des Slowakischen Staates im März 1939 gehört zu den Kernfragen der gleichzeitigen slowakischen Historiographie. Obwohl der Slowakische Staat unter dem starken Druck der Hitlerpolitik entstand, bedeutete er einen Anfang einer eigenen Staatsexistenz der Slowaken. Die Slowakei wurde ein Subjekt des Völkerrechts und konstituierte sich auch alle anderen staatlichen Attributen – die Außenpolitik, die Armee, die Gendarmerie?, das Präsidentenamt und die Staatssymbole.

Die slowakische Armee formierte sich vom 15. März (die Entstehung des nationalen Verteidigungsministeriums) auf Grund der ehemaligen tschechoslowakischen Armee. Der Prozess ihrer Entstehung komplizierte vor allem der akute Mangel an Befehls- und technischen Kader, sowie an bestimmte Arten von Waffen und Technik. Bald kamen auch die anderen wichtigen externen Faktoren. Vor allem die ungarische Aggression im Osten der Slowakei und gewalttätige Belegung des militärischen Materials von Nazisten im Westen der Slowakei.

Die vorgelegte Edition der Dokumenten kartiert den Prozess der Entstehung der slowakischen Armee auf den Seiten der Chroniken der Militäreinheiten. Die Chroniken waren die internen Dokumente der Armee. Sie waren nicht für eine öffentliche Publizität bestimmt, was ihre Vertrauenswürdigkeit erhöht. Ihre Autoren waren entweder aktive oder Reserveoffiziere. Sie entstanden im kurzen Abstand von den erfassenden Ereignissen, während des Jahres 1939 und Anfang des Jahres 1940.

Die Chroniken bringen reiche faktografische Informationen, die die Etappe von März 1939 bis zum Ende des Jahres 1939 bedecken. Die Informationen belangen die Formung, Organisation und Wirkung der einzelnen Militäreinheiten an, sowie ihre Teilnahme am Krieg mit Ungarn und Polen. Man kann aus ihnen auch eine Menge von Informationen des nicht militärischen Charakters erfahren, z. B. aus dem Bereich der regionalen Geschichte oder der Zeitrealien. Sie werden damit auch für den breiteren Interessentenkreis um die slowakische Geschichte des 20. Jahrhunderts ausnutzbar. Die Buchpublikation knüpft indirekt an die Edition der Dokumente *Gegen Polen. Die Reflexion des Heerzuges im Jahre 1939 in den Tagebüchern und Chroniken der slowakischen Armee*. (Bratislava : ÚPN, 2007).

Zoznam skratiek

AP	- Automobilový prapor
asp.	- aspirant
aut.	- automobilový
bat.	- batéria
br.	- branný, branec
brig.	- brigádny
CP	- cyklistický prapor
CPO	- civilná protiletectká ochrana
čat. (čtk.)	- čatník
div.	- divízia, divízny
del.	- delostrelectva, delostrelecký
DOV	- doplňovacie okresné veliteľstvo (predchodca okresnej vojenskej správy)
dôv.	- dôverný
DR (1)	- denný rozkaz
DR (2)	- dôverný rozkaz
drag.	- dragúnsky (druh jazdeckého vojska)
dsl. (ďsl.)	- ďalejslúžiaci (gážista)
d. z.	- dôstojnícky zástupca (náhrada za zrušenú čs. hodnosť podporučíka)
DZ	- doprovodné zbrane
ev.	- evanjelici, evanjelický
f.	- fond
FS	- Freiwillige Schutzstaffel (tzv. ochranné oddiely Deutsche Partei)
guľ.	- guľometný
HG	- Hlinkova garda
HKB	- horská kanónová batéria
hnf.	- húfnice
hor.	- horský
hosp.	- hospodár, hospodársky
hran.	- hraničiarsky
HS	- hospodárska správa
HVV	- Hlavné vojenské veliteľstvo
inž.	- inžiniersky
J. E.	- Jeho eminencia (oslovenie biskupa)
just.	- justície
kanc.	- kancelársky
kap.	- kapitán
kpt.	- kapitán
KPÚV	- kanóny proti útočnej vozbe
Ks	- koruna slovenská

kult.	- kultúrne
let.	- letectva, letecký
mat.	- materiál
min. (1)	- mínometný
min. (2)	- minimálny
mob.	- mobilný
motor.	- motorizovaný
náhr.	- náhradný
nákl.	- nákladný
NO	- náhradný oddiel
OA	- obrnený automobil
odd. (1)	- oddelenie
odd. (2)	- oddiel
ofic.	- oficiant (pomocník)
OP	- opevňovacie práce
OV	- osobitný výnos
p.	- peší
pal.	- palebný
pion.	- pioniersky (ženijný)
pl.	- pluk
pob.	- pobočník
podd.	- poddôstojnícky
pokr.	- pokračovanie, pokračovací
pos.	- posádka, posádkový
ppl.	- podplukovník (zastarale)
pplk.	- podplukovník
prap.	- prápor
prap (2)	- práporčík
prok.	- prokurátor
PÚV	- Prápor útočnej vozby
r. g.	- reálne gymnázium
rámč.	- rámcová
roz.	- rozličný
RSZ	- rádiové a spojovacie zariadenia
rtm.	- rotmajster
SCD	- služba cestnej dopravy
sl. z.	- slovenský zákonník
slov.	- slovenský
S. P.	- samostatný prápor
spoj.	- spojovací, spojársky
spr.	- správca
stav.	- stavebníctva
stot.	- stotník (ekvivalent niekdajšej kapitánskej hodnosti v slovenskej armáde)
SV	- Stanovište veliteľstva
šk.	- škatuľa

škpt.	- štábny kapitán (hodnosť z čs. armády)
špec.	- špeciálny
šrtm.	- štábny rotmajster
TG	- ťažké guľomety
TS	- technická správa
útv.	- útočná vozba
VAVS	- Vojenské výcvikové automobilové stredisko
V. G. P. L.	- veľkorážne guľomety proti lietadlám
vl.	- vlastný
vl. (2)	- vládny
voj.	- vojak, vojenský
VT	- výcvikový tábor
vyhl.	- vyhľadávanie, vyhľadávací
výk.	- výkonný
výn.	- výnos
VV3	- Vyššie veliteľstvo 3
vz.	- vzor
VZS	- Vojenský zdravotnícky sklad
VZU	- vojenský zemepisný ústav
zdrav.	- zdravotníctva
ZH	- Zabezpečenie hraníc
zvk	- zástavník
ZVV	- zemské vojenské veliteľstvo
žel.	- železničný
žen.	- ženijný, ženijné vojsko (neskôr pionierske)

Adam, František, por.
Alexander, Veľký
Alexy, Eduard, npor.
Ambruš, Ján, mjr.
Andorka, Rudolf, plk. maď. arm.
Antal, Ondrej, des.
Antolčík, Ján, rtk.
Artim, Vojtech, npor.

Baček, slob.
Bahurinský, Ladislav, por.
Bachinie-Lažan, stot.
Baka, Igor
Baláž, Ján, npor.
Balla, Ján, por.
Balogh, Alexander, čat.
Baltéz, Imrich, čat.
Baran, Gejza, des.

Menný register

- BARČÁK, Vít, por.
BARTEK, XX
BATA, Štefan, por.
BEČER, Oliver
BEDERKA, rtm.
BELAČÍK, Pavel, por.
BELÁK, Rudolf
BELKA, Štefan, des.
BELLA, Štefan, stot.
BENKA, Andrej, ppor.
BEŇUŠKA, Ladislav, MUDr., por.
BERÁK, Pavel, npor.
BERÁNEK, des.
BILÝ, Ján, des.
BIČŠO, Timotej, des.
BOBÁL, Michal, čat.
BODICKÝ, MT
BOJŇANSKÝ, Jozef, slob.
BOLESLAVSKÝ, Ludevít, slob.
BOLYOŠ, Ján, rtk.
BORITAŠ, Vincent, čat.
BOTKA, Emil, npor.
BOŽOVSKÝ, Václav, npor.
BÖHM, kanc. ofic.
BRANDBUR, prof.
BRANÍK, por.
BRAŠEŇ, rtk.
BRECHTL, MUDr., por.
BREUER, Ladislav, ppor.
BRÓDY, Andrej
BRZIAK, Miloš, por.
BUDAVÁRY (BUDINSKÝ), Eugen, stot.
BUDKO, Alfonz, por.
BUFFA, Ján, voj.
BUKVA, Vladimír, por.
BURÁŇ, Jozef
BUREŠ, Augustín, plk.
BYČANOVSKÝ, čat. asp.
CACHOVAN, Ignác, MUDr., npor.
CERIÁN, Jozef, por.
CIEL, Ján, por.
CIMLER, Vladimír, plk.
CSÉFALVAY, František
ČAPLA, Jozef, čat.
ČAPLOVIČ, Miloslav
ČATLOŠ, Ferdinand, gen.
ČÁNI, Štefan, mjr.
ČEPČEK, Štefan, des.
ČEPEC, Karol, des.
ČERMÁK, František, pplk.
ČERNÁK, Vincent, por.
ČERNEK, Ján, mjr.
ČERNOK, Anton, por.
ČERNÝ, Dr., špkt.
ČESNEK, Viktor, por.
ČILLÍK, Jozef, kpt.
ČÍPKA, Ján, JUDr., ppor.
ČONKA, Ján, por.
ČULEN, Kliment, por.
ČULEN, Marek
ČUNDERLÍK, Alexander, gen.
ČUPEJ, Jozef, žand. stržm.
ČUVARA, Jozef, por.
DAFČÍK, Ján
DALLOŠ, Gejza, MUDr., čat.
DANÁK, Vojtech, čat.
DANČÍK, rtk.
DANIHEL, čat.
DANIŠ, Peter, d. z.
DAŇO, rtm. žen.
DARVAŠ, Štefan, MUDr., kpt.
DAXNER, Cyril, npor.
DEMČÁK, por.
DEVAN, des.
DITRICH, Ambroz, rtk.
DOBROVODSKÝ, Jozef, npor.
DOČOLOMANSKÝ, Jozef, asp.
DOHNAL, František, npor.
DOHNÁNY, Dr., špkt.
DOMANICKÝ, slob.
DONOVAL, Gustav, čat.
DOSTÁLÍK, Viktor, mjr.
DOŠEK, por.
DOTZAUER, Quido, pplk.
DÓCZY, Pavol, stot.
DRDOŠ, Ján, por.
DRLIČKA, čat.
DROZD, Artur, voj.
DUBECKÝ, František, por.
DÚBRAVEC, špkt.

DUDÁŠ, asp.
DUCHNOVSKÝ, npor.
DULA, Ján, por.
DULÍK, Jozef, por.
ĎUMBALA, Ondrej, por.
ĎURAČKA, August, voj.
ĎURČANSKÝ, Anton, kpt.
ĎURČANSKÝ, Ferdinand
ĎURIŠA, slob.
ELLER, Ján, slob.
ENGLER, Samuel, stot.
FABIK, Ján, des.
FANTL, Dr., mjr.
FEJÉR
FEKETE, Juraj, čat.
FEŇOVČÍK, Štefan
FIAM, Ján, por.
FILIP, škpt.
FILIP, Jozef, por.
FINDIAK, voj.
FISL, asp.
FLEISCHHACKER, Ph.Mr., čat.
FRAŠTACKÝ, Ján, štrtm.
FRECH, Otto, stot. wehrmachtu
FRITZ, Gejza
FRLÍČKA, Ján, por.
FUSEK, Alexander, pplk.
GABLECH, des.
GABULA, Gabriel, npor.
GAJDOŠ, Michal
GAJDOŠ, Štefan, rtk.
GALBA, Theofil, por.
GALGÓCZI, rtk.
GALLOVIČ, Juraj, MUDr., npor.
GANDEL, Jozef, Ludevít, por.
GAŠ, Imrich, čat.
GAŠEK, Václav, škpt.
GAŠPARÍK, Augustín, por.
GAŠPAROVIČ, Peter, por.
GAVALOVIČ, Viliam, por.
GÁLIK, Ludovít, npor.
GENDIČ, Michal, MUDr., čat.
GERLEY, Július, por.
GERMUŠKA, XX
GILL, Alojz, npor.
GLAZJA, Ján, por.
GLYKNER, Rudolf, pplk.
GOLDBERGER
GOLIAN, Ján
GOSSANYI, Alexander, por.

GOŠANI, Anton, čat.
GOTS, Štefan, MUDr.
GREGOR, voj.
GREGUŠKA, npor.
GRELLNETH, pot.
GROSZ, Vojtech, MUDr., čat.
GRÚŇ, čat.
GULIANIČ, npor.
GULIŠ, Imrich, por.
HAHN, Dr., plk.
HAJDU, Imrich, por.
HAJDU, Jozef, por.
HAJDU, Tibor, JUDr., ppor.
HAJDUK, Michal, čat.
HALÁK, ppor.
HALMOŠ
HAMMER, Ján, por.
HAMPL, Ján, prap.
HANDL, František, kpt.
HANES, Emil, des.
HARŠÁNYI, Ján, por.
HAŠŠÍK, Štefan
HAVAŠOVÁ, Margita
HAVIAR, kpt.
HAVLÍČEK, Ludovít
HAZUCHA, Jozef, por.
HÁBER, Elo, por.
HEIDLER, Karol, mjr.
HENNEL, Vojtech, čat.
HÉSEK
HITLER, Adolf
HIRNER, Anton, čat. asp.
HLAVÁČ, Štefan, prof.
HLAVÁČ, Vladimír, por.
HLAVEK, Ján, čat.
HLINKA, Andrej
HODERMARSKÝ
HOĎO, slob.
HOGH, Dr., npor.
HOCHEL, Karol, por.
HOLČÍK, por.
HOLEC, Michal, por.
HOMOLA, Bedřich, gen.
HORÁK, Vladimír, mjr.
HOREJŠÍ, František, pplk.
HORNAK, Emil, por.
HORST, Don, mjr. luftwaffe
HORVATH, rtm. žen.
HORVÁTH, Boris, por.
HORVÁTH, Tibor, por.

HORVÁTHOVÁ
HOTOVÝ, por.
HOZA, Jozef, ppor.
HÔRKA, Alfonz, por.
HÖNISCH, čat. asp.
HRABČÁK, Ján
HRABEC, Karol, mjr.
HRUŠOVSKÝ, Ludovít, por.
HRŮZA, kpt.
HUDEC, Ján, por.
HUJSA, Augustín, por.
HUNČÍK-MAZUR, Vincent, por.
HURTAJ, rtm.
HURTÍK, rtm.
HUŠŤÁK, Ján, čat.
CHEBEŇ, Ján
CHLADNÝ-HANOŠ, Ján, por.
CHOVANEK, Dr., kpt.
CHROBOK
CHVAPIL, Dr., kpt.
ILEČKO, Ludevít, por.
IMRIŠKA, Jozef, rtm.
IMRO, Ján, pplk.
INTRIBUS, Robert, por.
ISKRA, por.
JABLONICKÝ, Jozef
JALOVIAR, čat.
JAMRIŠKA, Dušan, stot.
JAMRIŠKA, Jozef, MUDr., npor.
JANOŠTIAK, Karol, čat.
JANOVSKÝ, Michal, zvk.
JANŠÁK, Štefan, ing.
JELEŇ, Oskar, npor.
JESENSKÝ, Ján, rtk.
JEŽKO, Michal, rtk.
JIROUTA, pplk.
JURAČKA, Florián, por.
JURÁK, František, stot.
JURECH, Štefan, pplk.
JURGA, por.
KABÁT, rtm.
KÁČER, voj.
KALFAS, des.
KALINSKÝ, Štefan, voj.
KAMODI, Ladislav, des.
KANÁK, Viliam, mjr.
KANTOREK, Dr., mjr.
KAPITÁN, František, rtm.
KAPRALČÍK, František, slob.
KARAFFA, Štefan, des.

KAŠPAR, Ján
KAŠPER, František
KEČKÉŠ, por.
KELER, por.
KERATA, Ján, čat.
KERN, rtm.
KÉDA, Ján, práp.
KÍKA, Břetislav, por.
KÍML, Dr., kpt.
KINDERDAY, Ladislav, npor.
KIRSCHBAUM, Jozef
KÍŠŠ, Dezider, stot.
KLANICA, Mikuláš
KLESKEŇ, Július, por.
KLIMKO, Jozef, rtk.
KLUBERT, Tomáš
KLUČÍK, František, plk.
KMEŤ, Jozef, rtk.
KMEŤ, Karol, por.
KMEŤO, rtm.
KMICKIEWICZ (KMICKIEVIČ), Jaroslav, mjr.
KNEPPO, Karol, slob.
KNÍŽEK, Josef, rtm.
KNÓTH, Ladislav, MUDr., kpt.
KOBZÁNY, Ján, por.
KOHEL, Ján, stot.
KOHÚT, Juraj, slob.
KOLAŘIK, por.
KOLLÁR, Ondrej, šrtm.
KOLPAK, Michal, npor.
KOLPAK, stot.
KOPÁL, Anton
KOPČA, Vojtech, por.
KORBEL, Samuel, JUDr., stot.
KONDEL, Vojtech
KORAUŠ, Július, čat.
KORDA, Alexander, stot.
KORDA, Rudolf, por.
KOREŇ-BAKARA, Metod, stot.
KOŠÍK, Jozef, d. z.
KOŠÚT, Ondrej, des.
KOTBAJ, Ján, rtm.
KOTRBA, štrm.
KOVÁČ, Alexander, por.
KOVÁČ, Ján, rtk.
KOVÁČ, Vincent, slob.
KOVÁČIK, Ludovít, por.
KOVAL, Jozef, rtk.
KOVALČÍK, František, pplk. duch.
KOZÁK, Ondrej, d. z.

KOŽNAR, por.
KÓŇA
KRAICZER, Štefan, MUDr., npor.
KRAJČOVIČ, MUDr., npor.
KRAJŇÁK, por. žen.
KRÁKORA, Ph.Mr., škpt.
KRÁLIK, Jozef, JUDr., por.
KRÁLIK, Ladislav, por.
KRAPPEL, šktp.
KRASINEC, Ludevít, por.
KREHEL, Bartolomej, por.
KREINER, kpt. luftwaffe
KREMŇISKÝ, rtm.
KRENČEJ, mjr. del.
KREIGER, František, rtk.
KRIVOŠ, Emil, mjr.
KRISTEN, Karol, npor.
KRISTÍN, mjr.
KRIŠKO, Pavel, por.
KRIŠTOF, Štefan, čat.
KRIVOŠ, Emil, mjr.
KRNÁČ, Ján, škpt.
KRPELEC, Ján, stot.
KRSÁNEK, Karol, por.
KRUŽLIAK, Peter, rtk.
KRÜGER, plk. luftwaffe
KUBÍČEK, Karel, mjr.
KUCMANN, por.
KUČERA, Ján, stot.
KUČERA, Daniel, čat.
KUCHÁR, vl. komis.
KUCHARÍK, des.
KUNA, Pavel, mjr.
KUNDRÁT, Július, por.
KYNCL, por.
KYSEL, rtm.
LABUDA, František, rtm.
LAHOLÍK, rtm.
LAPUTKA, Peter, por.
LAŠTUVKA, František, šrtm.
LAURINEC, Imrich, por.
LAVRINEC, Štefan, rtm.
LEDNÁR, por.
LEDNICKÝ, Anton, stot.
LENDVAY, Elemír, mjr.
LENDVAY, Ladislav, por.
LIGAČ, Jozef, rtk.
LIPTÁK, Mikuláš, mjr.
LISICKÝ, Štefan, MUDr., npor.
LISOŇ, Gejza, čat.

LIŠKA, Ludevít, por.
LONGAUER-ŠKOBIRA, Rudolf, des.
LOVICH, Ján, por.
LOVRANT, Dezider, čat.
LOŽEK, npor.
LUDVIGH, Ladislav, npor.
LUKÁČ, Michal, por.
MÁČAY, Július, por.
MACKO-LUPTÁK, Jozef, voj.
MAHOLÁNI, slob.
MACH, Alexander (Šaňo)
MACHÁČEK, por.
MAJERČÍK, Štefan, mjr.
MAJESKÝ, Belo
MAJESKÝ, Štefan
MAJDÁK, por.
MALÁR, August, pplk.
MALÁR, Ján, mjr.
MALIAR, Emil, ppor.
MALINOVSKÝ, por.
MANN, Dr., pplk.
MARCELY, Pavel, por.
MARDIAK, MUDr., por.
MAREČEK, por.
MARKANČUK, Jozef, mjr.
MARKO, Vojtech, npor.
MARONEK, Ján, voj.
MAROŠI, asp.
MARTINČOK, Ján
MARVAN, František, gen.
MATEJKA, Ján, MUDr., por.
MATEJKA, voj.
MATIS, Ondrej, rtk.
MATULÁK, Ondrej, por.
MATÚŠEK, por.
MEDVEC, Juraj, por.
MEDVECKÝ, Štefan, por.
MEISSLINGER, Ladislav, JUDr., por.
MELICHER, Tomáš, por.+
MESSINGER, mjr. wehrmachtu
MÉZL, Ondrej, gen.
MIČEK, Štefan, por.
MIHALÍK, Ján, čat.
MIHÁLEK, por.
MICHÁLEC, Štefan, zvk.
MICHALÍK, Štefan, por.
MIKUŠ, František, rtk.
MÍL, František, šrtm.
MILECZ, Ivan
MIŠÍK, Ján, slob.

MITOŠINKA, Jozef, npor.
 MITRÍK, Imrich, rtm.
 MLÁDEK, Belo, kpt.
 MOJTO, František
 MORAVEC, Ondrej, gen.
 MORVIC, škpt.
 MRÁZ, Pavel, MUDr., stot.
 MRÁZ, Štefan, MUDr., npor.
 MUTŇANSKÝ, Ludovít
 NÁTER, čat.
 NĚMEČEK, kpt.
 NERER, Pavel, npor.
 NETSCH
 NIŽŇANSKÝ, Jozef, npor.
 NOE, biblická postava
 NOSKO, Július, stot.
 NOVÁK, Peter, plk.
 NOVOTNÝ, Emil, mjr.
 NOVOTNÝ, npor.
 NOVOTNÝ, Dr., pplk.
 ŇUKOVIČ, Štefan, čat. asp.
 OBROČNÍK, Pavel, voj.
 OBUCH, Pavel, d. z.
 OHRIVAL, por.
 OLŠAN, Leopold
 ONDRÁČEK, Adam
 ONDREJKOVIČ
 ONDRIŠ, Jozef, slob.
 ONDROVIČ, Štefan, zvk.
 OPITZ, Ladislav, por.
 ORAVEC, August, por.
 ORTHOFER, Július, por.
 OSUSKÝ, por.
 OTTO, gen.
 OZÁBAL, por.
 OŽVALD František, rtk.
 PALKOVIČ, Martin, šktp.
 PARČAMI, Jozef, por.
 PARIČ, Michal, čat.
 PATAKY, de, Tibor
 PAULE, Dr., čat.
 PAULINY, Vladimír
 PAVELEK, Ján, por.
 PAVELKA, Martin, zvk.
 PAVLÍK, Andrej, čat.
 PAVLÍK, Valdemar, por.
 PAVLOVIČ, Viliam, por.
 PAŽICKÝ, slob.
 PEJS, Oldřich
 PETRÁŠ, Rudolf, por.
 PICHL, Karel, stot.
 PIPICH, Juraj, por.
 PFLIEGEL, Arnošt, por.
 PFLIEGEL, Ladislav, por.
 PICHONŠKÝ, por.
 PLENKNER, Emil, JUDr., pplk.
 POHLY, Gejza, rtk.
 POHRANC, škpt.
 POKORNÝ, František, rtm.
 POLK, Elemír, stot.
 POLAKOVIČ, voj.
 POLÁK, Cyprián
 POLIAČEK, rtm.
 POLIEVKA, Mikuláš, čat.
 POMÁHAČ, Hynek, pplk.
 POMFFY, Jozef
 POPELUŠÁK, Martin, d. z.
 POSLUCH, Jozef, por.
 POUSEK, pplk.
 PRHÁČEK, por.
 PROSCHINGER, Jozef, por.
 PŘITSKÝ, por.
 PULANICH, Anton, gen.
 PUPÁK, Jozef, por.
 PUTERA, Anton, por.
 RAFFAJ, Eduard, des.
 RAGAN, rtm.
 RAJKY, por.
 RAJTÁK, slob.
 RAKOLCAI, Ladislav, kpt. maď. armády
 RAKOVSKÝ, Jozef, Dr., des.
 RAKÚS, Štefan, npor.
 RAŠLA, Anton, JUDr., por.
 PAVLÍK, por.
 REHÁK, MUDr., por.
 RENKER, František, MUDr., ppor.
 RÉVAY, slob.
 RIEGGER, mjr.
 RIPKA, mjr.
 RIZNER, prap.
 ROTT, Alexander, npor.
 RÓŽA, Ján, npor.
 RUBLÍK, Jakub, por.
 RUDOLF, mjr.
 RUCHTER, pplk. wehrmachtu
 RUMANOVSKÝ, rtm.
 RYBNÍČEK, Ferdinand, por.
 ŘÍHA, mjr.
 SAVKO, Viliam, por.
 SÁDOVSKÝ, Ondrej, rtk.

SAKTOR, Viliam, čat.
SEBESTYÉN, Pavel
SEDLÁČEK, Jozef, por.
SEDLÁK, Ladislav, npor.
SEDLICKÝ (Sedlitzky), kpt.
SEDMÁK, Štefan, des.
SEMBRATOVIČ, Roman, pplk.
SEPSZY, Dezső, npor. maď. armády
SERVÁTKA, Gejza, čat.asp.
SIDOR, Karol
SCHLEGEL, por.
SCHLEZINGER, Emil, por.
SCHMIDT, Vladimír, mjr.
SCHNEIDER, Robert, mjr.
SCHOLC, Elemír, npor.
SCHUBERT, Dr., plk.
SCHVARC, slob.
SCHVENDT, Imrich, por., JUDr.
SILNICKÝ
SIRTEŠ, MUDr., por.
SKOTNICKÝ, Fedor, MUDr., por.
SLAMA, Vojtech, šrtm.
SLANÝ, Július, des.
SLIVKA, slob.
SLODIČKA, por.
SMIEŠKO, Anton, por.
SMOLÍN, Mikuláš, šrtm.
SNOPKO, Ondrej, por.
SOJČEK, Karol, škpt.
SOKOL, Martin
SOKOLOVIČ, Peter
SOUČEK, Anton, škpt.
SOUKUP, prap.
SULÍK, čat.
SUROVJAK, Emil, por.
SUROVÝ, Július, mjr.
STANEK, Alex, por.
STANEK, Ján, Juraj, por.
STANEK, František, rtk.
STANO, Július
STEINER, Ludovít, npor.
STRAPÁKOVÁ, Ľudmila
ŠTREDŇANSKÝ, Ján, práp.
ŠTEJSKAL, Ján, por.
SUMRÁK, Ondrej, por.
SVETLÍK, por.
SVIEŽENÝ, Anton, npor.
SVITNIČ, Michal, voj.
SYROVÁTKA, Simeon, MUDr., škpt.
SZEGEDY-MASZÁK, de, Aladár

ŠALATA, por.
ŠALÁTOVÁ, Amália
ŠÁNDOR, Ondrej, por.
ŠAVEL, Ján, por.
ŠEBESTA, por.
ŠEDA, Alojz, kpt.
ŠEVČÍK, Ján, voj.
ŠIMKO, Ján, šrtm.
ŠIMKO, Jozef, ppor.
ŠIMKOVIC, Vladimír, por.
ŠIMKOVIČ, Štefan, por.
ŠIMONI, Barnabáš, JUDr., npor.
ŠIMOVIČ, Samuel, por.
ŠINALYI, Július, des+
ŠIRICA, Ján, čat.
ŠIRICA, Michal, mjr.
ŠKREPEK, mjr.
ŠKROVINA, Július, por.
ŠKULTÉTY
ŠMELÍK, Ladislav, por.
ŠPACÍR, Michal, por.
ŠPAK, Gustáv, por.
ŠPALEK, Jozef, por.
ŠPERLING, škpt.
ŠPITÁLIK, Jozef
ŠRÁMEK, Rudolf, slob.
ŠTEFÁNEK, Jozef, por.
ŠTEFÁNIK, Milan, Rastislav, gen.
ŠTEFANKO, Leopold, por.
ŠTOLC, prof.
ŠVANCARA, por.
ŠVEC, Vojtech, por.
ŠVENTO, Ferdinand, por.
TAJÁZ, Ján, por.
THURZÁK, Martin, stot.
TIELESCH, Ján, MUDr., npor.
TISCHLER, Jozef
TISO, Jozef,
THALMEYNER, Ferdinand, por. wehrmachtu
TLOUŠŤ, Ján, práp.
TOKOŠ, Štefan, d. z.
TOMLEJNOVIČ, František, d. z.
TOMŠÍK, Dr., pplk.
TREBICHAVSKÝ, Ivan, JUDr., stot.
TRUSIK, Dr., kpt.
TUKA, Vojtech
TURANEC, Jozef, pplk.
TURČAN, Alexander, čat.
TURZA, Jozef, voj.
TURZÁK, Martin, kpt.

TVRDÝ, Anton, čat.
ŤAŽÁR, Juraj, čat.
UDUT, Michal, por.
UHRIN, Marián
URBAN, František, mjr.
VADOVIČ, voj.
VALGON
VALO, František, ppor.
VALO, Ján, des.
VÁMOŠI, Dezider, šrtm.
VAŇO, zvk.
VAŠKO, Alexander, stot.
VÁLEK, Ján, npor.
VÁVRA, Rudolf
VEBER, Rudolf, por.
VELKÝ, Alexander
VESEL, Mirko, škpt.
VIEST, Rudolf, gen.
VINKLER, Jozef, rtk.
VIRGA, Pavel
VIRTH, kpt.
VÍG, Ján, npor.
VISELKA, Ludevít, rtk.
VLAĎA, Michal, des.
VLACHYNSKÝ, Hugo, des.
VLČKO, Ján, por.
VOJTAŠŠÁK, Jozef, MUDr., por.
VOJTAŠŠÁK, Ján
VOJTÁŠ, Matej, por.
VÖRNLE
VOSKÁR, slob.
WÁGNER, por.
WEBER, Viktor, ppor.
WEIS, por.
WILLERT, šrtm.
WIRTH, Fridrich, mjr.
WURM, MUDr., por.
ZADŽORA, Jozef, škpt. (mjr.)
ZACHAR, gardista
ZAJÍC, František, škpt.
ZAŤKO, por.
ZÁHORÁK, Ján, por.
ZÁVODNÝ, Miloš, por.
ZÁVODNÝ, Štefan, stot.
ZELENAY, Viliam, slob.
ZEUNER, šrtm.
ZIMPRICH, Edmund, por.
ZLÁMAL, npor.
ZVRŠKOVEC, Jozef
ŽARNAY, Dezider, por.
ŽBIRKA, Jozef, des.
ŽEBRACKÝ, G.
ŽELINSKÝ, Albert
ŽILČAI, Peter, čat.
ŽITVA, František, čat.

Miestny register

PhDr. Martin Lacko, PhD.

Je absolventom Filozofickej fakulty UK v Bratislave (odbor história – filozofia). Doktorandské štúdium absolvoval v Historickom ústave SAV v Bratislave (2002 – 2007). Pôsobí ako pracovník Sekcie vedeckého výskumu Ústavu pamäti národa v Bratislave. Zaoberá sa najmä výskumom obdobia I. Slovenskej republiky, pričom doteraz publikoval vyše 40 vedeckých štúdií doma i v zahraničí. V rokoch 2002 – 2004 zorganizoval tri ročníky konferencií Slovenská republika 1939 – 1945 očami mladých historikov, z ktorých vydal rovnomenne zborníky príspevkov. Je zostavovateľom edícií dokumentov *Situačné hlásenia okresných náčelníkov (január – august 1944)* (2005), *Denníky a spomienky vojakov z východného frontu 1941 – 1944* (2006), *Proti Poľsku* (2007), *Dotyky s bolševizmom* (2009), spoluzostavovateľom ročeniek *Historické rozhľady (I – V)*, spoluautorom monografií *I. východomoslimský pluk SS na Slovensku* (2006), *Modrová 1157 – 2007* (2007) a autorom monografií *Dezercie a zajatia príslušníkov Zaistovacej divízie v ZSSR v rokoch 1942 – 1943* (2007), *Slovenské národné povstanie 1944* (2008) a *Slovenská republika 1939 – 1945* (2008).